ALİ ŞİR NEVAÎ

II. Cilt

DİVANLAR

4 TÜRKÇE, 1 FARSÇA DİVAN

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARINDAN — SAYI: 244

AGÂH SIRRI LEVEND

ALİ ŞİR NEVAÎ

II. Cilt

DİVANLAR

4 TÜRKÇE, 1 FARSÇA DİVAN

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ — ANKARA
1966

İÇİNDEKİLER

Bu ciltde, metin dışında tezhipli iki şayfanın fotokopisi ile. renkli 2 ve renksiz 3 minyatür vardır.

Ö N S Ö Z

Ali Şir Nevaî için hazırlamakta olduğum 4 ciltlik eserin ikinci cildini sunuyorum. Bu ciltte Nevaî'nin 4 Türkçe divanı ile 1 Farsça divanı ele alınmıştır.

Türkçe divanından seçmeler yaparken, Nevaî'nin asıl kişiliğini belirten şiirler üzerinde durdum. Müsteazatlar, muhammesler ve müseddeslerle, terci'-i bendler, terkib-i bendler ve mesnevîler, bu bakımdan büyük önem taşır. Bunlardan çoğunun tamamını, bir kaçının da anlam bütünlüğünü bozmayacak biçimde en önemli parçalarını alarak özetledim. Gazeller ile kıt'alar, rubaîler, lugazlar, muammalar ve müfretlerden, yine bu maksada yarayacak olanları seçtim.

Gazellerden seçerken de, lirik gazeller yanında tevhit, münacat ve na'tlarla tasavvufî parçaların bulunmasına dikkat ettim.

Garaibü's-Sıgar'dan seçilen parçalar :

Gazel, 55 tane (Divanda 636 gazel var).
Müstezat, 1 (Divanda 1 müstezat var).
Muhammes, 3 (Divanda 3 muhammes var).
Müseddes, 1 (Divanda 1 müseddes var).
Terci'-i bend, 1 (Divanda 1 terci'-i bend var).
Mesnevî, 1 (Divanda 1 mesnevî var).
Kıt'a, 12 (Divanda 34 kıt'a var).
Rubaî, 15 (Divanda 131 rubaî var).

*Nevadirü'ş-Şebab'*dan seçilen parçalar :

Gazel, 40 (Divanda 647 gazel var).
Müstezat, 1 (Divanda 1 müstezat var).
Muhammes, 3 (Divanda 3 muhammes var).
Müseddes, 1 (Divanda 1 müseddes var).
Terci'-i bend, 1 (Divanda 1 terci'-i bend var).
Terkib-i bend, 1 (Divanda 1 terkib-i bend var).
Kıt'a, 8 (Divanda 50 kıt'a dar).
Muamma, 6 (Divanda 52 muamma var).

*Bedayiu'l-Vasat'*tan seçilen parçalar :

Gazel, 40 (Divanda 638 gazel var).
Müstezat, 1 (Divanda 1 müstezat var).
Muhammes, 2 (Divanda 2 muhammes var).
Müseddes, 2 (Divanda 2 müseddes var).
Terci'-i bend, 1 (Divanda 1 terci'-i bend var).
Kaside, alınmamıştır (Divanda 1 kaside var).
Kıt'a, 11 (Divanda 58 kıt'a var).
Lugaz, 1 (Divanda 10 lugaz var).
Tuyug, 6 (Divanda 13 tuyug var).

*Fevaidü'l-Kiber'*den seçilen parçalar :

Gazel, 46 (Divanda 627 gazel var).
Müstezat, 2 (Divanda 1 müstezat var). İkinci müstezat Topkapı Revan kitablığında 807 numarada kayıtlı "Külliyat-ı devavin" den alınmıştır. Başka hiç bir nüshada yoktur).

Muhammes, 2 (Divanda 2 muhammes var).
Müseddes, 1 (Divanda 1 müseddes var).
Müsemmen, 1 (Divanda 1 müsemmen var).
Terci'-i bend, 1 (Divanda 1 terci'-i bend var).
Mesnevî, 1 (Divanda 1 mesnevî var).
Kıt'a, 14 (Divanda 48 kıt'a var).
Müfred, 13 (Divanda 84 müfred var).

Farsça Divan :

Farsça divanın elimizde bulunan iki nüshasından Nuruosmaniye nüshası (No. 3850) esas olarak alınmış, Türk - İslâm müzesi nüshası (No. 1952) ile karşılaştırılarak, alınan parçalarda farkları gösterilmiştir. Nuruosmaniye nüshası N, müze nüshası M harfiyle belirtilmiştir.

Farsça divandan alınan parçalar :

Dibace özetlenmiştir.

Kasidelerin matla' beytleriyle, kasideleri tanıtmaya yarayan son beytler;

Gazellerden, yalnız ilk gazelin matla' ve makta' beytleri; ötekiler hakkında bilgi verilmiştir (M. de 468, N de 469 gazel var).

Müseddes alınmamıştır (M ve N de 1 müseddes var).

Mersiyenin başı ve sonu (M ve N de 1 mersiye var).

Kıt'alardan 13 tane (M de 36 ve N de 34 kıt'a var).

Rubaîlerden 10 tane (M de 67 ve N de 53 rubaî var).

Tarihlerden 5 tane (M ve N de 16 tarih var).

Muamma ve lugazlardan alınmamıştır (M de 341 muamma ile 6 lugaz, N de 141 muamma ile 3 lugaz var).

Cildin sonuna, Nevaî'nin eserleriyle ilgili küçük bir sözlük eklenmiştir. Bu sözlükte Çağatayca, Farsça ve Arapça kelimeler bulunmaktadır.

Sözlükten başka, metinlerde geçen Arapça ve Farsça mısralar, cümleler ve deyimlerle, âyet ve hadislerden alınmış sözleri açıklayan bir dizin de bulunmaktadır. Belli başlı kelimeleri kapsayan bu sözlükle bu dizin, metinlerin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır.

Bir açıklama :

Baykara, Sultan Hüseyn'in dedesinin adıdır. Mirza Hüseyn'i dedesi yetiştirdiği için, ona Baykara oğlu anlamına gelen Hüseyn-i Baykara denilmiştir. Sultan Hüseyn'in Baykara'nın torunu olduğu, I. ciltte künyesi verildiği sırada kaydedilmiştir. Ancak Baykara sanı Mirza Hüseyn'e o kadar alem olmuştur ki, Baykara denince dedesi değil kendisi anlaşılmakta, Sultan Hüseyn de daima Baykara sanıyla anılmaktadır. Böylece Hüseyn-i Baykara, sonraları Hüseyn Baykara olmuş ve bu ad yerleşip kalmıştır. Bizdeki kaynaklar, hattâ yabancı kaynaklar onu hep Hüseyn Baykara olarak kaydederler.

Agâh Sırrı Levend

G İ R İ Ş

NEVAÎ'NİN DİVANLARI

Ali Şir Nevaî'nin çocukluk ve delikanlılık çağında yazdığı şiirler, kendisi henüz divan tertip etmeyi düşünmediği yıllarda, meraklılarca toplanıp divan haline getirilmiştir. Bunlardan biri ve en eskisi, bugün Leningrad'da Saltıkov-Şçedrin Devlet Halk Kitaplığında 546 numarada kayıtlı bulunmaktadır.

Sultan Ali Meşhedî tarafından H. 870 = M. 1465 / 66 da yazılmış olan bu nüshada, Taşkent'te 1959 da yayımlanan *Hazainü'l-Maanî*'nin I. cildinin önsözünde bildirildiğine göre, 391 gazel, 1 terkib-i bend, 1 muhammes, 41 rubaî bulunmaktadır.

Nevaî, tertiplediği ilk divana *Bedayiu'l-Bidaye* adını vermiştir. Bu ilk divan Sultan Hüseyin Baykara'nın isteğiyle hazırlanmış olduğuna göre, onun tahta çıktığı 1469 yılından sonra, 1470 - 1476 arasında meydana getirilmiştir. *Bedayiu'l-Bidaye*'nin bilinen dört nüshası bugün Paris, Londra, Bakû ve Taşkent'te bulunmaktadır:

Paris nüshası : Bibliotheque National, Suppl, No. 746, Blochet, *Catalogue des Manuscrits Turcs*, c. II, s. 51. Herat'ta H. 885 = M. 1480 de yazılmış olan bu nüsha, katalogda *Garaibü's-Sıgar* adıyla kayıtlı ise de, yazıldığı tarihe göre *Bedayiu'l-Bidaye*'dir.

Londra nüshası : British Museum, No. Or. 401, Rieu, *Catalogue of the Turkish Manuscripts*, s. 294 - 95. Bu nüsha H. 887 = M. 1482 de yazılmıştır.

Bakû nüshası : Azerbaycan Bilimler Akademisinin Cumhuriyet el yazmaları fonu, No. 3010. Bu nüsha H. 889 = M. 1484 de yazılmıştır.

Taşkent nüshası : Özbekistan Bilimler Akademisinin Edebiyat müzesi, No. 84. Bu nüsha Herat'ta H. 891 = M. 1486 da yazılmıştır.

Bedayiu'l-Bidaye'de 585 gazel, 3 müstezat, 4 muhammes, 2 müseddes, 3 terci'-i bend, 49 kıt'a, 78 rubaî, 10 lugaz, 52 muamma, 10 tuyug, 46 fert bulunmaktadır.

Nevaî bu ilk divanı için bir dibace yazmıştır ki, bu dibace *Hutbe-i Devavin* başlığı altında sonradan *Garaibü's-Sıgar* nüshalarının başına da alınmıştır.

Nevaî bu ilk divanından sonra, 1476 - 1486 yılları arasında yazdığı şiirleri *Nevadirü'n-Nihaye* adını verdiği ikinci divanında toplamıştır. Bu divanın, Sultan Ali Meşhedî'nin kalemiyle, Sultan Hüseyin Baykara'nın hazinesi için yazılmış olan tek nüshası, Taşkent'te Özbekistan Bilimler Akademisinin Bîrunî Şarkşinaslık Enstitüsü kitaplığında, 1995 numarada kayıtlı bulunmaktadır. Nevaî bu divan için de bir dibace kaleme almışsa da, bu dibace elimize geçmemiştir.

Nevadirü'n-Nihaye'de 628 gazel, 3 müstezat, 3 terci'-i bend, 5 kıt'a, 46 rubaî, 1 lugaz, 6 muamma, 1 tuyug bulunmaktadır.

Nevaî bu ikinci divanı tertip ettikten sonra uzun bir süre şiir yazmamış, günlük duygularını ve düşüncelerini birer matla', ya da beyitle tespit ederek, ileride vakti olunca tamamlamak üzere bir yana bırakmıştır.

Bu sıralarda Hüseyin Baykara, son şiirlerini toplayarak iki divan daha hazırlamasını, böylece divanlarının sayısını Emir Husrev gibi dörde çıkarmasını Nevaî'ye salık vermiş, o da vaktiyle yazdığı beyitler ve matla'lar üzerinde çalışarak yeni şiirlerini meydana getirmiştir. *Hamsetü'l-Mütehayyirin*'den öğrendiğimize göre, şiirlerini ayrı divanlarda toplamasını, Camî de Nevaî'ye salık vermiştir. Bu çalışmalar 50 - 60 yaşları arasındadır.

Nevaî bu son şiirlerini ayrı iki divanda toplamış değildir. İlk iki divanı olan *Bedayiu'l-Bidaye* ve *Nevadirün'-Nihaye*'de bulunanları son şiirleriyle harman yaparak, bunları dört divana ayırmış ve hepsine birden *Hazainü'l-Maanî* adını vermiştir.

Nevaî *Hazainü'l-Maanî*'ye bir de dibace eklemiştir ki, çok önemli olan bu dibacenin H. 905 te, ölümünden bir yıl önce yazıldığı anlaşılmaktadır. Bu dibace Nuruosmaniye kitaplığında 3999 numarada kayıtlı nüshadaki *Şerhu'l-Hamase* adlı eserin sayfa kenarlarındadır (v. 21 b- 29 a). Türkiye'de başka nüshası yoktur (birinci ve sonuncu dibaceler için eserimizin 1. cildinde genişçe bilgi verilmiştir).

Nevaî şiirlerini dört divana ayırırken, çocukluk, gençlik, olgunluk ve yaşlılık çağlarını göz önünde tutmuş ve divanlarına şu adları vermiştir :

Garaibü's-Sıgar (8 - 20 yaşları arasında yazdığı şiirler).
Nevadirü'ş-Şebab (20 - 35 yaşları arasında yazdığı şiirler).
Bedayiu'l-Vasat (35 - 45 yaşları arasında yazdığı şiirler).
Fevayidü'l-Kiber (45 - 60 yaşları arasında yazdığı şiirler).

Ancak, eserimizin ilk cildinde açıkladığımız gibi, bu ayırma kesin bir nitelik taşımıyor. Nevaî, şiirlerini divanlara serpiştirirken, daha sonraları yazdığı şiirlerinden bir bölüğünü ilk divana aldığı gibi, gençliğinde yazdığı şiirlerden son divanlarına aldıkları da olmuştur.

Nevaî ilk divanı tertiplerken, başka şairlerin yaptığı gibi, gazellerini yalnız alfabe sırasına göre dizmekle yetinmemiş, ayrıca konu ve kapsam bakımından bazı esaslar da kanul etmiştir: Her harfe ait gazellerin başında tevhit, münacat, na't, ya da tasavvufî bir gazel bulunmakta, lirik şiirlerin yanında didaktik manzumeler de yer almaktadır.

Bundan başka, yine her şairin yaptığı gibi, yalnız 28 harfte değil, پ, چ, ژ, لا harflerini de ekleyerek 32 harfte gazel yazmıştır.

KÜLLİYAT NÜSHALARI :

Nevaî'nin dört divanının bir arada bulunduğu nüshaların başında külliyatı gelir. Nevaî külliyatının, ikisi İstanbul'da olmak üzere tanıdığımız 5 nüshası vardır :

Topkapı nüshası: Revan Ktp., No. 808; Nevaî külliyatının en nefis nüshası, v. 1 b ile 2 a da birer minyatür, yazı talik, yazan Derviş Mehmet Tâki, yazıldığı tarih kesin olarak bilinmamekle birlikte, hamsenin sonunda 901, *Garaibü's-Sıgar*'ın sonunda 902 tarihi var.

İçindeki eserler :

Münacat v. 2 b- 3 b
Hutbe-i Devavin v. 4 b- 5 b (1 varak eksik).
Çihil Hadis v. 6 b- 7 b.
Siracü'l-Müslimin v. 8 a- 9 b (başından 1 varak eksik).
Cevahirü'n-Nazm (Nazmü'l-Cevahir), v. 10 b- 18 a.
Lisanü't-Tayr v. 19 b- 54 b.
Nesayimü'l-Mahabbe v. 55 b - 175 a
Hayretü'l-Ebrar (Hamsenin I. mesnevîsi) v. 176 b - 213 b.
Leylî vü Mecnun (Hamsenin III. mesnevîsi) v. 214 b - 249 a.
Husrev ü Şirin (Hamsenin II. mesnevîsi) v. 250 b - 305 b.

Seb'a-i Seyyar (Hamsenin IV. mesnevîsi) v. 306 b - 353 b.
Sedd-i İskenderî (Hamsenin V. mesnevîsi) v. 354 b - 422 a.
Garaibü's-Sıgar (I. divan) v. 423 b - 481 b.
Nevadirü'ş-Şebab (II. divan) v. 482 b - 539 a.
Bedayiu'l-Vasat (III. divan) v. 540 b - 596 b.
Fevayidü'l-Kiber (IV. divan) v. 597 b - 658 b.
Mecalisü'n-Nefais v. 659 b - 693 a.
Tarih-i Enbiya v. 694 b - 718 a.
Tarih-i Mülûk-i Acem v. 718 b - 733 b.
Hâlât-ı Seyyid Hasan Beg v. 734 b - 737 b.
Hâlât-ı Pehlevan Muhammed v. 738 a - 741 b.
Vakfiyye v. 742 b - 749 b.
Mizanü'l-Evzan v. 750 b - 757 b.
Hamsetü'l-Mütehayyirin v. 758 b - 773 a.
Muhakemetü'l-Lugateyn v. 774 b - 781 b.
Münşeat v. 782 b - 802. b.

Bu nüshada II ve III. dibacelerle, Farsça Divan, *Muamma Risalesi*, *Mahbubü'l-Kulub*, Farsça *Münşeat* yoktur.

Fatih nüshası : Süleymaniye Ktb., Fatih No. 4056; yazı nesih kırması, yazarın adı ve yazıldığı tarih belli değil.

İçindeki eserler :
Münacat v. 1 b - 2 b.
Çihil Hadis v. 3 b - 4 a.
Nazmü'l-Cevahir v. 5 b - 9 b - 16 b
Siracü'l-Müslimin v. 6 b - 8 b *ciltlenirken sayfalar karışmış..*
Lisanü't-Tayr v. 17 b - 51 a.
Nesayimü'l-Mahabbe v. 52 b - 163 a.
Hayretü'l-Ebrar v. 164 b - 203 a
Ferhad ü Şirin v. 203 b - 260 a
Leylî vü Mecnun v. 261 b - 293 a.
Seb'a-i Seyyar v. 293 b - 338 b.
Sedd-i İskenderî v. 339 b - 405 b.
Hutbe-i Devavin v. 406 b - 409 b.
Garaibü's-Sıgar v. 411 b - 470 b.
Nevadirü'ş-Şebab v. 471 b - 528 b.
Bedayiu'l-Vasat v. 529 b - 583 b.
Fevayidü'l-Kiber b. 584 b - 646 a.

Mizanü'l-Evzan v. 647 b - 657 b.
Mecalisü'n-Nefais v. 659 b - 691 a.
Hamsetü'l-Mütehayyirin v. 692 b - 706 b.
Tarih-i Enbiya v. 707 b - 731 a.
Tarih-i Mülûk v. 731 b - 745 b.
Hâlât-ı Mir Seyyid Hasan v. 746 b - 749 b.
Hâlât-ı Pehlevan Muhammed v. 749 b - 753 a.
Vakfiyye v. 754 b - 758 b.
Münşeat v. 759 b - 775 b.
Muhakemetü'l - Lugateyn v. 776 b - 784 a.

Paris nüshası : Bibliotheque National, Suppl, No. 316 ve 317, 2 cilt, dört sütun üzerine, yazı nestalik, yazan Ali Hicranî, yazıldığı yer Herat, yazıldığı tarih 933, 8 minyatür (Blochet, Türkçe yazmalar kataloğu, c. 1, s. 308 - 311).

İçindeki eserler :
Önsöz v. 1 b.
Erbain Hadis v. 5 b.
Nazmü'l-Cevahir v. 8 b.
Siracü'l-Müslimin v. 19 b.
Nesayimü'l-Mahabbe v. 22 b.
Lisanü't-Tayr v. 155 b.
Hayretü'l-Ebrar v. 194 b.
Ferhad ü Şirin v. 237 b.
Leylî ve Mecnun v. 299 b.
Seb'a-i Seyyar v. 339 b.
Sedd-i İskenderî v. 395 b

İkinci ciltteki eserler :
Hutbe-i Devavin v. 2 b.
Garaibü's-Sıgar v. 7 b.
Nevadirü'ş-Şebab v. 75 b.
Bedayiu'l-Vasat v. 138 b.
Fevayidü'l-Kiber v. 202 b.
Mizanü'l-Evzan v. 269 b.
Muhakemetü'l-Lugateyn v. 277 b.
Hamsetü'l-Mütehayyirin v. 286 b.
Mecalisü'n-Nefais v. 302 b.
Tarih-i Enbiya (başlığı yoktur) v. 330 b.

Tarih-i Mülük-ı Acem (başlığı yoktur) v. 355 b.
Vakfiyye v. 371 b.
Hâlât-ı Seyyid Hasan Erdeşir v. 379 b.
Hâlât-ı Pehlevan Şemsettin Muhammed v. 382 b.
Münşeat v. 387 b.

Londra nüshası: Royal Asiatic Society Ktp., G. S. Mundy, "Notes on Three Turkish Manuscripts", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies* (Doğu ve Afrika etütleri okulu bülteni), Univeersity of London, 1948 s. XII, bölüm 3 ve 4, s. 536 - 537. Yazı nestalik, tezhipli, 5 minyatür, yazan, yazıldığı yer ve tarih belli değil, ancak XVI. yüzyılın ortasında ya da sonunda yazılmış olduğu sanılıyor. Nüsha sonradan çiltlenirken sayfa numaraları değişmiş. Nüsha L. S. Greenshields tarafından 1934 te armağan edilmiştir.

İçindeki eserler :

Mesnevî olarak "Hamd ü sena" dan sonra üç sayfa
Nesayimü'l-Mahabbe v. 1 b - 112 a, sonunda yazarın bir notu.
Mecalisü'n-Nefais v. 554 b - 583 a.
Vakfiyye v. 583 b - 589 a, bir önsöz.
Kısasü'l-Enbiya v. 590 b - 614 a.
Acem Mülûkinıng Tevarihi v. 614 b - 623 b, sonundan bir kısmı eksik.
Sedd-i İskenderî v. 210 b - 277 b, 2 minyatürü vardır.
Hutbe-i Devavin v. 278 b - 281 b.
Leylî vü Mecnun v. 282 b - 315 a, 1 minyatürü vardır.
Seb'a-i Seyyar v. 316 b - 360 a
Şeyh San'an'nıng Hikâyesi v. 361 b - 365 b.
Hayretü'l-Ebrar v. 113 b - 154 a.
Ferhad u Şirin v. 155 b - 209 b.
İkinci Divan v. 336 b - 423 a.
Üçüncü Divan v. 424 b - 482 a.
Dördüncü Divan v. 483 b - 537 b, bir sayfası eksiktir.
Hamsetü'l-Mütehayyirin v. 539 b - 553 a.
Mizanü'l-Evzan b. 624 b - 632 a.
Edebî terimler üzerine beş sayfalık Farsça eser.

Bu nüshanın önemli eksikliği *Garaibü's-Sıgar*'ın bulunmamasıdır. (Sayın Türkolog G. S. Mundy, ricam üzerine bu nüsha hakkında genişçe bilgi vermek lûtfunda bulunmuştur.).

Leningrad nüshası: B. Dorn, *Catalogue des manuscrits et xylographes orientaux de la Bibliothèque Impériale Publique de St. Petersburg*, 1852, No. 558 (Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft - Alman Doğu Cemiyeti Dergisi, c. II, 248 ve 251).

M. Belin, Mısır'da bulunduğu sırada, Meşhet'te 1059 da yazılmış bir külliyat nüshasını ele geçirdiğini bildirmektedir (bk. *Journal Asiatique*, 5. Seri, c. XVII, şubat-mart 1861 s. 175).

KÜLLİYAT-I DEVAVİN :

Nevaî'nin *Hazainü'l-Maanî* adını verdiği dört divanını bir arada toplayan nüshalar, Türkiye kitaplıklarında *Külliyat-ı Devavin* başlığını taşır :

Topkapı nüshası: Revan Ktp., No. 807; dört divan bir arada, fakat karşısık, başta 2 minyatür, yazı talik, yazan Neşatî, yazıldığı yeri ve tarihi belli değil (bu nüshada, Nevaî'nin başka nüshalarda bulunmayan 5. müstezadı vardır).

Üniversite nüshası I: İst. Üniver. Ktp., No. 5452 (müzede); dört divan ayrı ayrı birbirini izliyor, yazı iri talik, yazan belli değil, yazıldığı tarih 1232.

Üniversite nüshası II: İst. Üniver. Ktp., Ty, No. 2001; dört divan bir arada, divanların her harfe ait gazelleri birbirini izlererek sıralanmış, yazı kalın talik, yazan Niyazi Mehmet Velet İvaz Mehmet, yazıldığı tarih 1252.

Fatih nüshası: Süleymaniye Ktp., Fatih No. 3886; dört divan bir arada; divanların her harfe ait gazelleri birbirini izliyor, yazı talik, yazarın adı ve yazıldığı tarih belli değil.

Konya nüshası: Konya Genel Ktp., No. 6623; bu nüsha, Ziya Paşa tarafından Konya'da vali bulunduğu sırada Yusuf Ağa Kitaplığına 1294 te armağan edilmiştir. Dört divan birbirini izliyor, gazeller eksik, yazı talik, yazarı ve yazıldığı yeri ve tarihi yok, bazı yapraklar rutubetten birbirine yapıştığı için, sayfa kenarındaki kelimeler okunmaz hale gelmiştir.

AYRI DİVANLAR :

Garaibü's-Sıgar nüshaları :

Bu ilk divanın nüshaları çoktur. En önemli nüshalar :

Müze nüshası I: Türk - İslâm müzesi Ktp., No. 1946, 8 minyatür, yazı ince talik, yazan Mir Aliyyü'l-Buharayî, yazıldığı tarih 943.

Müze nüshası II: Türk - İslâm müzesi Ktp., No. 2065; yazı talik, yazanı, yarıldığı yeri ve tarihi belli değil.

Topkapı nüshası I : Revan Ktp., No. 802; 6 minyatür, yazı talik, yazanı, yazıldığı yeri ve tarihi yok.

Topkapı nüshası II: Revan Ktp., No. 803; 12 minyatür, yazı talik yazan Çelebiyyü'l-Kayinî, yazıldığı tarih 939, yazıldığı yer Tebriz.

Topkapı nüshası III : Revan Ktp., No. 804; 8 minyatür, yazı talik, yazanı, yazıldığı yeri ve tarihi belli değil.

Topkapı nüshası IV : Revan Ktp., No. 806; 3 minyatür, yazı talik, yazan Şeyh Mehmet İbn-i Dost Mehmet Semerkandî, yazıldığı tarih 940.

Topkapı nüshası V: Hazine Ktp., No. 895; 8 minyatür, yazı talik, yazanı, yazıldığı yeri ve tarihi yok, yalnız başta 919 tarihi var.

Topkapı nüshası VI: Hazine Ktp., No. 983; 8 minyatür, yazı talik, yazanın adı, yazıldığı yeri ve tarihi yok.

Üniversite nüshası: İst. Üniver. Ktp., Ty, No. 5479 (müzede); 7 minyatür, yazı talik, yazan Sultan Aliyyü'l-Kayinî, yazıldığı tarih belli değil.

Fatih nüshası: Süleymaniye Ktp., Fatih No. 3887; yazı talik, yazının adı, yazıldığı yeri ve tarihi yok.

Lala İsmail nüshası: Süleymaniye Ktp., Lala İsmail No. 496; yazı talik, yazanın adı yok, yazıldığı tarih 972.

Nuruosmaniye nüshası I: Nuruosmaniye Ktp., No. 3880,; 1 minyatür, yazı talik, yazanın adı yok, yazıldığı tarih 956.

Nuruosmaniye nüshası II; Nuruosmaniye Ktp., No. 3881; yazı iri talik, yazanın adı, yazıldığı yeri ve tarihi yok.

Ankara nüshası: Ankara Genel Ktp., No. 1078; yazı nestalik, yazan Mehmet Kâtip, yazıldığı tarih 928, yazıldığı yer Herat.

Garaibü's-Sıgar başlığını taşıyan bu nüshalar birbirini tutmuyor. Bazı nüshalar öteki divanlardan alınmış müstezatlar, muhammesler, rubailer, tuyuglar ve müfretler var.

Şairin tertiplediği *Garaibü's-Sıgar*'da, gazellerden başka, 1 müstezat, 3 muhammes, 1 müseddes, 1 terci-i bend, 1 mesnevî,

34 kıt'a, 131 rubaî bulunduğuna göre, hepsi de "Eşrekat..." kelimesiyle başlayan, fakat birbirinden farklı olan bu nüshaların tam *Garaibü's-Sıgar* olmadığı meydandadır. Nüshaları yazanlar, kendi zevklerine göre öteki divanlardan eklemeler yapmış olacakları gibi, yazıldıkları tarih belli olmayan bu nüshalardan bir ikisinin, şairin ilk tertiplediği *Bedayiu'l-Bidaye* olması da mümkündür. Her halde, bu nüshaların karşılaştırılıp bilimsel bir eleştirmeden geçirilmesi gerekir.

Garaibü's-Sıgar nüshaları o kadar çok olduğu halde, Türkiye kitaplıklarında *Nevadirü'ş-Şebab* ile *Bedayiu'l-Vasat* birer, *Fevayidü'l-Kiber* ise ancak 3 tanedir.

Nevadirü'ş-Şebab nüshası: Topkapı, Revan Ktp., No. 805; 12 minyatür, yazı talik, yazanın adı yok, yazıldığı tarih 910. Bu nüshada güzellerden başka ancak 6 rubaî vardır.

Bedayiu'l-Vasat nüshası: Ayasofya Ktp., No. 3980; yazı talik, yazan Mahmut Kâtip, yazıldığı yer Herat, yazıldığı tarih 957.

Fevayidü'l-Kiber nüshaları :

Üniversite nüshası I: İst. Üniver. Ktp., Ty, No. 1565; yazı ince talik, yazan Cemşit, yazıldığı tarih 947.

Üniversite nüshası II: İst. Üniver. Ktp., Ty, No. 2794; şiirler hem metinde hem sayfa kenarında, yazı talik, yazan Hüseyin b. Haydarü'l-Hüseynî-i Cürcanî, yazıldığı tarih 1043.

TDK nüshası: Ankara, TDK kitaplığı, B / 33; baş tarafı eksik, yazı talik, yazarın adı, yazıldığı tarihi ve yeri belli değil.

Nevaî'nin divanlarından seçilmiş şiirleri kapsayan nüshalar da çoktur. Bunlardan bir kısmı Hutbe-i Devavin'den sonra "Eşrekat..." gazeliyle başlayarak *Garaibü's-Sıgar*'ı andırır, bir kaçı da gelişi güzel toplanmıştır. Bunların arasında değerli olan iki tanesi:

Üniversite nüshası I: İst. Üniver. Ktp., Ty, No 5468 (müzede); Hutbe-i Devavin'in başı ve sonu ile ilk gazelin başı eksik, 3 minyatür, yazı talik, yazanın adı, yazıldığı tarihi ve yeri belli değil.

Üniversite nüshası II: İst. Üniver. Ktp., Ty, No. 5669 (müzede); 8 minyatür, yazı talik, yazan Alaettin Mehmet, yazıldığı tarih 930, yazıldığı yer Herat.

Şairin Farsça divanına gelince, bu divandan Türkiye kitaplıklarında ancak iki nüsha vardır.

Müze nüshası: Türk - İslâm müzesi No. 1952; Bibace'nin sonu ile ilk kasidenin başı eksik, 3 minyatür, yazı talik, yazanın adı, yazıldığı tarihi ve yeri yok.

Nuruosmaniye nüshası: Nuruosmaniye Ktp., No. 3850; Dibace'nin varakları tamir sırasında karışmış, v. 7, v. 3 yerine girecek.

Yabancı ülkelerdeki kitaplıklarda Nevai'nin Farsça divanı yoktur. Ancak Paris'de Bibliothèque National'deki Farsça yazmalar arasında 1765 numarada kayıtlı nüshada, *Mecalisü'n-Nefais*'ten sonra şairin 6 kasidesi, 1 müseddesi, 1 mersiyesi ile mukattataat, ferdiyat ve muammalarından bir kaçı bulunmaktadır (Bk. Blochet, Farsça yazmalar kataloğu, c. III, s. 3146).

Nevai'nin gerek divanları, gerek divanların dışındaki eserleri için geniş bilgi edinmek isteyenler, *Türkiye Kitaplıklarındaki Nevaî Yazmaları* başlıklı eserimize baş vurabilirler (*Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 1958 den ayrı basım).

TOPKAPI'DAKİ KÜLLİYAT NÜSHASI :

Topkapı Revan kitaplığında 808 numarada kayıtlı külliyat, metinleri tespit ederken en son karşılaştırdığım nüshadır. Bu nüshada, metin de oldukça doğrudur. Bununla birlikte, büsbütün yanlışsız ve kusursuz sayılamaz. Nüshadaki metinde başlıca şu özellikler göze çarpmaktadır :

a) Batı Türkçesindeki بيه, Çağataycada يانا şeklindedir. Halbuki nüshada بنه olarak geçiyor. Ancak bir kaç yerde بنا şeklinde yazılmıştır. Örneğin, *Nevadirü'ş-Şebab*'da :

Kūyiniñ ıḥrāmıdın köñglümni men' itmeñ yana
Kim añga 'azm-i ḥarem evvelġılarġa oḫşamas

ve

Çıktı veh ösrük yana ol kāfer-i bībāk kim
Her ḳaçan çıḳḳanda ḳatl-i ehl-i İslām eylemiş

beytlerinde olduğu gibi.

Bir yerde de بنا şeklinde geşiyor. *Bedayiu'l-Vasat*'ta :

Ḳılmay ḳabūl īcādınıñ imkānı yoḳ soñra yana
Maḳbūlini red eylemek lutfuñdıñ olġay mu revā

Ben metinlerde Çağataycadaki şekliyle "yana" olarak tespit ettim.

b) "-lık", "-lıg" ve "-ka", "-ga" ekleri rastlgele yazılmıştır. Gerçekte Çağataycada bu konuda belirli bir kural da yoktur. Bazı kere bir mısrada "-lik", "-lıg" eklerinin her iki şekli de görülmektedir. *Nevadirü'ş-Şebab*'da :

Pārsālıḳ yoḳ ki 'ucb ü ḫōd-nümālıġdın ḫalāṣ

mısramda olduğu gibi.

c) isimlerin "-e" hali "ا" harfiyle gösterilmesi gerekirken, kimi yerde "ه" harfi kullanılmaktadır. Örneğin *Nevadirü'ş-Şebab*'da :

Yār kim yārı üçün çikse cefā bil anı yār
Ölse azdur kimse andaḳ yār-ı mihr-āsār üçün

ve *Bedayiu'l-Vasat*'ta :

Bütüben mihr-i giyeh dānesi hem saçılsa
'Ārıżıñ gül-şeni içre ḫaṭ u ḫāliñġa fidā

beytlerinde "ölse", "içre" kelimeleri "ه" harfiyle اولسه ایچره şeklinde gösterilmiştir.

ç) Tamlamalarda ikinci kelimenin sonunda sesli harflerden biri bulunursa "-d" ekinden önce, "n" harfi getirilir. Çağataycada bu yoktur. Ek doğrudan doğruya kelimeye getirilir. Halbuki nüshada bu gibi hallerde arasıra "n" harfine rastlanmaktadır. *Nevadirü'ş-Şebab*'da :

Deyr ara mey içkeli kilgüm disem dir muġ-beçe
Büt ḳaşında baş ḳoyup baġlar iseñ zünnār kil

beytinde olduğu gibi ki, ikinci mısradaki "ḳaşında", "ḳaşıda" olacaktır.

d) Farsça tamlamalarda birinci kelimenin sonundaki "esre", çok kere "ى" ile gösterilmiştir :

مین مفلس yerine میی مفلس, مین بیدل yerine میی بیدل gibi. Ben doğru şekliyle tespit ettim.

e) Atıf "و" leri çok kere kullanılmamıştır. *Garaibü's-Sıgar*'daki müseddeste :

Küfr ilige ḥāmī (vü) din ehliġa yaġmā-gerī

mısramda olduğu gibi.

Yine *Garaibü's-Sıgar*'daki Terci'-i bend'de :

میی مفلس عور کریان مست

mısraı bu şekilde yazılmıştır. Bir kere میی مفلس "min-i müflis" olacaktır. Bundan başka da mısraın bu şekliyle "müflis, ur,

giryan" sıfatlarını "esre" ile zincirleme tamlamalar olarak okumak gerekir. Bu şekle eski edebiyatta sık sık rastlanır. Halbuki bu mısraı hiç olmazsa şöyle okumak daha doğru olur :

Min-i müflis-i ʿūr (u) giryān-ı mest

ya da :

Min-i müflis-i ʿūr-ı giryān u mest

f) Nüshada "zühul" olduğu belli olan yanlışlara da rastlanıyor. Örneğin, *Garaibü's-Sıgar*'daki :

Köñglüm örtensün eger ġayriñġġa pervā eylese
Her köñgül hem kim siniñg şevḳuñgnı peydā eylese

Her kişi vaşlıñ temennā eylesem nevmīd öley
Her kişi hem kim siniñg şevḳuñgnı peydā eylese

beytlerinde ikinci ve dördüncü mısralar "şevḳuñgnı peydā eylese" ibaresiyle bitmektedir. Halbuki dördüncü mısrada bu ibare "vaşlıñg temennā eylese" olacaktır. Başka nüshalarda böyledir.

Yine *Garaibü's-Sıgar*'daki müseddeste beşinci kıtanın son beyti söyledir :

Hem gül-istān bezmi içre serv-ḳāmetlıġ güli
Hem şeb-istān bezmi ıḥyāsıda şemʿ-i enverī

Halbuki birinci mısradaki "bezmi" kelimesi "sahnı" olacaktır. Öteki nüshalarda da böyledir.

Fevayidü'l-Kiber'deki kıtaların biri şu mısra ile başlıyor :

Nāme-i ıḳbālım ol yañglıġ ḳaradur cürmdin

Bu mısradaki "Nāme-i ıḳbāl", "Nāme-i aʿmāl" olacaktır. Öteki nüshalarda da böyledir.

Bu gibi hallerde ben doğrusunu yazdım.

g) Mesnevîlerde ülke adı olarak geçen "Hıta", nüshada bazı kere خطا, bazı kere de ختا olarak tesbit edilmiştir. Ben nüshada gördüğüm gibi aldım.

S Ö Z L Ü K L E R

Çağatayca kelimeler için yararlandığım başlıca sözlükler :

Abuşka sözlüğü, TDK kitaplığındaki yazma nüsha ile İstanbul Üniversite kitaplığındaki (Sahip Molla, No. 1387) nüshanın fotokopisi.

A. Vámbéry, *Abuşka. Csagatajtörök szógyüjtemény* (Abuşka. Çağatay vokabüleri), Peşte 1862.

Véliaminof-Zernof, *Dictionnaire Djaghatai-Turc (El Lugatü'n-Nevaiyye ve'l-İstişhadatü'l-Çağataiyye)* Abuşka sözlüğünün Véliaminof-Zernof yayımı, Petersburg 1868 (Moskova'dan getirttiğim mikrofilmin TDK kitaplığındaki fotokopisi).

Ṭāliʿ-i İmānī, *Bedāyiʿu'l-Luġat* (Çağatayca-Farsça). A. K. Borovkov yayımı, tıpkıbasım, açıklama ve sözlük, Moskova 1961.

Sir Gerard Clauson, *Sanglax. A Persian Guide to the Turkish Language, by Muhammed Mahdi Xan.* Faksimile Text with an Introduction and Indices by (tıpkıbasım, açıklama ve sözlük dizini), Londra 1960. (Besim Atalay yayımı olarak elimizde bulunan tıpkıbasım, eserin yalnız gramer bölümü olduğu için, sözlük bakımından bu nüshadan yararlanmak mümkün değildir).

H. Vámbéry, *Ćagataische Spachstudien* (Çağatay dil etütleri), Leipzig, 1867 (sonundaki sözlük bölümü, s. 203-358).

A. Pavet de Courteille, *Dictionnaire Turk-Oriental*, Paris 1870 (fotokopisi TDK kitaplığında).

Şeyh Süleyman Buharî, *Lugat-ı Çağatay ve Türkî-i Osmanî*, İstanbul 1298 (1880).

I. Kúnoş, *Šejx Sulejman Efendi's Čagataj-Osmanisches Wörterbuch* (Şeyh Süleyman Efendi'nin Çağatayca-Osmanlıca sözlüğü), Budapeşte 1902.

W. Radloff, *Versuch eines Wörterbuches des Türk-Dialekte*, 4 cilt, Petersburg 1893-1911; yeni basım 1960.

József Thúry, *A "Behdsetü'l-lugat" czímű csagatáj szótár* ("Behcetü'l-Lugat" adlı Çağatayca sözlük), Budapeşte 1903.

A. von Gabain, *Alttürkische Grammatık* (Eski Türkçe grameri) sonundaki sözlük bölümü, Leipzıg 1941.

A. N. Brovkov, *Uzbeksko-Russkiy Slovar* (Özbekçe-Rusça sözlük), Moskova 1959, sonundaki bölümde kelimeler Arap harfleriyle tesbit edilmiştir.

Bu sözlüklerden *Abuşka*, en eski Çağatay sözlüğüdür ve daha sonraki sözlüklere kaynak olmuştur. Asıl Farsça ve Arapça "kâf" ları açıklaması bakımından işe yaramaktadır.

Öteki sözlüklerde, her Türkolog kelimeleri kendi okuyuşuna göre tespit etmiştir. Bunun için sözlükler arasında çok kere okunuş farkı göze çarpar.

Sovyet kaynakları, XV. yüzyıl Çağataycasını da bugünkü Özbek okunuşuna göre tespit etmektedir.

Bu sözlüklerden başka, yardımcı olarak öteki kaynaklara da başvurulmuştur. Nevaî'nin eserlerinde geçen bir kelimenin okunuşunu ve anlamını araştırırken, hiç ummadığımız bir sözlüğün işe yaradığı, bize bir ip ucu verdiği olmuştur.

Yardımcı olarak yararlandığım sözlükler :

Kaşgarlı Mahmut, *Divanü Lûgati't-Türk*, Türkçeye çeviren Besim Atalay, TDK yayımı. Ankara, c. 1 1939, c. 2 1940, c. 3 1941, tıpkıbasım 1941, dizin 1943.

Divanü Lûgati't-Türk Dizini, hazırlayan Dehri Dilçin, TDK yayımı, Ankara 1957.

Ahmet Caferoğlu, *Uygur Sözlüğü*, Türkiyat Enstitüsü yayımı, İstanbul 1934.

Ebu Hayyan, *Kitabü'l-İdrak li Lisani'l-Etrak*, hazırlayan Ahmet Caferoğlu, İstanbul 1931.

El İdrak Haşiyesi, hazırlayan Veled İzbudak, TDK yayımı, İstanbul 1936.

Et Tuhfetü'z-Zekiyye fi'l-Lugati't-Türkiyye, çeviren Besim Atalay, TDK yayımı, İstanbul 1945.

J. Th. Zenker, *Dictionnaire turc-arabe-persan*, 2 cilt, Leipzig 1866-1876 (Çağatayca kelimeleri de kapsar).

K. K. Yudahin, *Kırgız Sözlüğü*, Türkçeye çeviren Abdullah Taymas, 2 cilt, TDK yayımı, c. 1. Ankara 1945, c. 2. İstanbul 1948.

Ahmet Vefik Paşa, *Lehce-i Osmanî*, c. 1. (aslı Arabî ve Farsî olmayan kelimat ve müvelledat), İstanbul 1293 (1876).

Şemsettin Sami, *Kamus-ı Türkî*, İstanbul 1317.

Hüseyin Kâzım Kadri, *Türk Lûgati*, 4 cilt; c. 1 İstanbul 1927, c. 2 1928 (Arap harfleriyle); c. 3 İstanbul 1943, c. 4 1945 (Türk harfleriyle), TDK yayımı.

Tanıklarıyle Tarama Sözlüğü, TDK yayımı, c. 1 İstanbul 1943, c. 2 İstanbul 1945, c. 3 Ankara 1954, c. 4 Ankara 1957; yeni seri, c. 1 Ankara 1963.

Gunnar Jarring, *An Eastern Turkı-Englısh Dialect Dictionary*, Lund, 1964.

Nevaî'nin eserlerinde geçen Arapça ve Farsça sözlükler için de *Kamus Tercümesi*, *Burhan-ı Kat'*, *Ahteri*, *Vankulu*, *Lehçetü'l-Lugat Lugat-ı Naci*, *Lugat-ı Remzi*, *Lugat-ı Cudi*, *Kamus-ı Osmanî*, *Ferheng-i Ziya* gibi sözlüklerden başka, şu sözlüklerden de yararlanılmıştır :

Bianchi, *Dictionnaire-Turc-Français (Elsine-i Türkiyye ve Fransaviyye'nin Lugati)*. 2 cilt, Paris, 1801.

Sir James W. Redhouse, *Turkısh And Englısh Lexikon*, İstanbul 1921.

Steingass, F., *Persian-English dictionary*, Londra 1947, 3. bs. VIII+1539 s.

I. DİVAN

ĠARĀ'IBÜ'Ṣ-ṢIĠAR

ĠARĀʾİBÜʾṢ-ṢIĠAR

ĠAZELİYYĀT

الف حرفی نینك آفت لاری نینك ابتداسی

Eşreḳat min ʿaksi şemsiʾl-keʾsi envārüʾl-hüdā
Yār ʿaksin meyde kör dip cāmdın çıḳtı ṣadā

Ġayr naḳşıdın köñgül cāmıda bolsa zeng-i ġam
Yoḳtur ey sāḳī mey-i vaḥdet mis̱illik ġam-zidā

Ey ḫōş ol mey kim añga ẓarf olsa bir sıngan sifāl
Cām olur gītī-nümā Cemşīd anı içken gedā

Cām u mey ger beyledür ol cām üçün ḳılmaḳ bolur
Yüz cihān her dem nis̱ār ol mey üçün miñ cān fidā

Deyr ara hūş ehli rüsvā bolġalı ey muġ-beçe
Cām-ı mey tutsañ min-i dīvānedin ḳıl ibtidā

Tā ki ol meydin köñgül cāmıda bolġaç cilve-ger
Çihre-i maḳṣūd maḥv olġay hemol dem māʿadā

Vaḥdetī bolġay müyesser mey bile cām içre kim
Cām u mey lafẓın digen bir ism ile ḳılġay edā

Sin gümān ḳılġandın özge cām u mey mevcūd irür
Bilmeyin nefy itme bu mey-ḫāne ehlin zāhidā

Teşne-leb olma Nevāyī çūn ezel sāḳīsidin
Üşrubū yā eyyühāʾl-ʿaṭşān kilür her dem nidā

حضرت باری تعالی نینك حمد و ثنایی دا

Zihī ḥüsnüñ ẓuhūrıdın tüşüp her kimge bir sevdā
Bu sevdālar bile kevneyn bāzārıda yüz ġavġā

Sini tapmaḳ besī müşkildür ü tapmaslıḳ āsān kim
Irür peydālıġıñ pinhān velī pinhānlıġıñ peydā

Çemen āteş-gehige āteşīn güldin çū ot saldıñg
Semender dik ol otdın külge battı bülbül-i şeydā

Ni işke boldı bīrārām közgü ʿaksi dik Mecnūn
Yüzi közgüside ʿaksini ger körgüzmedi Leylā

Kuyaşka geh kızarmak gāh sarġarmak irür andın
Ki şunʿüñg bāġıda bar ol sıfat yüz miñg gül-i raʿnā

Nidin yüz gül açar ʿışk otıdın bülbül kibi Vāmık
Yüzüñgdin ger ʿızārı bāġıda gül açmadı ʿAẕrā

Kelāmıñgnı eger Şīrīn lebide kılmadıñg mużmer
Nidin bes laʿl olur Ferhādnıñg kan yaşıdın ḫārā

Cemāliñg pertevidin şemʿ otı ger gül-sitān irms
Nidin pervāne ot içre özin salur Ḫalīl āsā

Melāhat birle tüzdüñg serv-kadler kāmetin yaʿnī
Ki mundak zīb birle ol elifni eylediñg zībā

Kanāʿatniñg delīlin inzivā kıldıñg yana bir hem
Delīl uşbu ki kāniʿ harfidin ḫalk eylediñg ʿankā

Nevāyī kaysı til birle siniñg hamdiñg beyān kılsun
Tiken cennet güli vaşfın kılurda güng irür gūyā

حضرت باری تعالی نینك توحید یدا

Ey şafḥa-i ruḫsārıñg ezel ḫattıdın inşā
Dibāce-i ḥüsnüñgde ebed noktası tuġrā

Ẕerrāt ara her ẕerre ki bar ẕikriñge ẕākir
Emṭār ara her katra ki bar hamdiñge gūyā

Meşşāṭa-i şunʿüñg durur ol kim nefes içre
Kün közgüsin akşam külidin kıldı mücellā

Kün şekli yüzüñg secdesidin boldı müşekkel
Tün ṭurrası kahrıñg yilidin boldı muṭarrā

Şunʿüñg kılıban şubḥnı ol nevʿ müşaʿbid
Kim mihr otın aġzıdın iter her nefes ifşā

Gūyā ki küyer aġzı ol ot ḫırkatıdın kim
Encümdin olur ābileler girdide peydā

Muḥtāc siniñg der-gehiñge ḫusrev ü dervīş
Perverde siniñg niʿmetiñge cāhil ü dānā

Gül yüzide bülbül siniñg esrārıñga nāṭık
Şemʿ otıda pervāne siniñg ḥüsnüñge şeydā

ʿUşşāk ara yā Rab ki Nevāyīġa makāmī
Birgil ki siniñg ḥamdiñge bolsun tili gūyā

وله ایضاً فی المناجات

İlahā Pādişāhā Kird-gārā
Sañga açuk nihān ü āşkārā

Şabūr ismi bilen kılsañg tecellī
Kılıp Nümrūdġa yüz miñg müdārā

Kaçan kim ẓāhir itseñg tenziʿu'l-mülk
Skenderniñg bolup maġlūbı Dārā

Yoluñg mühlik taşı yākūt-ı aḥmer
İşikniñg tīre gerdi müşk-i sārā

Sühā bolsa şeb-istānıñgda ṭāliʿ
Bolup nūrı kuyaş dik ʿālem-ārā

Nevāyī nefs ẓulmātiġa kalmış
Sin olmay Ḫıżr-ı reh çıkmak ni yārā

Kıyāmetde günāhın ʿafv iterge
Rasūlüñgni şefīʿ it Kird-gārā

نعت رسول دا صلی الله علیه واله وسلم

Ey nübüvvet ḫaylıġa ḫātem beni Ādem ara
Ger alar ḫātem sin ol at kim irür ḫātem ara

Yüz işikiñg tofraġıġa sürte alġaymın mu dip
Çerḫ kaşrıdın kuyaş her kün tüşer ʿālem ara

Encüm içre ʿārıżıñg miʿrāc şāmı eyle kim
Tüşse dürr-i şeb-çerāġı her ṭaraf şebnem ara

Ni üçün kiymiş ḳara her yau salıp ceybıġa çāk
Fürḳatiñgdin K'abe ger ḳalmay durur mātem ara

Ṣāf köñglide yüzüñg mihrini gūyā asramış
Töş çağı her kün ḳuyaş 'aksi imes zemzem ara

Meş'alī bolmış melek ilkide ravżañg başıġa
Ay çerāğı kiceler bu nīl-gūn ṭārem ara

Kum imes Baṭḥā'da kim mihr-i cemāliñg hecridin
Ẕerre ẕerre cismi birbirdin töküldi ġam ara

Yol imes Yesrib'de yırtıptur yüzin tırnaġ ile
Maḳdemiñg tā yitmedi ol vādī -i ḫurrem ara

İtleriñg maḫṣūṣ u maḥzūndur Nevāyī kāşkī
Kirse bu maḥrūm hem ol zümre-i maḥrem ara

رسول معرا جيدا صلى الله عليه و اله وسلم

Zihī cevlān-gehiñg eflāk üze meydān-ı ev ednā
Burāḳıñgġa toḳuz günbed bu toḳḳuz günbed-i ḫażrā

Ḳılıp çūn ḫōy gülābı meyl-i na'leyniñg bolup andın
Melek ra'nālarınıñg cebhesiġa çerḫ ṣandal-sā

İsip raḥmet nesīmi çūn demā-dem sünbülüñg sarı
Bolup rūḥānīler cismi leb-āleb 'abner-i sārā

Felek ḳalıp burāḳıñgdın imes vaṣfı felek-sür'at
Ḳamer yarup cemāliñgdin imes na'tiñg ḳamer-sīmā

Yüzüñgdin encüm encümdin ḳuyaş nūr iktisāb eyler
Anıñg dik kim ḳuyaşdın ay ü aydın ḳīr-gūn ġabrā

Felek vādīleri ḳaṭ'ıġa 'azmiñg çūn sürüp merkeb
Ḫıred peykiġa hem evvel ḳademde renc olup peydā

Refīḳıñg ṭāyir andaḳ kim Süleymān allıda Hüdhüd
Burāḳıñg sāyır encüm şāhı üstide sipihr-āsā

Ḳılıp bu seyr ara ma'şūḳ vaṣlı kūyide menzil
Tilep ser-geşte 'uşşāḳıġa hem raḥmet öyin me'vā

Nevāyī ḫōş körer 'ālemni atıñg ẕikridin yoḳsa
Añga dūzaḫ ara ot dik durur dünyā vü māfīhā

و له اعظم الله اجره

Körgeli ḥüsnüñgni zār ü mübtelā boldum sañga
Ni belālıġ kün idi kim āşnā boldum sañga

Her niçe didim ki kün kündin üzey sindin köñgül
Veh ki kün kündin beterrek mübtelā boldum sañga

Min ḳaçan didim vefā ḳılġıl mañga ẓulm eylediñg
Sin ḳaçan didiñg fidā bolġıl mañga boldum sañga

Ḳay perī-peykerge dirsin tilbe bolduñg bu ṣıfat
Ey perī-peyker ni ḳılsañg ḳıl mañga boldum sañga

Ey köñgül terk-i naṣīḥat eyledim āvāre bol
Yüz belā yitmes ki min hem bir belā boldum sañga

Cām-ı Cem birle Ḫıżır suyı naṣībimdür müdām
Sāḳiyā tā terk-i cāh eylep gedā boldum sañga

Ġuṣṣa çengidin nevāyī tapmadım 'uşşāḳ ara
Tā Nevāyī dik esīr ü bīnevā boldum sañga

و له قدس الله سره

Köñglüm örtensün eger ġayrıñgġa pervā eylese
Her köñgül hem kim siniñg şevḳuñgnı peydā eylese

Her kişi vaṣlın temennā eylesem nev-mīd öley
Her kişi hem kim siniñg vaṣlıñg temennā eylese

Özgeler ḥüsnin temāşā eylesem çıḳsun közüm
Özge bir köz hem ki ḥüsnüñgni temāşā eylese

Ġayr ẕikrin āşkārā ḳılsa lāl olsun tilim
Ḳaysı bir til hem ki ẕikriñg āşkārā eylese

Reşkdin cānımġa her nergis közi bir şu'ledür
Bāġ ara nāgeh ḫırām ol serv-i ra'nā eylese

Yoḳ aġızdın nükte aytur meh-veşim dik bolmaġay
Ger ḳuyaş her ẕerresidin bir Mesīḥā eylese

'Āfiyet cānımġa yitti ey ḫōşā muġ kim mini
Bir ḳadeḥ birle ḫarābāt içre rüsvā eylese

Kiltürüñg def'-i cünūnumġa perī-ḫvān yoḳ ṭabīb
Kim ol ensebdür perī her kimni şeydā eylese

Ṣubḥ dik bir demde gerdūn ḳoymaġay ās̱ārını
Nāgeh ehl-i ṣıdḳ köñgli mihrin ifşā eylese

Dehr ṣūḫıġa Nevāyī ṣayd bolma niçe kim
Kün ʿız̤ārı üzre tün zülfin muṭarrā eylese

و من نتایج فکره

Dehr ilidin nefʿ eger yoḳtur żarar hem bolmasa
Merhem er yoḳtur köñgülge nīşter hem bolmasa

ʿĀlem ehli bezmidin ger yoḳ ciger-gūn sāġarī
Kāşkī yüz miñ ḳadeḥ ḫūn-ı ciger hem bolmasa

Meh-veşī kim bolmaġay vaṣlıdın ümmīd-i ḥayāt
Ḫōş turur kim cānġa hecridin ḫaṭar hem bolmasa

Bīdilī kim bīḫaber tüşkey birev hicrānıġa
Ni belādur ger gehī andın ḫaber hem bolmasa

Sāḳiyā nitkey mini ol nevʿ ḳılsañ mest kim
ʿAḳl u hūşumdın nişān belkim es̱er hem bolmasa

Kim tüzey mestāne Şāh-ı Ġāzī evṣāfıda ṣavt
Bu köñgül ger bolsa öz ḥālide ger hem bolmasa

Ey Nevāyī sin çikersin ah līkin yaḫşıdur
Ol perīniñ zülfi bu yil birle derhem bolmasa

و ایضاً له

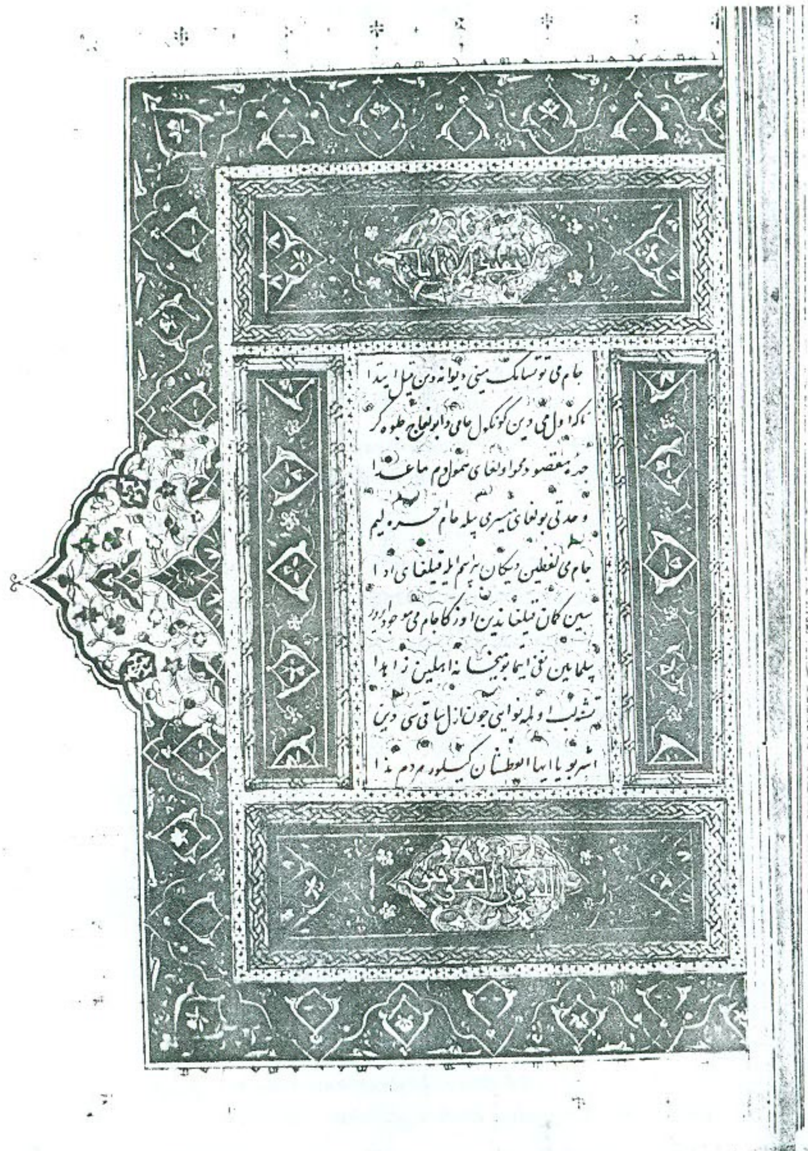
Ni nevā-sāz eylegey bülbül gül-istāndın cüdā
Eylemes ṭūṭī tekellüm şekker-istāndın cüdā

Ol ḳuyaş hecrinde ḳorḳarmın felekni örtegey
Her şerārī kim bolur bu otluġ efġāndın cüdā

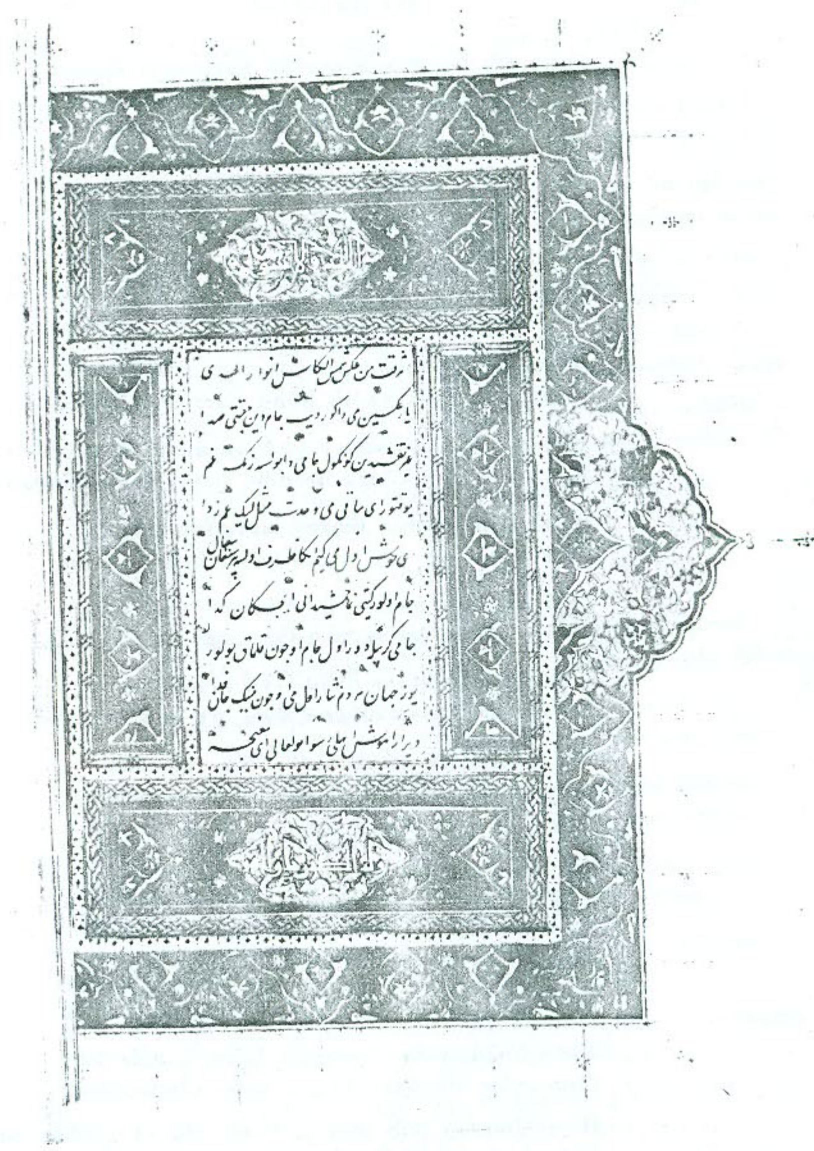
Dime hicrānımda çikmeysin fiġān ü nāle köp
Cism eyler mü fiġān bolġan nefes cāndın cüdā

Hecr ölümdin telḫ imiş mundın soñ ey gerdūn mini
Eylegil cāndın cüdā ḳılġunça cānāndın cüdā

Bolsa yüz miñ cānım al ey hecr līkin ḳılmaġıl
Yārnı mindin cüdā yāḫūd mini andın cüdā

Topkapı, Hazine Ktp., 895 Garaibü's - Sıgar, v. 2 a

Topkapı, Hazine Ktp., 895 Garaibü's - Sıgar, v. 1 b

Vaṣl ara pervāne örtendi hemānā bildi kim
Ḳılġu diktür ṣubḥ anı şem'-i şeb-istāndın cüdā

Bir ayāsız it bolup irdi Nevāyī yārsız
Bolmasun Yā Rab ki hergiz bende sulṭāndın cüdā

بی حرفی نینک بلالری نینک بدایتی

Niçe bolġay man͡ga hecr içre taẓallüm yā Rab
Eyle bu ẓulm ara ḥālimġa teraḥḥum yā Rab

Va'de-i ḳatl ḳılıp va'deġa ḳılġunça vefā
Nige min ḫastanı öltürdi tevehhüm yā Rab

Leblerinin͡g kelimātı ki birür cismġa rūḥ
Āb-ı ḥayvān ünidür yoḳsa tekellüm yā Rab

Ḫvān-ı vaṣlıda öküş ni'met aradur aġyār
Rūzī it bizge hem ol nev' tena'um yā Rab

Veh ki kön͡glümni şikāf itti külümsüp aġzı
Ġonçalarnı nitip açtı bu tebessüm yā Rab

'Ömr çūn fānī imiş ger kişi 'ālem şehidür
Çūn olar nivçün iter munça ta'aẓẓum yā Rab

Yār ḳatl itkeli 'uşşāḳını yıġdurġan imiş
Bir bu bezm içre Nevāyīġa teḳaddüm yā Rab

ومن نتایج فکره

Ḫasta cānım ża'fın an͡gla kön͡glüm efġānın körüp
Sorma kön͡glüm yarasın fehm it közüm ḳanın körüp

Vaṣlıda la'li üze ḫālin körüp küygen kibi
Örtenürmin cānda imdi dāġ-ı hicrānın körüp

Vādī-i ṣabrım daġı ḫār u ḫasın͡g ḳıldım gümān
Kön͡glüm eṭrāfıda her yan nevk-i peykānın körüp

An͡gladım kılmış közi alġan kön͡gül ṣaydıġa ḳaṣd
Her ṭarafdın çirge tüzgen ḫayl-ı müjgānın körüp

Yir ü kökde isteben peydā imes Ḫıżr u Mesīḥ
Ḳaçtılar gūyā dudaġın͡g āb-ı ḥayvānın körüp

Cism bāġıda revān şekli taṣavvur ḳıldı ʿakl
Bū-sitān-ı ḥüsn ara serv-i ḥirāmānın körüp

Şebnem irmes nergis eşkidür nidin ḳan yıġlamas
Köz yumup açḳunça gül-şen ʿömri pāyānın körüp

Çerḫdın ṣıdḳ ehli mātem içredür fehm eylegil
Her seḥer-geh ṣubḥnıñ çāk-i girībānın körüp

Nāmesin veh kim açıp salmaḳ naẓar mümkin imes
Çün Nevāyī hūşı zāyil boldı ʿunvanın körüp

ومن لطف طبعه

Köz yaşım boldı revān bir nergis-i cādū körüp
Ṭıfl yañglıġ kim yügürgey her ṭaraf āhū körüp

Ḳaldı ḥayrān zāhid eşkimde körüp her yan ḥabāb
Rūstāyī dik ki ḥayret eylegey ordu körüp

Cān ara tīġıñ körüp köñglüm ḳuşı tüzdi nevā
Ṭūṭīī dik kim tekellüm eylegey közgü körüp

Vādī-i ʿışḳıñ mekān ḳıldı köñgül körgeç yüzüñ
İl beyābān içre menzil eylegen dik su körüp

Cānda öz dāġın körüp ʿāşıḳlıġımnı añgladı
Ol kişi dik kim tanıġay öz ḳulın bilgü körüp

Bāde tutḳaç dime bīḫōd boldı kim ol közgüdin
Bardı hūşum yār ḥüsni cilvesin ötrü körüp

Ey Nevāyī defʿ olur ḥālin körüp kūh-ı ġamım
Fīl yañglıġ kim hezimet eylegey Hindū körüp

ومن اثار ذهنه

Ölükni tirgüzür laʿliñ Mesīḥ āsā kelām eylep
Tekellüm çāşnisin şerbet-i yuḥyīl-ʿıẓām eylep

Ezelde laʿliñge ṣayd itkeli köñglüm ḳuşın gūyā
Ḳażā ṣayyādı cānlar riştesidin yapdı dām eylep

Çemende tāzelıġdın her ḳuruḳ şāḫī irür Ḫıżrī
Meger kim andın ötmiş āb-ı ḥayvānım ḫırām eylep

Eger ḥarf olsa müdġam veh ki ḫāliñ noḳṭa idġāmın
ʿIyān ḳıldı közümniñ merdümi içre maḳām eylep

Ni bolġay tīre bolmay rūz-gārım kim açıp gīsū
Ḳara şāmımnı mühlik eylediñ ṣubḥumnı şām eylep

Ġaraż ol yüzni mestūr asramaḳdur kim Ḥakīm-i ṣunʿ
Uluşḳa ah iter ḳısmet anı āyīne-fām eylep

Çü Ḥaḳ der-gāhıdın merdūd iter neylersin ey zāhid
Ḳabūl-i ḫalḳ üçün artuḳsı ṭāʿat iltizām eylep

Yaşıñnı dāne bagrıñnı su ḳıl kim tuttı faḳr ehli
Hidāyet ḳuşların bu dāne vü su birle rām eylep

Nevāyī künde çün bir ḳurṣ-ı maḳsūm artmas ni sūd
Felek dik bolmaġıñ ser-geşte tün kün ihtimām eylep

نی حرفی نینك تاراج كرلاری نینك تماشاسی

Ah kim ol āşnā bīgāne boldı ʿāḳıbet
Hecridin bīḫōdluġum efsāne boldı ʿāḳıbet

ʿAḳl u dāniş lāfını urġan köñgül yıġlay yüzi
Ol perī-veş hecride dīvāne boldı ʿāḳıbet

Ḳaṭra ḳaṭra şādlıġ eşkin ki saçtım vaṣlıda
Barça hicrān ḳuşlarıġa dāne boldı ʿāḳıbet

Barġah ol ḥüsn genci ġam bozuġ köñglümdedür
Ejdehā öyi biziñ vīrāne boldı ʿāḳıbet

Sāḳıyā mey tut ki hecr endūhıdın min tilbeni
Fārıġ itken sāġar u peymāne boldı ʿāḳıbet

Çikme ün ahım kör ey Mecnūn ki bülbül köp figān
Çikti örtengen velī pervāne boldı ʿāḳıbet

Bütḳa ger baş ḳoymadı körgil ki dīnim tuḥfesi
Deyr pīri allıda çırmana boldı ʿāḳıbet

Didiñ evvel kim Nevāyī sini geh geh tirgüzey
Hīç bilmen kim sañga cānā ni boldı ʿāḳıbet

وله رفع الله منزلته

Ey Nesīm-i ṣubḥ aḥvālim dil-ārāmımġa ayt
Zülfi sünbül yüzi gül serv-i gül-endāmımġa ayt

Bu ki la'li ḥasretidin ḳan yutarmın dem-bedem
Bezm-i 'ayş içre lebā-leb bāde-āşāmımġa ayt

Kām telḫ ü bāde zehr ü eşk rengīn bolġanın
La'li şīrīn lafẓı rengīn şūḫ-ı ḫōd-kāmımġa ayt

Şām-ı hicrān rūz-gārıñ tīre nivçün ḳıldı dip
Sormaġıl mindin bu sözni ṣubḥı yoḳ şāmımġa ayt

Ol perī hecrinde neng ü nām kim terk eyledim
Köñgül atlıġ hecr vādīside bed-nāmımġa ayt

Ey kerāmet-gūy işim āġāzı ḫōd 'ışyān idi
Şem'-i raḥmet pertevi yitkey mü encāmımġa ayt

Yoḳ Nevāyī bīdil ārāmı ġam içre ey refīḳ
Ḥālini zinhār kim körseñ dil-ārāmımġa ayt

جیم حرفی نینک جمیله لاری نینک جلوه سی

Faḳr ehliġa pādişā muḥtāc
Eyle kim şāhġa gedā muḥtāc

Yārġa bilgeç iḥtiyācımnı
Bolmadım kimsege yana muḥtāc

İştiyāḳım köp iḥtiyācım hem
Añga müştāḳmın veyā muḥtāc

Yoḳ gedālıġda iḫtiyārım kim
Tiñgri ḳılmış mini sañga muḥtāc

Kūyıñga kirgenimde tevsen idim
Līk boldum tura tura muḥtāc

Tiñgri Rezzāḳ kildi rūzī üçün
Eyleme özni ḫalḳ ara muḥtāc

Bīnevādur Nevāyī allıñgda
Tañg imes bolsa bīnevā muḥtāc

ص حرفی نینک حرامی لاری نینک حسن آرالیغی

Ey mañga cān-baḫş gül-berg-i teriñgdin tāze rūḥ
Tāze tāze her biri şevḳın salıp āvāze rūḥ

Rūḥ-ı maḥż ol tāze vü ter serv-i ra'nā dik ḳadiñg
Ni 'aceb bolsa revān bolġanda ilge tāze rūḥ

Kūyi gerdidin ölük cān tapsa tañg yoḳ nige kim
Tofraġ oldı kūyıda bīḥadd ü bīendāze rūḥ

Bolġusı cānān kibi bolsa mücessem ṣūreti
Ḥulle kiyse sürtüben cennet gülidin ġāze rūḥ

Çıḳtı cāndın peyker eylep nāz u ḥüsn ızhār itip
Zār ol peykerġa cān vālih bu ḥüsn ü nāza rūḥ

Şevḳ tīġı birle sālik eylese köñglini çāk
Feyż şehr-istānı seyriġa tapar dervāze rūḥ

Ey Nevāyī şükr kim yol taptı cānān kūyıġa
Hecr şāmı ẓulmetide yolnı aza aza rūḥ

دال حرفی نینک دلارام لاری نینک دورانی

Ey 'ārızı nesrīn saçı sünbül ḳadi şimşād
Bülbül kibi hecriñgde işim nāle vü feryād

Ṣayd oldı köñgül közleriñge veh ḳutulur mu
Bir ḳuş ki anıñg ḳaṣdıda bolġay iki ṣayyād

Ol mekteb ara kim oḳuduñg nāz rümūzın
Gūyā ki vefā 'ilmin unutmış idi üstād

Eşkimni körüp tīz bolur köñgli cefāġa
Arı itemes çünki suyı bolmasa pūlād

Miñgdin bir imes öz yüreki zaḫmlarıdın
Her niçe ki taġ baġrını zaḫm eyledi Ferhād

Ölükni kişi defn ite almas velī her kün
Yüz tīġ ḳılur defn közüñg bolġalı cellād

Gül yafraġı tırnaġlar irür bu çemen içre
Bülbül per ü bālini yolup birgeli ber-bād

Ni 'ayb Nevāyī kibi dīvāneliġ itse
Her ādemī kim bolsa anıñg yārı perī-zād

وله زاد عرفانه

Unutmaġıl ki tā hecr ittị bīdād
Mini bir nāme birle ḳılmadıñg yād

Köñgül yād itme siñgdin bolsa ġam-gīn
Velī rūḥum irür yādıñg bile şād

Bozuġ cismim öyin yıḳtı firāḳıñg
Bu öyde köp bozuġluġ ḳıldı bünyād

Ḳul oldı serv tā gül-geşt iterge
Ḳadiñg bezm-i ṭarabdın ḳoptı āzād

Mini geh deşt ü geh taġ üzre körgen
Tirilmiş saġınur Mecnūn ü Ferhād

Köñgülni mey bile ma'mūr ḳıl kim
Ḫumār-ı devr anı ḳoymas ābād

Nevāyī tilbe bolġan çaġda kördi
Perī birle anı saġındı hem-zād

ری حرفی نینك رعنالاری نینك رستاخیزی

Perim bolsa uçup ḳaçsam ulustın tā ḳanatım bar
Ḳanatım küyse uçmaḳdın yügürsem tā ḥayātım bar

Çıḳıp bu deyrdin 'Īsīġa nivçün hem-nefes bolmay
Biḥamdi'llah tecerrüd birle himmetdin ḳanatım bar

Ḫalāyıḳ ṣoḥbetidin miñg ġamım bardur ki müft olġay
Eger miñg cān birip bilsem ki bir ġamdın necātım bar

Çikip aġyārdın yüz cevr ü tartıp yārdın miñg ġam
Ni özge ḫalḳdın ġayret ni özümdin uyatım bar

Çikip közdin yazay bir ḫaṭ ki dehr ehliġa köz salmay
Bu dem kim köz sevādıdın ḳara közdin devātım bar

Tiler köñglüm ḳuşı 'anḳādın ötsem narı yüz vādī
Munuñg dik seyr iterge Ḳāfdın artuḳ s̱ebātım bar

Nevāyī bil ki Şeh köñgli mañga ḳayd olmasa bi'llah
Eger kevneynġa ḫāşāk çaġlıḳ iltifātım bar

و له ستر الله عیوبه

Īl tilidin cānıma ger yüz elem mevcūd irür
Ġam yimen ger ol ḳızıl til tīġ-ı ḫūn-ālūd irür

Yüz üze sīmīn zenaḫdānıñgda ḫaṭṭ-ı müşk-būy
Otḳa ḳoyġan almadın gūyā ki çıḳḳan dūd irür

Cān birip aldım cünūn-ı 'ışḳ tā boldum fenā
Allah Allah ol ni ḫōş sevdā bu ni ḫōş sūd irür

Hecr bīdādıdın ol yüz şevḳı artar her niçe
Kim ḫazān āsībidin gül yafraġı nābūd irür

Kisvertīdür ḫılḳatim 'ışḳ āfeti şaḫsıġa kim
Rişte-i cān anda tār ü tār cismim pūd irür

Ḳılmadıñg 'ahdiñgda bir 'ahdi ki ḳılġaysın vefā
Bīvefālar 'ahdi mundaḳ gūyyā ma'hud irür

Mihr ısı bu micmer-i fīrūzedin köz tutma kim
Barça ḳad şimşādı bu micmer içinde 'ūd irür

Ey ki ḳaddiñg boldı ḫam 'ālem bile ḳıl ḫayr-bād
Kim ḫam itmek ḳad hemīşe lāzım-ı bidrūd irür

Ey Nevāyī irmes ol ẓālim közi uyḳuda kim
Ẓulm işiki Şāh-ı Ġāzī 'adlidin mesdūd irür

و له ایضاً

Vaḥy nāzil boldı yāḫūd yārnıñg peyġāmıdur
Kim ġamım teskīni maḥzūn ḫāṭırım ārāmıdur

Ṣafḥa-i kāfūr üze müşkīn raḳam kim eylemiş
Gūyyā şubḥ-ı sa'ādet üzre devlet şāmıdur

Hecridin cānım arasıġa eger ḫōd kirmedi
Nige şekli cān ara kirgen elif endāmıdur

Kirdi cān u cismġa ḫaṭ ṣafḥasın körgeç meger
İlge cān birmekke mihr üzre Mesīḥ erḳānıdur

Va'de-i vaṣl irdi maẓmūn geh ölükmin geh tirik
Añglaman ḳātil midür bu müjde rūḥ-efzā mıdur

Vādī-i ḥayretde ḳalġanlarġa cān ḥırzı üçün
Ruḳ'a-i maḳṣūd kāmil nuṭḳı yā i'lāmıdur

Ey Nevāyī nige sürtüp közge salmay cānġa kim
Hem közümniñg nūrı hem āzürde cānım kāmıdur

و له غفر الله له

Barmaġı ḥayret bilen kim la'l-i ḫandān içredür
Ol elif yañglıġ durur kim fi'l-meşel cān içredür

Ḫvān-ı ḥüsni ẕevḳını bilmekke yāḫūd barmaġı
Laʿl-i ḫandān içre irmes kim nemek-dān içredür

Laʿli bir söz birle yüz yıllıḳ ölükni Ḫıżr iter
Gūyyā Rūḥu'llah uşbu āb-ı ḥayvān içredür

Münfaʿıldür yüz ü zülfidin ki tiprengey nesīm
Cilve-ger ṭāvūs kim firdevs-i Rıżvān içredür

ʿĀrıżıñ hecrinde her ḳanlıġ közümdür lālei
Dāġlar közniñ ḳarasın añla kim ḳan içredür

Tutma ülfet bāġ ara kim ṣarṣar-ı deydin irür
Eymen ol ḳuş kim anıñ me'vāsı vīrān içredür

Ey Nevāyī bizge yüz cām-ı belā turmış tola
Her niçe kim sāġar-ı ʿişret bu devrān içredür

وله سقى الله ثراه

Ey ṣabā şerḥ eyle evvel dil-sitānımdın ḫaber
Soñra digil köñgül atlıġ nātüvānımdın ḫaber

Çün mañga birdiñ ḫaber luṭf eylep ol yan daġı ilt
Ḫāṭır-ı mecrūḥ ile āzürde cānımdın ḫaber

Ger bolar köñglide te'ṡīr eylemes dik bolsa ayt
Yir yüzin ġarḳ eylegen eşk-i revānımdın ḫaber

Ver muñga hem ḳılmasa pervā digil eflāk ilin
Kice kündüz cānġa yitkürgen fiġānımdın ḫaber

Ḳılsa istiġnā kirek kim eylegey elbette raḥm
Ger diseñ cānım ara bāġ-ı nihānımdın ḫaber

Ayt kim tutḳıl ḫaber mindin yoḳ irse tapmaġunġ
ʿĀlem içre isteben nām ü nişānımdın ḫaber

ʿArż ḳıl tedrīc ile kim şādlıġdın ölmeyin
Ey Nevāyī kilse nāgeh dil-sitānımdın ḫaber

وله زاد عرفانه

Vāy ü yüz miñ vāy kim terk-i maḥabbet ḳıldı yār
Bilmeyin ḳaldım min ü ḳılmay ḫaber ayrıldı yār

Bardı oḳ dik tīz ü ya dik ḳāmetim yād itmedi
ʿIşḳ ara gūyā miniñ igriligimni bildi yār

Çün gedālar birle şehler ḳılmas irmiş yārlıġ
Min gedāmı közge bes niçün burundın ildi yār

Pend işitip dōstlar hīç kim bile yār olmañız
Kim miniñ baġrımnı tīġ-ı hecr birle tildi yār

Mindin ayrılġan belā vü derd üçün mü yıġlayın
Yā añga kim barıban aġyārġa ḳatıldı yār

Yıġlaşıp ġam şāmı ẓāhir eylesünler derd otın
Kimge kim beytü'l-ḥazende şemʿ dik tapıldı yār

Ey Nevāyī yār üçün tartar idiñ ġurbetde renc
Yolġa tüş imdi revānraḳ yol ʿazīmet ḳıldı yār

وله ايضاً

Yana ġarīb güli cānıma cefā ḳıladur
Yana ʿaceb tikeni köñglüm içre sançıladur

Yana bir özgeçe ʿışḳ ikki ilki zūrıdın
Baġır bile yürekim birbiridin ayrıladur

Ḳaladı veh ki otun dik süñgeklerimni sipihr
Bu yengi otḳa ki ten külbeside yaḳıladur

Fırāḳ kāçları birle veh ki ni otlar
Bulut dik eşk-feşān közlerimge çaḳıladur

Sirişk eyledi ḫākī tenimni andaḳ kim
Ḳadem ḳoyay dise uyḳu közümge tayıladur

Ḳaçan bu tilbe köñgül yana vāḳıf ol ey ʿaḳl
Ki talpınur köp ü kögsüm şigāfı açıladur

Ġarīb ḳıṣṣa irür ʿışḳ kim tükenmedi hīç
Egerçi bolġalı ʿālem bināsı aytıladur

Nevāyī ehl-i cünūn ḳaydı yār zülfi imiş
Ḫıred ṭınābını üz bend eger bu silsiledür

زى حرفى نيلك زيبالارى نيلك زينتى

Remīde göñglüm irür ʿışk mübtelāsı henūz
Başımda bar durur ol serv-i ḳad hevāsı henūz

Yüzüñ firāḳıda her bir közüm miniñ bir dāġ
Ḳoyup turur velī tüşmey durur ḳarası henūz

Faķīh ķıldı du'ā 'ışķdın ķutulġıl dip
Ķabūl ķurbıda irmes imiş du'āsı henūz

Niçük ṭama' ķılayın mihr ile vefāsın kim
Ḥaķīr cānıma derḫōrd imes cefāsı henūz

Helāk oķı közüñg urmış köñgülge tanma ki bar
Yanıda kirpik ü ķaşıñgdın oķ u yası henūz

Helākiñg olġalı cān köz ķarardı veh yüz açıp
Ķaradın anı çıķarġıl ki bar 'azāsı henūz

Sipihr ẓulmidin ol nev' mātemīdür ṣubḥ
Ki 'ömrler ötüben çāk irür yaķası henūz

Nevāyī cān birür ol müdda'īni maḥrem iter
Bu işçe yüz miñg imestür anıñg sezāsı henūz

و له رفع الله قدره

Nev-bahār eyyāmı bolmış min diyār ü yārsız
Bülbül olġan dik ḫazān faṣlı gül ü gül-zārsız

Gāh serv üzre gehī gül üzre bülbül naġme-sāz
Veh ki minmin güng ü lāl ol serv-i gül-ruḫsārsız

Tañg imestür ger diyār ü yārsız āzürdemin
Kim imes bülbül gül ü gül-zārsız āzārsız

Ravża eşcārı otundur gülleri cānımġa ot
Mümkin olsa anda bolmaġlıġ demī dil-dārsız

Mey çū birdiñg zülf ile bend it mini ey muġ-beçe
Kim ḫōş irmes muġ bile içmek ķadeḥ zünnārsız

Tapmaduķ gül-reng cāmī bīḫumār ey bāġ-bān
Veh ki bu gül-şen ara gül bütmes irmiş ḫārsız

Ehl-i zühd içre Nevāyī tapmadı maķṣadġa yol
Vaķtiñgizni ḫōş tutuñg ey cem' kim ḫammārsız

سین حرفی نینك سمن برلاری سوداسی

Dime kim nūş-ı lebidin ķūt-ı cān ķıldım heves
Āb-ı ḥayvāndın ḥayāt-ı cāvidān ķıldım heves

La'li nūşıdın ger ölsem hem imesdür 'ayb kim
Hażm ite almas ġıẕā min nātüvān ķıldım heves

Taş yiben eṭfāl kāmı birle cān birsem ni tañg
Kim perī vaṣlıġa cānım kāmrān ķıldım heves

Āstānıñg istedim baş ķoysam irmes 'ayb kim
Salṭanat taḫtın min-i bīḫān u mān ķıldım heves

Her fetile zaḫm ara kim irdi çiktim cān ara
Köñglüme ķoymaķ niçe dāġ-ı nihān ķıldım heves

Zühd ile yol tapmadım maķṣadġa mey tut pīr-i deyr
Kim özümni imdi rusvā-yi cihān ķıldım heves

Ey Nevāyī taġ u vādī tutmaġım 'ayb itme kim
Yaşurun derdim dimek tartıp fiġān ķıldım heves

شین حرفی نینك شوخلاری نینك شمایلی

Sini körgeç dir idim bir mihr-bānım bar imiş
Allah Allah ni belā bāṭıl gümānım bar imiş

'Ārıżıñg māhiyyet ü aġzıñg sözin şerḥ eylerem
Veh ni ṭab'-ı pāk ü ẕihn-i ḫurde-dānım bar imiş

Çāk ķıl kögsümni ey bed-mihr tā kim bilgesin
Tīġ-ı hecriñgdin ni nev' āzürde cānım bar imiş

Ni ḥayāt irdi olar ḥālimde kim körgeç mini
Nāz ile didi henūz ol nātüvānım bar imiş

Cevher-i 'ışķın alurġa ḫalķ maḫfī naķdi dik
Cān içinde bir niçe dāġ-ı nihānım bar imiş

Yüz ġamım bar irdi muġ kūyige kirgeç boldı def'
Veh ki min ġāfil 'aceb dārü'l-emānım bar imiş

Dir ki yalķıpmın Nevāyī ünidin veh yaḫşıdur
Kim tiriklikdin nişān tik bir fiġānım bar imiş

صاد حرفی نینك صنم لاری نینك صبیتی

Bāde mini eyledi zühd ü riyādın ḫalāṣ
Zühd ü riyā yoķ ki miñg renc ü 'anādın ḫalāṣ

Özlüküme ot salıp birdi mañga 'ışķ u mey
Zühd ü vera'dın ferāġ derd ü belādın ḫalāṣ

Cānı ḫalāṣ eyledi cām-ı fenā zühddin
Yā Rab anı eyleme cām-ı fenādın ḫalāṣ

Yār ile ağyārdın bir nefes ayrılmasun
Kim ki tiler bolmağay nāz u cefādın ḫalāṣ

Köñglüme yağdurdı ot çerḫ firāḳıñg tüni
Mümkin imes bolmağı munça yaradın ḫalāṣ

Hüsnüñge tā kim naẓar bolğusı neẓẓāre ger
Bolmağuñg eylep cefā ehl-i vefādın ḫalāṣ

Özni Nevāyī ḫalāṣ istemes öz māhıdın
Yā Rab anı ḳılma ol māh-liḳādın ḫalāṣ

ضاد حرفی نینك ضمیران بوی لاری نینك ضیاسی

Ey ṣabā cānım helākin eyle cānānımğa ʿarż
Yoḳ ki cism-i nātüvān aḥvālin it cānımğa ʿarż

Ah dūdın eşk ḳanın nāle meddin eylegil
Zülfi sünbül yüzi gül serv-i ḫırāmānımğa ʿarż

Küfr-i zülfi dīn ü īmānımnı ber-bād eyleben
Ḳılğanın cān ḳaṣdı itkil nāmüselmānımğa ʿarż

Vaʿde-i vaṣlığa yitmey ölgenimni ey refīḳ
Ḳılğasın her yirde körseñg ʿahdi yalğanımğa ʿarż

ʿĀşıḳ öltürmekke çıḳmış mest veh ʿışḳım sözin
Ey raḳīb itseñg ni ol bībāk nādānımğa ʿarż

Vaṣl şevḳı ğālib ü min güngmin kim eylemek
Ḥācet irmes kāşif-i esrār-ı pinhānımğa ʿarż

Ey Nevāyī hecr zındānıda cānnıñg ḫavfı bar
Ḳılğasın tapsañg maḥal elbette sulṭānımğa ʿarż

قاف حرفی نینك قیامت لاری نینك قرانی

Yārdın ayru köñgül mülkī durur sulṭānı yoḳ
Mülk kim sulṭānı yoḳ cismī durur kim cānı yoḳ

Cismdin cānsız ni ḥāṣıl ey müselmānlar kim ol
Bir ḳara tofraḳ diktür kim gül ü reyḥānı yoḳ

Bir ḳara tofraḳ kim yoḳtur gül ü reyḥān añga
Ol ḳarañgu kice diktür kim meh-i tābānı yoḳ

Ol ḳarañgu kice kim yoḳtur meh-i tābān añga
Zulmetīdür kim anıñg ser-çeşme-i ḥayvānı yoḳ

Zulmetī kim çeşme-i ḥayvānı anıñg bolmağay
Dūzeḫīdür kim yanıda revża-i Rıżvānı yoḳ

Dūzaḫī kim revża-i Rıżvānıdın olğay nāümīd
Bir ḫumārīdür ḳi anda mestlığ imkānı yoḳ

Ey Nevāyī bar añga mundaḳ ʿuḳūbetler ki bar
Hecridin derdi ve līkin vaṣldın dermānı yoḳ

وله ستر الله عیوبه

Çıḳsa cānım ʿayb ḳılma cism-i bīmārımğa baḳ
Küyse cānım ḥayret itme nāle-i zārımğa baḳ

Hecr deştiniñg güli ger lāle bolsa seyli ḳan
Ḳılmağıl ey gül teʿaccüb çeşm-i ḫūn-bārımğa baḳ

Ey ki körmeysin ḳuruḳ şāḫı bizelgen gül bile
Hecr taşıdın serā-ser cism-i efgārımğa baḳ

Zülfin açtı ol ṣanem ey şeyḫ bāver ḳılmasañg
Kim esīr-i küfrmin büt birle zünnārımğa baḳ

Yir bile tiñg ḳıldı ḫākī ten öyin eşkim suyı
ʿIşḳ seylidin yıḳılğan iski dīvārımğa baḳ

Ḳılmasañg tövbemni sındurğanını bāver ey faḳīh
Ḫırḳa-i çākimni kör āşüfte destārımğa baḳ

Baş kötermey meydin iktim cürm toḫmı barça ʿömr
Ey Nevāyī ʿömr itip żāyiʿ ser ü kārımğa baḳ

كاف حرفی نینك كافرلاری نینك كمالی

Kim ki ʿāşıḳ bolsa zār u ḫasta-hāl olmaḳ kirek
Reşkdin ʿālem ilige bed-ḫayāl olmaḳ kirek

Vaṣl tapmağlığ ki ʿışḳ ehliğa emrīdür muḥāl
Kice vü kündüz işi fikr-i muḥāl olmaḳ kirek

Şevḳ ara geh mūyedin bolmaḳ kirek andaḳ ki mūy
Hecr ara geh nāledin andaḳ ki nāl olmaḳ kirek

Vaṣl mümkin yoḳ velī hicrānda her dem yüz belā
Mundaḳ āfet mübtelāsı māh ü sāl olmaḳ kirek

ʿIşḳ küyide zülāl-i vaṣl içmeydür kişi
Deyr sarı ṭālib-i cām-ı zülāl olmaḳ kirek

Ẓulm kör kim çerḫ itip ikki sipehni kīne-ver
Mūrlar ḫayli arada pāy-māl olmaḳ kirek

Ey Nevāyī istesenĝ muḫlıṣ küdūretdin sanĝa
Ḫānḳahdın deyr sarı intiḳāl olmaḳ kirek

و له تغمده الله بغفرانه

Kāğıẕ üze ḳalemni füsūn-sāz ḳılmadınĝ
Bir ruḳʿa birle bizni ser-efrāz ḳılmadınĝ

Cānsız tenim ḥayātı üçün nāme yazmadınĝ
Kilkinĝ uçını muʿcize-perdāz ḳılmadınĝ

Vaṣlınĝ küni vü şām-ı firāḳınĝ beyānıda
Kāfūr birle müşkni hem-rāz ḳılmadınĝ

Bir mihr nāmesi bile ser-geşte ẕerreni
Kün dik cihānda mūcib-i iʿzāz ḳılmadınĝ

Tā rūz-gārım eylemedinĝ dūde dik ḳara
Bir nāmeninĝ sevādını āğāz ḳılmadınĝ

Ey kök debiri kimsege bir nāme yazmadınĝ
Kim ḫāme yanĝlığ anı ser-endāz ḳılmadınĝ

Raḥmet Nevāyıyā sanĝa kim yār her niçe
Ẓulmin köp itti mihr ü vefā az ḳılmadınĝ

لام حرفی نینك لعبت لاری نینك لطایفی

Hecr otığa istesenĝ yaḳılmağaysın ey könĝül
Yārdın zinhār kim ayrılmağaysın ey könĝül

Veh ni ṭāliʿdür ki tapmay ʿömri istep yārnı
Çün sini yār istegey tapılmağaysın ey könĝül

Bu ki ḳan boldunĝ disenĝ kim āşkārā bolmasun
Meyl itip yaşlar sarı ḳatılmağaysın ey könĝül

Diseler Leylī mü artuk ḥüsn ara yā ol perī
Gerçi mecnūnsın kirek yanĝılmağaysın ey könĝül

Ḳıldı çün sāḳī lebi yitken ḳadeḥ hūşunĝnı maḥv
Tā ebed zinhār kim ayılmağaysın ey könĝül

Ġonçasın ġamdın velī sāḳī bahār-ı ʿārıżınĝ
Açsa bilmen kim nidin açılmağaysın ey könĝül

Devlet-i bāḳī Nevāyī dik irür tapmaḳ muḥāl
Tā tamām özlükni fānī ḳılmağaysın ey könĝül

و له تغمده الله غفرانه

Nāmesi ḳoynumda bes kim ıżṭırāb eyler könĝül
Öpkeli çıḳmaḳḳa gūyā kim şitāb eyler könĝül

Tāze bütmiş irdi kögsüm çāki veh kim talpınıp
Çıḳḳalı ol raḫneni her dem ḫarāb eyler könĝül

Oḳı zaḫmı yolıdın ṣalsam içimge nāmesin
Her fetīle merhem ornığa ḥisāb eyler könĝül

Çırmaban cān perdesin menşūr üze vālā kibi
Körmesün dip ġayr anı gūyā niḳāb eyler könĝül

Ġonça dik ḳat ḳat bolup ḳan ol müsāfir şevḳıdın
Nāmesi yanĝlığ demā-dem pīc ü tāb eyler könĝül

Mübhem irmiş ruḳʿası devrānnınĝ asru yāve kim
Cānğa bu endīşedin herdem ʿaẕāb eyler könĝül

Ey Nevāyī açtı kögsümninĝ tikilgen çākini
Nāmesi ḳoynumda bes kim ıżṭırāb eyler könĝül

و له قدس الله روحه

Bāğ min dik sarğarıp bülbül mininĝ dik boldı lāl
Gūyyā mundaḳ bolur bir güldin ayrılğanğa ḥāl

Yirdeki yafrağ ġarīb ü ḫāk-sār er bolmasa
Min kibi ni veçhdindür yüzi sarığ eşki al

Suğa kim tüşmiş ḳızarğan berkler körgen kişi
Köz yaşım içre bağır pergālesi eyler ḫayāl

Şāḫ Mecnūndur ki ʿuryān boluban efġān ḳılur
Berg Leylīdür ki nīl ü igne birle ḳazdı ḫāl

Hecr ara alımğa baḳmay bardı līkin şükr irür
Kim ḫazānda servğa āsīb yitkürmes şimāl

Bu sarığ ruḫsār üze her sarı eşkim oḫşaşur
Bir ḫazānlığ bāğ içinde her ṭaraf rūşen zülāl

Vaṣl anĝla ʿışḳ bāğınınĝ bahārıdın nişān
Hecr bilgil ger tiler bolsanĝ ḫazānıdın miṣāl

Bu çemen ra'nāları ser-keşlik itkendin ni sūd
Kim ḫazān tārācıdın eymen imestür bir nihāl

Ey Nevāyī bu ḫazān olġay bahār ile bedel
Kilse devlet gül-büni şeh-zāde-i ṣāḥib-cemāl

میم حرفی نینك محبوب لاری نینك ملاقاتی

Ol perī neẓẓāresıġa veh ki yoḳtur ṭāḳatım
Kim ḳaçan ḳılsam naẓar divāne eyler ḥayretim

Bes ni nev' eyley temennā kim viṣāli şem'idin
Hecr şāmı geh gehī bolġay münevver ṣoḥbetim

Ṣoḥbetide hār hem tapsam bu ṭāli' ḳayda kim
Bir nefes maḥremleri silkide bolġay ḫidmetim

Ḫidmetiġa maḥrem olsam hem ḳaçan imkānı bar
Kim digey bir laḥẓaī bolġıl ḥarīf-i ḫalvetim

Bolsa hem ḫalvet müyesser veh ki hergiz yoḳ turur
Pāy-būsī devletin ẓāhir ḳılurġa cür'etim

Ger ayaḳ sunsa közümge hem köñgülni vāy kim
Ol zamān köz reşkidin küydürgüsidür ġayretim

Vaṣl ümīdin ḳoy Nevāyī kim ḫayālidür muḥāl
Bu muḥāl ümmīd ile her laḥẓa birme zaḥmetim

وله عجایب دین

Bahār boldı vü gül meyli ḳılmadı köñglüm
Açıldı ġonça ve līkin açılmadı köñglüm

Yüzüñg ḫayāli bile vālih irdim andaḳ kim
Bahār kilgen ü kitkenni bilmedi köñglüm

Güm oldı bāġda aġzıñg ḫayālidin yüz vāy
Ki ġonçalar ara istep tapılmadı köñglüm

Közümde cilve ḳılur köñglüm almaḳ istedi gül
İtiñg iziçe anı közge ilmedi köñglüm

Yüzüñg neẓāreside mest ü maḥv idi ya'nī
Ki gül çaġıda zamānī ayılmadı köñglüm

Zamāne gül-bünide ġonça diktür il köñgli
Alarġa şükr ki bārī ḳatılmadı köñglüm

Nevāyī ġonça tilep köñglüm aġzın itti heves
Egerçi tapmadı līkin yañgılmadı köñglüm

وله ستر الله عیوبه

Kiçe ol meh-veşni yād eylep firāvān yıġladım
Mihrim aştı ṣubḥ dik her niçe kim ḳan yıġladım

Şem' evvel aḳşam oḳ küydi fiġānım otıdın
Kim min ot saçḳan bulut dik tartıp efġān yıġladım

Tün ḳarañgu külbe ḫalvet hecrdin köñglüm tola
Taş urup köġsümge tā bar irdi imkān yıġladım

Yār hecridin kişige ayta almas ġuṣṣamı
Köñglüm itti şerḥ ü min mehcūr pazınan yıġladım

Çerḫ hem tökti ḳuyaşnıñg hecridin kevkeb velī
Yıġlamaḳ ol irdi kim min zār u giryān yıġladım

Ṣubḥ dik ḫūrşīd vaṣlıdın eger külsem ni tañg
Min ki ṣubḥ-ı vaṣl üçün köp şām-ı hicrān yıġladım

Ey Nevāyī taş işitse nevḥa ḳılġay āşkār
Yoḳ 'aceb ger bir tün öz ḥālimġa pinhān yıġladım

وله تغمده الله بغفرانه

Viṣāl toḫmını iktim firāḳ ber taptım
Vefā nihālini tiktim cefā ṡemer taptım

Maḥabbet otı ki yaḳtım viṣāl şem'i üçün
Özümni 'āḳıbet ol otdın oḳ şerer taptım

Min eşk birle yudum ġayr naḳşını közdin
Ve līk ġayrġa oḳ yārdın naẓar taptım

Ümīd baḥrıda her niçe ġavṭa kim urdum
Ṣadef közümdin ü köz yaşıdın güher taptım

Didim bu remzni añglay velī ḫıred pīrin
Bu nükte keyfiyeti içre biḫaber taptım

Çū derd-i 'ışḳ beyābānlarını ḳıldım ḳaṭ'
'Adem vilāyetidin narı yüz ḫaṭar taptım

Nevāyiyā kice kündüz ḫaṭ u yüzini tilep
Şebāne nevḥa bile nāle-i seḥer taptım

و من غرایب ذهنه

Mihr köp körgüzdüm ammā mihr-bānī tapmadım
Cān besī ḳıldım fidā ārām-ı cānī tapmadım

Ġam bile cānımġa yittim ġam-güsārī körmedim
Hecr ile dil-ḫasta boldum dil-sitānī tapmadım

ʿIşḳ ara yüz min͡g melāmet oḳıġa boldum nişān
Bir kemān-ebrūda tüzlükdin nişānī tapmadım

Kön͡glüm içre serv oḳdur ġonça peykān gül tiken
Dehr bāġı içre mundaḳ gül-sitānī tapmadım

Ḥüsn mülki içre sin dik şāh-ı ẓālim körmedim
ʿİşḳ kūyide özüm dik nātüvānī tapmadım

Köp oḳudum Vāmıḳ u Ferhād u Mecnūn ḳışşasın
Öz işimdin bü'l-ʿacebraḳ dāstānī tapmadım

Ol emān içinde bolsun ey Nevāyī gerçi min
Bir zaman ʿışḳıda miḥnetdin emānī tapmadım

Ṭabʿ gencidin maʿānī ḫurdesin yüz ḳatla ḥayf
Kim nişār itmekke şāh-ı ḫurde-dānī tapmadım

نون حرفی نینك نازنین لاری نینك نمو داری

Pārsā yārim saġınmas mescid ü seccādedin
Ni üçün kim tā mey içmiş baş kötermes bādedin

Baḳmasa tesbīḥ u Muṣḥaf ḫaṭṭıġa yoḳ ʿayb kim
Fārıġ irmes dāne-i nuḳl ü ḥarif-ı sādedin

Rūzesin sī rūze mey ḳılsa ni tan͡g kim ṣaʿb irür
Nesye ümmīdiġa kiçmek ʿişret-i āmādedin

Tā kim ol gülsiz bulut yan͡glıġ hevāyī bolmuşam
Bezm-i ʿayşı yādıdın eşkim ḳalımas bādedin

Meyġa cānım rehn itey maḫmūr isen͡g kim farż irür
Serv-i āzādıġa ḳulluḳ ʿāşıḳ-ı āzādedin

Kim ḳızıttı ʿışḳ otı birle kön͡gül meydin dimāġ
Ni ġamı bar nāṣıḥ-ı bīʿaḳl u şeyḫ-ı lādedin

Żaʿfdın maḫmūrluḳ yıḳtı Nevāyī cismini
Yār ʿayşi bezmide yād eylen͡g ol üftādedin

و له علیه الرحمة

Sinsizin ey ʿömr bir sāʿat man͡ga cān bolmasun
Sin bol u bes ṭūbī vü firdevs ü Rıżvān bolmasun

Dip imişsin küydürey bir dāġ ile kön͡glin annın͡g
Her niçük dāġ olsa olsun dāġ-ı hicrān bolmasun

Ḳaşıġa ḳılġaç sücūd öltürdi ol kāfer mini
Hīç müselmān yāri yā Rab nāmüselmān bolmasun

ʿIşḳıda cānım ʿuḳūbetler bile al ey ecel
Tā annın͡g ʿāşıḳlıġı hīç kimge āsān bolmasun

Ol perī kön͡glümde mihmān bolmış ey cān vāḳıf ol
Ah otı dūd itmesün zaḫm içre peykān bolmasun

Ey kön͡gül mestī çıḳıp şehr içre salmış rüsteḫīz
Veh ḫaber tut kim bizin͡g bībāk-i nādan bolmasun

Didi kim cān bir daġı öpkil ayaġım tofraġın
Ey Nevāyī tīzrek bol kim peşīmān bolmasun

و له قدس الله روحه

Ġamın͡gda her kice ey gül-ʿıẕār yıġlarmın
Seḥerġa tigrü çikip intiẓār yıġlarmın

Min ü ḳara kice yoḳ nisbetim san͡ga ey ṣubḥ
Ki sin külersin ü min şemʿ vār yıġlarmın

Burunġı mihr ü vefā son͡ggı cevr ü ẓulmün͡gni
Birin birin saġınıp zār zār yıġlarmın

Külerler il man͡ga bīiḫtiyār kim herdem
İşitsem atını bīiḫtiyār yıġlarmın

Mun͡gaydı kön͡glüm annın͡g dik ki hezl naġmesidin
Ki ilge külgü iter āşkār yıġlarmın

Küler sipihr-i denī iżṭırābıġa kön͡glüm
Velī özümde körüp iżṭırāb yıġlarmın

Nevāyī eşkim aḳızġay ġamım tünin mundaḳ
Ki çerḫ dik kice tutmay ḳarār yıġlarmın

و من نفایس انفاسه الشریفه

Yārıdın hīç kim mininḡ dik zār ū mehcūr olmasun
Cümle-i ʿālemde rüsvālıḳḳa meşhūr olmasun

Min bolay āvāre tā ʿışḳımdın eylep güft ü gūy
Atı anınḡ her kişi ağzıġa mezḳūr olmasun

Cānıma bīdād u ẓulmin yā Rab ol miḳdār ḳıl
Kim anınḡ ʿāşıḳlıġı her kimge maḳdūr olmasun

Min ḫōd öldüm līk her ʿāşıḳ ki bardur pāk-bāz
Nevḫa tartıp mātemim tutmaḳda maʿẕūr olmasun

Pend ile könḡlüm öyin ḳılma ʿimāret ey refīḳ
Bizni bozdı hergiz ol yā Rab ki maʿmūr olmasun

Kiceler ol gül çiker irmiş ḳadeḥ ey tanḡ yili
Vāḳıf ol ḥālimni aytur çağda maḫmūr olmasun

Yār vaṣlıġa ḳuvandım ḳavdı kūyidin mini
Ey Nevāyī hīç kişi devletḳa mağrūr olmasun

و له طاب الله ثراه

Dime miḥnet tağınınḡ Ferhād-ı ser-gerdānımın
Tāze yüz minḡ dāğ ile ol ḳullenīnḡ ḳaplanımın

Lemʿa-i ruḫsārıdın pervāne dik küysem ni tanḡ
Min ki yıllar ol melāḥat şemʿi ser-gerdānımın

Ḥüsnünḡe ḥayrān isem kilmes ulus ḥayrānlıġı
Kim ki ḥayrānınḡ imestür min anınḡ ḥayrānımın

Min öler ḥāletde vü cān ḳaṣdı eyler ol perī
Ādemīlıġ körgüzür kim bir nefes mihmānımın

Ger könḡül bozdı mini yār irdi bāʿiṡ şükr kim
Cuğdınınḡ yoḳ bir melāḥat gencininḡ vīrānımın

Deyr pīri tutsa mey nūş itsem irmes ʿayb kim
Zehr eger iç dir kim anınḡ bende-i fermānımın

Tilbelikdin ʿaḳl sarı istemiş zāhid mini
Ey Nevāyī munça nādan bilmes irdim anı min

هی حرفی نینك همایون و ش لاری نینك هلاك انكیز لیغ لاری

Yüz ü gözünḡde muʿayyen kemāl-i ṣunʿ-ı İlah
Ni yüz durur bu ni köz lā İlahe illa'llah

Cemālinḡ ayına ve'ş-şems közgüsi nāzil
Közünḡ ḳarasıġa māzāğa sürmesi hem-rāh

Tilinḡ hemīşe ledünnī ʿulūmıġa nāṭıḳ
Müdām könḡlünḡ İlahī rümūzıdın āgāh

Ḳamer her ay başı muʿciz-nümāy iḳinḡdin
Ḳaçıp başını oğurlar ki boldı eyle dü tāh

Çū sin sipihrdin öttünḡ silāb ü ḥalḳa-ı bedr
İmes ki çerḫ çiker kice ḥasretinḡdin ah

Sininḡ şefāʿatinḡ ümmīdi çūn irür mümkin
Günāh-kār birevdür ki yoḳtur anda günāh

Nevāyī gül-şenininḡ nergisi nücūm olğay
Köz uçrdın anḡa ḳılsanḡ ḥisāb vaḳti nigāh

و له عفی الله عنه

Perdeğa kirgen kibi ḫūrşīd-i raḫşāh her kice
ʿAzm-i ḫalvet eyler ol şemʿ-i şeb-istān her kice

Ol külüp aḥbāb birle ṣubḥ dik min şemʿ vār
Örtenip könḡlüm tökermin dürr-i ġalṭān her kice

Bir ḳuyaş hicrānıda ʿuryān tenim gerdūn kibi
Mihr otıdın körgüzür minḡ dāğ-ı pinhān her kice

Geh geh ey maḫmūr-ı ḫʷāb-ālūd sor ol ḫastanı
Kim yiter ağzıġa laʿlinḡ yādıdın cān her kice

Nāṣıḥā ni nevʿ pinhān ṭāʿat eyley kim alur
Dīn ü dāniş naḳdını bir nāmüselmān her kice

Her kice sorğıl mini andın burun kim sorġasın
Ḳani ol bīdil ki eyler irdi efġān her kice

Çik Nevāyī nāle köz mey birsün ü bağrım kebāb
Çūn bolur ol ay ḫayāli bizge mihmān her kice

و له قدس الله روحه

Naṣīḥat ehli manḡa dir ki meyni terk it veh
İlik alıp kilür ağız içer manḡa ni güneh

Manḡa mey içmek imes özlügümdin ey nāṣıḥ
Bu işke çeng ḳadi dāl ü şāhid oldı güveh

Ḳılur cünūn ü ḳadeḥ men'ini mañga zāhid
Digey mü tilbege bu sözni bolmasa ebleh

Ḳadeḥ çerāğını allimğa tutḳıl ey sāḳī
Ki zühd ẓulmetide asru bolmışam güm-reh

Bu şem' birle ḫarābāt sarı başla mini
Ki tīre zühd tüni içre ölmeyin nāgeh

Başımnı pīr-i ḫarābāt dergehide ḳoyay
Ki bar işikide şāh u gedā gedā bile şeh

Nevāyī aytur imiş deyr ara ṣanem ẕikrin
Bu ism ẕikrige kim ḳılsa meyl b'ismillah

يی حرفی نینك یغایی لاری نینك یوز كور كوزماك لاری

Ol ay ki mihr ile 'ālemni muḥterem ḳıldı
Bu tilbege nidin āyā naẓarnı kem ḳıldı

Közüm izige yaḳındur muñga dağı yüz şükr
Egerçi yolıda gerdūn ḳadimni ḫam ḳıldı

Naṣīḥat itse ulus tīzrek bolur 'ışḳım
Belī itikrek iter otnı ol ki dem ḳıldı

Firāḳ şerḥini her kirpigim yazar gūyā
Felek müjemni tiñgiz içre key ḳalem ḳıldı

Olay 'azīmet itip yüz ğam u belā naḳdin
Naṣībim itti yaman barmadı kerem ḳıldı

Sipihr 'ışḳda Mecnūnğa yazdı köp ta'rīf
Muḳābilide zamāne mini raḳam ḳıldı

Közüm ki ḳan ara boldı nihān 'aceb irmes
Ki 'aynğa çū dem oldı ḳarīn 'adem ḳıldı

Şükūfe sīm çıḳarğaç bu gül-şen içre ḫazān
Hevāğa bergini saçmaḳ bile sitem ḳıldı

Nevāyī cismim oḳuñg zaḫmı itti dām-ı belā
Viṣāl ḳuşları andın meger ki rem ḳıldı

و له نور الله مرقده

Lebiñg tekellüm itip sözde lāl ḳıldı mini
Açıldı zülfüñg ü āşüfte-ḥāl ḳıldı mini

Yüzi köründi açıñg indi zülfi silsilesin
Ki ol perī yana Mecnūn-mis̱āl ḳıldı mini

Ayağın öpkeli başım yolıga yitkürdüm
Fiğān ki zülfi kibi pāy-māl ḳıldı mini

Ḳaşı ḫayālide peyveste bes ki çiktim renc
Felek bu ğamda niçük kim hilāl ḳıldı mini

Bili ğamıda ḫayāl oldum ah ü efğāndın
Bu müye mūy itip ol nāle nāl ḳıldı mini

Köp ağzıma ḳoy u ḳoy 'adl cāmın ey muğ kim
Ḳażā bu şīvede bī'tidāl ḳıldı mini

Nevāyī añgla ki cürmümçe yüz ümīdim bar
Faḳīr-i zāhid özi dik ḫayāl ḳıldı mini

MÜSTEZĀD

Ey ḥüsnüñge ẓerrāt-ı cihān içre tecellī
Maẓhar sañga eşyā
Sin luṭf bile kevn ü mekān içide Mevlī
ʿĀlem sañga mevlā

Her yan kizerem tilbe-ṣıfat tā ki yaşunduñ
Közdin perī yañglıġ
Mecnūndın özin tā ki nihān ḳılmadı Leylī
Ol bolmadı şeydā

ʿUryān bedenim zaḫmları içre imes ḳan
Yüz pāre köñgüldür
Bu revzenelerdin ḳıladur her biri yaʿnī
Ḥüsnüñgġa temāşā

Her yan naẓarım tüşse sin allımda turarsın
Körmes velī aġyār
Rūşen durur uşbu kim imes ḳābil-i aʿmī
Neẓẓāre-i beyżā

Ol nādiredin kim laḳabın ḥūr dimişler
Ḥüsnüñ irür aḥsen
Ol manẓaradın kim atıdur cennet-i aʿlī
Kūyuñ irür aʿlā

Zühd içide tapmadı Nevāyī çū maḳāmī
İmdi ḳılur āheng
Kim bolġay ol u bāde vü bir ṭurfa muġannī
Muġ külbesi meʾvā

Her gevheri tofraġ üze bir ḳatra su yañglıġ
Tüşkeç ʿadem olġay
Ger ḳılmasa işfāḳ itiben Ḫusrev-i Ġāzī
Naẓmı sarı pervā

MUḪAMMES

I

Ḥalḳa-i zülfüñgde köñglüm bolġalı ġam maḥremi
Ol ḳara ḳayġu bilen sevdāda çūn artar ġamı
Dir sañga dīvāne vü şeydālıġıdın her demī
Ey saçıñ şeydā köñgüllerniñ sevād-ı aʿẓamı
Ḥalḳa ḥalḳa rūḥınıñ ser-menzilidür her ḫamı

Ey gül-i ṣūrī cemālıñ defteridin bir varaḳ
Sebze vü reyḥān siniñ ḫaṭṭıñgdın iltürler sabaḳ
Çīn-i zülfüñgni açıban ilkiñge alsañ taraḳ
Sünbülüñgni taraġanda gül üze tañgdur ʿaraḳ
Kim bulutluḳ kiceniñ elbette bolmas şebnemi

Reşkdin her dem yaḳındur baġrım ayrıp aḳḳalı
Yüzüñge meşşāṭa vü közgüsi mundaḳ baḳḳalı
Zülfüñge meşġūl irür meşşāṭa zīver taḳḳalı
Min yıraḳtın cān birürmin ṭāḳatım yoḳ baḳḳalı
Yüzi ḳatıḳ közgü kim bolmış cemālıñ hem-demi

Aġzınıñ remzini müşkildür firāvān saḳlamaḳ
Kim ʿadem bolsa bilür ol rāz-ı pinhān saḳlamaḳ
Barça dil-berlerdin olur cānnı āsān saḳlamaḳ
Sin perī-veş cevrdin müşkil durur cān saḳlamaḳ
Kim melek ḥayrāndur ol ṣūretḳa nitsün ādemī

Zülfi vaṣlın istesem ruḫsār-ı mihr-efrūzıdın
Yoḳ ʿaceb çūn yıl kilişi bilgürür nev-rūzıdın
Közlerim öyi bozuldı eşk-i seyl-endūzıdın
Min bu köz birle uyatlıḳının ḫayālıñ yüzidin
Kim kilür her laḥẓa vü ol ġūşeniñ bardur nemi

Aṭlas-ı gerdūñga yitti rāstī ʿuşşāḳ üni
Kim ḳaba nivçün ḳoçar nāzük tenin vuṣlat tüni
Bu ʿaceb ser-riştedür körgil ara yirde munı
Ol bedenniñ devletidin toġdı köñglekniñ küni
Ḥüsn-i ṭāliʿ kör kim oldur ḥāli içki maḥremi

Ey lebing ʿĪsī demi dik ḫasta canga çāre-res
Veh niçe ġamzeng Nevāyī ḳatlin itkey mültemes
Ol mubārek könglünge bolġay müyesser bu heves
Luṭfını baştın yana tirgüzseng ey ʿĪsī-nefes
Kim yitiptür veh anı öltürgeli hicrān ġamı

II

Ah kim terk-i maḥabbet ḳıldı cānān ʿāḳıbet
Boldum uşbu ġuṣṣadın rüsvā-yi devrān ʿāḳıbet
Ḳalmadı maḫfī ġamım il içre pinhān ʿāḳıbet
Yaşurun derdimni ẓāhir ḳıldı efġān ʿāḳıbet
Asraġan sırrımnı yaydı seyl-i müjgān ʿāḳıbet

Tā ki çikti oḳ u ya ḳaşdımġa ol müjgān ü ḳaş
Eyledi peykānları her sarı bağrımnı ḫırāş
Perde-i ṣabr u selāmet yayıban ey bağrı taş
Yaşurup irdim bağır çākini veh kim ḳıldı fāş
Her ṭaraf közdin tereşşuḥ eylegen ḳan ʿāḳıbet

Köp yügürdüm ʿışḳ yolında min-i güm-rāh kim
Bilgesin ḥālimni līkin bolmadıng āgāh kim
ʿIşḳ ara ölgüm durur bil imdi ey dil-ḫᵛāh kim
Tīġ-ı hecringdin nihān kögsüm şikāfın ah kim
İlge rūşen eyledi çāk-i girībān ʿāḳıbet

Tīr-i bārān-ı ġamıng yağdurġalı könglümge sehm
Yüz tümen dāġ-ı nihān ḳoymış idi ol ḫavf u hem
Ḫalḳ anı fehm itmesün dip bar idi könglümde vehm
Vāy kim kögsüm şikāfıdın uluska boldı fehm
ʿIşḳ otı bağrımġa ḳoyġan dāġ-ı pinhān ʿāḳıbet

Ol perī kim tilbelerge ʿışḳıdın mānend idim
Zülfi zencīride Mecnūn dik esīr-i bend idim
Cevriġa ḳāniʿ bolup vaṣlıġa ḥācet-mend idim
Şevḳıdın dem urmayın bīdādıġa ḫursend idim
Veh ki boldum hecridin rüsvā-yi devrān ʿāḳıbet

ʿĀrıżı ḳaşıda gül yüz vech ile bardur kerīh
Ming cihetdin nuṭḳı allında irür bülbül sefīh
Közi vü zülfiġa irmes nergis ü sünbül şebīh

Ger budur kāfer köz ü zünnār zülfi ey faḳīh
Bolġu dik min deyr ara mest ü perīşān ʿāḳıbet

Cānnı Mecnūn ol perī-ruḫsāra yadī eyledi
Közni giryān ʿışḳ ẓulmī mey fesadī eyledi
Tenni ʿuryān ʿaḳl ü dāniş ḫayr-bādī eyledi
ʿIşḳ kūyide cünūnumnı münādī eyledi
Heer taşıdın münaḳḳaş cism-i ʿuryān ʿāḳıbet

Bāde iç kim devr işide iʿtidālī körmedük
Nev-bahār-ı ḥüsn ara ṣāḥib-cemālī körmedük
Kim ḫazān-ı ʿömridin anda zevālī körmedük
Dehr bustānı ara ser-keş nihālī körmedük
Sāye yanglığ bolmaġan yir birle yek-sān ʿāḳıbet

Şehlığ itkendin ni ḥāṣıl faḳr sırrın bilmeyin
Hīç kim mülk-i baḳā sulṭānı bolġan mu ikin
Fānī-i maḥż olmayın Sulṭān Ebū'l-Ġāzī bigin
Ey Nevāyī devlet-i bāḳī tilersin vaṣlıdın
Anı kesb itmek fenā bolmay ni imkān ʿāḳıbet

III

ʿIşḳ otıdın cism-i zār-ı nātüvānım örteding
Ḳaysı cism-i zār kim rūḥ-ı revānım örteding
Perde ʿārıżdın alıp cān ü cihānım örteding
Veh ki otluḳ çihre açıp ḫān ü mānım örteding
Āteşīn laʿlingdin aytıp nükte cānım örteding

Sin çū tīġ-ı kīn çikip ṣabrım sipāhı ḳuzġalıp
Könglüm alıp ʿazm itip zār ü ḥazīn cismim ḳalıp
İmdi kim könglüm alıp hicrān otı içre salıp
Dime ni ḳıldım ni ḳıldım nātüvān könglüng alıp
Örteding ey ḳātil-i nāmihribānım örteding

Fürḳat içre yoḳ ki cānım küydi yalġuz şevḳıdın
Kim küyer maḥzūn köngül her kice kündüz şevḳıdın
Niçe ey gerdūn didim kim raḥm körgüz şevḳıdın
Otda ḳıl dik tolġanıp küygende ol yüz şevḳıdın
Niçe kim tāb urdı cism-i nātüvānım örteding

Ot tutaşmış dehr ara her yan imestür lāle-zār
Dūd irür bustān içinde sünbül irmes müşk-bār

Taġ ara yāḳūtdın aḫkerler olmış āşkār
Kökte ẓāhirdür şefaḳdın şu'le kevkebdin şerār
Kim anı ey şu'lelıġ ah ü fiġānım örtediñ

Atlanıp çıḳḳanda kim 'ālemni ḳılġaysın ḫarāb
'Ārıżıñ ḫūrşīdidin saldıñ barı 'ālemġa tāb
Tīġ tartıp çūn köñgül ṣayd itkeli ḳıldıñ şitāb
Bismil itkeç ṣaydni andaḳ ki ḳılġaylar kebāb
Zaḫm itip köñglümni çūn kim aḳtı ḳanım örtediñ

Ol ḳuyaş tā kim köründi dīde-i giryānıma
Ḳalmadı özlük ḫayāli ḫātır-ı vīrānıma
Her ṭarafdın tüşti āfet berḳı ḫān ü mānıma
Urġalı ey 'ışḳ-ı ẓālim berḳ-ı āfet cānıma
Her ni özlüktin ki bar irdi gümānım örtediñ

Tā biliniñ ey köñgül 'azm-i viṣāli eylediñ
Tā ki aġzı nüktesidin ḳīl ü ḳālī eylediñ
'Işḳ otıda bizni bir aḫker miṣāli eylediñ
Ey Nevāyī tā bil ü aġzı ḫayāli eylediñ
Bar u yoḳ ya'nī ki peydā vü nihānım örtediñ

MÜSEDDES

Ṣubḥ-dem maḫmūrluġdın tartıban derd-i serī
'Azm-i deyr ittim ki içkeymin ṣabūḥī sāġarī
Çıḳtı sāġar toldurup kāfer-veşī meh-peykerī
Naḳd-i dīn alıp içimge saldı meydin āẕerī
Veh ki dīnim kişverin tārāc ḳıldı kāferī
Küfr ilige ḳāmī vü dīn ehliġa yaġmā-gerī

Dime kim nivçün ḥayātıñdın sañġa yoḳ ḥāṣılī
'Işḳdın ilkinde her dem müşkil üzre müşkilī
Çūn bilürsin nivçün eylepsin özüñni ġāfilī
Beyle bolġay kimge yārī bolsa sin dik ḳātilī
Çābükī ra'nā-ḳadī nūşīn-lebī ḫārā-dilī
Meh-veşī nesrin - 'ıẕārī gül-ruḫī sīmīn-berī

Dōstlar ger ḫalḳ ara yoḳ min kibi dīvānei
Eylemeñ köp 'ayb kim yanımdadur mey-ḫānei
Anda ṣūḫī kim tutar her dem tola peymānei
Ḳaysı ṣūḫī bāde-nūşī közleri mestānei
Cān birürde la'lidin 'Īsī-ṣıfat cānānei
Köñgül alurda yüzidin Yūsuf-āyīn dilberī

Ol ḳuyaş 'ışḳıda kim köñglümde yoḳtur ṭāḳatī
Şām-ı zülfidin eger cānımġa yitse miḥnetī
'Ārıżı mihriġa ḳılsam meyl irmes ḥayretī
Kim irür her kimse kim neẓẓāre ḳılsa sā'atī
Zülfi közlerni ḳara ḳılmaḳḳa şām-ı fürḳatī
Şām-ı fürḳat def'iġa ruḫsārı mihr-i enverī

Meyl ḳılman bāġ ara ger bolsa gül yā sünbülī
Yā ki gül dik yüzde sünbül dik saçılġay kākülī
Ol ki andın her dem eylermin fiġān u ġulġulī
Gül-'ıẕārīdür velī ṣavtı niçük kim bülbülī
Hem gül-istān ṣaḥnı içre serv-ḳāmetlig gülī
Hem şeb-istān bezmi iḥyāsıda şem'-i enverī

Raḥın ḳılmas nātüvān kön͡glüm anın͡g zārı bolup
Çihre açmas közlerimnin͡g eşki gül-nārī bolup
İltifāt itmes tenim hecr içre bīmarī bolup
Vaṣlıdın merhem yitürmes bağrım efgārī bolup
Allah Allah beyle āfetnin͡g giriftārı bolup
Neylegey bir min kibi zār-ı żaʿīf ü ebteri

Kūh-ı derdin͡g zaʿflıġ ten birle çiktim müddetī
Kim viṣāl ümmīdidin kön͡glümde irdi ḳuvvetī
İmdi raḥm itkil ki yüzlenmiş ʿacāyib ḥāletī
Ni kön͡gülde ḳuvvetī ḳalmış ni tende ṣıḥḥatī
Ni ḳarār ü ṣabr u ni tāb u tüvān ni ṭāḳatī
Ni kön͡gül ni cān ü ni rūh u revān ni peykerī

Ol zamān kim boldum ol ay mihriġa māyil bu nevʿ
Bilmedim kim bolġusıdur cānıma ḳātil bu nevʿ
Kilgüsidür ʿışḳıda allımġa yüz müşkil bu nevʿ
Eylegümdür hecridin mey-ḫāneni menzil bu nevʿ
Sāḳiyā dil-dārım ol yan͡glıġ min-i bīdil bu nevʿ
Raḥm itip eylep man͡ga tutḳıl lebā-leb sāġarī

Āşnālıġ terk itip çün yar iter bīgānelıġ
Min ḳıla alman selāmet kūyide ferzānelıġ
Eyleyin deyr-i fenā ehli bile hem-ḫānelıġ
Kim melāmet cāmıdın ḥāṣıl itey mestānelıġ
Tā bolup bīḫōd Nevāyī dik ḳılay dīvānelıġ
Kim teraḥḥum ḳılmasa ḳılġay temāşā ol perī

TERCĪʿ-İ BEND

Kitür sāḳī ol mey ki ṣubḥ-ı elest
Anın͡g neşʾesidin kön͡gül irdi mest

Meyī kim ḳılur ḳoysalar cām ara
Özi mest ü keyfiyyeti mey-perest

İşit ser-güẕeştī ki bu kün man͡ga
Niçe mey-perest oldılar hem-nişest

Mey almakḳa pīr-i muġān cezbesi
Mini çikti andaḳ ki māhīni şest

Ḳılıp ḫırḳa mey rehni vü ẓarfının͡g
İtip aġzını mūm ile seng-best

Kilür irdim ignimde meyliḳ sebū
Bolup toḳḳuz eflāk allımda pest

Ki āgāh olup töştöşümdin ḳapap
Man͡ga taptılar iḥtisāb ehli dest

Şikestim minin͡g ança irmes idi
Ki mey ẓarfı taptı arada şikest

Çū sındı sebū çārеī tapmadım
Min-i müflis-i ʿūr ü giryān-ı mest

Ḫarābāt ara kirdim āşüfte -ḥāl
Mey isterge ilkimde sınġan sifāl

*

Kitür sāḳıyā müjdeī cāmdın
Ki pejmürde bolmışmın encāmdın

Bu gül-şen gülige çū yoḳtur vefā
Ni perhīz itey cām-ı gül-fāmdın

Çū yoḳ şām-ı hicrān ḫumārıġa ṣubḥ
İçip an͡glamay ṣubḥnı şāmdın

Ḫalāṣ eyley özni mey ü nuḳlnın͡g
Su vü dānesi birle bu dāmdın

Bolay deyr pīrīġa andaḳ mürīd
Ki yād itmeyin şeyḫu'l-İslāmdın

Kirey deyr ara eyle mecnūn u mest
Ki kitsün ḫıred ḫāṣ ile ʿāmdın

Salay bir ʿalālā ḫarābāt ara
Ki çıḳsun fiġān ehl-i eyyāmdın

Ḫarabātī olmaġlıġım zāhidā
Su'āl itme min zār-ı bed-nāmdın

Girev ḳılġalı meyġa çūn ḳalmadı
Ni tesbīḥ u ni ḫırḳa nākāmdın

Ḫarābāt ara kirdim āşüfte-ḥāl
Mey isterge ilkimde sinġan sifāl

*

Sifāl içre bir cürʿa lāyī manġa
İrür cām-ı gītī-nümāyī manġa

Kitermekke ḫōd-bīnlıġım rencini
Ḳani bāde yanġlıġ devāyī manġa

Çū min deyr piri vefāsıdamın
Felekdin yitişmes cefāyī manġa

Felekdin cefā yitse ey muġ-beçe
Ni ġam sindin olsa vefāyī manġa

Ṭarīḳat sülūkini kesb itkeli
Hemol kün ki boldı hevāyī manġa

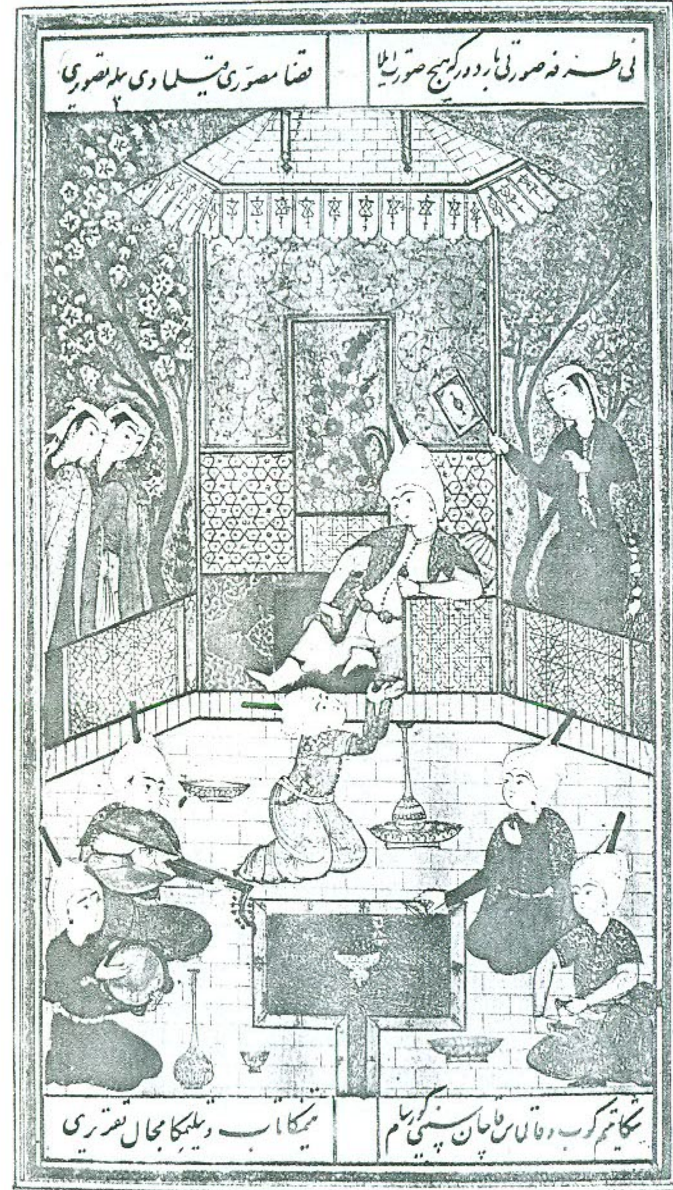
Burun zühd ü taḳvīni eylep şiʿār
Didim kim yitişkey ṣafāyī manġa

Barıp ḫānḳah içre ḳıldım maḳām
Bu maʿnī ḫōd oldı belāyī manġa

Baḳıp ḫalvet ü ẕikr ü seccādeni
Ẓuhūr itti her dem riyāyī manġa

Bolardın özümni ḫalāṣ eyledim
Ki tā ḥāṣıl olġay fenāyī manġa
Ḫarābāt ara kirdim āşüfte-ḥāl
Mey isterge ilkimde sınġan sifāl

*

Topkapı, Revan Ktp., No. 803,
Garaibü's-Sıgar.

Tilermin bu deyr içre kāşāneī
Ki bolġay civārıda ḫum-ḫāneī

Bu ḫum-ḫāne ṣaḥnıdaġı mey-fürūş
Seḫā-şīvelik pīr-i ferzāneī

Anıñ ḳurretü'l-'aynı köp allıda
İlikide peymāne cānāneī

Semen-berler içre perī-çihreī
Perī-çihreler içre dīvāneī

Mañga gāhī ol birse mey birle cān
Bu ḳılsa gehī ḳatl mestāneī

İrür tilbelikdin işim tün ü kün
Ḫayāl eylemek beyle efsāneī

Niçe müflis istep didim mey üçün
Ḳılalı içen ara dengāneī

İşittim ki ḳılmış yana pīr-i deyr
Ḫarābāt ehliġa mey-ḫāneī

Bu kün açıp ol mey-kede işikin
Birür her gedā yitse peymāneī

Ḫarābāt ara kirdim āşüfte-ḥāl
Mey isterge ilkimde sıñġan sifāl

*

Yana bolmışam 'āşıḳ u zār hem
Ḫarābātī vü rind ü ḫammār hem

Mübāhāt itip dürd-keşlik bile
Ḳılıp taḳvī vü zühddin 'ār hem

Ṣurāḥīni büt eyleben aġzıda
Ḳılıdın işip bilge zünnār hem

Bolup meyġa seccāde vü ḫırḳa rehn
Barıp nuḳl üçün kefş ü destār hem

Fenā deyri içre ḳalender-ṣıfat
Kizip belki dīvāne-kirdār hem

Perī-çihre eṭfālınıñ taşıdın
Bolup ser-beser cismim efgār hem

Mini ʻışḳdın örtegen muġ-beçe
Ki dīvāne-veşdür perī-vār hem

Çū bildim ki bu nevʻ birle irür
Ḫarābāt kūyide mey-ḫvār hem

İrür çünki yek-renglik şarṭ-ı ʻışḳ
Bu taḳrīb birle min-i zār hem

Ḫarābāt ara kirdim āşüfte-ḥāl
Mey isterge ilkimde sıngan sifāl

*

Ḳani sāḳī-i gül-ʻızārım mining
Ki cān ḳaṣdı itmiş ḫumārım mining

Firāḳ içre köp miḥnet ü derd ü renc
Çikipdür ten-i ḫāk-sārım mining

Ḫumār imgeki dik velī körmemiş
Ten-i ġam-keş ü cān-ı zārım mining

Bu ḫayl-i belā defʻiga evlī ol
Ki mey-ḫāne bolġay ḥışārım mining

Köp ü azdın tutsa mey pīr-i deyr
Fidāsı anıng yoḳ u barım mining

Yitürse ḳadem başıma muġ-beçe
İrür cevher-i cān-nisārım mining

Ḫarābāt ara kirgenim ey faḳīh
Diyin bol demī rāz-dārım mining

Kice ḫānḳāh içre ser-mest idim
Bu kün meysiz itti ḳarārım mining

Ḫumār eylep ol nevʻ āşüfte kim
İlikdin barıp iḫtiyārım mining

Ḫarābāt ara kirdim āşüfte-ḥāl
Mey isterge ilkimde sıngan sifāl

*

Mini mey bes āşüfte-ḥāl eyledi
Bu vādīde Mecnūn-misāl eyledi

Başımnı köp eṭrāfıda mey-fürūş
Özüm cismi dik pāy-māl eyledi

Çaġır kesreti mey batı dik manga
Ḫıred bülbülin güng ü lāl eyledi

Sebū-keşlikim ʻayn-ı idbārdın
Ḳadimni yük astıda dāl eyledi

Mey-i laʻl altun ḳadeḥ şekli dik
Yüzüm sarıġ eşkimni al eyledi

Ḳadīmdin felek ʻāfiyet ḫırḳasın
Çikip rehn-i cām-ı zülāl eyledi

Sipihr aṭlası deyr kūyi ara
Mining kisvetim iski şāl eyledi

Mey isterde idbār ü āşüfteliġ
Manga cām sıngan sifāl eyledi

Ḫarābāt pīri çū bir cām üçün
Mini mundaḳ āşüfte-ḥāl eyledi

Ḫarābāt ara kirdim āşüfte-ḥāl
Mey isterge ilkimde sıngan sifāl

*

Yana dürd-keşmin mübāhāt üçün
Birip cān hevā-yı ḫarābāt üçün

Kitür sāḳiyā bāde aġzımġa ḳoy
Demī kim ölüpmin bu mirʼāt üçün

Ni mirʼāt belkim ḳuyaşī ki feyż
Anga ʻām irür barça zerrāt üçün

Manga zāhid itti besī ser-zeniş
Mey içmekke ṣarf olġan evḳāt üçün

Didim yaḫşıraḳ bāde ol zühddin
Ki ḳılġay kişi şöhret ü at üçün

Manga bādedin boldı nefy-i vücūd
Sanga zühd ati ḳılmaḳ isbāt üçün

Bolup tünd mescid sarı ḳıldı ʻazm
Mini ḳarġayın dip münācāt üçün

Münācāt itip kirdi ḫalvet ara
yasalġan riyāyī kerāmet üçün

Kerāmāt min ḳıldım ol laḥẓa kim
Riyā bīmidin def'-i āfat üçün

Ḫarābāt ara kirdim āşüfte-ḥāl
Mey isterge ilkimde sıngan sifāl

*

Yana başlamış bāde içmek ḥabīb
Mañga içmey olğay mu ṣabr u şikīb

İçermin velī ḳan nidin kim içer
Ḥabībim bile bāde her dem raḳīb

Naṣībi raḳībiniñ er mey bolup
Naṣībim miniñ bolsa ḳan yā naṣīb

Ni ẓulmī ki gül-şende gül maḥremi
Bolup zāğ ü maḥrūm irür 'andelīb

Ni tañ bağlamaḳ kāfer-i 'ışḳ olup
Kişi bilge zünnār ü asmaḳ ṣalīb

Yaḳam çāk itip kögsüme taş urup
Salıp rüsteḫīz il ara min ğarīb

Bolar nef' çün ḳılmadı köñglüme
Lebā-leb ḳadeḥ birle birdim firīb

Çū bildim ki bīḫōdluğumdur 'ilāc
Ḫarābāt yolıda boldum nişīb

Niçük kim yitip Rüstemī kūyığa
Kirer irdi ser-mest maḥmūd-ı ḥabīb

Ḫarābāt ara kirdim āşüfte-ḥāl
Mey isterge ilkimde ıngan sifāl

*

Niçük mey bile bolmasun ülfetim
Ki cān ḳaṣdı eyler ğam u miḥnetim

Naẓar eyle bu kār-geh vaz'ığa
Ki artar temāşāsıda ḥayretim

Ḳuyaş yoḳ ki her ẕerre māhiyyetin
Tapa almadı sa'y ile fikretim

Ni kilmek 'ıyān boldı ni kitmegim
Ni mebde' yaḳīn boldı ni ric'atim

Ni kesb-i 'ulūm itti ḥall-i müşkilim
Ni tuttı ilik taḳvī vü ṭā'atim

Tapay dip ḫaber uşbu maḳṣūddın
Tutaştı besī ḳavm ile ṣoḥbetim

Ni ḳıldı bu derdim 'ilācın ḥakīm
Ni şeyḫ eyledi def' bu illetim

Ni ḳılmaḳḳa bir emrdin ḥāṣılım
Ni kiçmekke bu fikrdin cür'etim

Miniñ başıma bes ḳatıḳ tüşti iş
Çū ṭāḳ oldı bu derd ile ṭāḳatım

Ḫarābāt ara kirdim āşüfte-ḥāl
Mey isterge ilkimde sıngan sifāl

MEṢNEVİYYE

Ṣenā Ḥaḳ'ḳa kim kāşif-i ḥāl irür
Ḫıred müşkilātıġa ḥallāl irür

beytiyle başlayan bu 147 beyitlik (Risale-i Hüseyin Baykara'da bu mesnevî 151 beyittir) manzume, Nevaî'nin Seyyit Hasan Erdeşir'e yazdığı bir "şikâyet-name" dir.

Şair, "hamd ü na't ü sena" dan sonra Seyyit Hasan'nın vasfına geçerek şöyle anlatıyor :

Vefā anġa pîşe seḫā anġa fen
Vefā vü seḫā kānı Seyyid Ḥasan

Zihī ravżadın ḫulḳunġ artuḳ besī
Kilip bāġ-ı ḳadrinġde ṭūbā ḫasī

Çū sinsin bu kün 'ālem ehlide ferd
Ki ḥālin di alġay sanġa ehl-i derd

Manġa kim vedādınġġa ḫōrsendmin
Cenābınġda şāgird ü ferzendmin

Ġamī yitti çerḫ-ı cefā-pīşedin
Hem ol encüm-i ḫāric-endīşedin

Ki bolmaḳ vaṭan içre düşvār idi
Könġülge celā def'-i āzār idi

Sefer tüşti allımġa bīiḫtiyār
Ḳażā emride ilge ni iḫtiyār

Bilürmin sini hem seferdin ḳażā
Eger ḳaytarurġa ḳılıp ıḳtıżā

Ḳılıp 'avd-ı meyl-i vaṭan eylesenġ
İçip bāde 'azm-i çemen eylesenġ

Öz ilkinġge cām-ı mey-i nābnı
Alıp istesenġ birbir aḥbābnı

Alarnı çū mey birle şād eylegünġ
Mini daġı elbette yād eylegünġ

Bu 'azmimni şāyed ki teftīş itip
Firāḳım żamīrinġġa teşvīş itip

Mini yoḳlaban barça aḥbāb ara
Tilep tapmayın ḫāyl-i eṣḥāb ara

Digeysin kim ol zār-ı āvāre-veş
Ki hicrān meyidin bolup cur'a-keş

Ni ḳıldı ikin çarḫ-ı nābaḫtiyār
Ki ser-geştelik eyledi iḫtiyār

Ḫayāliġa ḥādiṡ ni boldı ikin
Bu 'azmıġa bā'iṡ ni boldı ikin

Çū ḥālimdin aḥbāb āgāh imes
Digeyler ḥadīṡī ki dil-ḫᵛāh imes

'Iyān bolġay allınġda hengāmeī
Bitinmek manġa farż idi nāmeī

Sanġa ḥāletimni 'ıyān eylemek
Bu 'azmim vücūhın beyān eylemek

Manġa niçe nev' oldı bīçārelıġ
Ki allımġa tüşti bu āvārelıġ

Nevaî bazı nedenler yüzünden Herat'tan ayrılmıştır. Bu nedenleri Seyyit Hasan'a şöylece bildiriyor :

Bir ol kim çū sözdindür insān şerīf
Çū ḥayvānġa söz yoḳtur oldur keṡīf

Könġül dürci içre güher söz durur
Beşer gül-şenide ṡemer söz durur

. . . .

Cevāhir niçe ḫūb u dil-keş durur
Velī naẓm silki ara ḫōş durur

Söz içre ki yalġan irür nāpesend
Çū naẓm ittiler ḳıldı dānā pesend

Min ol min ki tā Türk bīdādıdur
Bu til birle tā naẓm bünyādıdur

Felek körmedi min kibi nādiri
Niẓāmī kibi naẓm ara ḳādiri

Ni naẓmı dir irsem min-i derd-nāk
Ki her ḥarfi bolġay anıñ dürr-i pāk

Yiter Tiñridin ançа ḳuvvet mañga
Ki bolmas bitirige furṣat mañga

Bu meydānda Firdevsī ol gürd irür
Ki ger kilse Rüstem cevābın birür

Raḳam ḳıldı ferḫunde *Şeh-nāmei*
Ki sındı cevābında her ḫāmei

Müsellem durur ẓāhirā bu işi
Ki ma'rażġa kilmey durur her kişi

Didi öz tili birle ol kān-ı genc
Ki sī sāl bürdem be *Şeh-nāme* renc

Anı dirge bolsa ḳaçan raġbetim
İrür anca Ḥaḳ luṭfıdın ḳuvvetim

Ki her niçe nuṭḳ olsa kāhil-serāy
Bitilgeymin otuz yılın otuz ay

Eger ḫaṣṣa ma'nī ger īhām irür
Anıñ künde yüz beyti ḥelvām irür

Velī ayt dip kim mañga tuttı yüz
Ki min yüz üçün dimedim ikki yüz

Ni yüz ni iki yüz ki bu kilk-i tīz
'Uṭārıd bile ḳılsa ẓāhir sitīz

Anıñ seyri bir devr āḫır bola
Felekni leṭāyıfdın itkey tola

Birev bolsa bir işde bu nev' ferd
Velī körmese behre cüz renc ü derd

Bolup Ḳāf vech-i ma'āşıġa kān
Mürebbīsi 'anḳāġa hem-āşiyān

Öyi nātüvān köñgli yañglıġ bozuġ
Bu öy içre endūh u ġam bir azuġ

Mey-i bezmi barça yürek ḳanıdın
Sürūdı ḥazīn köñgli efġānıdın

Dise kim tapay iski yoldın ferāġ
Tapılmay cüz a'żāsıda yengi dāġ

Ma'īşet üçün ārzū ḳılsa sīm
Anı tapḳay ammā iserde nesīm

Kişi cinsi mülkide merdüm-giyā
Direm ṣınfı evżā'ıda kīmyā

Kişi bolsa andaḳ ki ötti maḳāl
Bu yañglıġ kişige bu nev' olsa ḥāl

Niçük meyl-i āvārelıġ itmegey
Başın alıban bir ṭaraf kitmegey

Anlaşılıyor ki şair, ilk neden olarak takdir edilmediğinden yakınmaktadır. Takdir görse Firdevsî'nin otuz yılda yazdığını otuz ayda meydana getirecektir. Bundan dolayıdır ki başını alıp gitmekte kendini haklı buluyor. Başka bir neden olarak şunları kaydediyor :

Yana bir bu kim ẓāhir olmış mañga
Ki çıḳmış Ḫorāsān ilidin vefā

Vefā 'azm eylerde bolmış meger
Seḫā vü mürüvvet añga hem-sefer

Bu üç fi'l çıḳḳaç aradın tamām
Yana bolmış üç fi'l ḳāyim-maḳām

Vefā yiride ẓāhir olmış nifāḳ
Seḫā ornıda buḫl tutmış viṣāḳ

Mürüvvetḳa bolmış ḥased cāy-gīr
Zihī ḫōş il ü mülket-i dil-pezīr

Ni mülk ü ni il imdi taḥrīr itey
Alar ḥāletin vaṣf birbir itey

Dime mülk kim vaḥşet-ābād ü zişt
Tamuġ bilgürüp ġāyib olġaç bihişt

Temāşāsını kim ki bünyād itip
Sipāhān ü Rey mülkidin yād itip

Ḥışārı ʿanā vü teʿab meclisi
Siyeh çāldın tīre-rūraḳ besī

Nevaî, Herat'ın imaretlerinde varlıktan, mescitlerinde taat ile nurdan eser bulunmadığını, evkafının mülk edildiğini, mey için asma dikildiğini, medreselerinde bilim, halkında kişilik kalmadığını, insanlarının şeytan olduğunu söyleyerek şu beyitlerle yakınıyor :

ʿİmārātıda genedin yoḳ eṡer
H̱ızāne ḫarābe bolup ser-beser

Mesācidde ṭāʿat bile nūr yoḳ
H̱avānıḳda nān resmi düstūr yoḳ

Hem evḳāfnı şadr emlāk itip
Velī köprekin mey üçün tāk itip

Hem il menzilin Şeh ketek dik bozup
Tavuğ ornığa cuğd olturğuzup

Medārisde ʿilm ü ṣalāḥ u yaḳīn
Anıñg dik ki deyr içre İslām ü dīn

Köñgül cemʿi ehl-i münacāt ara
Anıñg dik ki taḳvī ḫarābāt ara

İlide kişilikdin āṡār yoḳ
Şerāretdin özge pedīdār yoḳ

Ni il ni kişi belki şeyṭān ü dīv
Kilip barçağa deʾb-i bīdād ü rīv

Bolup lāmekān saṭḥıdın ḫᵛānları
ʿAdem mülki buğdayıdın nānları

Ḳara pul üçün eyleben ḳatl-i fen
Ölükdin ṭamaʿ eylep ammā kefen

Ni deyr anda iski ṭınābı bilip
Yılan sağınıp genc daʿvā ḳılıp

Ḳızıl altun istep ḳara taşdın
Felek güyi bir dāne ḫaşḫāşdın

Tutulsa birev oğrıdur dip küçün
Tutuban ilik līk kismek üçün

Ölüm kilse bir zār-ı bīdil sarı
Meded eyleben līk ḳātil sarı

Herāt ehlin iltip ḫavādiṡ yili
İsip dey yili dik Semerḳand ili

Bu mülk ehli ol ilke zār ü esīr
Bolup nehb ü yağmā ḳalīl ü keṡīr

Mañga bu il içre ni bir hem-demī
Ki bir dem ikevlen diyişsek ğamı

Ni şāhī ki tapsa işim iḫtilāl
Medīḥıġa körgüzgemin iştiğāl

Ni bir ehl-i devletdin ança ümīd
Ki andın nevā tapsa bir nāümīd

Ni vech-i maʿāşī muḳarrer mañga
Ki bolğay ferāğı müyesser mañga

Ni bir ḥücre kim kāmı tapḳay köñgül
Demī anda ārām tapḳay köñgül

Ni bir ṣūḥ vaṣlığa ol māye-dest
Ki ʿazmim ayağığa birgey şikest

Ni yārī ki rencimni ḳılğay ḳabūl
Ni zārī ki hecrimdin olğay melūl

Yitişse ölüm renci bīmārlığ
Su birgünçe ḳılmay birev yārlığ

Su birmek ni kim zāhir eylep ğulū
Alurğa eger bolsa cānımda su

Şair bu yolda yakındıktan sonra, Seyyit Hasan'a şöyle söyliyor :

Sin irdiñg ki her işte yārim idiñg
Ni ğam kim yiter ğam-güsārım idiñg

Sini hem sipihr-i muḫālif-mezāḳ
Öküş rīv ile saldı mindin yıraḳ

Birevge ki yuz ḳoysa munça belā
Ni bolğay anıñg çāresi cüz çelā

Żarūret ki yasap sefer berkini
Tüşüp yolġa ḳılġay vaṭan terkini

Nevayî, bundan sonra, Tanrı'nın evreni yarattığını, bütün varlığın amacı insan, ondan maksat da irfan olduğunu söyleyerek, Tanrı'nın varlığında yok olmak, bunun için de "sülûk ve meratib" den geçmek gerektiğini, ister şah isterse fakir olsun, sülûk için bir "mürşid-i kâmil" isteyip onu bulunca kendini mürşidin emrine bırakmak gerektiğini söyledikten sonra :

Fenā deştide seyri bolġaç tamām
Ḥaḳ andın soñ itkey 'aṭā ol maḳām

Ki bir cezb ile āşnā bolġay ol
Muḳīm-i ḥarīm-i ṣafā bolġay ol

Nevaî bundan sonra şu beyitlerle kendisinden bahsediyor :

Urarmın ḳadem tā ki barġunça kām
Ki bolġay müyesser maña uşbu kām

Eger bolsa bu yolda 'ömrüm telef
Çū bu yoldadur ol hem irür şeref

Ve ger bolsam öz kāmıma behre-mend
Zihī mülk-i cāvīd ü baḫt-ı bülend

Ḫōşā ol ki 'ālemde ger çikti renc
Yana 'ālem esbābıġa taptı genc

Sonra Seyyit Hasan'a seslenerek şu beyitlerle manzumeyi tamamlıyor :

Cenābıñġdın oldur maña mültemes
Ki min bīnevānı sağıngan nefes

Sözüm ayt fānīlıġ alı bile
Meded eyle himmet sipāhı bile

Bu irdi sözüm kim didim min ġarīb
Yana Tiñri dīdār ḳılġay naṣīb

MUḲAṬṬA'ĀT

Ḥaḳ żātıġa birev ki ḫıred birle fikr itey
Atın il içre 'āḳil ü ferzāne eyleben
Mıḳdārını tiñiz suyınıñ ister añlamaḳ
Līkin ḥabāb cāmını peymāne eyleben

* * *

Muḥammed-i 'Arabī şānı andın a'zam irür
Ki naḳşı bolġay ulus bolsa nefyiġa ḳāyil
Ḳuyaş eşi'asıġa lem'a andın artuḳ irür
Ki żerre keşreti bolġay żiyāsıġa ḥāyil

* * *

Ey köñgül ten taḫtasın bu ḳa'rı yoḳ girdābdın
İsteseñ sāḥilġa çıkmek bil ki bu āsān imes
Pīr ü isti'dād u tevfīḳ olmasa bolmas bu iş
Kim durur kim baġrı bu ḥasretdin anıñ ḳan imes

* * *

Kim ki maḫlūḳ ḫidmetiġa kemer
Çüst iter yaḫşıraḳ uşalsa bili
Ḳol ḳavuşturġuça bu evlādur
Ki anıñ çıḳsa igni sınsa bili

* * *

Çün ḫōş-āmed dimekni başlasa kāş
Kim tutulsa demi kisilse tili
Kemāl it kesb kim 'ālem öyidin
Sañga farż olmaġay ġam-nāk çıḳmaḳ
Cihāndın nātamām ötmek bi'aynih
İrür ḫammāmdın nāpāk çıḳmaḳ

* * *

Ni reh-revī ki tāc-ı hidāyet başıdadur
Yoḳ bāk aña ḥavādiş-i eflāk taşıdın

Hüdhüd ki ḳoydılar ezelī tāc başığa
Tüşkey mü jāle yaǧǧan ile tācı başıdın

* * *

Vaḳār gevheri vü ḥılm ma'deni bolagör
Diseñ ki ḳılǧay iṭā'at sañga gedā bile şāh
Bu şīve taǧda ẓāhir durur ki devrāndın
Ḳaçan ki tefriḳa yitti ulusḳa boldı penāh

* * *

Nevāyī tiliñ asraǧıl zīnhār
Diseñ kim yimey dehr işidin füsūs
Naẓar ḳıl ki oḳ aǧzı tilsiz üçün
Ḳılur tāc-verler bile dest-būs
Niçe tāc-verdür kiserler başın
Çū hengāmsız naǧme tartar ḫurūs

* * *

Le'īm farḳıǧa iḳbāl tācını ḳoymaḳ
Yaḳīn ki bolǧusıdur mūcib-i 'aẕābı anıñ
Tutuḳçı başıǧa şunḳar tomaǧası tañ imes
Ki bolǧusı sebeb-i renc ü ıżṭırābı anıñ

* * *

Şehniñ ef'āli iter ḫayl ü sipāhıǧa eṡer
Çūn Nebī didi ki ennāsü 'alā dīni mülūk
Ḥukemā hem didiler şehni tiñiz ḫayli arıḳ
Ol açıǧdur bu açıǧ ol çüçük olsa bu çüçük

* * *

Ḳarılar ḫāṭırı nāzükdür ey ṭıfl
Şikestidin ḳılıp vehm olma güstāḫ
Unuttuñ mu ki eṭfāl oynaǧanda
Sınar az meyl körgendin ḳuruḳ şāḫ

* * *

Ni ṭāli'dür ki her kimni disem yār
Mañga ol 'āḳıbet bolur bed-endīş
Birevdür kim anı disem közümsin
Çiker müjgān kibi ḳaṣdımǧa yüz nīş

RUBĀ'İYYĀT

Yā Rab ki 'ināyetiñni yār eyle mañga
Yoḳluḳḳa hidāyetiñni bar eyle mañga
Hem kehf-i kifāyetiñni dār eyle mañga
Hem dürr-i ri'āyetiñ niṡār eyle mañga

* * *

Ḳorḳutma mini tamuǧdın ey zāhid-i yaḫ
Cennet mañga bolǧusı diben urma zenaḫ
Kim dūzaḫ anıñ yādı bilen cennet irür
Cennet barı siniñ bile bardur dūzaḫ

* * *

Sāḳī bedenimni nātüvān itti ḫumār
Köñlümni ḳadeḥ dik tola ḳan itti ḫumār
Her 'użvuma yüz renc 'ıyān itti ḫumār
Tutḳıl ḳadeḥī ki ḳaṣd-ı cān itti ḫumār

* * *

'Ālem bar imiş Nevāyīyā şūr-engīz
'Ālem daǧı il baştın ayaḳ reng-āmīz
'Işḳ ister imiş sini 'adem mısrı sarı
Barǧıl ki irür il tilegen yirde 'azīz

* * *

Cān-baḫş lebiñ çeşme-i ḥayvān mu imes
Hecridin anıñ içim tola ḳan mu imes
Her ḳaṭra-i ḳan la'l-i Bedaḫşān mu imes
Her pāre-i la'l cevher-i cān mu imes

* * *

Ger 'āşıḳ iseñ mihr ü vefā ḳılma heves
Derd iste vü def'iǧa devā ḳılma heves
Hicrān ü viṣāl muṭlaḳā ḳılma heves
Dil-dārıñdın ǧayrı rıżā ḳılma heves

* * *

Maḥbūbġa i'timād ḳılmaḳ bolmas
Andın ṭaleb-i murād ḳılmaḳ bolmas
Közniñ ḳarasın midād ḳılmaḳ bolmas
Ger bolsa bitik sevād ḳılmaḳ bolmas

* * *

Ġurbetde ġarīb şād-mān bolmas imiş
İl añga şefīk u mihribān bolmas imiş
Altun kafes içre ger ḳızıl gül bütse
Bülbülġa tiken dik āşiyān bolmas imiş

* * *

Yoḳ bāde-i vaṣl āb-ı ḥayvān ol imiş
Aḥbāb mülāḳatı dime cān ol imiş
Gerdūn ġam u renc ṣūretin naḳş itse
Cān çihresi eṭrāfıda hicrān ol imiş

* * *

Kim istese salṭanat seḫādur añga şarṭ
Her va'de ki eylese vefādur añga şarṭ
Kim faḳr ṭaleb ḳılsa fenādur añga şarṭ
Allıġa ni kim kilse rıżādur añga şarṭ

* * *

Ey cānı ḥabīb köñgli aḥbābġa lāl
Min hem ḳıldım cān ü köñgülni irsāl
Köñglümge bir aḥbāb bile cām-ı viṣāl
Cānımnı ḥabīb ayaġı tofraġıġa sal

* * *

Nāmeñ manġa rūḥdın nişān boldı yana
Āsāyiş-i cān-ı nātüvān boldı yana
Her ḥarfi anıñ tenimde cān boldı yana
Her lafẓı ḥayāt-ı cāvidān boldı yana

* * *

Cānımġa yitip turur ḫumār ey sāḳī
Mey tutḳıl u birme intiẓār ey sāḳī
Evvel özüñ eyle iḫtiyār ey sāḳī
Tutḳıl manġa soñgra zīnhār ey sāḳī

* * *

Her zülf ḫamıġa ḳılma vābeste mini
Her köz hevesidin itmegil ḫasta mini
Her ḳaş ṭama'ıġa salma peyveste mini
Yā Rab barısıdın eyle vāreste mini

* * *

Til söz bile tā ḳızıttı hengāmemni
Bir hem yite almadım bu ḫōd-kāmemni
Her niçe itikrek eyledim ḫāmemni
Ol ḫāme ḳararaḳ eyledi nāmemni

II. DİVAN

NEVĀDİRÜ'Ş-ŞEBĀB

NEVĀDİRÜ'Ş-ŞEBĀB

ĠAZELİYYĀT

الف حرفی نینك آفت لاری نینك ابتداسی

Zihī ẓuhūr-ı cemāliñg kuyaş kibi peydā
Yüzüñg ḳuyaşıġa ẕerrāt-ı kevn olup şeydā

Yüzüñg żiyāsıdın er ṣubḥ ʿaynı içre beyāż
Saçıñg ḳarasıdın er şām başıda sevdā

Ẓuhūr-ı ḥüsnüñg üçün eyleben meẓāhirni
Bu közgülerde anı cilve-ger ḳılıp ʿamdā

Çü cilve eyledi ol ḥüsn isteben ʿāşıḳ
Ṣalā-yı ʿışḳın itip āferīniş içre nidā

Biri ḳabūl ite almay anı meger kim min
Ḳılıp atımnı ẓalūm u cehūl birle edā

Dimey ki min özi maʿşūḳ olup özi ʿāşıḳ
Ki tīġ-ı ġayret olup añga naḳş-ı ġayr-zidā

Nevāyī olmadı tevḥīd güft ü gū bile fehm
Meger ki eylegesin tilni ḳatʿ u cānnı fidā

رسول معراجیدا صلی الله علیه وآله وسلم

Zihī bürāḳıñg izi mihr ü seyri berḳ-āsā
Bu berḳ seyri bile pūyesi felek-fersā

Burun ḳadem bu mekāndın çü lāmekān ḳoyduñg
Ni nevʿ di ki anıñg kāmı irdi gerdūn-sā

Viṣāl ṣubḥı diben yoḳ ʿurūc aḳşamı kim
Ṣabāḥ dik idi ol berḳ nūrı birle mesā

Ḳolın bu berḳ yaruttı demin bu yil açtı
Eger sipihr üze Mūsā idi ve ger ʿĪsā

Çū ḳaldı seyride Rūḥu'l-emīn ni tan͡g ol hem
Ger olmadı seferin͡gnin͡g nihāyetiġa resā

Melāyik olmadılar ol ḥarem ara maḥrem
Ricāl ḫalveti dūrıdın ol ṣıfat ki nisā

Nevāyī asru bozulmış baḳıp ʿināyet ile
Anın͡g bozuġluġını bir köz uçı birle yasa

و ايضاً له

Kim ki yitkey ʿışḳ derd ü dāġıdın āfet an͡ga
Dāġ mühr-i salṭanatdur derd irür ṣıḥḥat an͡ga

ʿIşḳ kūyi tofraġı bir kīmyādur kim irür
Yüz ḳuyaş iksīriçe belkim füzūn ḳıymet an͡ga

ʿIşḳ deyri bezminin͡g sınġan sifāli içre mey
Kim içer Cemşīd cāmın tanlamas himmet an͡ga

Her çupulġan tārıdur eflāk ḳaşrıġa kemend
Ol ki bolsa ʿışḳ iski ṣālıdın kisvet an͡ga

Çūn tüşer ʿāşıḳ teniga ʿışḳ otının͡g şuʿlesi
Eyle şehdür kim irür zer- beftdin ḫılʿat an͡ga

Her şerer ol şuʿledin bir berḳ irür kim kül ḳılur
Lemʿadın yüz şāh taḫt u tācını ḥırḳat an͡ga

ʿIşḳ otı başıġa tüşken kim ol otdın çıḳsa dūd
Şāh-ı zerrīn-tāc ile çetriġa ni ḥācet an͡ga

Tāc-ı devlet birse ʿışḳ otıdın alıp bir şerer
Bu ki örter özlügin yitmes mü bu devler an͡ga

Sāḳıyā bir bāde tut dūzaḫ otı dik ḥırḳati
Līk cennet kevs̱eri dik levn ile ṣafvet an͡ga

Tā içip dūzaḫḳa hem kirsem sirişkim seylidin
Ḳalmaġay ḫalḳ örtemekde şiddet ü ḥıddet an͡ga

Ey Nevāyī naẓmın͡g asru sāde irdi ḳoydı yüz
Şāh ıṣlāḥıdın ança zīb ile zīnet an͡ga

و ايضاً له

Ol perī-peyker ki ḥayrān bolmış ins ü cān an͡ga
Kim ki ḥayrānı imes min tilbemin ḥayrān an͡ga

Ni ʿaceb pervāne dik küysem yüzi şemʿıġa kim
Köp bolupının vaṣl ümīdi birle ser-gerdān an͡ga

Ṭāyir-i hecrin͡g bozuġ kön͡glümni kim ḳılmış vaṭan
Cuġd diktür kim neşīmen kildi bir vīrān an͡ga

Hecride teh teh kön͡gül ḳan baġlaġandındur nişān
Nāme-i şevḳum ki tim tim tamdı közdin ḳan an͡ga

Tīr-i bārān-ı ġamın͡g kön͡glümde kim yaġdı irür
Her ṭarafdın berḳ-ı āfet lemʿa-i peykān an͡ga

Āteşīn gül çünki bülbül küydürür yüz vechile
Ni asıġ feryād ü efġān birle min͡g destān an͡ga

Ey Nevāyī kön͡glüme emritme terk-i ʿışḳ kim
Ol semenderdür imes ot fürḳati imkān an͡ga

و له عفى الله عنه

Cānda ḳoydum çırmaġan mektūbını hicrān ara
Bilmem ol mektūbdur yāḫūd elifdür cān ara

Nāme irmes irdi kim bar irdi ol ḥırzu'l-emān
Kim ġamım ʿayş itti yitkeç külbe-i aḥzān ara

Rişte-i āli kim çırmap irdi alıp asradım
Ḫūn-feşān köz rekleri dik dīde-i giryān ara

Nātüvān cismim köründi żaʿafdın ol rişte dik
Bes ki tolġandı iki közümdin aḳḳan ḳan ara

Gerçi cānāndın ʿazīz irmes irür cāndın ʿazīz
Kim vesīle boldı maḥzūn cān bile cānān ara

Ruḳʿa-i iḥsāndın ey münʿim gedā kāmını bir
Kim bu yan͡glıġ genc tapmas kimse bu vīrān ara

Ey Nevāyī nāme-i maḳṣūd yitti ḫōş-dil ol
Kim ḫaṭ-ı āzādlıġ budur ġam-ı hicrān ara

وله ايضاً

Sin kibi bir gül tapılmas kirse yüz gül-şen ara
Ḳāmetin͡g dik naḫl-i ter min͡g serv ile sūsen arı

Sin ḳılursın nāz u olturġan temāşā ḳılġalı
Rūḥ şaḫsīdür imes köz merdümi revzen ara

Cānım içre bolmasa ey sīm-ten mihriñg siniñg
Mīz-bānlıġ resmide cānım kirekmes ten ara

Ḳılmasa rūşen cemāliñg lem'ası köz merdümin
Ḳoyman ol yüzi ḳaranı dīde-i rūşen ara

Genc-i ḥüsnüñg içre mühlik ġamze ey sulṭān-ı ḥüsn
Şāhlarġa zehr bolġan dik turur maḫzen ara

Müdde'īler içre kim ḳatlimġa düşman-vār dōst
Tīġ sürdi dōst-kām itti mini düşman ara

Leylī vü Şīrīn ü 'Aẕrā nāz sindin kesb iter
Ẕūfünūnlar kör ki şāgirdiñg durur bu fen ara

'Aḳl rencidin emān istep tutupmın mey-kede
Ey ḫıred ḳoy kim tiney bir laḥẓa bu me'men ara

Kögsüm içre yoḳ ise köñglüm 'aceb yok ey ḫıred
Ni 'aceb dīvāneni ger tabmasañg mesken ara

بى حرفى نينك بلالارى نينك بدايتى

Yitti hecr eyyāmı ḳatlimġa nidür her dem 'ıtāb
Min ḫōd ölgümdür yaḳın ey 'ömr köp ḳılma şitāb

İlge mihriñgdin küyermin mañga ḳahrıñg sehl irür
Dūzaḫ ehliġa irür cennet ni küymeklik 'aẕāb

Öltürür çün hecr bīpervālıġıñg artuḳsıdur
Derd mühliktür ni ḥācet şerbet içre zehr-i nāb

Nivçün il dik yoḳ mañga mihriñg ki serv ü gül üze
Tüşse ḫār u ḫasni hem maḥrūm ḳoymas āftāb

Bād-ı pāyiñg yolıda ḫākī tenim gerd eyledim
Veh ki ol gerd oḳ murādım yüzige boldı ḥicāb

Eşk suyıdın ḳadiñg servini ḳıldım ser-bülend
Veh ki hem ol sudın ümmīdim öyin ḳıldıñg ḫarāb

Ol ḳuyaş hecri mini öltürgeli bes ey sipihr
Sin ḳuyaş tīġın çikip ḳılmaḳ ni ḥācet ıżṭırāb

Bu çemende su meşellik pāk-rūin çerḫdın
Körmedük kim köñgli sınmay ḳaldı andaḳ kim ḥabāb

Çün Nevāyīdin üzüldüñg bar şavāb ölmek añga
Cānıdın mehcūr olur v'Allahü a'lem bi'ş-şavāb

وله شرفه الله قدره

Ol aynıñg gül-şen-i ḥüsnin ḫazāndın asraġıl yā Rab
Gül ü şimşādın āsīb-i zamāndın asraġıl yā Rab

Belā-yı 'ışḳ nāgeh uçrar uşbu tilbedin özge
Ulusnı bu belā-yı nāgehāndın asraġıl yā Rab

Ol ay her yan ki eyler meyl 'ışḳ ehli hücūm eyler
Mañga söz bu ki anı barça yandın asraġıl yā Rab

Nihānī derdi anıñg mühlik irmiş zehr-i ḳātil dik
Cihān ehlini ol zehr-i nihāndın asraġıl yā Rab

Mañga nāmihr-bānlıġ birle ol büt ḳaṣd-ı dīn ḳıldı
Barı ilni büt-i nāmihr-bāndın asraġıl yā Rab

Ḫalāyıḳ dīni tārācıġa çıḳtı mest ol kāfer
Ḳayan meyl itse İslām ehlin andın asraġıl yā Rab

Çıḳarmın tilbe it dik 'āfiyet kūyıdın ot saçıp
Cemī'-i yaḫşilerni min yamandın asraġıl yā Rab

Cihān ehliġa ḳıldım cān fidā vü ḳaṣd-ı cān kördüm
Ni maḫzūn cān ki bar ehl-i cihāndın asraġıl yā Rab

Nevāyīniñg fiġānı otı küydürdi cihān ehlin
Melāyik ḫaylin ol otluġ fiġāndın asraġıl yā Rab

ومن طوالع مطالع اسراره

Tükenmes mihri yoḳ hecrim tüni şerḥin sevād eylep
Varaḳ eflāk olup ol tün sevādın oḳ midād eylep

Ulusnı aḳızur eşkim felekni küydürür ahım
Çikip ün yıġlasam ġam şāmı ol meh-veşni yād eylep

Murādı nāmurād olmaḳdın artuġraḳ imes mümkin
Murādın ger tapar ol şūḫ bizni nāmurād eylep

İnanıp vaşlıġa hecrin unuttuñg ey köñgül līkin
Ḳutulġay mu ölümdin 'ömriġa il i'timād eylep

Mini ḫōd ol perī hecri ḳılıp ṣaḥrada ser-gerdān
Çikip bīçāre Leylī ah Mecnūn i'tiḳād eylep

Savurġıl 'aḳl öyin gerdūn min-i mecnūn eger ölsem
Tenim tofraġı vü ahım yilidin gird-bād eylep

Ayaġ yalıñ barıp ḳıldıñ 'imāret ka'beni gūyā
Ayaġıñ öpmegi birle bozuġ köñglümni şād eylep

Başım hem zühd uyatıdın ḳoyı tüşmiş hem andın kim
Barurmın deyr sarı ḫānḳahġa ḫayr-bād eylep

Nevāyī köñglini köp mihr ile aldı ol ay andaḳ
Ki alġay müşterī ḳallāşlar mālın mezād eylep

تی حرفی نینك تاراج کرلاری نینك تماشاسی

Ey ṣabā ḥālim barıp serv-i ḫırāmānımġa ayt
Yıġlarımnıñ şiddetin gül-berk-i ḫandānımġa ayt

Bu ki anıñ 'ahd ü peymānıda min ölsem daġı
Yaḫşı furṣat tapsañ ol bed-'ahd ü peymānımġa ayt

Bu ki anıñ zülfi zünnārıda dīnim ḥāṣılı
Küfr ile bolmış mübeddel nāmüselmānımġa ayt

Bu ki ḳılmışmın cihān u cānnı anıñ ṣadḳası
Yüz tümen cān ü cihāndın yaḫşi cānānımġa ayt

Bu ki yüz cān ṣadḳası ḳılsam peşīmān bolmaġum
Vaṣlıġa bir va'de ḳılġandın peşīmānımġa ayt

Bu ki yüz miñ fitne közlük bolsa peydā ansızın
Kılmaġum neẓẓāre hergiz közi fettānımġa ayt

Bu ki çāk eylep yaḳa ösrük çıḳar il ḳaṣdıġa
Min ölüp il cān tapar bībāk nādānımġa ayt

Dehr bāġı gülleri ḥüsnin vefāsız irkenin
Yüzi gül cismi semen kūyi gül-istānımġa ayt

Ey Nevāyī hīç gül-şenniñ siniñ dik ḫōş-nevā
Bülbüli yoḳ irkenin şāh-ı süḫan-dānımġa ayt

ومن غرایب ذهنه

'Işḳ saldı ḫān ü mānım içre ot
La'l-i āteş-nāki cānım içre ot

Nige yitken yirde örter ḫalḳnı
Bolmasa ah ü fiġānım içre ot

Köñglüm irmes tende kim hecriñ ara
Tüşti cism-i nātüvānım içre ot

Oḳlarıñnıñ keṣretidin çiktim ah
Tüşti andın ney-sitānım içre ot

Hecrdin küydi süñgekler veh ki 'ışḳ
Saldı ḫāşāk-i nihānım içre ot

Sāḳiyā meydin su ur kim saldı devr
Cān-ı bīnām u nişānım içre ot

Ey Nevāyī çün çaḳıldı berḳ-ı 'ışḳ
Tüşti andın ḫān ü mānım içre ot

جیم حرفی نینك چابك لاری نینك چهره کشای لیغی

Körüp derdim teraḥḥum ḳılmadıñ hīç
Töküp eşkim tebessüm ḳılmadıñ hīç

Firāḳıñ otı içre niçe yıġlap
Fiġān çiktim teraḥḥum ḳılmadıñ hīç

Cihānġa ah u eşkim saldı āşūb
Bu ṭūfāndın tevehhüm ḳılmadıñ hīç

Sözüñ şevḳıdın irdim ḫasta-'ömri
Sorarġa bir tekellüm ḳılmadıñ hīç

Müsellem 'ışḳ ey köñglüm sañga kim
Körüp ẓulmin taẓallüm ḳılmadıñ hīç

Maḥabbet ehli ḳısmın niyçün ey çerḫ
Ḳılıp miḥnet tena'um ḳılmadıñ hīç

Nevāyī sarı ey devr-i muḫālif
Nevā ṣavtın terennüm ḳılmadıñ hīç

دال حرفی نینك دلارام لاری نینك دورانی

Köñgül ḥarāretin añglattı ah-ı derd-ālūd
Öy içre ot ikenin ilge ẓāhir eyledi dūd

Vücūdum itti ʿadam ʿāḳıbet bu ḥayret kim
ʿAdem dik aġzı ara söz ni nevʿ taptı vücūd

Közün͡g şemāyilini nergis er köre almas
San͡ga ni fikr közi çıḳsun ol ki boldı ḥasūd

Demī ḥarem nefesī deyr ḳaşdı eylermin
Ni yirde yüz ḳoyar olsam yüzün͡g durur maḳṣūd

Kön͡gülni yārġa baġla vü refʿ ḳıl aġyār
Ki bardur ol ki anın͡g ġayrıdur serāb ü nümūd

Melūl olupmın özümdin fenā meyi tutḳıl
Ki reng ü ʿıṭrı vücūdumnı eylegey nābūd

Ve ger sömürse Nevāyīġa yitkey andaḳ sekr
Ki farḳ tapmaġay allında şāhid ü meşhūd

ری حرفی نینك رعنالاری نینك رستا خیزی

Zihī meẓāhir ara mihr-i ʿārıżın͡gdın nūr
Ḳuyaşdın eyle ki ẕerrāt ḫayli içre ẓuhūr

Vücūdun͡g eyledi kevn ü mekān vücūdın fāş
Hemol ṣıfat ki ḳuyaş ḳıldı ẕerreni meşhūr

Ḫıred ger aʿmī ise künh-i ẕātın͡g içre ni tan͡g
Ḳuyaşnı körmese ḫuffāş bar durur maʿẕūr

Sinin͡g cemālin͡ge gül közgüside bülbül mest
Sinin͡g ẓuhūrun͡g ile gül cemāliġa maġrūr

Yoḳ irse ġonçaġa ḥıfẓın͡g niçük ki perde ʿarūs
ʿArūs-ı perde-nişīn yan͡glıġ olmaġay mestūr

Sini tilep tün ü kün bes ki eyleben tek ü pūy
Nefeslerini ala almayın ṣabā vü debūr

Baḳıp sücūd ara ḳaşın͡gġa gebr eger müʾmin
Tilep ḳadeḥ ara ʿaksin͡gni mest eger maḫmūr

Mey içre ʿaksin͡g ile ṣāf-çeşḳa ʿayş ü neşāṭ
Ḳadeḥde neşʾen͡g ile dürd-keşḳa ẕevḳ u sürūr

Çū sinsiz oldı ḥarem içre pārsā ni asıġ
Nevāyī olsa sinin͡g birle deyr ara ni ḳuṣūr

وله سقى الله ثراه

Dilberā sindin bu ġam kim minde bardur kimde bar
Fürḳatin͡gdin bu elem kim minde bardur kimde bar

Mezraʿ-ı ʿayşım kögermeydür sümūm-ı ahdın
Yoḳsa yaşdın munça nem kim minde bardur kimde bar

Ḳoyma minnet kim yüzüm dik pāk yüz hīç kimde yoḳ
Beyle ʿışḳ-ı pāk hem kim minde bardur kimde bar

Baḫt ol ay ḳaṣrıġa ḳoymas yoḳsa dūd-ı ahdın
Bu kemend-i ḫam beḫam kim minde bardur kimde bar

Ḳalb-i rūy-endūd ile beyʿ itse vaṣlın ey kön͡gül
Dāġdın munça direm kim minde bardur kimde bar

Bar ikin vābeste-i tevfīḳ yoḳsa ey refīḳ
Bu ḳadar şevḳ-ı ḥarem kim minde bardur kimde bar

Ey Nevāyī gerçi cürmüm köp turur līkin bu nevʿ
Ḫusrev-i ṣāḥib-kerem kim minde bardur kimde bar

وله نوادر دین

Tāze servi bāġ ara dirler ki nāz āġāz iter
Her dem anı körgeli kön͡glüm ḳuşı pervāz iter

Nāzının͡g āvāzesi öltürdi ah ol vaḳtdın
Kim anı köz birle körsem kim ni yan͡glıġ nāz iter

Körmey andaḳ zārımnı kim reşk otı eyler helāk
Ger kön͡gül cānımnı ʿışḳı sırrıda hem-rāz iter

Az ü köp dimey fidāsı eyledim bilmen henūz
Kim cefā mu köp ḳılur yāḫūd vefā mu az iter

Ḳılġamın dem-sāzlıġ hecride min͡g yıl cān bile
An͡glasam kim vaṣlıda bir dem mini dem-sāz iter

Köz bile cān perdesin kön͡glüm müheyyā eyledi
Gūyyā ḳoyġaç ḳadem külbemġa pāy-endāz iter

Çerḫ mihr ü kīnesidin ni ʿazīz ol ni ẕelīl
Niçe kim gāhī sini iẕlāl ü geh iʿzāz iter

Deyr pīrinin͡g müridimin ki her yan ḳılsa ʿazm
Rindlerdin mey ketermekke mini mümtāz iter

Ey Nevāyī istiḳāmet yoḳ çū devrān ṭab'ıda
Ġam yime ger gāh mihr ü geh sitem āġāz iter

و له قدس الله سره

Ḳāṣıdī kim yitkürür kön͡glümge cānāndın ḫaber
Eyledür kim birgey ölgen cismiġa cāndın ḫaber

Dime hecrimdin ḫabersiz mü ikensin kim man͡ga
Bar idi ölmekdin ammā yoḳ idi andın ḫaber

Ni 'aceb açılsa kör olġan közüm Ya'ḳūb dik
Kim nesīm-i ṣubḥ birdi Māh-ı Ken'āndın ḫaber

Şādmın gūyā firāḳ eyyāmı boldı mürtefi'
Kim ḥabībim kilmekige yitti her yandın ḫaber

Ah u eşkimdin ḫabersiz bolman͡g ey 'ālem ili
Kim birürler ol biri ṣarṣar bu ṭūfāndın ḫaber

Sāḳiyā ḳoy devr ayaġın eyle kim nūş eylesem
Tā ḳıyāmet tapmaġaymın ehl-i devrāndın ḫaber

Ey Nevāyī tan͡g yoḳ ölsem kim ötüpdür niçe kün
Kim man͡ga yoḳ ni kön͡gül ni kön͡glüm alġandın ḫaber

زی حرفی نینك زیبالاری نینك زینتی

Dōstlar 'ālem ilige yār ü hem-dem bolman͡gız
Yār ile hem-dem dimey kim āşnā hem bolman͡gız

Āşnālıġ eyleben öz cānın͡gızġa her zamān
Bā'iş-i yüz min͡g belā vü miḥnet ü ġam bolman͡gız

Yip perī-veşler firībin son͡gra tapmay iltifāt
Min kibi dīvāne vü rüsvā-yı 'ālem bolman͡gız

Vaṣl u 'ayş ābād ḳılsun ḫalḳnı ey derd ü ġam
Siz bozuġ kön͡glümdin özge yirge maḥrem bolman͡gız

Ey viṣāl ehli ol ayının͡g derd-i hecridin mini
Köp körüp ġam-nāk siz hem asru ḫurrem bolman͡gız

Ey ḫarābāt ehli yoḳ insānda imkān-ı vefā
Mestlıġdın dīv olun͡g zinhār ādem bolman͡gız

Ger Nevāyī hecr ara boldı ẕelīl ey ehl-i vaṣl
İmdi növbet sizgedür munça mu'aẓẓam bolman͡gız

سین حرفی نینك سمن بر لاری نینك سوداسی

Kön͡glüm içre derd ü ġam evvelġılarġa oḫşamas
Kim ol ayının͡g hecri hem evvelġılarġa oḫşamas

Ni sitem kim ḳılsa raḥmı maḫfī irdi żımnıda
İmdi ḳılsa her sitem evvelġılarġa oḫşamas

Dimen͡giz Şīrīn ü Leylī ança bar ḥüsn içre kim
Ḫūbluḳda ol ṣanem evvelġılarġa oḫşamas

Cevridin irdi elemler imdi tutmış özge yār
Olmışam kim bu elem evvelġılarġa oḫşamas

'Işḳ ara Ferhād ile Mecnūnġa oḫşatman͡g mini
Kim bu rusvā-yı dijem evvelġılarġa oḫşamas

Kūyinin͡g iḥrāmıdın kön͡glümni men' itmen͡g yana
Kim an͡ga 'azm-i ḥarem evvelġılarġa oḫşamas

Ey Nevāyī ḳılma Cemşīd ü Ferīdūn vaṣfı kim
Şāh-ı Ġāzīġa kerem evvelġılarġa oḫşamas

شین حرفی نینك شوخلاری نینك شمایلی

Dāne-i ḫāl-i lebin͡g kön͡glüm ḳuşın rām eylemiş
Kim anı tutḳanda cānım riştesin dām eylemiş

'Anberīn ḫaṭṭın͡gġa kim andın kilür būy-i vefā
Cān fidā gerçi ümīdim ṣubḥımı ṣām eylemiş

Leblerin͡gdin rūh-perver nuṭḳ zāhirdür meger
Rūḥ-ı ḳudsī āb-ı ḥayvān içre ārām eylemiş

Ḫumret itmiş āşkār ol ösrük ü ḫūn-ḫvāre köz
Ḳan ile memzūc mey gūyā ki āṣām eylemiş

Serv ü gülge bāġ ara dirmin ki eyley cān fidā
Tā ki cānım ḳaṣdı bir serv-i gül-endām eylemiş

Çıḳtı veh ösrük yana ol kafer-i bībāk kim
Her ḳaçan çıḳḳanda ḳatl-i ehl-i İslām eylemiş

Deyrni ḳılmış közümge gül-sitān ey muġ-beçe
Ol mey-i gül-gūn ki ruḫsārıñġnı gül-fām eylemiş

Kām vakti terk-i dünyā eylegen tapmış ḥayāt
Yoḳsa yitkende ecel ḫōd-kām ü nākām eylemiş

Ḳani rüsvāyī Nevāyī dik egerçi anı ʿışḳ
Nīg-nām ildin durur dip beyle bed-nām eylemiş

صاد حرفی نینك صنم لاری نینك صیتی

Mey mini ḳıldı riyāyī pārsālıḳdın ḫalāṣ
Pārsālıḳ yoḳ ki ʿucb ü ḫōd-nümālıġdın ḫalāṣ

Ḫānḳah ehli yoluḳsa mestlıġdın tanıman
Şükr kim boldum alarġa āşnālıġdın ḫalāṣ

ʿIşḳ ḫalvet küncidin saldı mini mey-ḫāneġa
Ḳıldı zindān gūşeside mübtelālıġdın ḫalāṣ

Deyr pīri cürʿasın ḳapmay kim oldur şāhlıġ
Deyr ara ger ārzū ḳılsam gedālıġdın ḫalāṣ

Ey cefā-ger bir vefā ḳıl kim ikevlen bolġabız
Min cefā çikmekdin ü sin bīvefālıġdın ḫalāṣ

Sāḳıyā hecr ü ḫumār içre yitipmin cānıma
Bir ḳadeḥ birle mini ḳıl bu aralıġdın ḫalās

Ey Nevāyī bīnevā istep sini dil-dār u sin
Ger nevā istersin olma bīnevālıġdın ḫalāṣ

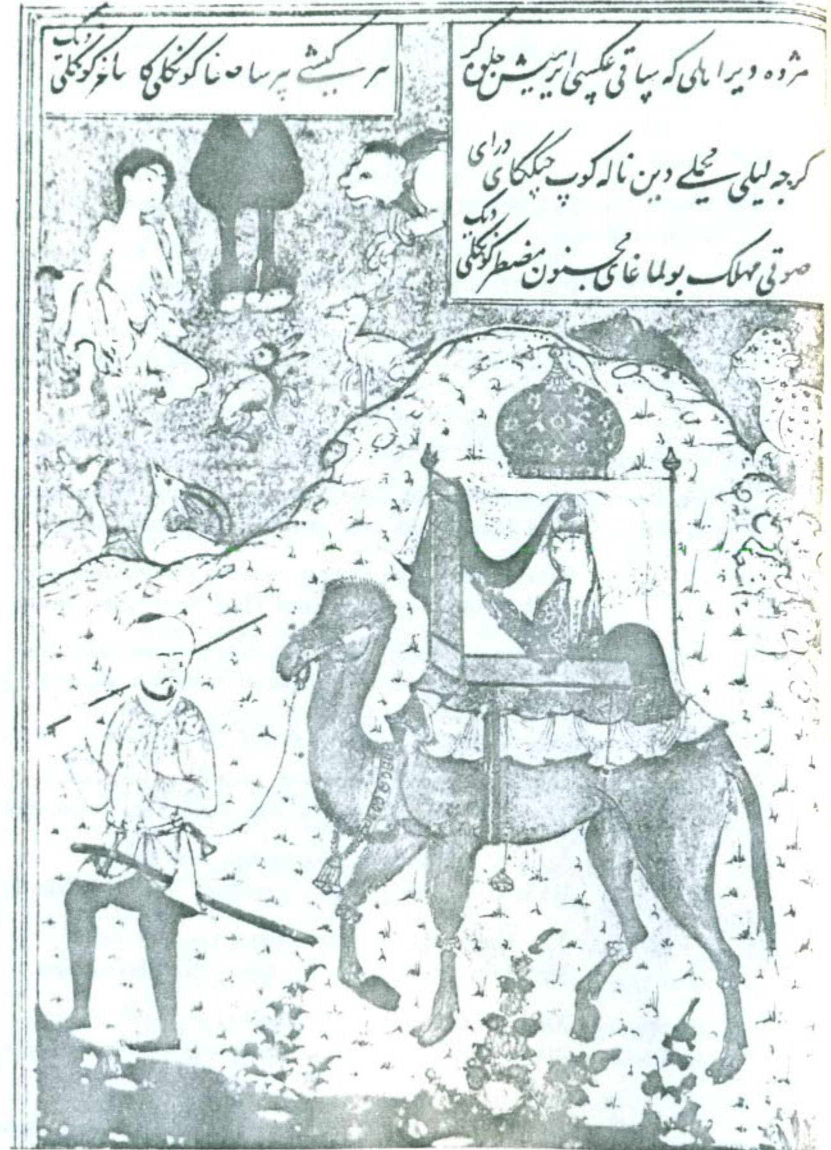
ضاد حرفی نینك ضمیران بوی لاری نینك ضیاسی

ʿĀrıżıñgdur āftāb-ı ʿālem-ārādın ġaraż
Cān-fezā nuṭkuñgdur enfās-ı Mesīḥādın ġaraż

Açmaġaymın köz min-i dīvāne ḥüsnüñg bolmasa
Her perī-peyker cemāliġa temāşādın ġaraż

Oḳ tikilsün közlerimge bolmasa oḳ dik ḳadiñg
Bāġ ara her dem hevā-yı serv-i raʿnādın ġaraż

Şām-ı hecrim zülf-i müşkīniñgdin olsun tīreraḳ
Ger imes köñglümde zülfüñg müşk-i sārādın ġaraż

Topkapı, Hazine Ktp., No. 983 Garaibü's - Sıgar, v. 108 a

Cān birip la'līmni isterdin ġaraż nidür dime
Kim besī ẓāhir durur cānā bu sevdādın ġaraż

Derd ü miḥnet çikmegimdin ḳaṣdım annıñ kūyidur
Ka'bedür sālikke ḳaṭ'-ı kūh u ṣaḥrādın ġaraż

Ey Nevāyī yārnıñ mihr ü vefāsın isteme
Ḳılmaġan bolsañ köñülge ẓulm u bīdādın ġaraż

كاف حرفى نينك كافرلارى نينك كمالى

Niçe bolġay zaḫımlıġ köñglümni maḥzūn eylemek
Zaḫım ḳanıdın közüm yaşın ciger-gūn eylemek

Niçe la'liñ hecridin ḳanlıġ ḳadeḥ içken sayı
Sāġarımnı eşk ḫūn-ābıdın efzūn eylemek

Niçe pinhān eyleben 'ārıżnı andaḳ kim perī
Bizni rüsvā-yı cihān andaḳ ki Mecnūn eylemek

Niçe bir ay 'ışḳıdın ey derd min ser-geşteni
Kice kündüz bīḳarār andaḳ ki gerdūn eylemek

Birdi mühlik derd-i 'ışḳ u ḳoydı minnet cānıma
Munça bolġay cevr ile 'āşıḳnı memnūn eylemek

Kim ki dünyī ehli dūnlardın tiler bolġay ḫalāṣ
Şarṭ irür evvel vedā-ı dünyī-i dūn eylemek

Ey Nevāyī çūn ġubār-ı hecr öltürmes ni sūd
Bir közüñgni Dicle ḳılmaḳ birni Ceyḥūn eylemek

وله اعظم الله اجرا

Mañga bir laḥẓa vefā eylemediñ
Ki hemol laḥẓa cefā eylemediñ

Ḳāmetiñdin mañga kām oldı ḥırām
Veh ki kāmımnı revā eylemediñ

Atmaḳ oḳ ilge ḫaṭādur likin
Mañga atḳannı ḫaṭā eylemediñ

İlge luṭfuñ mañga ger bolsa cefā
Ni cefālar ki mañga eylemediñ

Gerd-i raḫşiñġa bahā cān tilediñ
Anı tofraḳça bahā eylemediñ

Tapmadıñ mülk-i baḳā tā özni
ʿĀzim-i deşt-i fenā eylemediñ

Yüz vefā vaʿde Nevāyīġa ḳılıp
Ah kim bizge vefā eylemediñ

لام حرفى نينك لعبت لارى نينك لطايفى

Ey köñgül her mekr ile ḳaçsañ ulustın şükr ḳıl
Her vefāġa miñ cefā tartıp ḳutulsañ müft bil

İl tilidin kördüm ança ġuṣṣa kim miñdin birin
Aytmaḳ bolmas tenimde her ser-i mū bolsa til

Niçe kim ʿālemde bīdād olsa ʿālem ehliġa
Ger müyesser bolsa yüz ança taṣavvur eylegil

Cānıñġa bil kim cefādın özge yitmes yıl u ay
Cān fidā ḳılsañ vefāsında alarnın ay u yıl

Devr cāmı zehridindür dağı tīġı ḳanıdın
Serv ü gül bu bāġ ara kim boldılar yaşil ḳızıl

Faḳr vādīsiġa kirgen taşlasun özlük yükin
Kim ḳılur yol ḳaṭʿın āsānraḳ niçe bolġay tigil

Ey Nevāyī ʿömr ötüp hem mest ü hem uyḳudasın
Hīç bilmen kim sini uyġan diben yāḫūd ayıl

وله رفع الله قدره

Ḳaṣd-ı cānım ḳıldı hecr ey ḳātil-i ḫūn-ḫvār kil
Ḳan töküp cānımnı almaḳ isteseñ zinhār kil

Eşk dürrin közde cān naḳdin avuçda asradım
Kim ḳaçan kilseñ yoluñda ḳılġanın īṣār kil

Rūḥum ayrılmış bedendin ger tilersin ey ḥabīb
Eylemek ʿĪsī-i Rūhu'llah demin ıẓhār kil

Aytman kilgil dağı ḳılġıl tevaḳḳuf laḥẓaī
Kilgeç oḳ barġıl velī cānımnı alġaç ḫar kil

Cān yitiptür ağzıma dirmin lebiñġa tapşuray
Luṭf itip ḳılġıl mini cān birle minnet-dār kil

Deyr ara mey içkeli kilgüm disem dir muġ-beçe
Büt ḳaşıda baş ḳoyup bağlar iseñ zünnār kil

Cān Nevāyīni Nevāyī cānnı sinsiz istemes
Anı cānnıñ cānnı anıñ rencidin ḳutḳar kil

ميم حرفى نينك محبوب لارى نينك ملاقاتى

Örtenür il fürḳatidin nevḥa bünyād eylesem
Ḳuzġalur ʿālem ögürmek birle feryād eylesem

Yumrulur başımġa gūyā kim felek ġam-ḫānesi
Ol ḳuyaş hem-ḫānem irkenni ḳaçan yād eylesem

Hecr bīmi çün yiter ġam-kīn ḳılur bīiḫtiyār
Vaṣl ümīdi birle köñglümni niçe şād eylesem

Çerḫ u encümdin küyüpmin ʿayb imes ger ah ile
Bu niçe aḫker bile ol külni ber-bād eylesem

Defʿ itey dirmin cihāndın eşk ile ġam tofrağın
Bu bozuğnı seyl ile istermin ābād eylesem

Salṭanatdın bāde artuḳdur mañga yüz ḳatla kim
Ḫōşraḳ il bīdādıdın özümge bīdād eylesem

Ey Nevāyī Hecr ara yitti ecel ḳılġay mu ṣabr
Ol Mesīḥā vaʿde-i vaṣlını mīʿād eylesem

وله غفر الله له

Serv-i āzādımnı bāġ içre ḫırāmān isterem
Sebzesin ser-sebz ü gül-berkini ḫandān isterem

Derd-i cānānımda belkim yüz elem cānımdadur
Yoḳ ki cānānımġa bel cānımġa dermān isterem

Tīredür vīrānım ansız veh yana bir ḳatla hem
Ol ḳuyaşnı beytü'l-aḫzānımda mihmān isterem

Nefʿ iter bolsa ḫınā yañglığ kef ü pāyiñġa ḳan
Çāk itip kögsüm anı bağrımda pinhān isterem

Ey Ḫıżır ḥayvān suyı tut dem-bedem kim yād üçün
Ṣadḳa ḳılmağlıḳ üçün her laḥẓa bir cān isterem

Müjdeī birgil mizācı ṣiḥḥatidin ey ṭabīb
Kim bu peyġamın͡g üçün cānımnı ḳurbān isterem

Oḳ kibi ḳaddin körüp üftāde çūn kör olmadın͡g
Ey Nevāyī közlerin͡gde nevk-i peykān isterem

نون حرفی نینك نازنین لاری نینك نمو داری

Ançа kim Şīrīn ü Leylīdin sinin͡g ḥüsnün͡g füzūn
Minde hem Ferhād u Mecnūndın füzūn ʿışḳ u cünūn

Ġam imes çūn ḫāk-i rāhıdın taparmın cān ısı
Gerçi mühlik ġam yüki ḳaddimni eyleptür nigūn

Zülfün͡g allında füsūn-ger közlerin͡g her gūşedin
Kūyi ol müşkīn yilan ḳaydıġa eylerler füsūn

Yaġdurup nāvek bozuġ kön͡glüm ʿimāret eyledin͡g
Gūyyā pulpuş itip koydun͡g an͡ga her yan sütūn

Lebleri͡ng hecrinde giryān közlerimnin͡g ḳanları
Ḳatreī ger tamsa bir deryānı eyler laʿl-gūn

Vaṣl eyyāmıda ḫōş tut ẕerrelerni ey ḳuyaş
Kim bu künlerni beġāyet ḳısḳa eyler çerḫ-ı dūn

Başım üzre fürḳatin͡g taşını körsen͡g digesin
Noḳṭa ẓāhir eylemiş gūyā Nevāyī üzre nūn

و له قدس الله سره

ʿAḳl u cān u kön͡glüm ol ay fürḳati āzārıdın
Barı birbirdin melūl olmışlar u min barıdın

Şām-ı hecrim tār ü bīpāyānlıġın an͡glay disen͡g
Fehm olur yeldā tüni yan͡glıġ saçın͡g her tārıdın

Bardur andaḳ kim bozuġ kön͡glümde her yan ḳan u dāġ
Lāleler kim çıḳtı vīrān meskenim dīvārıdın

Ol perī kön͡glüm ḳuşı ḳanın aḳızġan fehm olur
Açsalar boynundaġı defʿ-i cünūn ṭūmārıdın

Ġonça-ı vaṣlım açar şemʿ-i firāḳım tindürür
Her nesīmī kim kilür gül-ruḫ bahārım sarıdın

Dehr bāġı lāle birle sebzesidin kiç ki yoḳ
Ġayrı ḳan u zehr bu şengerf ile zengārıdın

Ey Nevāyī noḳṭa-i ʿayş istesen͡g mey-ḫānede
Baş köterme mey ṭaġarı devre-i pergārıdın

و له قدس الله سره

Min ki her sāʿat çikermin yüz cefā aġyārdın
Ni ʿaceb ger yüz belā her laḥẓa körsem yārdın

Kim ki yār ister ni tan͡g aġyārdın körmek sitem
Gül-bün içre gül tirer il nīşlen yir ḫārdın

Kim ki yüz min͡g zārlıġlar tartıban tapmış viṣāl
Tofraġ ol allında min hicrānda ölgen zārdın

ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ vefā birle cefānı talġamas
Ḫōş kilür kön͡glige her ni kim kilür dil-dārdın

Çerḫ devrin eyle pergār urdı Miʿmār-ı ḳażā
Kim ḳadem çıḳmaḳ imes mümkin ḫaṭ-ı pergārdın

Ger disen͡g maḫmūrluḳ derd-i seridin ölmeyin
Tā tiriksin baş çıḳarma külbe-i ḫammārdın

Ey Nevāyī ger tilersin yār vaṣlın tapḳasın
Kiç iki ʿālemdin ü ḳol tart yoḳ u bardın

وله قدس الله روحه

Yārnı dirler ki çikmiş yüz cefā min zār üçün
Bolsa min͡g cānım fidā eyley cefā-keş yār üçün

Yār kim yārı üçün çikse cefā bil anı yār
Ölse azdur kimse andaḳ yār-ı mihr-ās̱ār üçün

Yārlıḳ körgüzdi min cān birle minnet-dārlıḳ
Cānımı Ḥaḳ asrasun bu zār-ı minnet-dār üçün

Min ni ḳılġaymın an͡ga lāyıḳ meger min͡g serv ü gül
Alıp āzād itkemin ol serv-i gül-ruḫsār üçün

Rāstlıġ birle reviş kim anda bardur kimde bar
Ḫūb ikendür ölmegim ol ḳāmet ü reftār üçün

Ölmegim bīmārlıġdın sehldür çūn tirgüzür
Anı yā Rab kim selāmet asra bu bīmār üçün

Ey Nevāyī yoḳ idi ʿālemde āyīn-i vefā
Ḥaḳ naṣīb itti san͡ga sinde bu maʿnī bar üçün

ولە سقّی الله ثراه

Tā maḥabbet deşt-i bīpāyānıda āvāremin
Her beliyyet kilse ʿışḳ āşūbıdın bīçāremin

İl nitip tapḳay mini kim min özümni tapmanam
Beyle kim ʿışḳ u cünūn ṣaḥrāsıda āvāremin

Ḳaysı zaḫmımġa ḳılursın çāre çūn min ey refīḳ
Tīr-i bārān-ı beliyettin serā-ser yaramın

Ah dūdı içre bir uçḳun kibi körgen mini
Bildi kim hicrān tünige kevkeb-i seyyāremin

Kice örtensem seḥer feryād ḳılsam ni ʿaceb
ʿIşḳ ara pervāne vü bülbülġa çūn hem-kāremin

Ey Ḫarābāt ehli ger siz mest olup min bolmasam
ʿAyb imes niyçün ki siz mey-ḫvāre min ḫūn-ḫvāremin

Ey Nevāyī bardı dip aḥbāb taʿcīl itme köp
İt kibi min irişip ol kārvānnı baramın

واو حرفی نینك ولاهت افزای لاری نینك وقایعی

Eger ʿāşıḳ itse viṣāl ārzū
ʿIyān itmiş olġay muḥāl ārzū

Anĝa bes ki ḳılġay eger birse dest
Yıraḳtın körerge cemāl ārzū

Ḳurup aġzım istermin ol çihreni
Susız eylegen dik zülāl ārzū

Suġa yoḳsa közgüge salġıl naẓar
Ger istenĝ özünĝge miṣāl ārzū

Hem āşüfte hem tīredür bolġalı
Żamīrimġa ol zülf ü ḫāl ārzū

Ḳuyaş dik menāzil ṭay itmek kirek
Ni reh-rev ki ḳılġay kemāl ārzū

Nevāyī tiler ʿīd şāmı ḳaşınĝ
Ulus eylegen dik hilāl ārzū

هی حرفی نینك همایون وش لاری نینك هلاك انكیز لیغ لاری

Yā Rab ol yüzni demī közümge pinhān eyleme
Yā közümni andın özge yüzge ḥayrān eyleme

Çihresiġa mīzbān olsun közüm ol çihreni
Közlerim öyidin özge öyge mihmān eyleme

Açmayın zülf-i perīşān könĝlüme çiktürme ah
Yitmeyin ahım yili zülfin perīşān eyleme

Cānıma laʿlidin özge laʿldin birme ḥayāt
Laʿliġa cānımdın özge cānnı ḳurbān eyleme

Başıma kūyidin özge kūyni ḳılma vaṭan
Kūyide başımdın özge başnı ġalṭān eyleme

Ey könĝül devr ehlidin minĝ yılçılıḳ yol gūşe tut
Yā alardın yitse yüz minĝ ġuṣṣa efġān eyleme

İstesenĝ ey gül Nevāyī dik ḫoş-elḥān bülbülī
Ġonça dik könĝlin melāmet ḫārıdın ḳan eyleme

و له غفر الله له

Firāḳ saldı bir ot cism-i nātüvānımġa
Ki örtenür kişi sormaḳḳa kilse yanımġa

Ni ʿayb zār tenim daġı küyse ḫas yanĝlıġ
Bu şuʿleler ki anınĝ hecri saldı cānımġa

Taḥayyür eyledi Ferhād u Vāmıḳ u Mecnūn
Çū baḳtılar elem-engīz dāstānımġa

Anınĝ ṭufeyli ṣanemler yüzin körermin līk
Munı kim ayta alur şūḫ-ı bed-gümānımġa

Könĝül şikāyetidin yüz risāle yazmışmın
Kim eylegey bu risāletni dil-sitānımġa

İçürdi muġ-beçe deyr içre āb-ı āteş-reng
Ki şuʿlesi anınĝ ot saldı ḫān ü mānımġa

Ni sūd ilni ger itse Nevāyī efġānī
Çū yār salmadı hergiz ḳulaḳ fiġānımġa

وله غرایب دین

Sevād-ı ḫāli anınĝ ḫaṭṭ-ı müşk-bār içre
Meger ki zāġ yaşunmış benefşe-zār içre

Digey ki gül-şen-i cennetde açılıptur gül
Kişi ki mey gülini körse ol ʿıẕār içre

Cemāli közgüsi içre sarıġ yüzüm ʿaksi
ʿAceb ḫazānı ʿıyān eylemiş bahār içre

Ḳaşıñġ ḫayālini ḫākī tenimde añġlamas il
Hilāl rü'yeti müşkil durur ġubār içre

Lebiñġde cism-i żaʿīfim sözi irür ol nevʿ
Ki rişte ötkerilür laʿl-i āb-dār içre

Fidāsı muġ-beçeniñġ naḳd-ı dīn ü īmānım
Mey-i muġāne mañġa tutsa bu ḫumār içre

Dimek ni sūd Nevāyīġa örtegüm dāġı
Çū küydi cānı anıñġ dāġ-ı intiẓār içre

بی حرفی نینك یغما لاری نینك یوزکورکوزماکلاری

Zihī tecellī-i ḥüsnüñġ kilip cihān-ārāy
Cemīller sañġa āyīne-i cemāl-nümāy

Cemāl birle celāliyyetiñġdin oldı bu nevʿ
Seḥer ʿıẕārı üze şām-ı zülfi ʿanber-sāy

Bu tīre dehrni ger ʿāşıḳ itmeseñġ bolmas
ʿArūs-ı mihr-i felek maẓharıda cilve-nümāy

Basīṭ-ı ʿālem ara ger sin olmasañġ bāsıṭ
Köñġülge ḳayda bolur zühre laḥnı basṭ-efzāy

Çemen ʿarāyisi zībiġa boldı ḥüsnüñġdin
Zülāl-i āyine-dār u nesīm-i nāfe-güşāy

Siniñġ ḫayālıñġ ile ḫānḳahda hāy ile hūy
Siniñġ viṣāliñġ üçün deyr içinde nāle vü vāy

Nevāyī oldı gül-i ḥamd ü şükrüñġe bülbül
Anı bu bāġ ara luṭf eylep eyle naġme-serāy

وله رفع الله قدره

Çerḫ eger salsa yıraḳ yüz yıl viṣāliñġdin mini
Ayıra alġay mu bir sāʿat ḫayāliñġdin mini

Bil ü aġzıñġ ẕikr ü fikri birle bolsam ni ʿaceb
Şevḳ bir dem ġāfil itmes ḳīl ü ḳāliñġdin mini

Yengi aydur mūcib-i sevdā vü min dīvānemin
Tā felek saldı cüdā müşkīn hilāliñġdin mini

İlge yüz açıp ḳarañġu ḳılma ʿālemni mañġa
Tīre ḳılmaġlıġ nidür şemʿ-i cemāliñġdin mini

Cān baġışlap ilge laʿliñġdin min öldüm teşne-leb
Veh ki ḳıldıñġ ḳatl cān-perver zülāliñġdin mini

Beste-i zünnār ḳıl bir riştega ey pīr-i deyr
Her sarı tārı çupulġan iski şālıñġdın mini

Ey Nevāyī yana ʿışḳ eylep taḫayyül zīnhār
Ḳılma her dem rence bu fāsid ḫayāliñġdin mini

ومن اثار ذهنه

Ey ḳuyaş nivçün ḳaşıñġdın sāye dik sürdüñġ mini
Rūşen eylep cümle-i ʿālemni küydürdüñġ mini

Küydürüp ey ʿışḳ otı gerdūnġa savurduñġ külüm
Pāyede āḫır bu yañġlıġ kökke yitkürdüñġ mini

Hecr otı tābı yana bīḥāl ḳıldı niçe kim
Ey nesīm-i vaṣl öz ḥālimġa kiltürdüñġ mini

ʿIşḳ menʿide sözüñġ çūn ḥaşv idi boldum ḫamūş
Ḳılma ey vāʿıẓ gümān kim yoldın azġurduñġ mini

Bilmedim ey ʿışḳ kim boldum ölüm müstevcibi
Kim bu yañġlıġ hecr cellādıġa tapşurdıñġ mini

Vaṣlıñġ ittiñġ vaʿde ammā hecriñġe ḳıldıñġ esīr
Kökke çiktiñġ līk yirge ʿāḳıbet urduñġ mini

Ey Nevāyī vaṣl eger rūzī imestür çāre yoḳ
Ḳılmadıñġ dip sayʿ bes ni işke yazġurduñġ mini

MÜSTEZĀD

Dīn āfeti bir muġ-beçe-i māh-liḳādur
Mey-ḫᵛāre vü bībāk
Kim ʿışḳıdın anıñ vaṭanım deyr-i fenādur
Ser-mest ü yaḳam çāk

Hem ṭurrasınıñ devri veraʿ bilige zünnār
Min kāfer-i ʿışḳı
Hem yüzi Mecūs otı kibi şuʿle-fezādur
Min örteniben pāk

Ol çihre fürūġı tüşüben zār tenimġa
Bir nevʿ küyer kim
Her kimse anı kördi saġındı ki yanadur
Ot içide ḫāşāk

Ḥayvān suyı cānımnı alur laʿlidin ayru
Ol curʿa-i mey kim
Tikmiş aña mey-gūn lebi cānımġa devādur
Ni zehr ü ni tiryāk

Bu nevʿ ki aylar mey-i vaṣlı hevesidin
Maḫmūr bolupmın
Müşkil ki yazılġay bu ḫumārī ki mañadur
Sāġar bolup eflāk

Sāyilmin ü maḳṣūdum irür naḳd-ı viṣāliñ
Buḫl eyleme cānā
Kim barça mezāhibde ki ʿışḳ ehli aradur
Mezmūm irür imsāk

Hecriñde yüzi sarġarıban dem ura almas
Bīçāre Nevāyī
Gūyā ki ḫazān faṣlıda bīberk ü nevādur
Ol bülbül-i ġam-nāk

MUḪAMMES

Mesned-i ḥüsn içre tā kim körmişem ol şāhnı
Tīre eylepmin fiġāndın nīl-gūn ḫar-gāhnı
Ey ṣabā ʿarżeyle nāgeh körseñ ol dil-ḫᵛāhnı
Köktedür her dem fiġānım körgeli sin māhnı
Daʿvī-i mihriñġa tanuḳ tartadurmın ahnı

Ey ġubār-ı merkebiñ kün közgüsiniñ ṣayḳalı
Niçe kim min bir gedā sin pādişehdursın belī
Yoḳ ʿaceb sin ḥüsn şāhın meyl ḳılsam sivgeli
Sin kibi sulṭānnı sivmek ḥaddim irmestür velī
Bu belālıġ ʿışḳ farḳ itmes gedā vü şāhnı

Ḫırmen-i vaṣlıñ tevellāsında ey ḫalḳ aḥseni
Sebze-i ḫaṭṭıñ temāşāsında ey köz rūşeni
Sünbül-i zülfüñ ḫayālātıda ey cān gül-şeni
Dāne-i ḫāliñ temennāsıda ey gül ḫırmeni
Raḥm ḳıl kim çihre-i zerdim yaşurdı kāhnı

Zülf ü yüzüñ kördi vü küydi köñgül ḥayret bile
Vaṣlıñ ümmīdiġa cān ḳıldı fidā raġbet bile
Sinde yoḳ irmiş vefā tik min küyüp miḥnet bile
Zülfüñ ü yüzüñ firāḳında tümen ḥasret bile
Ḥayf kim żāyıʿ kiçürdüm munça sāl ü māhnı

Ey ki yoḳtur ḥüsn iḳlīmide sin dik pādişā
ʿĀşıḳıñnı niçe tutḳaysın munıñ dik bīnevā
Niçe kim boldı işikiñde Nevāyī dik gedā
Ḳavma Luṭfını işikdin bir zekāt-ı ḥüsn aña
Ḳayda itsün sin ġanī barında şeyʾu'llahnı

II

Ah kim vālihmin ol serv-i ḫırāmāndın cüdā
Közlerim giryāndur ol gül-berk-i ḫandāndın cüdā
Bīnevādur cān daġı ol ḥūr-ı Rıżvāndın cüdā
Ni nevā-sāz eylegey bülbül gül-istāndın cüdā
Eylemes ṭūṭī tekellüm şekker-istāndın cüdā

Veh niçe ʿışḳ otı cismimde süñgekni örtegey
Köñglegim ceybiğa ot salğay itekni örtegey
Tilbelik ahım semādın tā semekni örtegey
Ol ḳuyaş hecride ḳorḳarmın felekni örtegey
Her şerārı kim bolur bu otluḳ efġāndın cüdā

Veh ki bağrım tökti közler yolıdın pergāle köp
Köz hem ol gül hecridin yağdurdı gül-gūn jāle köp
Żaʿf itipmin ḳanlığ eşkim bes ki tökti lāle köp
Dime hicrānımda çikmeysin fiġān ü nāle köp
Cişm eyler mü fiġān bolġan nefes cāndın cüdā

Ḳılġalı maḥrūm cām-ı vaṣlıdın cānān mini
Telḫ-kām itmiş tiriklik bādesidin cān mini
Her zamānī öltürür ġam zehridin hicrān mini
Hecr ölümdin ṣaʿb imiş mundın soñ ey devrān mini
Eylegil cāndın cüdā ḳılġunça cānāndın cüdā

Bağrıma ey ḫār-ı hicrān her zamān sancılmağıl
Ey köñgül yüz cevr yitse közge ġayrın ılmağıl
Miñ belā yüzlense ey cān yārdın ayrılmağıl
Bolsa yüz miñ cānım al ey hecr līkin ḳılmağıl
Yārnı mindin cüdā yāḫūd mini andın cüdā

Cānnı andaḳ ḥüsnüñ otı şuʿlesi kül ḳıldı kim
Cism annıñ dik lemʿa-i ruḫsārıñga yaḳıldı kim
Şerḥ-ı ḥāliğa alarnıñ bu raḳam yazıldı kim
Vaṣl ara pervāne örtendi hemānā bildi kim
Ḳılġu diktür ṣubḥ anı şemʿ-i şeb-istāndın cüdā

ʿĀşıḳī kim bolġay ol bir şūḫ-ı gül-ruḫsārsız
Eyle bülbüldür ki ḳalmışdur gül ü gül-zārsız
Vāy ol bīdilğa kim ḳalġay tirik dil-dārsız
Bir ayasız it bolup irdi Nevāyī yārsız
Bolmasun yā Rab ki hergiz bende sulṭāndın cüdā

III

Bolmağay irdi cemāliñ munça zībā kāşkī
Bolsa hem ḳılġay idiñ közlerdin iḫfā kāşkī
Ḳılmağay irdiñ ulus ḳatlin temennā kāşkī

Açmağay irdiñ cemāl-i ʿālem-ārā kāşkī
Salmağay irdiñ barı ʿālemde ġavġā kāşkī

İmdi kim açtıñ cemāl ü ḫalḳ ile ḳıldıñ sitīz
Körgeç anı ḫayl-ı ʿışḳıñ tartıban yüz tīġ-ı tīz
Ḳıldılar köñglümni hicrān ḫanceridin, rīz rīz
Çūn cemāliñ cilvesi ʿālemġa saldı rüsteḫīz
Kılmağay irdi közüm anı temaşā kāşkī

Açḳaç ol yüz şuʿlesin maḥzūn köñgül tapmay emān
Bar idi ol şuʿleni körmek hemān küymek hemān
Sehv idi sindin vefā ḳılmaḳ temennā min yaman
Bolmağay irdi közüm otluḳ yüzüñ körgen zamān
ʿIşḳıñ otı şuʿlesi köñglümde peydā kāşkī

Çün siniñ ʿışḳıñ mañga boldı belā-yı ʿaḳl u dīn
Vaʿde-i vaṣl eylediñ yüz luṭf ile ey meh-cebīn
İmdi kim boldum giriftārıñ ḳılursın ḳatl u kīn
Eylegeç zülfüñ belāsı zār köñglümni ḥazīn
Ḳılmağay irdiñ min-i maḥzūñga pervā kāşkī

Köñglüm alġanda didiñ sindin demī ayrılmayın
Cān nişārım eylese ʿışḳ ehli közge ılmayın
Dem-bedem luṭfuñnı bolmas irdi bāver ḳılmayın
Tüşmegey irdi firīb-āmiz luṭfuñ bilmeyin
Nātüvān köñglümge vaṣlıñdın temennā kāşkī

Köñglüm alduñ çihre bürkaʿdın nümū-dār eyleben
Soñgra cevrüñ ni idi cānımnı efgār eyleben
Ey ḳuyaş evvel vefā vü mihr ızhār eyleben
Luṭf ile köñglümni vaṣlıñdın ṭamaʿ-kār eyleben
Ḳılmağay irdiñ yana ẓulm āşkārā kāşkī

Ey ḳaşı ya ʿışḳıñ oḳın köñglüm içre birkitip
Dir idiñ ḳılġum vefā serv ḳatıñga gāhī yitip
Tilberetkeç ẓulm ḳıldıñ vaʿde yādıñdın kitip
Bīvefālığ añglağaç ʿışḳıñnı köñglüm terk itip
Ḳılmağay irdi özin ʿālemde rüsvā kāşkī

Vaṣl sevdāsıda min kim beste-i ġam bolmışam
Eyle kim Mecnūn belā ḫaylide hem-dem bolmışam

Veh ki rüsvālıkka ʿālemde müsellem bolmışam
İmdi kim dīvāne vü rüsvā-yi ʿālem bolmışam
Vaṣl çūn mümkin yoḳ öltürgey bu sevdā kāşkī

Dime köñglüm kāş itse zülf-i ʿanber-sāyıda
Yā eger cān maḥv bolsa laʿl-i şekker-ḫāyıda
Yā meger başım imes mü raḫşı ḫāk-i pāyıda
Ey Nevāyī bīvefādur yār bes ni fāyide
Niçe kim diseñ eger yāḫūd meger yā kāşī

MÜSEDDES

Dehr ara çūn ḳaygusız yoḳ hīç ʿişret ey refīḳ
ʿAyş ṣubḥın isteme bī̇şām-ı āfet ey refīḳ
Kim imes birbirdin ayru nūr u ẓulmet ey refīḳ
Şuʿle-i ʿişret ḳani bīdūd-ı miḥnet ey refīḳ
Kim ki vaṣlı içre yaḳsa şemʿ-i ülfet ey refīḳ
Köz tut ol şemʿ otıdın oḳ dāġ-ı fürḳat ey refīk

Bīvefādur bu ḳadīmī deyr üze bu iski ṭāḳ
Körseñ anda nūş-ı ʿişret nīş-i ġam żımnıda baḳ
Kim içerge vaṣl cāmın ẓāhir itti iştiyāḳ
Kim aña telḫ itmedi derd-i firāḳ āḫır meẕāḳ
Vaṣl-ı ṣāfī mümkin irmes çünki bīderd-i firāḳ
Zīnhār ol bāde sarı ḳılma raġbet ey refīḳ

ʿĀfiyet ser-menzilidin özni mehcūr itmegil
Ḫūblar kūyi sarı meyl olça maḳdūr itmegil
Eyleseñ ol ay ġamıdın özni rencūr itmegil
Vaṣl ümmīdi bile köñglüñgni mesrūr itmegil
Vaṣl yoḳ kim ʿışḳ lafẓın tilge meẕkūr itmegil
Her nefes körmey diseñ yüz nevʿ şiddet ey refīḳ

Ger selāmet kūyiniñg esbābın istersin töküz
Ḫānḳah ṣaḥnı içinde ẕikr āhengini tüz
Mescid eylerge ʿimāret deyr dīvārını boz
ʿIşḳ kūyi tofraġıġa her zamān yitkürme yüz
Şūḫ-ı çābükler ġubār-ı tevseniġa salma köz
Yüzde ister bolmasañ gerd-i meẕellet ey refīḳ

Bir ḳuyaş ʿışḳıġa gerdūn eyleben maḥrem sini
Ẕerre yañlıġ eylese ser-geşte-i ʿālem sini
Ḳaçma ol otdın niçe kül ḳılsa herdem ġam sini
ʿĀfiyet fikrige salsa zühd ü taḳvā hem sini
Küyme her bīmihr otıġa ger diseñ herdem sini
Ḳılmaġay kül şuʿle-i endūh-ı fürḳat ey refīḳ

Tār-ı ʿışḳıñgnı diseñg kim çerḫ devri üzmesün
Ḫasta köñglüñg cüz Nevāyī derd ü miḥnet tüzmesün
Cān öyida ġayr-ı cānān ʿışḳı olturġuzmasun
Çerḫ ʿömrüñg ḳaṣrıġa diseñg ḫalel körgüzmesün
Baḳma gül dik yüz üze ḫōy şebnemin kim bozmasun
ʿAḳl ile ṣabrıñg bināsın seyl-i āfet ey refīk

ʿĀfiyet bezmide gerçi cām-ı vaṣlıñg tolmasa
Zühd bīdādı başıñgdın bir nefes öksülmese
Şeyḫ eylep yüz cefā bir ḳatla ʿözrüñg ḳolmasa
Beyle otlardın kirek berk-i ümīdiñg solmasa
Ger salıp yüz miñg belāġa min dik özni bolmasa
ʿIşḳsız bir dem sañga hem ṣabr u ṭāḳat ey refīḳ

Aytman bir serv ḳadd-i māh-ruḫsār istegil
ʿAyş-sāz-ı ḳātil-i şūḫ-ı sitem-kār istegil
Taş baġırlıḳ raḥmsız ḫūn-rīz-i ʿāyyār istegil
Līk dirmin dehr ara yār-ı vefā-dār istegil
Tā ki mümkindür kizip bir mihr-bān yār istegil
Baġrı taşlarnı siverge ḳılma cür'et ey refīḳ

Az imes fikr eylemekke dehr-i bīḥāṣıl ġamı
Ḥulle dik ḫilʿat sözi yā ravża dik menzil ġamı
Bāde iç diseñg ki kitkey devr-i müstaʿcil ġamı
İsteben ḳatliñgni nāgeh ʿışḳınıñg müşkil ġamı
Ger Nevāyī dik başıñgġa tüşse bir ḳātil ġamı
Anda daġı körgesin ni bolsa ḳısmet ey refīḳ

TERCĪʿ-İ BEND

Cihān ḳaṣrıġadur su üzre bünyād
Çū yoḳ bünyādı andın bolmaġıl şād

Ni şād olġay kişi bir ḳaṣrıdın kim
Anı Tiñgri yaratmış miḥnet-ābād

İmestür ḳaṣr belkim ḳāṣırīdur
Ki taḳṣīr eylemes eylerge bīdād

Tiriklik ḳuşlarıġa yapıban dām
Tiñgiz emvācıdın andaḳ ki ṣayyād

Kiyip ḳatl eylemekke lāledin ton
Ḳayadın tīġ tartıp mis̱l-i cellād

İmes ḳātil perī-veş dilberīdür
Ki cevridin ḳutulmas ādemī-zād

Füsūn-ı lābesi andaḳ müʾes̱s̱ir
Ki mūm eyler köñgül ger bolsa pūlād

Velī ni işvesiġa iʿtimādī
Ni anıñg vaʿde-i vaṣlıġa bünyād

Viṣāli köz yumup açḳunça āḫır
Firāḳı köz açıp yumġunça ber-bād

Köñgül ḳoyma añga kim bāḳī irmes
İnanmas bolsalar eyley ḳasem yād

Baḳāsızdur cihān raʿnāsı v'Allah
Cihān raʿnāsı yoḳ kim māsivā'llah

*

Cihān şūḫıdın almış Ḥaḳ vefānı
Ni almaḳ kim añga birmeydür anı

Bu kim yoḳtur vefāsı bes imestür
Ki derd ü miḥnetidür cāvidānī

Bu miḥnetler bile ister anı ḫalḳ
Fehüm lāyaʿrifū(n) hāẕā'l-maʿānī

Tikendin gülge her dem yitkürüp niş
Ki eyler la'l-gūn cismini ḳanı

Ṣabā kāçin urup susenğa andaḳ
Ki ḳalıp köklügi andın nişānī

Çaḳın tīġıdın eylep pāre pāre
Çemende ġonçanınğ könğlin nihānī

Yağınnınğ yıġlaban andın nefīri
Bulutnınğ titreben andın fiġānı

Ġalaṭ ḳıldım bu töhmetdin berīdür
Cihān ra'nā 'arūs-ı dil-sitānı

Ki Ḥaḳ taḳdīridindür 'ālem içre
Yaman ü yaḫşininğ yaḫşi yamanı

Cihān fānī durur ey ḫvāce zinhār
Ki sin bāḳī taṣavvur ḳılma anı

Könğül birme oşol ra'nāġa kim Ḥaḳ
İrür bāḳī vü bāḳī barça fānī

Baḳāsızdur cihān ra'nāsı v'Allah
Cihān ra'nāsı yoḳ kim māsivā'llah

*

Cihān kim ẓāhir eyler lāle vü bāġ
İrür ol bāġ zındān lālesi dāġ

'Arūsīdür füsūn-sāz ol dil-āşūb
İşi körgüzmek ilge lābe vü lāġ

Kişi kim ṣayd-ı dāmı boldı bardur
Anınğ allıda minğ bülbülçe bir zāġ

Yaḳıban āteşin gül cānıġa ot
Ḳoyar yamġurdın ol ot üstige yaġ

Körüp nergisni sūsen ġonçasıdın
Çiker anınğ közi ḳaşdıġa barmaġ

Ḫazān bīdādıdın yil sa'yi birle
Saçar şimşād ü gül başıġa topraġ

Te'addī birle nesrīn yafraġıdın
Yasar gül çihresin yırtarġa tırnaġ

Cefālar yasıdın yaġdurdı peykān
Gümān ḳılma şecer cismide yafraġ

Niçük kim bū-sitanınğ yoḳ vefāsı
Ḫuṣūṣā kim ḫazān yili iser çaġ

Anınğ hem nisbetin ger ister olsanğ
Anınğ dik kim ḫazān eyyāmıda bāġ

Baḳāsızdur cihān ra'nāsı v'Allah
Cihān ra'nāsı yoḳ kim māsivā'llah

*

Cihān ra'nāsıdın bolġıl mücerred
Ki ḳılmışlar ḳabūl ehli anı red

Niçük maḳbūlünğ olġay ol ki bolġay
Anğa merdūdluġ esbābı bīḥad

Eger ḥikmetde ol mıḳdār bol kim
Oḳusun Bū 'Alī allınğda ebced

Ve ger bolsanğ faṣāḥat içre nev'ī
Ki nazmınğ eylegey Ḥassānnı bīḫōd

Temevvül keṣretidin bolsanğ andaḳ
Ki der-gāhınğda Ḳārūn eylegey ged

Şecā'at deştide raḫşinğġa bolsa
Rikāb öpmek üçün Rüstem nigūn-ḳad

Skender yanğlıġ alıp baḥr u berni
Belā Ye'cūcı üçün baġlasanğ sed

Anınğ dik bolsa taḫtınğ rıf'atī kim
Güherlik eylese tācınğġa ferḳad

Cihānġa çūn vefā yoḳtur bu barça
Niçe kündür velī irmes muḫalled

Temennā eylesenğ bir nev' ıḳbāl
Ki bolġay hem muḫalled hem mü'ebbed

Dimen yalġuz cihāndın eyle tecrīd
Ni kim Ḥaḳ ġayrıdur bolġıl mücerred

Baḳāsızdur cihān ra'nāsı v'Allah
Cihān ra'nāsı yoḳ kim māsivā'llah

*

Cihān ra'nāsı birle ḳılma peyvend
İr irseñ bol anıñ hecriġa ḫursend

İrür 'ālem öyi reh-revġa zındān
Anıñ her ḳaydı yol men'iġa bir bend

Uşatmaḳ isteseñ bu bendlerni
Muḳayyed bolma anda uşbudur pend

Cihān nūşı ara ḳılmış nihān zehr
Sin anı nūş itersiñ eyle kim ḳand

Tapıp lezzet kim eylersin tebessüm
İrür ol zehr-ḫand irmes şeker-ḫand

Ġaraż 'ırfān ikendür kim 'ademdin
Sini mevcūd eyleptür Ḫudāvend

Ḳoyup köñglüñ ara naḳd-ı emānet
Melek bolmay sañga bu işde mānend

Sini ġāfil ḳılıp aṣlī işiñgdin
Serā vü bāġ u rāġ u zevc ü ferzend

Özüñgge kilseñ azdur ger özüñgni
Bu ġamdın eyleseñ perkend perkend

Cihān cāhilġa maḥbūb oldı līkin
Anıñ allında kim bolġay ḫıred-mend

Baḳāsızdur cihān ra'nāsı v'Allah
Cihān ra'nāsı yoḳ kim māsivā'llah

*

Cihān cāmı toladur zehr-i ḳātil
Añga meyl eylemes kim bolsa 'āḳil

'Aceb işdür ki mundaḳ zehr içerge
Cihān ehli irür cān birle māyil

'Aceb raḳ bu ki içken sayı bolmas
Bu zehr içkenge içmek ḥırṣı zāyil

Ġarābet kör ki ger yüz miñgni her kün
Ḳılur ol zehr ülken ilge dāḫil

Yana yüz miñg durur içmekke meşġūl
Yana yüz miñg anı isterge şāġıl

Meger bu zehrdin ḳutḳarġay ilni
Fenā tiryāḳı birle pīr-i kāmil

Velī Ḳāf üstide ol kīmyā-ger
Anı körmekke 'anḳā perri ḥāyil

Cihetsiz ey köñgül sivdüñg cihānnı
Miniñg pendimdin eylep özni 'āḳıl

Çü birdiñg barça sermāyeñgni ber-bād
Peşīmān bolmaġıñg imdi ni ḥāṣıl

Meger yādıñgda yoḳtur kim sañga min
Didim yüz ḳatla k'ey mecnūn-ı ġāfil

Baḳāsızdur cihān ra'nāsı v'Allah
Cihān ra'nāsı yoḳ kim māsivā'llah

*

Cihān 'ayyāresidin tut kenāre
Ki mekr ü fenniġa yoḳtur şümāre

Ayaġ ilkideki zerrīnesi ot
Tonı zer besmesi andın şerāre

Boluban rūḥ ṭūṭīsıġa ṣayyād
İşi ḳılmaḳ anıñg ḳaṣdıġa çāre

Bu işke gird-i Yezdī mi'cerī dām
İçinde dāne incu gūş-vāre

Naẓar maḳṣūd ruḫsārıġa salmaḳ
Tiler bolsañg añga ḳılma neẓāre

Çikiben kün şu'ā'ıdın sinānlar
Ḳılayın dip ulus baġrını yara

Añga ḥınnā şefaḳ rengide eylep
Kice nevşādüridin anı ḳara

Yırak̩ bol ey köñ͡gül ol dil-rubādın
Ki sinsin şîşe anıñ͡g köñ͡gli ḫāre

Barıp ḫōş ḫōş añ͡ga şayd olġanıñ͡gdın
K̩ılay dirmin yak̩amnı pāre pāre

Didiñ͡g kiçmek niçük bolġay cihāndın
Ni ḥācet ḫayr işige istiḫāre

Dimey yalġuz cihāndın tut kenārī
Ki tutk̩ıl māsivā'llahdın kenāre

Bak̩āsızdur cihān ra'nāsı v'Allah
Cihān ra'nāsı yok̩ kim māsivā'llah

*

Cihān şūḫın 'arūsī k̩ılġıl iḥsās
Ki kiymiş ton bile kündin kīş u ās

Bu reng-āmizlıġdın genç-i K̩ārūn
Kişide bolsa tutk̩ay künc-i iflās

Tiriklik mezra'ı k̩aşdıġa her ay
'Iyān eylep yeñ͡gi ay şeklidin dās

Felek birle şefak̩ irmes ki k̩ılmış
Müheyyā dem-bedem k̩an tökkeli ṭās
İmes k̩an bādedür kim bīḫōd eylep
Yık̩arġa ilni k̩ılmış çerḫdin kās

Sağınma bāde-i la'l anı kim bar
Ulus k̩anıġa rengīn bolġan elmās

Bu k̩an tökmek bile kimdür ki yok̩tur
Anıñ͡g sevdāsıdın köñ͡glide vesvās

Bu pendimni işit sin dağı ey dōst
İrādet yüzidin tut pās-ı enfās

Cefālar kim min añ͡glapmın cihāndın
Vefāsıdın mañ͡ga ġālib durur yās

Velev hazā'l-ma'ānī ente k̩ultüm
Tek̩ūlū i'lemū yā eyyuhā'n-nās

Bak̩āsızdur cihān ra'nāsı v'Allah
Cihān ra'nāsı yok̩ kim māsivā'llah

TERKĪB-İ BEND

Seyyid Hasan için yazılmış bir ağıttır. Yedi bölümdür. Matlaı :

Dehr bāġı ki cefā şāri'ıdur her çemeni
Cüz vefā ehlıġa sancılmadı anıñ͡g tikeni

Öteki bendlerin ilk beyitleri :

Baḥr-ı 'ırfān düri Seyyid Ḥasan ol kim eflāk
Yitti dürci ara bir körmedi andak̩ dür-i pāk

*

Ḫāṣṣa ol fānī-i devrān ki bolup vāṣıl-ı Ḥak̩
K̩oymadı köñ͡gli ara ġayr ḫayāḷin muṭlak̩

*

Gerçi fak̩r ehliġa bu ṭavr-ı 'azā kem tüşti
Min-i sevdā-zedeġa özgeçe mātem tüşti

*

Sinsizin dehr ilidin asru melālim bardur
Kāşkī kilseñ͡g ü körseñ͡g ki ni ḥālim bardur

*

Dōstlar birbiriñ͡gizdin tilemeñ͡g cām-ı visāl
Diseñ͡giz içmeli hicrān k̩adeḥin mālā-māl

*

Çāre yok̩tur çū bu nev' irmes ikendür tak̩dīr
Mümkin irmes kişi tak̩dīrġa birmek taġyīr

Son :

Tā selāmet bu ḫaṭar menzilidin salıp kām
Me'men-i vaṣlġa bolġay tuta almak̩ ārām

MU'AMMEYĀT

Nevadürü'ş-Şebab'daki muammalar 18 dir. İkisi rubaî vezniyle yazılmıştır.

Ādem :
Kan töker yüzdin demā-dem eşk ü veh kim her zamān
Bağlanıp ahımdın eyler kökke meyl ol ḳaṭra ḳan

Aḥmed :
Meyde ikki yüz eger körgüzmese ol meh-cebīn
Dürd derdin isteben cān birmegey ehl-i yaḳīn

Bahā :
Deyr ara kir pendni gūş eylegil
Bāde bīşek ṣāf irür nūş eylegil

Āmir :
Cümle-i eşyāğa boldum 'āşıḳ u āşüfte-ḥāl
'Ālem ü ādem yüzin çūn ḳıldı mir'āt-ı cemāl

'Ādil :
Hem ḳaşı birle 'ārıżı ḫōş irür
Hem közi birle ḳaddi dil-keş irür

Yūnus :
Zülf açma ki yüzüñdür maña şem'-i meclis
Maḥv ḳıl tün raḳamın kün yüzidin ey mūnis

III. DİVAN

BEDĀYİ'U'L-VASAṬ

MU'AMMEYĀT

Nevadürü'ş-Şebab'daki muammalar 18 dir. İkisi rubaî vezniyle yazılmıştır.

Ādem :
Kan töker yüzdin demā-dem eşk ü veh kim her zamān
Bağlanıp ahımdın eyler kökke meyl ol ḳaṭra ḳan

Aḥmed :
Meyde ikki yüz eger körgüzmese ol meh-cebīn
Dürd derdin isteben cān birmegey ehl-i yaḳīn

Bahā :
Deyr ara kir pendni gūş eylegil
Bāde bīşek ṣāf irür nūş eylegil

Āmir :
Cümle-i eşyāğa boldum 'āşıḳ u āşüfte-ḥāl
'Ālem ü ādem yüzin çūn ḳıldı mir'āt-ı cemāl

'Ādil :
Hem ḳaşı birle 'ārızı ḫōş irür
Hem közi birle ḳaddi dil-keş irür

Yūnus :
Zülf açma ki yüzüñgdür mañga şem'-i meclis
Maḥv ḳıl tün raḳamın kün yüzidin ey mūnis

III. DİVAN

BEDĀYİ'U'L-VASAṬ

Feyż eger almas vücūduñ gül-sitānı ʿıṭrıdın
Şemmeī naḳş-ı vücūd imkān imes imkān ara

Tartıban salġıl Nevāyīni kerem deryāsıġa
Kim boluptur ġarḳa baḥr-ı bāde-i ʿışyān ara

نعت رسول دا صلی الله علیه و آله وسلم

Ey gül-şen-i ruḫsārıñ olup dehrġa ārā
Ruḫsār üze saçıñ gül üze ʿanber-i sārā

Güng itti Mesīḥānı vü tār itti ḳuyaşnı
Ol nuṭḳ-ı dil-ārām ile ol ḥüsn-i dil-ārā

Gīsū vü yüzüñ sünbüli vü berk-i gülidin
Dīvānemin ü şifte leyle'n ve nehārā

Ol yirde ki raḫşıñ ḳılıban cilve-i pervāz
Uçmaḳḳa melek ḳuşlarıġa anda ni yārā

Zaḫm ildin olup ẓāhir ü sindin barı merhem
İl ʿunf ʿıyān eylep ü sin barça müdārā

Laʿliñġa yitip ḫāre egerçi uşatıpdur
Çūn anda yitip laʿl bolup ḳadrde ḫārā

Bildi çū ḥadīs̱iñni ṣaḥīḥ imdi Nevāyī
Mesken çū tiler bolsa ni Baṭḥā ni Buḫārā

و له برد الله مضجعه

Lebiñ sarı tā kim naẓardur maña
Yaş ornıda ḫūn-ı cigerdür maña

Dime mindin ayrıl dağı ʿömr sür
Ki ol ʿömr ölümdin beterdür maña

Tükenler direm şeklidür zād üçün
ʿAdem sarı çūn kim seferdür maña

Ḳılur ʿayb ʿāşıḳlıġım barça ḫalḳ
Ulus ʿaybı veh kim hünerdür maña

Ṭabībā yana ṣabrdın dime söz
Ki bu şerbetiñdin żarardur maña

Dime meyni terk it ki sāḳī yüzi
Bu közgü ara cilve-gerdür maña

Nevāyī ol ay hecride tün ü kün
Ḳatıḳ şām-ı tīre seherdür maña

و له تغمده الله بغفرانه

Cevr-i ẓulmüñ gerçi ölmeklik nişānıdur maña
Çünki sindindür ḥayāt-ı cāvidānīdür maña

Ol perī-veş ʿışḳıdın nāṣiḥ mini menʿitme kim
Tilbelik vaḳti vü ʿāşıḳlıġ zamānıdur maña

Tā oḳupmın ʿışḳ ḥarfin ders ü tekrār-ı sebāḳ
Vāmıḳ u Ferhād ü Mecnūn dāstānıdur maña

Mużṭaribmin çerḫ yanġlıġ kim nücūm-ı tīredin
Tende her kün yüz tümen dāġ-ı nihānīdür maña

Hiç renci ẓāhir olmay min ḫōd öldüm ey ṭabīb
Līk bil kim ḳaṣd-ı cān itken fülānīdür maña

Ey ki dirsin ʿışḳ ara ölmek ziyāndur ʿömr sūd
Her ni sūdīdür saña ni kim ziyānīdür maña

Körmişem vācib baḳāsın rūşen andaḳ kim ḳuyaş
Tā ki imkān sāye yanġlıġ közde fānīdur maña

Bu fenā deyrin baḳāsız irkenin tā añgladım
İl sürūd-ı ʿişreti mātem fiġānıdur maña

Ey Nevāyī vāʿıẓ u firdevs-i aʿlā ẕikri kim
Bāġ-ı ḫuld ol ḥūr-ı peyker āstānıdur maña

وله عفی الله عنه

Ey elif dik rāst ḳaddiñ ḥasreti cānlar ara
Cism içinde cān kibisin barça sulṭānlar ara

Ḳuşġa olşar kim tikendür āşıyanı tā köñgül
Tīr-i bārān-ı ġamıñdın ḳaldı peykānlar ara

Ġam tapar hecriñde eşkim içre köñglüm pāresin
İş küni tapḳan kibi il ġāyibin ḳanlar ara

Çāk köñglüm ḫūblar köñgli ara taptı şikest
Veh bütün ḳalġay mu yaruḳ şīşe sindānlar ara

Dāğlar içre elifler zār cismim mülkide
Ġam sipāhıġa kılıçlar boldı kalkanlar ara

İlge kūyuñgdur mekān min kulnı kavmağlığ nidür
Bülbül olsa zāğ hem bolur gül-istānlar ara

İste yırtuk jende kiygenlerde ma'nī mahzenin
Kim bu yañglığ genc olur ol nev' vīrānlar ara

Atlas u zer-beft ara nādān anıñg dik hecv irür
Kim Hıtāyī şafhada şebt oldı efşānlar ara

Bu işikni çün tilep kildi Nevāyī Tiñgridin
Ol sebebdin güyyā kim kaldı der-bānlar ara

و له زاد عرفانه

Gül ü gül-zār siniñg bāğ-ı cemāliñgġa fidā
Serv ü şimşād dagı tāze nihāliñgġa fidā

Bütüben mihr-i giyeh dānesi hem saçılsa
'Ārıżıñg gül-şeni içre hat u hāliñgġa fidā

Yok miniñg belki Hızır birle Mesīhā cānı
Çeşme-i nūş ara cān-bahş zülāliñgġa fidā

Yengi ay belki tolun ay dimeyin belki kuyaş
Tolun ay ü kuyaşıñg üzre hilāliñgġa fidā

Ey köñgül vaşlı hayālini kılursın dāyim
Ki miniñg cān ü cihānım bu hayāliñgġa fidā

Tutuñg ey rind-i harābāt mañga sāğar kim
Rūh bādeñgġa vü ten iski sifāliñgġa fidā

Ey Nevāyī lebidin nükte sorarsın yüz cān
Böyle şīrīn söz ü cān-bahş makāliñgġa fidā

بی حرفی نینک بلالاری نینک بدایتی

Ey firākıñgdın mañga ġam rūzī vü mihnet naşīb
Ah kim hecriñgde öz şehrimde bolmışmın ġarīb

Tā ġarīb irdim naşībim ġam yimek irdi vü bes
Şehrim içre dagı ġam bolsa naşībim yā naşīb

Topkapı, Revan Ktp., No, 804,
Garaibü's-Sıgar.

Ġurbet içre istep irdim kiziben yār u diyār
Çünki taptım istemek ġurbet irür bīḥad ġarīb

Öz diyārımda bozuġ köñglüm ni yaṅglıġ toḳtasun
Kim irür bīgāne hem aḥbāb mindin hem ḥabīb

Kim raḳībim bolsa bes kim yār eyler iltifāt
'Ālem ehlin saġınurmın kim maṅga bolmış raḳīb

Dehr ara ey kim didiñg eylep vefā kördüm cefā
Kim vefā ehli durur bu söz aṅga bardur 'acīb

Ey Nevāyī yār vaṣlın tapmasañg yoḳtur 'aceb
Nūş yoḳ līkin körer yüz nīş güldin 'andelīb

وله غفرالله له

Cevr oḳın ḫākī tenimġa urma köp
Kökke bu tofraġını savurma köp

'Işḳdın besdür maṅga örtenme kim
Hecr berḳı birle hem küydürme köp

Yüzige ey köz çū yoḳ tāb-ı naẓar
Bes anıñg sarı baḳıp tilmürme köp

Nūş-ı la'liñgdin eger cān istedim
Bu günāh üçün mini öltürme köp

Dāyimā resm-i maḥabbet bar imiş
Bizni uşbu cürm üçün yazġurma köp

Vaṣlġa çūn yoḳ nihāyet cüz firaḳ
Bes vefā ehlin ḳaşıñgdın sürme köp

Hīç iş olmas ayru Ḫālıḳ emridin
İlticā maḫlūḳḳa kiltürme köp

Ey gedā çūn şey'ü li'llah didiñg öt
Eyleben ibrām baḳıp turma köp

Tut gedālıġın Nevāyī muġtenem
Şāhlar alıda baş indürme köp

تی حرفی نینک تاراج کرلاری نینک تماشاسی

Veh ki la'liñ ḳıldı bağrım teh-beteh ḳan 'āḳıbet
Ḳaṭra ḳaṭra közdin ol ḳan boldı ġalṭān 'āḳıbet

Bardıñ u ağzımġa ḳoyduñ mühr efġān çikme dip
Bu işiñgniñ mühri boldı dāġ-ı hicrān 'āḳıbet

Fürḳatiñ tīġı bozuġ köñglümni yıḳtı ah kim
Seyl-i āfet birle yumruldı bu vīrān 'āḳıbet

Köñglüme ḳaşıñ ḫayāli boldı tenvīn nūnı dik
Eyle nūnġa noḳṭa boldı dāġ-ı pinhān 'āḳıbet

Ölmiş irdim ġam tüni la'liñ ḫayāli birdi cān
Ẓulmetimde boldı peydā āb-ı ḥayvān 'āḳıbet

Sāḳiyā cām eyle dāyir kim ġanīmetdür ḥayāt
Tutḳusıdur çūn ecel kāsını devrān 'āḳıbet

Ey Nevāyī yār vaṣlı gerçi bes düşvār irür
Fānī olġaç beyle düşvār oldı āsān 'āḳıbet

و له شرفه الله قدره

Ġamıñ ḳatıḳlıġın ḳılsam ḥikāyet
İşitse taş añga eyler sirāyet

Köñgül ġam şāmıdın çıḳmaḳḳa boldı
Başağlıġ nāvekiñ şem'-i hidāyet

Ni nev' allıñda şevḳumnı ḳılay şerḥ
Ki ḥüsnüñ dik añga yoḳtur nihāyet

Ḫayāliñ köñglüm içre muẓṭaribdür
Kim ol vīrāne ıssıġdur begāyet

Közüñ ḳanımnı içmekke ni ḥaddim
İrür anı itiñ içse kifāyet

Dime bir yol durur 'ışḳ içre ey şeyḫ
Ki munda muḫtelif kildi rivāyet

Nevāyī ḳanın ol köz birle töktüñ
Tirik bol kim budur 'ayn-ı 'ināyet

ومن نفايس انفاسه الشريفه

Ey ḳaşıñ fitne vü ol nergis-i şehlā āfet
Yoḳtur ol ikkide cüz fitne vü illā āfet

Ni ḳad ü ni köz ü ni ġamze ki her dem andın
Yā belādur mañga yā fitne durur yā āfet

Dime ra'nā ḳad ile cilvesidin ḥāliñni
Cilve cānımġa belā ol ḳad-i ra'nā āfet

Mañga ni 'āfiyet olġay ki ḫayāl itsem irür
Yüzini yüz sarıdın cānıma peydā āfet

Munça āfet ki irür dehrde sindin tüşmiş
Yoḳsa 'ālemde burun yoḳ idi munça āfet

Sāḳıyā bāde ki taḳvā vu riyā āfetidin
Yaḫşıraḳ bolsa mañga sāġar-ı ṣahbā āfet

Veh ki kirpikleriniñ āfeti köñglümge kirip
Salmış ol külbe ara bu kice ġavġā āfet

Fānī olġıl tileseñ vaṣl ki bu yolda irür
Ḫırka vü defter ü tesbīḥ u muṣallā āfet

Aṣl oldur ki ṣanemler sarı köz salmaġasın
Ey Nevāyī tileseñ körmemek illā āfet

دال حرفی نینك دلارام لاری نینك دورانی

Köñgülniñ ḫān ü mānın birdi ber-bād
Ġam-ı 'ışḳıñ ki ḫān ü mānı ābād

Mini yād eylemekni çūn unuttuñ
Unutup gāhī nitti eyleseñ yād

Firāḳıñ küncide tün kün irürmin
Ġamıñgdın şād ü mindin hem ġamıñ şād

Sañga ṣayd olġalı 'uryān bolupmın
Ḳaçan yoldı tirikley ḳuşnı ṣayyād

Köñgül cins-i beşerdin asrap āḫır
Mini dīvāne ḳıldı bir perī-zād

Sin iç maḥṣūşlar vaṣlıda mey kim
Mini hecr itti ḳan yutmaḳḳa mu'tād

Vefālıġ tüz bu gül-şen içre yoḳtur
Eger nesrīn ü gül yā serv ü şimşād

Ni şeyḫ-i ḫānḳah meydin ḳılur men'
Ki ḳılmış deyr pīri bizge irşād

Nevāyī yār feryādıñġġa yitmes
Anıñ fārıġlıġıdın eyle feryād

ری حرفی نینك رعنالاری نینك رستخیزی

Kim ki 'ālem bāġıda bir serv-i gül-ruḫsārı bar
Bāġ seyridin ferāġı serv ü güldin 'ārı bar

Mey bile gülni niter dīvānei kim köñglide
Bir perī-veş la'lidin mey ḥüsnidin gül-zārı bar

Gül nesīmi 'ıṭrıdın mümkin imes tapmaḳ 'ilāç
Kim ki bir gül-çihre ḫār-ı hecridin āzārı bar

Cān yitip aġzımġa ölgüm bir nefes Tiñgri üçün
Ey Mesīḥim kil beri ey müdde'ī sin narı bar

Közlerige ḫār-ı miḥnettür gül ol kim gül çaġı
Gül-cebīnler közleri yañglıġ iki bīmārı bar

Dime bülbül ẓulmiġa gül baġlamış bil gūyyā
Çerḫ ẓulmidin anıñg hem baġlaban zünnārı bar

Ḳaldı ḫurremlıġ felekdin taşḳarı kör ey refīḳ
Kim ḳażā naḳḳāşınıñg ni gerdiş-i pergārı bar

Faḳr yolında aġırraḳ yük irür vābestelıġ
Ey köñgül terk-i te'alluḳ eyleben ol sarı bar

Ey Nevāyī özni maḳbūl isteseñg tofraġ bol
Kim irür merdūd ol kim başıda pindārı bar

و له زاد عرفانه

Ġamzeñg ol ṣayyād kim gül-şen ara ārāmı bar
Ḫāl birle zülfdin hem dānasi hem dāmı bar

Ḫaṭṭınıñg nev-reste cennet sebzesi dik ḥāleti
Ḳaddiniñg nev-res nihāli 'ömr dik endāmı bar

Serv üze gül bütmedi hergiz ḳani ol şūḫ kim
Serv-i ra'nā dik ḳad üzre 'āriż-ı gül-fāmı bar

Pāre pāre baġrım üzre tinmese tañg yoḳ köñgül
Şu'leniñg aḫker üze bir dem ḳaçan ārāmı bar

Vaṣl ṣubḥın tā ebed köz tutmasun 'uşşāḳ ara
Kim ki hicrānım tüni dik bir ḳaranġu şāmı bar

Ḳatl ḳılsa yoḳ 'aceb dīn ehlini kāfer közüñg
Munça İslām alıban ildin ḳaçan İslāmı bar

Ṣubḥ içerge bāde rengi eyle kim tāc-ı ḫurūs
Ġaflet ehliġa ḫurūs efġānıdın peyġāmı bar

Şükrler ḳıldıñg manġa baḳıp birev kim yārıdın
Künde bir ḳaṭla naẓar salġunça çaġlıġ kāmı bar

İtleriñg sınġan sifālidin Nevāyī içse dürd
Ol durur Cemşīd ü ilkinde cihān-bīn cāmı bar

زی حرفی نینك زیبالاری نینك زینتی

İstegenler bizni ṣaḥrā-yı belāda isteñgiz
Vādī-i hicrān ile deşt-i 'anāda isteñgiz

Vāmıḳ u Ferhād u Mecnūn dikler ol vādī ara
Bolsalar peydā mini hem ol arada isteñgiz

Yüz alarnıñg 'ışḳıça derd ü belā vü ġuṣṣaġa
Ṭālib il başınġa kilgen mācerāda isteñgiz

Ey ki istersiz sevādü'l-vechi fi'd-dāreyndin
Bāḫaber bolmaḳ mini yüzi ḳarada isteñgiz

Köñglüm ol zülf içredür zinhār 'ışḳım şerḥini
İstemeñg min tilbede ol mübtelāda isteñgiz

Noḳṭa yañglıġ kim vefā üzre ḳılur kātib raḳam
'Işḳ otıdıñg dāġını ehl-i vefāda isteñgiz

Aġzı şevḳıdın Nevāyī ötti anı ister il
Yā 'adem deştide yā mülk-i fenāda isteñgiz

و من طوالع مطالع اسراره

Ötüñg 'işret ehli ki biz zārlarız
Tümen miñg belāġa giriftārlarız

Köñgülgi ḳılıp yüz yire 'ışḳ oḳı
Teraḥḥum ḳılıñg kim dil-efgārlarız

Tileriz şifā bir Mesīḥā-nefesdin
Ki bu köhne deyr içre bīmārlarız

Yarutḳay diben közni bir sa'd-kevkeb
Her aḳşam tang atḳunça bīdārlarız

Sebük-rūḥ sāḳī fenā cāmı tutḳıl
Ki özlük yükidin girān-bārlarız

Müyesser ise dōstnıng vaṣlı bir dem
Birip ikki 'ālem ḫırīdārlarız

Nevāyī kibi içkeli 'ışḳ cāmın
Ḫarābāt kūyide ḫammārlarız

وله تغمده الله بغفرانه

Dōstlar maḥrem dip ilge rāz ifşā ḳılmangız
Başıngızġa yüz belā küç birle peydā ḳılmangız

Fāş ḳılmang rāz çūn kim asray almay ḳıldıngız
Özgelerdin asramaḳ bārī temennā ḳılmangız

'Işḳ esrārıġa til maḥrem imestür zinhār
Kim köngüldin tilge anı āşkārā ḳılmangız

Çūn köngüldür ḳalb ü til ġammāz maḫfī rāznı
Cān ḥarīmidin bu ikkige hüveydā ḳılmangız

Çūn göngül til birle maḥrem bolmadı ḥācet imes
Aytmaḳ kim ilge andın nükte imlā ḳılmangız

Sehv itip çūn rāz dürrin saçsangız nādim bolup
Ahnıng dūdın seḥāb ü közni deryā ḳılmangız

Çāk çāk eylep köngülni tilni eylep yüz tilim
Taşlap itlerge alarnıng yādı ḳaṭ'ā ḳılmangız

Minde hicrān derdi vü yoḳ ṣabr bārī dōstlar
Çāreī ger ḳılsangız cüz cām-ı ṣahbā ḳılmangız

Çūn Nevāyī 'ışḳ rāzın asray almay ḳıldı fāş
Atını rāz ehli ṭōmārıda inşā ḳılmangız

وله اعظم الله اجره

Nāzenīnler bīnevālarġa teraḥḥum eylengiz
Luṭf eger yoḳtur ġażab birle tekellüm eylengiz

Geh biyik geh pest giryān körsengiz 'uşşāḳnı
Fāş külmessiz nihān bārī tebessüm eylengiz

Hecr ẓulmidin ḳatıḳ ḥālimni ey cān ü köngül
Bildingiz yār allıda barıp teẓallüm eylengiz

Ey belā vü derd otlar ḫōd salıpsız cānıma
Līk siz hem geh geh ol otdın tevehhüm eylengiz

Ḳan eger yutsam ḳararıp aḫterim ey ḫaṭṭ u ḫāl
Siz mey-i la'li bile bārī tena'um eylengiz

Biz fenā tofraġı bolduḳ deyr ara ey ehl-i zühd
Ḫānḳah ṣaḥnıda siz baḥs-i teḳaddüm eylengiz

Ey muġanniler Nevāyī mest idi kiç uyġanur
Anı uyġatmaḳḳa bir dil-keş terennüm eylengiz

سین حرفی نینك سمن برلاری نینك سوداسی

Her niyāz itsem 'ıyān cüz nāz āyīn eylemes
Niçe acıġ yıġlasam bir lebni şīrīn eylemes

İstese her kimni öltürmek üçün cellād-ı hecr
Veh ki mindin özgeni ol ġamze ta'yīn eylemes

Kimge kim bir 'ārıż u ruḫsār u ḫaṭṭ u zülfning
Şevḳı bolsa ḫāṭırı meyl-i reyāḥīn eylemes

Cilve kim ḳanlıġ köngülde eyler ol ḫaṭ birle yüz
Sāḥat-ı gül-zār ara şimşād ü nesrīn eylemes

Eşk ötkünçe yüzümdin geh-rübā rengi tutar
Sunı hergiz zaġferān bu nev' rengīn eylemes

Veh ni ḥālettür ki ol ḥüsn eylese her kimni şād
'Işḳ mindin özgeni bu işte ġam-kīn eylemes

Ey Nevāyī söz di kim devrannı gerdūn dik ḳażā
Cüz bu dürr-i kevkeb-āyīn birle tezyīn eylemes

شین حرفی نینك شوخلاری نینك شمایلی

Manga nāmihr-bān yār özgelerge mihr-bān irmiş
Mining cānım alıp ağyārğa ārām-ı cān irmiş

Ten üzre imdi fehm ittim ʻadedsiz tāze dağımnı
Ki her birbir ḳararğan şām-ı hecrimdin nişān irmiş

Bozulğan könglüm eṭrāfındağı zaḫm içre nāvekler
Beliyyet ḳuşları vü zaḫm alarğa āşiyān irmiş

Raḳībi sındurup könglin ü min yığlap anga lîkin
Su kiltürmek hemān u gūze sındurmaḳ hemān irmiş

Beliyyet deştide zārī körüp Mecnūn sağınğaylar
Köngül atlığ bizing āvāre-i biḫān u mān irmiş

Ḫayālıng ḫaylı könglüm deştide çün ḳıldılar menzil
Her ot yaḳḳan yir ol menzilde bir dāğ-ı nihān irmiş

Zamān āşūbıdın könglümge yüz şiddet yiter irdi
Çü fehm ittim manga bāʻiṡ ol āşūb-ı zamān irmiş

Egerçi min yamanımın yaḫşıdur kim muʻterifdürmin
Özin yaḫşi taṣavvur eylegen mindin yaman irmiş

Nevāyī naẓmını kördüm ḳuyaş levḥiğa ṡebt itken
Buyurğan anı ʻalī-ḳadr Şāh-ı ḫurde-dān irmiş

ومن نفایس انفاسه الشریفه

Ni ḫam ḳaşlar durur kim ḥasreti ḳaddimni ya ḳılmış
Ni kirpikler oḳı kim rūz-gārımnı ḳara ḳılmış

Ni pīç ü tābı ḥadsiz dām-ı zülf irkin ki açılğaç
Dimey könglüm ḳuşı kim eyle yüzni mübtelā ḳılmış

Ni közlerdür ki almış köz yumup açḳunça könglümni
ḳılıp her gūşede bīmār ü ḳısmī yüz belā ḳılmış

Ni ʻārıż lālesidür kim köngülni ḳan itip derdi
Tüken ḳoyğan bile defʻiğa ol ḳanınıng devā ḳılmış

Ni nāzük ḫūy irür kim eylemiş ötrüde yüz deşnām
Gedāyī kim anıng zülf ü köz ü ḳaddin duʻā ḳılmış

Birev kim cennet ü dūzaḫ sözin şerḥ eylemiş gūyā
Kināyet vechi birle vaṣl u hicrānnı edā ḳılmış

ʻAceb kör ʻışḳ ara kim mūr iterge ejdahālarnı
Füsūndın mūr-ḫaṭlar ḳaydı zülfin ejdahā ḳılmış

Ḳażādındur manga ʻışḳ oynamaḳ ey nāṣıḥ-ı nādān
Körüpsin mü kişi hergiz ki tağyīr-i ḳażā ḳılmış

Nevāyī dik ḫalāṣım yoḳ idi ol ğamze küfridin
Ḫuṣūṣā zilfi zünnārı dağı boynumğa ya ḳılmış

ومن عرایس ابکار افکاره

Leṭāfette yüzüng hem gül imiş hem gül-sitān irmiş
Ḥalāvette lebing hem cān ü hem ārām-ı cān irmiş

Bu maʻnīdin ki dāyim çün nihāndur ol perī közdin
İşi cān u köngülde örtemek dāğ-ı nihān irmiş

İti bağrımnı yir çağda ayağı ḳanğa bolğandı
Közüm bāğıda gül anıng tabanıdın nişān irmiş

Şererler birle ahım dūdını ṣaḥrā-yı ʻışḳ içre
Kişi körse gümān ḳılğay ming otluğ kārvān irmiş

Çemende her sarı ḳıldım gül-i raʻnā gümān ol ḫōd
Sarığ gül cāmıda gül-gūn sirişkim birle ḳan irmiş

Sağındım kūyide her kice itler nālesi līkin
Niçük kim tilbe it ʻuşşāḳ könglidin figān irmiş

Töküp mey muḥtesib min yığladım līkin ol ösrükke
Su kiltürmek hemān ü gūze sındurmeḳ hemān irmiş

Fenā deyri ki gerdūn ḫışmıdın muḥkem durur bildim
Ki gerdūn ẓulmidin faḳr ehliğa dārü'l-emān irmiş

Nevāyīni didim ʻışḳ içre sāmānī tapıp irkin
Velī kördüm hemol dīvāne-i biḫān ü mān irmiş

صاد حرفی نینك صنم لاری نینك صیقی

Bir kişi özni ḳılur ehl-i fenā bezmide ḫāṣ
Kim ḳılur özlügi birle özidin özni ḫalāṣ

Derd ü ğam ḫāṣılarıdınmın u ölmekdür işim
Bolur irmiş ğam ile derdğa bu nevʻ ḫavāṣ

Bolmayın ğarḳ-ı fenā istemegil gevher-i vaṣl
Dür tapılmas kişi tā baḥrda bolmas ğavvāṣ

Ḳılmay ol zühre-cebīn bezmde bir devr-i semāʻ
Ni üçün boldı ikin şifte könglüm raḳḳāṣ

Min ki köz ḳanın aḳızdım aḳızur hecr dağı
Ḳanım ol ḳan üçün annıñ ḳılıp ıẓhār-ı ḳıṣāṣ

Fetḥ ṭālibġa yitişmes eger irmes muḫliṣ
Kim oşol fātiḥanıñ lāzimesidür iḫlāṣ

Feyż-i ʿām ister iseñ eyle Nevāyī özni
Bu fenā deyri ara muġ-beçeler bezmiġa ḫāṣ

غین حرفی نینك غزاله لاری نینك غوغاسی

Közüñ ki küfr ile yüz dīnġa saldı virānlıġ
Ḫudāy üçün di anı yoḳ mudur müselmānlıġ

Ḳadiñ ki cilve üze cilve körgözür her dem
ʿAceb imes maña ḥayrānlıġ üzre ḥayrānlıġ

Lebiñni sorsam imes tañ ki tökti ḳanımnı
Sorarlar anı ki bolġay birev bile ḳanlıġ

Dimişsin öltüreyin ʿışḳ ehlin eylep cemʿ
Meger bilipsin alar içre köp perīşānlıġ

Ni ḥükm eyler iseñ eyle ḥüsn mülkide kim
Saña müsellem irür ḫūblarġa sulṭānlıġ

Cünūnnı terk itiben ʿāḳıl ol didi zāhid
Bolur imiş benī Ādemġa munça nādānlıġ

Didiñ Nevāyī eger vaṣl tapsa öltüreyin
Firāḳıñ içre gümān eylediñ anı cānlıġ

قاف حرفی نینك قیامت لاری نینك قرانی

Īl derdi yārdın kem olur minde yār yoḳ
Köñglümde yüz tümen ġam ü bir ġam-güsār yoḳ

Cān riştesini çırmadım oḳuñġa vāy kim
Tīġıñ baġırnı yardı vü tikmekke tār yoḳ

Dimeñ ġamıda yıġlama köp iḫtiyārsız
Biīḫtiyārlıḳda maña iḫtiyār yoḳ

Tutsa ḳarār bir nefes allımda veh ni sūd
Kim ol nefes remīde köñgülge ḳarār yoḳ

Disem ki terk-i ʿışḳıñ itey bütme ey perī
Kim tilbeler ḥadīsiġe köp iʿtibār yoḳ

Çıḳ rūz-gār ehlidin āsāyiş isteseñ
Kim munda ġayr-ı tefriḳa-i rūz-gār yoḳ

Özni Nevāyī eyleme ösrük bu bezm ara
Kim dehr ʿayşı bādeside cüz ḫammār yoḳ

کاف حرفی نینك کافرلاری نینك کمالی

Gül-şen içre yoḳtur ārāmım dil-ārāmım kirek
Serv ü gülni neyleyin serv-i gül-endāmım kirek

Ger perīler ḳuş kibi rem ḳılsalar min tilbedin
Ġam yoḳ ol şūḫ-ı perī-peyker miniñ rāmım kirek

ʿĀfiyet kūyıda meh-veşlerġa yoḳtur nisbetim
Ol muḳammer-şīve şūḫ-ı bāde-āşāmım kirek

Kaʿbede nākām ile dīn ehliġa yoḳ cüz nifāḳ
Deyr içinde kāfer-i bībāk-i ḫod-kāmım kirek

Gül bile sūsen kirekmestür maña ey bāġ-bān
Zülfi sünbül ʿıṭrlıḳ ruḫsārı gül-fāmım kirek

Ey ḫarābāt ehli rüsvā köñglüm itmiş bu ṭaraf
Kilmişem tapıp soraḳ ol rind-i bed-nāmım kirek

Ey Nevāyī ḫānḳahda tapmadım cüz tefriḳa
Ḫum kibi mey-ḫāneniñ küncide ārāmım kirek

ومن عرایس ابکار افکاره

ʿIşḳ otıdın ḳısmetim derd ü belā mu ḳılmadıñ
Dūdı birle ḫān ü mānımnı ḳara mu ḳılmadıñ

Küymekimge berḳ-ı āfet ḳılmadıñ mu ahnı
Ölmekimge eşkni seyl-i belā mu ḳılmadıñ

Ẓulm tīġıdın tenimni ḳılmadıñ mu bend bend
Fürḳatiñdin bend bendimni cüdā mu ḳılmadıñ

Dime ey köz kim ni ḳıldım ger sini kör istesem
Bir baḳıp yüz miñ belāġa mübtelā mu ḳılmadıñ

Ey köñgül ḥālimni ḳıldıñ ʿarż u efzūn ḳıldı ẓulm
Bilmediñ mu yā bilip yaḫşi edā mu ḳılmadıñ

Şekve ḳılmaḳ sindin ey gerdūn revā irmes dime
Bizni bīkām eylep il kāmın revā mu ḳılmadın͡g

Baḥr-ı ʿışk içre Nevāyī āşnālıġ tapmadın͡g
Tā bu bir közni Aras ol birni Amu ḳılmadın͡g

وله الغرایب دین

Āteşīn ruḫsāre açıp ḫān ü mānım örtedin͡g
Ḫān ü mānım ḫōd ni bolġay cism ü cānım örtedin͡g

Dime ni ḳıldım ni ḳıldın͡g cān ü kön͡glümni alıp
Örtedin͡g ey ḳātil-i nāmihr-bānım örtedin͡g

Dil-rübālıġ birle çūn yaḳtın͡g cemālin͡g şuʿlesin
Ḫasta kön͡glüm alġaç oḳ ey dil-sitānım örtedin͡g

Tolġanıp küysem ʿaceb yoḳ otḳa tüşken rişte dik
Çūn firāḳ otıġa cism-i nātüvanım örtedin͡g

Otḳa saldın͡g ṣabr u ʿaḳl u cān u kön͡glüm barçasın
Yoḳ u barım küydürüp yaḫşi yamanım örtedin͡g

Sāġarın͡g cān u cihāndın artuḳ irmiş sāḳiyā
Līkin ol ot birle oḳ cān u cihānım örtedin͡g

Tā Nevāyī dik bil ü aġzın͡g ḫayāli birle min
Uşbu yoḳ sevdāda peydā vü nihānım örtedin͡g

لام حرفی نینك لعبت لاری نینك لطایفی

Ey kön͡gül hicrān künidür tartıp efġān yıġlaġıl
Vey köz ayrılġun͡gdur ol gül-çihredin ḳan yıġlaġıl

Köz tutarmın ey bulut kim ötsen͡g ol gül-şen sarı
Çūn sağınsan͡g bizni ün tartıp firāvān yıġlaġıl

Rāstlıġ ḥaḳḳı üçün ey şemʿ her tün bezmide
Çıḳsa söz mindin küyüp bīḥadd ü pāyān yıġlaġıl

Ey ḳadeḥ ḳan yutmaġımnı meclisde sağınıp
Çikse gül-gūn bāde ol gül-berk-i ḫandān yıġlaġıl

Kön͡glüm alġan çaġda közdin menʿ-i eşk ittim ve līk
Ḳaṣd-ı cān hem ḳıldı çūn ol kön͡glüm alġan yıġlaġıl

Yol ḳatıḳ maḳṣūd mübhem yeʾs ġālib ey kön͡gül
Ün çikip bu ḥālin͡ge tā bardur imkān yıġlaġıl

Ey Nevāyī bil ü aġzıdın san͡ga yoḳtur naṣīb
Ḫvāh peydā nāle çikkil ḫvāh pinhān yıġlaġıl

میم حرفی نینك محبوب لاری نینك ملاقاتی

Kimge ḳıldım bir vefā kim yüz cefāsın körmedim
Körgüzüp yüz mihr min͡g derd ü belāsın körmedim

Kimge başımnı fidā ḳıldım ki başım ḳaṣdıġa
Her ṭarafdın yüz tümen tīġ-ı cefāsın körmedim

Kimge kön͡glüm eyledi mihr ü maḥabbet fāş kim
Her vefāġa yüz cefā anın͡g cezāsın körmedim

Kimge cānımnı esīr ittim ki cānım ḳatliġa
Ġayr sarı ḫulḳ u luṭf-ı cān-fezāsın körmedim

Kimge saldım köz ḳara vü aḳını ʿışḳ içre kim
Ḳan ara pinhān közüm aḳ u ḳarasın körmedim

Sin vefā ḥüsn ehlidin ḳılma tevaḳḳuʿ ey refīḳ
Kim min uşbu ḫaylnin͡g ḥüsn-i vefāsın körmedim

Ey Nevāyī tövbe andın ḳılmadım şeyḫ allıda
Kim bu işte deyr pīrinin͡g rıżāsın körmedim

و من نتایج فکره

Ārzū toḫmıġa ber ḫırmān ikenni bilmedim
Vaṣl naḫliġa şemer hicrān ikenni bilmedim

Heer vādīsiġa kirgen çaġda bildim ṭūli var
Līk munça bīḥad ü pāyān ikenni bilmedim

An͡gladım kim ṣaʿb imiş bīmār-ı fürḳat renci līk
Şerbeti zehr ü ġıżāsı ḳan ikenni bilmedim

Bister-i hicrānda bildim sancılur ḫār-ı firāḳ
Her ser-i mū tende bir peykān ikenni bilmedim

Çerḫ efsūn birdi kim bat olġusı hecrin͡gġa vaṣl
Munça anın͡g vaʿdesi yalġan ikenni bilmedim

Ġam tüni bildim bolur ʿāşıḳnın͡g ah u eşki līk
Ol biri şarşar bu bir ṭūfān ikenni bilmedim

Ey Nevāyī vaṣl eger tapsañ ġanīmet bil ki min
Rūz-gār-ı vaṣl ḫoş devrān ikenni bilmedim

نون حرفی نینك نازنین لاری نینك نموداری

Köñgül ki her sarı çāk oldı tīġ-ı hicrāndın
Bir öy durur ki tapuptur şikest her yandın

Sirişkim eyledi eflāk cevfini memlū
Kişi ni söz digey anıñ ḳaşıda ṭūfāndın

Yaḳası çākini Mecnūnnıñ asru köp ögme
Oyal bu kögsi üze çāk-i cism-i ʿuryāndın

Ḫayāli köñglüm ara sākin ü perişānmın
Ki ġayr-ı gerd-i fenā yaġmas uşbu vīrāndın

Belā oḳı közi yaġdurdı ey müselmānlar
Niler kilür mañga ol ikki nāmüselmāndın

Yitür köñgülge niçe devr ayaġı birle neşāṭ
Niçe melāl sañga yitse ehl-i devrāndın

Nevāyī aytma ger cān kirektür andın öt
Nidin ki ötsem ü yüz cāndın ötmegüm andın

ومن لطف طبعه

Ey müselmānlar fiġān ol kāfer-i ḫōd-kāmdın
Kim çıḳardı kökke efġān kişever-i İslāmdın

Laʿl-i rūḥ-efzāsıdın bir būse peyġām eyledi
Gerçi yalġan irdi min cān taptım ol peyġāmdın

Zülf ü ruḫsārıñdın ayru gerçi yoḳ şāmımġa ṣubḥ
Şemʿ dik her kice tā ṣubḥ örtenürmin şāmdın

Zülfidin köñglüm ki muḫliṣ taptı bar ol tilbe kim
Benddin ḳaçmış veyā ḳuş kim ḳutulmış dāmdın

Fürḳat eyyāmıda kim yād itmes ol meh-veş mini
Vaṣl tapsam min daġı yād itmey ol eyyāmdın

Cām-ı meyde boldu çūn ol büt cemāli cilve-ger
Kāfer-i ʿışḳ olġamın ger baş kötersem cāmdın

Deyr ara ey kim Nevāyīdin tilersin nām u neng
Bil ki ol bu yirge ḳaçıp kildi neng ü nāmdın

وله غفرالله له

Lebiñ meyi hevesidin müdām yıġlarmın
Piyāle dik boluban telḫ-kām yıġlarmın

Ġamıñ tünide küyüp şemʿ dik seḥerġa digin
Özümge uyḳunı eylep ḥarām yıġlarmın

Özümni her nimege kündüz eylerem meşġūl
Ġarīb ḥālime çūn boldı şām yıġlarmın

Tarıḳtı çerḫ yıġımdın meger ki bilmes idi
Ki derd-i hecr zamānım tamām yıġlarmın

Ḫayāl ile añga dip dem-bedem selāmımnı
Birip öz özüme andın peyām yıġlarmın

Bolup içim tola ḳan devr ili nifāḳıdın
Sarıġ ʿıẕār ile andaḳ ki cām yıġlarmın

Nevāyiyā yana bir lāle-ruḫ fırāḳında
Közüm yaşın ḳılıban lāle-fām yıġlarmın

واو حرفی نینك ولاهت افزای لاری نینك وقایعی

Gül saçar yil bāġ ara serv-i revānım kildi mü
Cān ısı güldin kilür ārām-ı cānım kildi mü

Bīḫōd irdim itkeli köñglüm çū kildim ḥālime
Aytıñ ol āvāre-i bīḫān u mānım kildi mü

Ḳalmış irdi ḫasta cān kilgende min mey-ḫāneġa
Añglaman kim ol żaʿīf-i nātüvānım kildi mü

Dimeñiz kim kildi meh-veşler sini öltürgeli
Mum diñ kim ḳātil-i nāmihr-bānım kildi mü

Hecridin öldüm dimeñ kim başıma kilmiş Mesīḥ
Aytıñ ol āsāyış-i rūḥ u revānım kildi mü

Kūyuñga ʿuşşāḳ kilgendin ḫaber tuttuñ ve līk
Dimediñ ol zār-ı bīnām u nişānım kildi mü

Zühd kūyige köñgül birle didiñ kim kilmediñ
Ey Nevāyī niçe aytıp ol yamanım kildi mü

وله رفع الله منزلته

Dime yüz kim Ḫuten gül-zārıdur bu
Dime ḫaṭ nāfe-i Tatarīdür bu

Közi öltürse la'li cān bağışlar
'Acāyib müdde'ā ıẓhārıdur bu

Disem zülfüñ mü köñglüm eyledi bend
Dir ey miskīn anıñ bir tārıdur bu

Sözi ger asru şīrīndür tañ irmes
Ḥadīs-i la'l-i şekker-bārıdur bu

Oğurlar cān zenaḫdānıñ ara ḥāl
Ki Bābil çāhınıñ 'ayyārıdur bu

Köñgül özlükni bir sāğarğa sattı
Meger deyr-i fenā ḫammārıdur bu

Nevāyīga disem ḳıl ey yigit raḥm
Külüp dir ni ḥayāsız ḳarıdur bu

هی حرفی نینك همايون وشلاری نینك هلاك انكيزليغلاری

Ḫalḳ mihrige mini yā Rab yana zār eyleme
Eyleseñ hem mihri yoḳlarğa giriftār eyleme

Mihr-bānlarğa dağı uçratsañ ilniñ mihrini
Nāgehān ḫāṭırları içre pedīdār eyleme

Ey perī ḳatlimğa meyl itseñ fidā cānım ve līk
Özge sarı ḫāṭırıñgnıñ meylin iẓhār eyleme

La'lidin kim ḳılsa bir cān-baḫş söz naḳl ey köñgül
Allıda cān cevheridin özge īs̱ār eyleme

Tüşte vaṣlı bolsa ger ḫōd barça soñğı uyḳudur
Ey Ḫızır ḥayvān suyı içmekke bīdār eyleme

Ḥalḳa-i küfr içre çūn ḳoydum ḳadem ey pīr-i deyr
Muğ-beçe zülfi ḫamıdın özge zünnār eyleme

Ey Nevāyī dem-bedem efgār köñglüñ sağınıp
İtik itik ün bile il köñglin efgār eyleme

يى حرفی نینك يغمالاری نینك يوز كور كوز ماكلاری

Veh ki hecriñ otı cism-i nātüvānım örtedi
Nātüvān cismimğa tüşken şu'le cānım örtedi

Ḳuzğaban köñglüm alaḫan u alaman eyledi
Ni alaḫan u alaman ḫān u mānım örtedi

Berḳ-ı 'ışḳıñ çünki tüşti ḫān u mānım boldı kül
Ṭurfa ot irdi ki peydā vü nihānım örtedi

Dime 'ışḳım neyledi kim rūz-gārıñgdur ḳara
Örtedi ey ḳātil-i nāmihr-bānım örtedi

La'l-i mahlūl eylegen dik ot yaḳıp ḫāşāk ile
Hecr cānım küydürüp cismimde ḳanım örtedi

Bolmasa nām u nişānım 'ayb ḳılmañ kim firāḳ
Rūz-gār evrāḳıdın nām u nişānım örtedi

Şām-ı hecride şefaḳ körseñ Nevāyī bil yaḳīn
Kim felekni şu'le-i ah u fiğānım örtedi

وله العجايب دين

Ah kim nāmihr-bānım 'azm-i bīdād eyledi
Bir yoh mihr ü vefā resmini ber-bād eyledi

Ḳorḳaram ehl-i vefā alı añga ḳılğay cefā
Bu cefālar kim vefā ehliğa bünyād eyledi

Bolmadı nāşād āḫır dem güneh bolğay diben
Bīgüneh aḫbābnı mundaḳ ki nāşād eyledi

Bir dem içre tünd seyl-i ḳahr ile ḳıldı ḫarāb
Her vefā ḳaṣrı ki yıllar anı ābād eyledi

Dem urarğa tapmadı ḥad kimse tā 'uşşāḳ üçün
Şaḥne eylep ğamzesin kirpikni cellād eyledi

Tindi ebnā-yı zamānnıñ iḫtilāf-ı ṭab'ıdın
Ḳim ki öz ṭab'ını bīkeslikke mu'tād eyledi

Köñgli mülkin ister ābād ü bozar ḫayl-i firāḳ
Tā Nevāyī 'azm-i mülk-i Esterābād eyledi

MÜSTEZĀD

Ni vesme vü ni kismedür ol zülf-i semen-sāy
Ni ġamze-i cādū
Meşşāṭa saṅga zāl-i felekdür meger ey ay
Ḫūrşīd aṅga közgü

Ḳaş yası bile kirpik oḳın her sarı atsaṅ
İmkān-ı ḫaṭā yoḳ
Her kimse ki bolġay aṅga bu nev' oḳ u yay
Tuz bolġusı ḳayu

Mescid yolın asrap niçe dīn ehli yoluḳsa
Reh-zenlıḳ itersin
Tiṅri yolını asramaḳ ey kāfer-i ḫōd-rāy
Bu nev' bolur mu

Ger istemedi ṣubḥ-ı ümīdimni yaşurġay
Miḥnet ḳara şāmı
Her yan saçılıp bes ni üçün boldı semen-sāy
Ol ṭurra-i Hindū

Hicrān tüniniṅ tīrelıġın kevkeb-i eşkim
Def' eylese taṅ yoḳ
Encüm sipehi köprek irür encümen-ārāy
Tün bolsa ḳaranġu

Ġam deştini ḳat' eyleben ol kūyge yitmen
Körmen anı tüş hem
Kim bolsa ḥarem şevḳı bile bādiye-peymāy
Közdin uçar uyḳu

Ol şūḫ Nevāyīni didi kim ḳılayın ḳatl
Bir köz uçı birle
Ey vāy ki bir hem aṅga köz salmadı ey vāy
Ḳatl uşbudur uşbu

MUḪAMMES

Şerbet-i yuḥyi'l-'ıẓām irni mey-i nābındadur
Sūre-i ve'ş-şems tefsīri yüzi bābındadur
Şerḥ-i māzāġa'l-baṣar nergisleri ḫvābındadur
Leyletü'l-mi'rācnıṅ şerḥi saçı tābındadur
Ḳābe ḳavseyn ittiḥādı ḳaşı miḥrābındadur

Ol ḳadi ṭūbādin artuḳ yüzi Rıżvāndın cemīl
Kim birür cān la'li her kim bolsa közidin ḳatīl
La'li reşkidin fiġān eylep ḳılıp eşkin sebīl
Köp yügürdi ravżada 'aynā'n tüsemmā selsebīl
Tapmadı ol çāşnī kim şekker-i nābındadur

Cān birür irdi Ḫıżır suyı ḫalāyıḳḳa ṣariḥ
'Īsī ölük tirgüzür irdi dip elfāẓ-ı faṣīḥ
La'lidin tā kim tekellüm ḳıldı ol şūḫ-ı melīḥ
Ḫıżrnıṅ 'aynı yaşunmış kökdin inmes hem Mesīḥ
Nitsün ol mu'ciz bu dem yāḳūt-ı sīrābındadur

Ḫaṭṭıdın boldı ḫacīl sünbül bile müşk-i Tatar
Ḳāmetiġa serv ile şimşāddın yüz ḳatla 'ār
Ferruḫ irmes 'ārıżı nev-rūzı dik 'īd ü bahār
Zülfiġa ḳadr ü berāt oḫşar velī yüz farḳı bar
Söz anıṅ yanındaġı ḫūrşīd ü meh-tābındadur

Her gedā igimde bolsa iski ton tā çāk-ceyb
Bilmey aṣl-ı niyyetin ḳılmaḳ ġalaṭdur şekk ü reyb
Ey Nevāyī çūn saṅga ma'lūm imestür sırr-ı ġayb
Luṭfını mey-ḫānede āşüfte görseṅ ḳılma 'ayb
Kim bu mecnūn iḫtiyārī zülfi ḳullābındadur

II

Niçe ey ay mindin ayru eylegey devrān sini
Bulmaġay yıllarda körmek bir nefes imkān sini
Cān tiler köṅlüm öyige eylegey mihmān sini
Kilgil ey ārām-ı cānım kim tileydür cān sini
Çihre aç kim körmek ister dīde-i giryān sini

Barġalı ol şūḫ kim cānım soraġın almadı
Cism anı istep ni ṣaḥrā kim ḳademni salmadı
Yoḳ turur bir dem ki bu vādīde baġrım talmadı
Ey ġazāl-i müşk-bū kil kim ḳoyun dik ḳalmadı
Vādīyi aḫtarmaġan istep bu ser-gerdān sini

Fürḳatiñgdin ey perī köñglüm ḫayāl-i żaʿfdın
Fāriġ irmestür zamānī ḳīl ü ḳāl-ı żaʿfdın
Dime kim niyçün körünmeysin melāl-i żaʿfdın
Sin perī-pinhān üçün min hem kemāl-i żaʿfdın
Ġāyib oldum il közidin körgeli pinhān sini

Çıḳtı ol ay hüsniġa zīnet birip zīver taḳıp
Ḳatl iterge cānnı zār eylep köñgülge ot yaḳıp
Anı körgeç közni deryā ḳıldı ḳan yaşın aḳıp
Ḳan ara ger ġarḳasın ey köz ni tañg kim bir baḳıp
Zār köñglümni çü ḳan ittiñg tutuptur ḳan sini

Ḳani ol kim sāġar-ı vaṣlıñgnı birseñg ilkime
Hezl itip gāhī gül ü geh nuḳl tirseñg ilkime
Nāümīd irmes niçe kim kirmes irseñg ilkime
Gerçi mümkin yoḳ velī bir ḳatla kirseñg ilkime
Barsa baş ildin çıḳarmaḳ özge ni imkān sini

Gerçi di alman ki nitkil nitmegil ey muġ-beçe
Hecr ile cānımġa her dem yitmegil ey muġ-beçe
Raḥm itip her dem ḳaşımdın kitmegil ey muġ-beçe
Köz yüzüñgdin almasam ʿayb itmegil ey muġ-beçe
Eyley alman dīdedin ġāyib min-i ḥayrān sini

Ger min-i mecnūn-ı şeydā pūye ḳılsam baḥr ü ber
Yoḳsa şehr ü kūy ara her yan yügürsem bīḫaber
Dimegil kim her işikke niyçün eleypsin güzer
Ey perī ger tilberep bolmış Nevāyī der-beder
Bu durur maḳṣūd añga kim istegey her yan sini

MÜSEDDES

Cānım örterge ol otluḳ çihre gül-zār-ı Ḫalīl
Anı rūşen eylegen gūgird otı yanıda nīl
Yā Rab ol ḥüsn ü cemāl eveide yüz miñg ay u yıl
Ni cemāliñgġa zevāl olsun ni ḥüsnüñgġa bedīl
Ey cemāliñg lāyezāl ü bībedel ḥüsnüñg cemīl
Ay yüzüñgdür aḥsen-i taḳvīm üçün rūşen delīl

Ṭurfadur kim yüz üze ikki lebiñg gūyā bolur
Bir ḳuyaş ikki Mesīḥāġa ḳaçan meʾvā bolur
Köñglüm içre ḳaşlarıñgdın ḥayretim peydā bolur
Kim ḳaçan bu nevʿ bir ḳurbānda ikki yā bolur
Zülfüñgüz ḥayrānımın kim yılda bir yeldā bolur
Ayda kim kördi iki yeldā tüni mundaḳ ṭavīl

Ol aġız peydā imestür nüktei aytılmayın
Bil daġı ẓāhir imes bārīk-bīnlik ḳılmayın
Ol ʿıyān irmes ʿadem sarı naẓar açılmayın
Bu yaḳīn bolmas vücūd esbābıdın ayrılmayın
Aġzıñg u biliñgniñg esrārın kemāhī bilmeyin
Mū-şigāf ü ḫurde-bīnler içre tüşti ḳāl ü ḳīl

Közleriñg bādāmı hecridin bolup cismim saḳīm
Çıḳtı cānım ey ḳara köz bes ki hecriñg birdi bīm
Bu vaṣiyyet ḳılmışam kim müşfiḳ u yār u nedīm
Naʿşıma ol kūy tofraġını ḳılġaylar ḥarīm
Çün ḳara bādām tābūt üzredür resm-i ḳadīm
Köz cenāzem sarı sal kim sinsizin boldum ḳatīl

Bāreke'llah ey ṣabā ehlā ve sehlā merḥabā
Kim ḫaber köp birdiñg ol gül-çihredin ḳılmay ibā
Vaṣlıġa çün yittim ü açtı cemāl ol dil-rübā
Özlügüm bardı fenā yilige andaḳ kim hebā
ʿIşḳ maḥv itti mini sin çıḳ aradın ey ṣabā
Lī maʿa'llahıñg maḳāmıda ni hacet Cebrayīl

Niçe kim sürsün Mesīḥ enfāsı cān-perver kelām
Yā ki cennet vaṣfıda İdrīs ḳılsun ihtimām
Çerḫ bāġı birle cennet gül-şenin ḳılman maḳām
Kim manĝa ḫālā benaḳd ey zād-ı serv-i ḫōş-ḫırām
Sünbülünĝdür ʿuḳde-i reʾs ü yüzünĝ māh-ı tamām
ʿĀrıżınĝ firdevs ü ḳad tūbā vü laʿlinĝ selsebīl

Ol perīninĝ çūn irür ḳan tökkeli māhir közi
Ol sebebdin her nefes yüz ḳatl iter ẓāhir közi
Ey Nevāyī siḥr birle çūn bolur nāẓır közi
Her naẓarda öltürürüsin ḫastanı sāḥir közi
Cān birür Luṭfī vü ḳılmas bir naẓar kāfer közi
Ṭāliʿimġa alı kim ösrük ikeç boldı baḫīl

II

ʿIşḳ zār itti ḫalāyıḳ ibtilāsıdın mini
Her zamān bir ṭaʿne ger mühliḳ edāsıdın mini
Hecr ḫōd küydürdi derd-i bīdevāsıdın mini
Hem ölüm ḳılġay ḫalāṣ anınĝ cefāsıdın mini
Ey ecel āzād ḳıl hicrān belāsıdın mini
Bir yolı ḳutḳar ulusnınĝ māceräsıdın mini

ʿIşḳ bāġı ḫāletin sor ʿāşıḳ-ı āgāhdın
Kim fezāsıda tefāvüt yoḳ gedā vü şāhdın
Hem suyı yitken yürekler içre ḳazġan çāhdın
Hem hevāsı otluḳ ah ü nāle-i cān-gāhdın
Żaʿfım aştı hecr bāġında sirişk ü ahdın
Ḳutḳar ey vaṣl ol çemen āb ü hevāsıdın mini

Niçe ey hicrān otı ansız mini küydürgesin
Cānıma her laḥẓa fürḳat şuʿlesi yitkürgesin
Nātüvān könĝlümge her dem yüz belā kiltürgesin
Zār cismimni ecel vādīsi sarı sürgesin
Ey ecel ḳorḳutma öltürgüm diben öltürgesin
Ger tirik tapsanĝ firāḳınınĝ cefāsıdın mini

Kafer-i ʿışḳ olmışam ʿışḳınĝġa īmānım fidā
Bolsa yüz īmān sanĝa ey nāmüselmānım fidā

ʿIşḳ ara reşk eyledi bu cism-i vīrānım fidā
Hecr ḫōd ḳıldı nikim peydā vü pinhānımı fidā
ʿIşḳ u reşk ü hecr mühlik veh anĝa cānım fidā
Kim çıḳarġay bu belālarnınĝ arasıdın mini

Müddeʿī kim her zamān eyler cefā bünyād ü ẓulm
Ṣabr u ḫūşumnı birür andaḳ cefā ber-bād ü ẓulm
Cān bile könĝlümni eyler ol cefā nāşād ü ẓulm
Gerçi ṭabʿıġa anınĝ bolmış cefā muʿtād ü ẓulm
Her niçe ötkerse ḫaddin müddeʿī bīdād ü ẓulm
Ötkere almas viṣālinĝ müddeʿāsıdın mini

Derd-i hicrān ḳaṣd-ı cānım eyledi bil sāḳiyā
Hecrdin cānımġadur her laḥẓa yüz yıl sāḳiyā
Eyle derd içre irür ḫōd ṣabr müşkil sāḳiyā
Uşbu derdimġa devā cāmī kerem ḳıl sāḳiyā
Dir ki ṣabr itkil ḫakīm-i ʿaḳl ḳılġıl sāḳiyā
Bir ḳadeḥ birle ḫalāṣ anınĝ devāsıdın mini

Çūn Nevāyī cānımı mey ārzūsı küydürür
Yoḳ gedālıḳḳa ʿaceb mey-ḫānelerde ger yürür
Cürʿaī deyr ehli bir künçe zamānı tilmürür
Şāh eger mundaḳ gedānı salṭanatḳa yitkürür
Ey Ḥüseynī salṭanatdın ança faḫrım yoḳ turur
Kim digeyler kūyınınĝ ḫayl-i gedāsıdın mini

TERCĪ'-İ BEND

Ey kirpigi nīş ü közi ḫūn-ḫʷār
Cānımnı niçe ḳılursın efgār

La'liñg ġamıdın köñgülde irdi
Her ḳan ki sirişkim itti ıẓhār

Heyhāt ki hecriñg ilkidindür
Cānımda elem tenimde āzār

Yüzüñgni körüp min-i remīde
'Işḳ otıġa bolġalı giriftār

Sin irdiñg meclisim ḥarīfi
Kim yidi ḥased sipihr-i ġaddār

Yüz ḥasret ile mini ayırdı
Vaṣlıñgdın eyā ḫuceste-dīdār

İmdi ki firāḳ ara tüşüpmin
Tapḳunça yana ḥarīf yā yār

Yādıñgnı ḳılay ḥarīf-i meclis
Fikriñgni itey köñgülge mūnis

*

Cānımġa ḳılur iseñg cefānı
Geh gāhī arada kör Ḫudānı

Derdiñg bile eyle şādmın kim
Ölsem daġı istemem devānı

Sindin dir idim ki çāre bolġay
Hecr itse ḥazīn bu mübtelānı

Her luṭf ki min tutar idim köz
Yüz vāy ki sinde körmen anı

Vaṣlıñg bile didim eyleyin şād
Bu şifte cān-ı bīnevānı

Ḳaşdıñġa velī çikip turur ḫalḳ
Yüz ḫancer ü nāvek-i cefānı

Min daġı ḳaçan żarūret olsa
Bir gūşede olturup nihānī

Yādıñgnı ḳılay ḥarīf-i meclis
Fikriñgni itey köñgülge mūnis

*

Geh gāh itim dip eylegil yād
Dīvāne ḳuluñgnı ey perī-zād

Bir laḥẓada bozdı seyl-i eşkim
Her ṭarḥ ki ṣabr ḳıldı bünyād

Her ruḳ'a ki yazdı ṣabr ile hūş
Savuġ nefesimdin oldı ber-bād

Köp isteme köñglüm ıżṭırābın
Ḳuş talpınurın niçük ki ṣayyād

Sin gerçi ġamımdın itmediñg fikr
Yā tilbeligimni ḳılmadıñg yād

Sulṭānsın ü yoḳ turur sañga ḥükm
Līkin min-i derd-mend-i nāşād

Bu ġuṣṣaġa tapmasam çū tedbīr
Her laḥẓa çikip fiġān ü feryād

Yādıñgnı ḳılay ḥarīf-i meclis
Fikriñgni iter köñgülge mūnis

*

Bilmen ki yüzüñg perī dik ey cān
Niyçün yana közdin oldı pinhān

Tā boldı yüzüñg nihān közümdin
Eşk ornıġa tinmeyin aḳar ḳan

Luṭfuñg bile bir kün itmediñg yād
Tā tüşti mañga belā-yı hicrān

Veh ḳani burunġı mihr ü peyvend
Gūyā unutuldı 'ahd ü peymān

Baḫtım kibi düşman olduñg āḫır
Bu derdġa yüz nefīr ü efġān

Sindin mañga çün ġaraż sin oķ sin
Bes boldı firāķ u vaṣl yek-sān

Taḥķīķ çü añladım ki imdi
Vaṣlıñġa yiterge yoķtur imkān

Yādıñnı ķılay ḥarīf-i meclis
Fiķriñni itey köñülge mūnis

*

Cismiñ ki imes ḥayātdın kem
Ni cism ki rūḥ irür mücessem

Birbir saġınıp lebiñ ḥadīsin
Ķan yıġlar iki közüm demā-dem

Ġam-kīn tileseñ mini ķutulmay
Ġamdın tilesem özümni ḫurrem

Tā boldı bu zār-ı ḫasta maḥrūm
Vaṣlıñdın u ġamġa boldı maḥrem

Çikti köñül andaķ otluķ ahī
Kim küydi şerārı birle ʿālem

Bu nevʿ şerāreliġ otumnıñ
Teskīni üçün min-i ḥazīn hem

Yādıñnı ķılay ḥarīf-i meclis
Fikriñni itey köñülge mūnis

*

Ol dürc-i ʿaķīķ u laʿl-i sīrāb
Cezʿımdın aķızdılar dür-i nāb

Tā cām-ı maḥabbetiñni tartıp
Köñlümge yitişti ʿışķdın tāb

Hem dōstlar oldı mañga düşman
Hem terk-i maḥabbet itti aḥbāb

Sindin ʿaceb irdi barı ey dōst
Düşmanlar üçün tüzetmek esbāb

Maḥrūm ķuluñnı maḥrem itse
Vaṣlıñ ḥaremiġa Ḥayy-i Vehhāb

Kūyüñni ķılay özümge ķıble
Ķaşıñnı itey közümge miḥrāb

Yāḫūd yitiben ḫumār-ı hicrān
Vaṣlıñ meyi boldı irse nāyāb

Yādıñnı ķılay ḥarīf-i meclis
Fikriñni itey köñülge mūnis

*

Ey kişver-i ḥüsn üzre ḥākim
Ḫūblar barı ḥażretiñde ḫādim

Bozduñ bu köñülni lācerem mülk
Vīrān bolur olsa şāh ẓālim

Hicrān mini çünki öltürür zār
Sin hem meded itmekiñ ni lāzım

Her niçe ki bīʿināyet olup
Ķıldıñ mini bīgünāh mücrim

Ümmīd budur ki yana Tiñri
Ķılsa mini maķdemiñġa ʿāzim

İķbāl kibi turup ķaşıñda
Bolsam yana ḫidmetiñġa cāzim

Vaṣlıñġa ġazel tefekkür eylep
Unutķamın uşbu beytni kim

Yādıñnı ķılay ḥarīf-i meclis
Fikriñni itey köñülge mūnis

MUḲAṬṬAʿĀT

Ḥaḳ Taʿālā maḫzenin añglap ki ḫālī bolmamış
Ḫalḳdın her kim ki cemʿiyyetḳa esbāb istegey
Mihr ʿālemni münevver eyleben ol külbesin
Yaruturġa tīre tündin germ-i şeb-tāb istegey

* * *

Nükte esnāsıda Ḥabīb-i İlah
Didi el kāsibü ḥabīb-i Allah
Maʿnī aytur bu sözge bir kāmil
Ki sözi irdi Ḥaḳ sarı şāmil
Ġaraż irmes bu kesbdin dünyā
Bel irür kesbdin murād fenā

* * *

Kirmegey cennet içre hīç baḫīl
Gerçi ol bolsa Seyyid-i Ḳureşī
Barmaġay dūzaḫ içre hīç saḫī
Fī'l-mesel bolsa Bende-i Ḥabeşī

* * *

Çūn ġaraż sözdin irür maʿnī añga
Nāḳil olsa ḫvāh ḫātūn ḫvāh ir
Sözci ḥālin baḳma baḳ söz ḥālini
Körme kim dir anı körgil kim ni dir

* * *

Üç kişidin üç iş yaman körünür
Sañga ʿarżeyley ehl-i dünyādın
Şāhdın tündluġ u ġanīdin buḫl
Mālġa meyl ü ḥırṣ dānādın

* * *

Rāzıı asra çünki fāş ittiñ
Yana pinhān bolurmı ḳılma heves
Köñlüñ içre nefes kibidür rāz
Ḳaytmas kimsedin çū çıḳtı nefes

* * *

Eger nādān maḥalsiz herze kim aytur dilīr aytur
Ḳulaḳḳa yaḳmasa menʿīġa tenbīh eylemek bolmas
İşek ṣavtı Kelāmu'llahda kildi enkerü'l-aṣvāt
Anıñ ṣavtıġa taḳrīb ü teḥāşī istemek bolmas

* * *

İr urup laʿl-i tāc ile gülbāng
Zen veş il ḳaysi herze kim dimegey
Vaktide tartıban ḫurūs nidā
Ni necāset ki mākiyān yimegey

* * *

Tāc köp derd-i ser birür bizge
Ẓulmidür ʿaḳl u hūş tārācı
Başımızdın bu tācnı kem ḳıl
Barça ger bolsa salṭanat tācı

* * *

Nevāyī şiʿri toḳḳuz beyt ü on bir beyt ü on üç beyt
Ki levḥ üzre ḳalem zīnet birür ol dürr-i meknūndın
Bu kim elbette yitti beytdin öksük imes yaʿnī
Tenezzül eyley almas rütbe içre yitti gerdūndın

* * *

ʿİlmdin kesb ḳıl ki sūd irmes
Çerḫ müşkillerini ḥal ḳılmaḳ
Līkin ol ʿilm dağı nefʿ itmes
Biliben bolmasa ʿamel ḳılmaḳ

LUĠAZLAR

Bedayiu'l-vasat'ta on tane lûgaz bulunmaktadır: kalem, teneke, iğne, mikraz, ok, enar, bil, yumurtka, pakî, pervane.

Mikraz

Birer ayağları hem bar u ṭurfaraḳ bu kim
Ayaġ uçıda birer köz hem ittiler ıẓhār
Ḳaçan ayağların almas tururlar ol sā'at
Ḳanat urarġa bolurlar ṭuyūr dik ṭayyār
Ḳanat köp urmaġ ile bir ḳarı uçarları yoḳ
Uçarda gerçi ḳarıdur alarġa istiẓhār

Ok

Ni ḳuş durur ki uçar üç ḳanat bile līkin
Eger ḳonar hem açuḳdur ḳanatları barı
Ḳanatı sarıdur aġzı ve līk dāyim açuḳ
Bu ṭurfaraḳ ki bolur ḳuyruġıda minḳārı
İrür anıñg kibi tüz köñgli āşıyānıda oḳ
Sipihr ca'besidin isteseñg nümū-dārī

Yumurtka

Ol ḥoḳḳa-i 'āc kim ḳılurlar gül-fām
Kim cevfi penīr ü miskedin toldı tamām
Kim anıñg uruşturmaġıdın ister kām
Nākām uşatḳusıdur anı nākām

Pervane

Ol ḳuş ki te'aşşuḳ durur endīşe añga
Bir naḫlġa kim şāmdadur bīşe añga
Şāḫı uçıdın 'ıyān bolup rīşe añga
Gül açmaḳ oşol rīşesidin pīşe añga

TUYUĠLAR

Yā Rab ol şehd ü şeker yā leb durur
Yā meger şehd ü şeker yalap durur
Cānıma peyveste nāvek atḳalı
Ġamze oḳın ḳaşıġa ya leb durur

* * *

Cevr oḳın cānımġa sāḳī yazmadı
Vaṣl cāmıdın ḫumārım yazmadı
Kilk-i ḳudret sebz-ḫaṭlar 'ışḳıdın
Özge iş allımġa gūyā yazmadı

* * *

La'lidin cānımġa otlar yaḳılur
Ḳaşı ḳaddimni cefādın ya ḳılur
Min vefāsı va'desidin şādmın
Ol vefā bilmen ki ḳılmas yā ḳılur

* * *

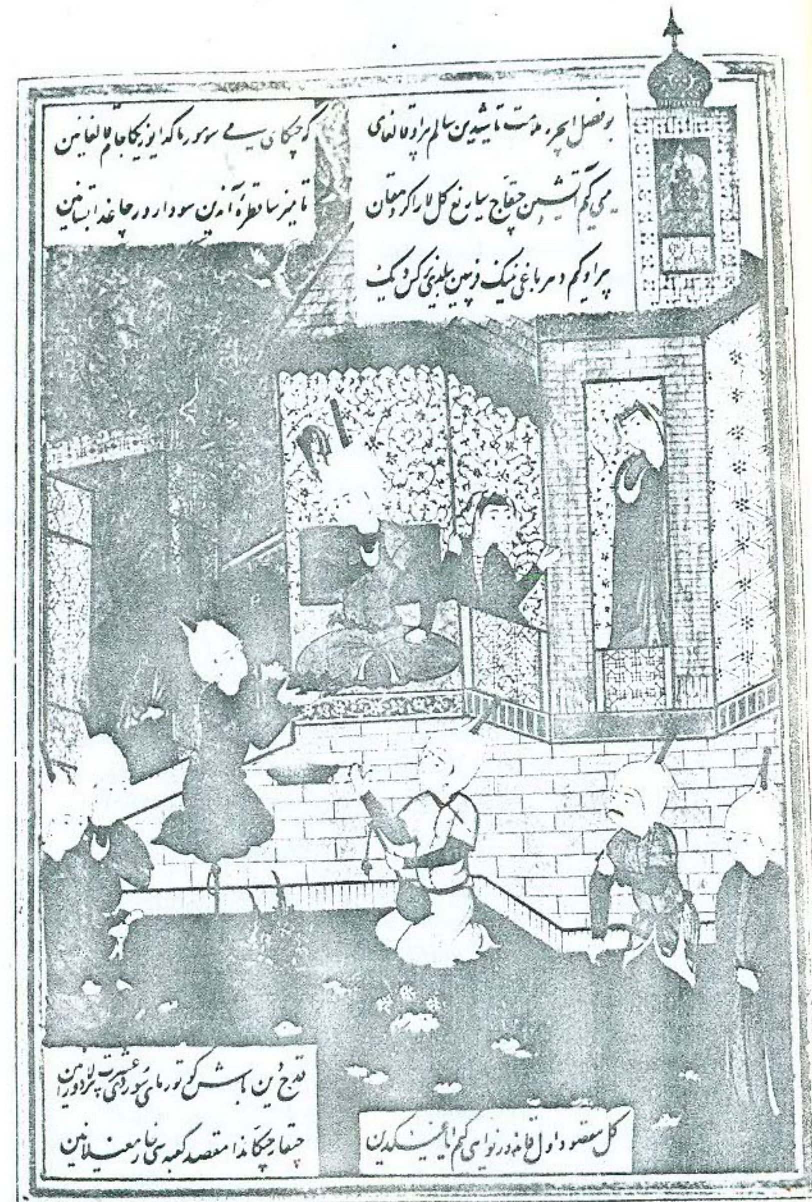
Ötkeli ol serv-i gül-ruḫ-sārıdın
Yoḳ ḫaber ol serv-i gül-ruḫ sarıdın
Hecridin bāġ içre birür yādıma
Ḳāmetidin serv gül-ruḫsārıdın

* * *

Ol perī 'ışḳıda bu dīvāneni
Ey ki istersin kilip külḫanda kör
Bir ḳadeḥ ol gülni ḫandān eyledi
Ey köñgül neẓẓāre it gül-ḫande kör

* * *

Naḳş tutmış közde ol yaşım miniñg
Eyle kim barmas yuban yaşım miniñg
Kāmım ölmektür ḥabībimdin yıraḳ
Ger ḫōd olsun Ḫıżrça yaşım miniñg

Topkapı, Revan Ktp., No. 803 Garaibü's Sıgar, v. 135 b

IV. DİVAN

FEVĀYİDÜ'L-KİBER

FEVĀYİDÜ'L-KİBER

ĠAZELİYYĀT

الف حرفی نینك آفت لاری نینك ابتداسی

Ey yitti manżar ṭarḥıġa Mi'mār ṣun'ūñgdın binā
Maṣnū'lar fānī velī meslūb Ṣāni'din fenā

Çikmey melek luṭfuñg küni cüz ẕikr ile tesbīḥ üni
Ādem diben ḳahrıñg tüni her dem ẓalemnā Rabbenā

Ḥamdiñgde her kūteh-naẓar hem güng ü lāl olġay meger
Çūn kim dimiş ḫayru'l-beşer ol yirde lā uḥṣī ṡenā

Cins-i beşer yoḳ āgehiñg ḫūrşīd ḫāk-i der-gehiñg
Kök mehd ara ṭıfl-ı rehiñg yitti ata vü tört ana

Faḳr ehli istep ḳurbetiñg ehl-i ġınā hem ṭā'atıñg
Yitkenge dāġ-ı fürḳatiñg ni faḳr nāfi' ni ġınā

Vaṣlıñgda 'işret ḫūb irür 'ayş u ṭarab merġūb irür
Sinsiz mañga maṭlūb irür tende elem cānda 'anā

'Işḳıñgda bir dīvānelıġ şevḳuñgda bir ferzānelıġ
Aġyārdın bīgānelıġ eylep özüñgge āşnā

Cürm ü günehlerdin ötüp kiltürme yüzge ḳorḳutup
Lāle eger saġar tutup mūsīce ger ḳılmış zinā

Bardur Nevāyī bīkesī 'ışḳ içre andaḳ kim ḫasī
Çūn örtediñg anı besī dūzaḫda köydürme yana

حضرت باری تعالی نینك حمد و ثنایی دا

Rūşen durur ki mihr yüzüñgdin alur ṣafā
Yoḳsa ni vech ile ḳamer andın tapar żiyā

Ćarḳ-ı muḥīṭ-ı 'ışḳıñg idi cān ile köñgül
Ol dem ki rūḥ imes idi ten birle āşnā

Gülde yüzüñg leṭāfetidin rengi körmese
Bülbülġa ni idi bu fiġān birle bu nevā

Bir zerre ağzı remzini her kim ki angladı
Yolı ʿadem ṭarīḳıdur u zādı reh-fenā

Ol zinde-dil ḥayāt-ı ebed vaṣldın tapar
Kim nīş-i ġamnı nūş dir ü derdrni devā

Lāmī ki vaṣl ayağıġa tapmıştur ittiṣāl
Ol lāmdur ki ortada almış anı belā

Özdin ḳutul Nevāyī vü maḳṣadġa yit ki ḳuş
Yitmes çemenġa bolsa ḳafes içre mübtelā

نعت رسول دا صلى الله عليه وآله وسلم

Zihī hilāling olup ay başıġa tīġ-ı belā
Bir almasız iki yarġan sin ü ḳuyaş meselā

Tutup sanga çū mey-i luṭf sāḳī-i raḥmet
Şefāʿating urup ikki cihān ilige ṣalā

Risāleting demidin şerʿ közgüsige celī
Siyāseting otıdın küfr rāhibiġa celā

Hem ehl-i ravżaġa firdevs sinsizin çeh-i veyl
Hem ehl-i veyl işi hecring otıda vāveylā

Ḫumār dāfiʿi bolġay mu sāḳī-i kevser
Bu deyr içinde mey-i ʿışḳıng içmegenge tola

Tilimde zikring ü könglümdedür ḫayāling şükr
Ki barı sinsiz imes ṣoḥbetim ḥalā vü melā

Nevāyī oldı besī ḫvār u pest ḫas yanglıġ
Sining yolungda ise bes anga bu ʿizz ü ʿalā

وله ستر الله عيوبه

Laʿling ol ot ki köngül miçmer anga
Yā köngül düre ü lebing gevher anga

Ġamıdın ayru imen kim tutmış
Üns bu ḫāṭır-ı ġam-perver anga

Zārdur tilbe köngül kim körünür
Her dem ol ḥūr-ı perī-peyker anga

Ḳan köngüldin ni ʿaceb turmasa kim
Kirpiking her dem urar nişter anga

Hecr otıdın tenim ol nevʿ küyer
Kim irür astıda kül bister anga

Hecridin ḥālim irür andaḳ kim
Bolmaġay körmegüçe bāver anga

Dehr ḫoş gül-şen irür neyley kim
Yoḳ vefā gülleridin zīver anga

Cān alurda ġam-ı hecr ey sāḳī
Çāredür bāde bile sāġar anga

Yüzi vaṣfıġa Nevāyī tüşmiş
Berk-i güldin yasangız defter anga

وله تغمده الله بغفرانه

Egerçi yoḳ ṭalebingdin demī ḳarar manga
İrādet imgekidür bu ni iḫtiyār manga

Viṣāl devletin ol kün özümge cezm ittim
Ki hecr ġuṣṣasın itti ḥavāle yār manga

Çū yār könglide bolsam belā manga yavumas
Bu vechdin ki timurdın bolur ḥıṣār manga

Ni bilsün ol kişi kim çikmemiş firāḳ tünin
Ki ni ṣıfat kicedür tīre rūz-gār manga

Buyurmaġıl yana ṣabr ey ṭabīb Tingri üçün
Ki uşbu şerbet imes imdi sāz-vār manga

Ḳaçıp ʿademġa bar ey ʿaḳl u fehm ü dānişdin
Vaṭan barında bu yat il ara ni bar manga

Nevāyī dik ḳadidin ḳılsam ölgeli āheng
Biyik maḳām tapıban u yasang mezār manga

وله العجايب دين

Veh ki boldum ʿışḳ ara bir bīvefāġa mübtelā
Bolmasun ehl-i vefā mundaḳ belāġa mübtelā

Anglaġay mecnūnluġ u bīdilligımnı her kişi
Kim boluptur bir perī-veş dil-rübāġa mübtelā

Zāhidā rüsvālığım ṭa'n eylediñ cehd eyle kim
Bolmağaysın ol közi ḳaşı ḳarağa mübtelā

Bolmayın bīgāne yār u āşnādın çāre yoḳ
Ḫvāh bol bīgāne vü ḫvāh āşnāğa mübtelā

Pādişā birle gedā ḥālimğa külse ni 'aceb
Bolsa min yañlığ gedāyī pādişāğa mübtelā

Bolmış ol kāfer ğamı dīvāne köñlümdin melūl
Hīç kāfer bolmasun min mübtelāğa mübtelā

Sāḳıyā mey tut ki derdiniñ devāsı bādedür
Hecrdin kim bolsa derd-i bīdevāğa mübtelā

Kir ḫarābāt içre vü bol rindler vābestesi
Ḫānḳahda bolğuça ehl-i riyāğa mübtelā

Ey Nevāyī yana ol bed-'ahddın bolsam ḫalāṣ
'Ahd ḳıldım kim yana bolmay yanağa mübtelā

وله النوادر دين

Mañga ni menzil ü me'vā 'ıyān ni ḫān u mān peydā
Ni cānımdın eṣer ẓāhir ni köñlümdin nişān peydā

Ḫıred maḫfī beden fānī köñgül ğāyib ṭarab ma'dūm
Barı sehl irdi bolsa irdi ol nāmihr-bān peydā

Şikīb ü ṣabr u hūş itmiş ḳarār u 'aḳl u cān kitmiş
Ni ğam ger bolsa ol ārām-ı rūḥ ol ḳūt-ı cān peydā

Ḫayāli cānda peydādur sözi efğānda peydādur
Özi hem nitti veh allımda bolsa bir zamān peydā

Olar ḥāletde min ansız ṭarabdın körmeyin ölmey
Dimeñg ta'cīl ile ol 'ömr bolsa nāgehān peydā

Ḳıyāmet irdi ansız kim yüz açtı ey müselmānlar
Boluñg vāḳıf ki boldı fitne-i āḫır zamān peyda

Kiser yüz naḫlni her dem ḳılur yüz servni ḫurrem
Te'accüb kör ki bu gül-şende irmes bāğ-bān peydā

Ḥaẕer ḳılmaḳ ḳażā cellādıdın bolmas ki yıllardur
Ḳılur ḳatl eyle kim ni tīğ irür ẓāhir ni ḳan peydā

Sañga cān şevḳıdın birdi Nevāyī yoḳ eceldin kim
Ecel tapḳunça irmes ol ża'īf-i nātüvān peydā

بی حرفی نینك بلالارنینك بدایتی

Bāğıñga yitmesün āşūb ḫazāndın yā Rab
Gül bile vü serviñge āsīb zamāndın yā Rab

Aldı cān la'li vü ilge lebi cān birgüçiler
Barça ḳul bolsun anıñg allıda cāndın yā Rab

Derdini bes ki nihān tuttum olarmın pinhān
Vāḳıf itkil anı bu derd-i nihāndın yā Rab

Yaman aḥvālime köz salmadı ol ay yaḫşi
Yaḫşi āgāh ḳıl anı bu yamandın yā Rab

Yüz cihān ẓulm cihān ehli mañga ḳıldı mini
Fārıġ it ehl-i cihān birle cihāndın yā Rab

Biriben köñglüme cem'iyyet-i ḫāṭır ḳutḳar
Her ni kim andın irür tefriḳa andın yā Rab

Küyide hecr figānın ki Nevāyī tartar
Hem mini hem anı ḳutḳar bu figāndın yā Rab

ومن طوالع مطالع اسراره

Ḫōş turur bir tīre şām-ı hecr iki yār uçraşıp
Tanışıp birbirlerin muḥkem ḳoçuşup yığlaşıp

Hecr derdi vü firāḳ endūhığa teskīn bola
Olturup ülfet bile birbirlerige yandaşıp

Fürḳat eyyāmıda her birniñg başığa kilgenin
Yüz tümen hem-derdlıḡlar birle her dem sözleşip

Gāh vaṣl ıḳbāliniñg 'işretleridin şükr dip
Geh firāḳ idbārınıñg şiddetleridin muñgraşıp

Gāh ikki rişte yañglığ kim tapar birbirge tāb
İkkilik fehm olmağu dik birbirige çırmaşıp

Geh bu çırmanmağ açılğanda hem ikki rişte dik
Tāb açılsa ḳaytara hem birbirige tulğaşıp

İkki yandın ḳol ḥamāyil birle birk andaḳ çikip
Kim yana birbirdin ayrılmas meşellik ornaşıp

'Ayn-ı vaṣl içre işi ötse şikāyet mūcebi
İkki yandın ref' itip birbirlerini aldaşıp

Ey Nevāyī bu muḥāl endīşeġa çırmaşma köp
Cür'et eylep bīteḥāşī sözleriñ ḥaddin aşıp

تی حرفی نینك تاراج كرلاری نینك تماشاسی

Bolmışam 'āşık yana ey 'aḳl-ı nāfercām kit
Tün kün iş bolmış maña çikmek lebā-leb cām kit

Bir ḳadeḥ-keş muġ-beçe köñlüm alıptur deyr ara
Dīn ü taḳvā cānibidin ey ḫayāl-i ḫām kit

Deyr piri çün bilimge baġladı zünnār-ı küfr
'İbret al ey muḳtedā-yi zümre-i İslām kit

Kildiñ ü pendim didiñ ey şeyḫ sin hem pend işit
Ḳoyġıl u deyr içre bolmastın burun bed-nām kit

Min ḥarīm-i deyr ara tuttum maḳām ey pārsā
Sin ḥarem 'azmiġa ger baġlap iseñ iḥrām kit

Mest ü rüsvā min ḫarābāt içre kördüñ ey refīḳ
Bolmaġuñ bolsañ miniñ dik rind ü dürd-āşām kit

Kilmes irgeç rindler bezmiġa kitmek isteme
Ger kiter bolsañ içip daġı tutup bir cām kit

Ey kıñgül çün bīvefādur ādemī tapsañ perī
'Azm itip ol yan bu sarı ḳoymayın bir kām kit

Ey Nevāyī çün bu gül-şen gülleride yoḳ vefā
Anda köñlüñ bülbüliġa birmegil ārām kit

ومن نفایس انفاسه الشریفه

Ey müsellem sañga her yaḫşi ṣıfāt
Bu ṣıfātıñ bile yoḳ sin kibi ẕāt

Ḫaṭ sañga ḫużr u lebiñ çeşme-i Ḫıżr
Nutḳuñ ol çeşme ara āb-ı ḥayāt

Ḥarekātıñ ara teskīn ẓāhir
Līk teskīn çaġıda ḫoş ḥarekāt

Zülfüñ āvāre köñüllerdin irür
Yüz Skenderni itürgen ẓulümāt

Sünbülüñgnüñ reseni bolmasa yoḳ
Zeḳanıñ çāhıda imkān-ı necāt

Ḫum irür yir küresi cām aḫter
Sāḳiyā bir muña seyr aña ṣebāt

'Işḳ vaḳtini Nevāyī ḫoş tut
Kim irür asru şerīf ol evḳāt

جیم حرفی نینك جمیله لاری نینك جلوه سی

Ḳavmaġıl köñlümni zülfüñ içre ārām eylegeç
Ḳuşnı kim āzād itiptür beste-i dām eylegeç

Ol ni cāndur kim gedā yañlıġ ḳılurlar şāhlar
Yüz du'ā cāmġa her ḳaysını deşnām eylegeç

La'li şevḳın yaşururmın ḳan yutup tā saġmın
Asray alman özni gül-gūn bāde-āşām eylegeç

Gül perīşān oldı vü serv-i sehī taptı şikest
Bāġ ara gilgeşt ol serv-i gül-endām eylegeç

Dehr gül-zārıġa ot saldı cemāli berḳıdın
Mey otıdın gūneī ruḫsārı gül-fām eylegeç

Sāḳıyā mey tut ki hicrān şiddeti ṭuġyāndadur
Yıġlamaḳ teskīn birür meyl-i mey ü cām eylegeç

Deyr içinde sorma zünnārımnı kim ol muġ-beçe
Muḥkem itti zülfidin tārāc-ı İslām eylegeç

Lehv ü 'ışyān birle ötti 'ömr ü hīç iş ḳılmadım
Ot tüşer cānımġa żikr-i faṣl ü eyyām eylegeç

Ger Nevāyī hecridin ölmiş velī yüz cān tapar
La'l-i rūḥ-efzāsıdın bir būse in'ām eylegeç

جیم حرفی نینك چابك لاری نینك چهره كشای لیغی

Maña eger diseñgiz cān bile cihāndın kiç
Kiçey ve līk mum dimeñgiz ki andan kiç

Zamān ü ehl-i zamāndın diñgiz ki kiç līkin
Dimeñg bu sözni kim ol āfet-i zamāndın kiç

Ġamıda ḳan yaşım ol nev' baḥrdur ki kişi
Ḳalur taḥayyür ara dimesem ki ḳandın kiç

Sorarġa kilmek imiş yār ey ecel raḥm it
Yüzini körgüçe bu zār-ı nātüvāndın kiç

Ġam öltürür mini ger bāde içmesem ey şeyḫ
Egerçi pendiñg irür yaḫşi bu yamandın kiç

Diseñg ki yār ile hem-ḫāne bolġasın bolġıl
Diyār u mülkdin āvāre ḫān u māndın kiç

İki cihānnı körer vaṣl māni'i sālik
Murād yār ise hem mundın ü hem andın kiç

Kemāl kesbi ḳılur bolsañg āzmūndın öt
Ger istifāde ġaraż bolsa imtiḥāndın kiç

Nevāyī öttiler aḥbāb bol fenā bile cüst
Diseñg ki ḳalmaġasın yolda kārvāndın kiç

خی حرفی نینك خوبلاری نینك خرامی

Çū ḳıldı 'ışḳıġa köñglümni mübtelā ol şūḫ
Kitürdi cānıma her laḥẓa yüz belā ol şūḫ

Esīr ḳılsa müselmānnı ḳılmaġay kāfer
Bu cevr ü ẓulm ki her dem ḳılur mañga ol şūḫ

Ulustın ürküp özümdin daġı bolupmın yat
Min-i remīdeġa tā boldı āşnā ol şūḫ

'Aceb imes ki ḳılur naḳd-ı cānġa köz ḳaralıġ
İrür çū şūḫlar içre közi ḳara ol şūḫ

Zamāne içredür āşūb u ḳuzġalan gūyā
Ki çıḳtı ser-ḫōş ü tünd atlanıp yana ol şūḫ

'Aceb imes ki vefā resmi eylegey bünyād
Ḳılurġa çünki yana tapmasa cefā ol şūḫ

Bu nev' kim mañga ol şūḫ mey birür bir kün
Helāk ḳılġusıdur yā bu tünd yā ol şūḫ

Yoḳ aġzıdın soruban nükte 'āḳıbet ḳıldı
Mini müsāfir-i ser-menzil-i fenā ol şūḫ

Bu kim uluşḳa nevā birdi vaṣlıdın ni asıġ
Ki āḫır itti Nevāyīni bīnevā ol şūḫ

دال حرفی نینك دلارام لاری نینك دورانی

Yolıda cān birdim ötti körmeyin cānān ni sūd
Körse hem körmeske salıp żāyi' oldı cān ni sūd

Sūd köz tuttum ḳararġan közge ol yüz mihridin
Añglaġaç mihr-i cemālin eyledi pinhān ni sūd

Bir tebessümġa lebidin cānnı birdim sūd üçün
Cānım alıp la'li anıñg bolmadı ḫandān ni sūd

Zülfi sevdāsıġa naḳd-ı 'ömr birdim ah kim
Yitmedi cānımġa bu sevdāda cüz noḳṣān ni sūd

Oḳlarıdın cevher-i peykān köñgülge sūd idi
Her ni kim attı yitişkeç öttilar perrān ni sūd

Fānī ol eylep cihān sūd u ziyānın terk kim
Ni ziyāndur mu'teber 'ālemde ey nādān ni sūd

Ey Nevāyī dime cān bir vaṣlıdın sūd isteseñg
Yüz tümen cān birse çūn kim vaṣl imes imkān ni sūd

ری حرفی نینك رعنالاری نینك رستاخیزی

Ançа köñglümni cünūn u 'ışḳ yaġmā ḳıldılar
Kim min-i dīvāneni 'ālemġa rüsvā ḳıldılar

Ḫalḳ ba'zı küldi ba'zı 'ibret alıp yıġladı
Her ḳaçan mufriṭ cünūnumnı temāşā ḳıldılar

Ġamzesi her dem ki ḳan tökmekke ḫūnī istedi
Közleri min ḳanı tolġan sarı īmā ḳıldılar

Min gedā kim vaṣl kim çūn kördiler yüz tīġ-ı ḳatl
Şehler anı kim ḫayāl içre temennā ḳıldılar

Kūyige kirgeç mini muñgluġ hücūm itti raḳīb
Eyle kim itler gedā körgende ġavġa ḳıldılar

Min çū asray almadım sırrımnı neylep 'ayb itey
Düşman-āyīn dōstlar ger āşkārā ḳıldılar

Veh ni ẓulm irdi ki özge sarı saldıñ̄ tīğ-ı ẓulm
Her niçe kim cān bile köñ̄lüm tevellā ḳıldılar

Bāde iç kim ġuṣṣadın ferd oldılar ol ḫayl kim
Bu köhen deyr içre meyl-i cām-ı ṣahbā ḳıldılar

Ey Nevāyī birgil özlük naḳdini kesb it fenā
Kim alar sūd eylediler kim bu sevdā ḳıldılar

و له رفع الله قدره

Ḫaṭṭıñ̄ içre leb-i ḫandān körünür
Ḫıżr ile çeşme-i ḥayvān körünür

ʿIşḳ deşti ara ġamzeñ̄ oḳıdın
Köz yiter yirgeçe peykān körünür

Bil cünūn bādiyeside minmin
Ḳayda bir tilbe-i ʿuryān körünür

Lāle bütken kibi ḳan yaşımdın
Taġ u vādī barı yek-sān körünür

Gerçi ʿışḳ içre besī müşkil bar
Vaṣl ümmīdidin āsān körünür

Közüm oldı yana gūyā ʿāşıḳ
Bes ki bir çihreġa ḥayrān körünür

Lāf-ı zühd urma Nevāyī her dem
Ki anıñ̄ ekṣeri yalġan körünür

و من غرايب ذهنه

Laʿli şevḳıdın köz ü köñ̄lümde eşk ü ahdur
Yā zülāl-i Ḫıżr ile enfās-ı Revḥu'llahdur

Köp şererlıḳ dūd-ı alım birle çıḳḳan cānġa baḳ
Kim miñ̄ otluḳ kārvānġa bir gedā hem-rāhdur

Bes ki başnı yirge urġan ün bile uyġandılar
Ser-güzeştimdin kice hem-sāyeler āgāhdur

Ol ẓekanda bolsa her bir ḳaṭra ḫōy kevkeb ni tañ̄
Kim ḳuyaşnıñ̄ çeşmesi yanında bolġan çāhdur

Dōstlar mümkin imes bolmaḳ müyesser vaṣl kim
Min añ̄ga dil-ḫᵛāh imen ol kim mañ̄ga dil-ḫᵛāhdur

Tā tirikdür şehġa köprekdür gedādın derd-i ser
Çün ölüm vaḳti yiter tiñ̄dür gedā ger şāhdur

Deyr piri alında ḳılsam gedālıġ ʿayb imes
Ey Nevāyī bil ki feyż ehliġa şey'u'llahdur

و له زاد عرفانه

Ḥūrī ki miniñ̄ cānıma āfet tileyiptür
Ṭūbā kibi ḳad birle ḳıyāmet tileyiptür

ʿUşşāḳ közidin dürr ü gevher aḳızurġa
Bir baḥr-ı cefā kān-ı melāḥat tileyiptür

Laʿliñ̄ meyi kim sorġalı dīvāne bolupmın
Şīrīn körünür līk begāyet tileyiptür

ʿIşḳıñ̄ çemenide ni ṭarab şāḫı ki iktim
Her birisi bir naḫl-i nedāmet tileyiptür

Yüz ẕerreçe ser-geşteligim bolsa ni tañ̄ kim
Yüz mihrdin ol şūḫ ziyādet tileyiptür

Bu bāġ ara ḳalmaydur ecel yilidin āzād
Her gülge ki sūsen kibi ḳāmet tileyiptür

Hicrān ġamıdın vehm it ü şükr eyle Nevāyī
Bu laḥẓa ki vaṣlıġa selāmet tileyiptür

و له نور الله مرقده

Her niyāz u ʿacz kim bu cān-ı nāşādımda bar
Veh ki yüz miñ̄ ançā nāz ol serv-i āzādımda bar

Vaʿde-i mihr ü vefāġa münkir olma ey perī
Kim niçe mecnūn u vālihmin velī yādımda bar

Otıdın Mecnūnnıñ̄ ey rāvī ni ḥayret ḳılġamın
Min ki yüz pervāne andaḳ miḥnet-ābādımda bar

Köñ̄lüme kūh-ı ġam u müjgānlarıñ̄ kirmiş ve līk
Ni ġam ol taġdın bu mitīnler ki Ferhādımda bar

Kiskeli hūş u ḫıred naḫlini bilgil errei
Her ḫırāşı kim cünūn şerḫiġa feryādımda bar

Deyr piri özlügüm ḳaydın kiterdi veh ni tañ̄
Ger duʿāsı her ṣabūḥī vaḳtı evrādımda bar

Ey Nevāyī tilber itmişdür mini ifrāṭ ile
Bes ki mufriṭ ādemīhġlar perī-zādında bar

زی حرفی نینك زیبالاری نینك زینتی

Bir kün ey hūş u ḫred min tilbege yār irdiñgiz
Bīḫaber hem bolsam özdin siz ḫaber-dār irdiñgiz

Derd yitkende devā-cū yalġuz irkende refīḳ
Ġuṣṣa vaḳtı yār ü ġam-kīnlikde ġam-ḫᵛār irdiñgiz

Neyledim nittim ki bir yolı çikip mindin ilik
İmdi irmestürsiz andaḳ kim burun bar irdiñgiz

Bolmasa hūş u ḫred ġam-ḫᵛārım ey ʿışḳ u cünūn
Siz boluñg bāḳī ki ḥālimġa meded-kār irdiñgiz

ʿIşḳ eger zār itti efġān ḳılmañg ey cān ü köñgül
Tā ki siz bar irdiñgiz ʿışḳ ilkide zār irdiñgiz

Satmañgız ʿālemġa sevdāyī isem ey derd ü ġam
Kim mañga ʿışḳ içre dāyim siz ḫrī-dār irdiñgiz

Ey zamān ehli füsūn ü ʿöẕriñgiz ni ʿayb kim
Her zamān dik dāyim efsūn-sāz ü ġaddār irdiñgiz

Rindler bes tīredür siz ḫānkahġa tüşkeli
Ey ḫōş ol kün kim muḳīm-i kūy-i ḫammār irdiñgiz

Şām-ı hecridin Nevāyīniñg ḫaber birgen ulus
Gūyyā kim kice tañg atḳunça bīdār irdiñgiz

سین حرفی نینك سمن برلاری نینك سوداسی

Ḥālime yār teraḥḥum ḳılmas
Yıġlasam zār tebessüm ḳılmas

Köñglüme vehm irür hicrāndın
Ḳatldin hīç tevehhüm ḳılmas

Ġonça aġzıñg sözide ḳaysı zamān
Kim ḫazīn köñglüm özin güm ḳılmas

Cevrler kim ḳılur ol ay mañga
Yitti eflāk ile encüm ḳılmas

Ḳaysı bir ẓulm ki ḳılmas ol şūḫ
Gerçi bu zār taẓallüm ḳılmas

Yüz kelām il bile aytur her dem
Bizge bir nükte tekellüm ḳılmas

Ey Nevāyī ḳıya baḳtı dime kim
Köñglüme yār teraḥḥum ḳılmas

شین حرفی نینك شوخلاری نینك شمایلی

Ol ki bizni zār u anı asru zībā eylemiş
Anı nāpervā vü bizni nāşikībā eylemiş

ʿIşḳıda her kim ki ṣādıḳraḳ cefāsı ṣaʿbraḳ
Ehl-i ḥüsn içre ol ay ḫōş resm peydā eylemiş

Deyr ara yüz muġ-beçe taʿlīm alurġa ḳoydı yüz
Tā lebiñg iḥyā-yi enfās-ı Mesīḥā eylemiş

Ger itiñgniñg pāy-būsın tapmasa köñglüm ni tañg
Ni üçün kim ḥaddidin artuḳ temennā eylemiş

ʿIşḳ ara olmay nitey kim kök mini eyleb gedā
Ḥüsn ıḳbāli miniñg māhımnı mīrzā eylemiş

Taġ ara Ferhād ü deşt içre salıp Mecnūnnı ʿışḳ
Kimni min dik cümle-i ʿālemde rüsvā eylemiş

Yıġlamış gāhī kevākibdin külüp geh ṣubḥdın
Çerḫ kim ḥālimni ġam şāmı temāşā eylemiş

Cān birip devrān ilidin istemeñg mihr ü vefā
Kim besī tapmış ziyān her kim bu sevdā eylemiş

Ger Nevāyī köñgli mülki bolsa vīrān ʿayb imes
Türktāz-ı ʿışḳ ol kişverni yaġmā eylemiş

ومن آثار ذهنه

Her perī-peykerġa bir dīvāneī kim zār imiş
Künde miñg ẓulm olsa bir hem-raḥm gāhī bar imiş

Ḳaysı Mecnūn-ı belā-keşġa perī-ruḫsārıdın
Tā ebed ẓulm üzre ẓulm āzār üze āzār imiş

Sin bu āyīn-i cefā saldıñg araġa yoḳsa ḫalk
Körse şiddet luṭf birle yoḳsa berḫūr-dār imiş

Allah Allah bu ni söz bolġaymın ü hicrān tüni
Vaṣl ṣubḥı ḳay ḳaçan bīyārlarġa yār imiş

Hecr şāmı şiddetidin ʿışḳ terkin her kice
Cezm itipmin līk dāyim şubḥ-ı istiġfār imiş

Devr cāmı birle teskīn tapmas irmiş sāḳiyā
Kimni kim ser-geşte ḳılġan bu toḳuz pergār imiş

Dip imişsin cānnı birgey mü Nevāyī istesem
Bilmegeysin kim bu ḫōd cān birle minnet-dār imiş

کاف حرفی نینک کافرلاری نینک کمالی

ʿİşve eylep ilge alımdın tevehhüm ḳılmadıñ
Tişleben laʿliñni cānımġa teraḥḥum ḳılmadıñ

Laʿliñ içre dürleriñ şevḳıda sarġardı yüzüm
Ah kim bu zaġferāndın bir tebessüm ḳılmadıñ

Ārzū ḳıldım ḥadīsiñ eylediñ ḳatlimġa ḥükm
Ol daġı irdi işāret kim tekellüm ḳılmadıñ

İlge cān birmek sañga düşvār kilse tañ imes
Sin ki tā cān almadıñ ildin tenaʿum ḳılmadıñ

Ey köñgül andın ki evvel dūd irür andın soñ ot
ʿIşḳ ara Ferhād ü Mecnūnġa tekaddüm ḳılmadıñ

Ey ḳażā ḥükmiġa ʿāciz bu şıfat maḥkūm olup
Faḳr etvārıda hīç iş cüz taʿaẓẓum ḳılmadıñ

Tüşkeli ol güldin ey bülbül Nevāyī dik yıraḳ
Ġayrı dil-keş laḥn u cān-perver terennüm ḳılmadıñ

وایضاً له

Ger cefā ḳıl ger vefā kim dil-sitānımsın miniñ
Ger mini öltür ü ger tirgüz ki cānımsın miniñ

Ḫvāh raʿnā ḳad bile barġıl yanımdın cilve-ger
Ḫvāh kil ḳaşımġa kim serv-i revānımsın miniñ

Köñglüm içre sinsin ü ʿışḳımnı di ḥālim sañga
Çūn bu yañlıġ maḥrem-i rāz-ı nihānımsın miniñ

Cilve eylep her zamān efġān u alım ḳılma ʿayb
Hem sin oḳ çūn bāʿis-i ah u fiġānımsın miniñ

Tilbelerdin gerçi red ḳıldıñ mini līk añlaġıl
Kim perī-ruḫsārelerdin tanlaġanımsın miniñ

Laʿlidin bir ikki söz mezkūr ḳıl ey ḫasta cān
Bārī bir bu ikki dem kim mīhmānımsın miniñ

Öldi mihriñdin Nevāyī bīvefā dipsin anı
İrtegi nāzük-mizāc-ı bed-gümānımsın miniñ

وله تغمده الله بغفرانه

ʿIşḳ sırrın hecr esīri nātüvānlardın soruñ
ʿAyş ile ʿişret ṭarīḳın kām alanlardın soruñ

Bizge cüz mihr ü vefā āyīni bolmaydur naşīb
Bīvefālıġ resmini nāmihr-bānlardın soruñ

Bizni devrān miḥneti hem ʿāciz itmiş hem ḳarı
Ḥüsn ile ḳuvvetni raʿnā nev-cevānlardın soruñ

Bīdil il dil-cūyluḳ yā dil-şikenlıḳ rismini
Fehm ḳılmaslar bu işni dil-stānlardın soruñ

Nīg-nām il ʿışḳ ara bed-nāmlıġlar şīvesin
Yaḫşi bilmesler anı biz dik yamanlardın soruñ

Ferdliġ zevḳını sormañ şevket ü cāh ehlidin
Ol şuʿūbet lezzetin bīḫān u mānlardın soruñ

ʿAcz tofraġıda ʿışḳ ehliġa ölgen hükmi bar
Ḳatl hükmi eylemekni ḳahramānlardın soruñ

Bilmedi maḳsūd künciniñ neşātın ehl-i resm
Ger sorarsız anı bīnām u nişānlardın soruñ

Çūn Nevāyī ʿışḳ şaḥrāsıda itti dōstlar
Anı ol yandın yitişken kārvānlardın soruñ

ومن نتایج فکره

Dōstlar ger dōst ḳatlim ister olsa öltürüñ
Siz eger raḥm itseñgiz düşmanlarımġa tapşuruñ

İstese yüz hecr otı cānımġa yitmek ʿışḳıda
Bu durur kāmım diben ʿarżıġa anıñ yitkirüñ

Gül-şen-i ʿömrümni vīrān istese ey derd ü ʿışḳ
Anda her kām ü ferāġat naḫli bolsa sınduruñ

Kilmese ḳaşr-ı ḥayātım köñglige ḫōş yançıban
Zulm taşın yaġdurup gerdūnġa gerdin savuruñ

Bu cefālardın kiçip köñgli vefāġa ḳılsa meyl
Zīnhār ol müjdeni cānım barında kiltirüñg

Kimsege birmeñg köñgül ger birseñgiz ey ehl-i ʿışḳ
Ġayrı ger ḫōd cān irür ten mülkidin anı sürüñg

Çūn Nevāyī eyledi ʿışk u fenā deştiġa ʿazm
Ḳaytıp ey derd ü belā Tiñgrige anı tapşuruñg

لام حرفی نینك لعبت لاری نینك لطایفی

Yār heeri ḫvāh bir kün ḫvāh yüz yıl ey köñgül
Zehrdin bir ḳaṭre vü deryānı ting bil ey köñgül

Çünki ansız ölgüñg uşbu dem ki ayrılmaḳtadur
Bārī ol ʿārızġa ölgünçe naẓar ḳıl ey köñgül

Her ḳayan barsa çū ol ḳātildin ayrılmas raḳīb
Ḫvāh sin ḳatıl añga ḫvāh andın ayrıl ey köñgül

Ay ü yıl dīvāne vü mest olmaġıñgdın toymadıñg
Yılcılay ol ay barur bir laḥẓa ayıl ey köñgül

ʿĀşıḳ olsa şāh u maʿşūḳı gedā lāzım durur
Ol niyāz itmek ʿıyān bu nāz bilgil ey köñgül

Ejdehālar ʿışḳ deştide kirerdindür zebūn
Ot tutaşıptur bu vādī içre yanġıl ey köñgül

ʿIşḳ tīġı ger Nevāyī kögsini çāk eyledi
Ölmeyin nitküñg durur bir laḥẓa açıl ey köñgül

و له ایضاً

Ey ḳadıñg şemʿ ü yüzüñg şemʿ üze gül
Şemʿniñg dūdı muʿanber kākül

Dem-bedem içmez iseñg gül-gūn mey
Ni üçün ʿārıżıñg olmış gül gül

Yüzde ḫāl-i lebiñg ol Hindū irür
Kim içer ḫırmen-i gül üstide mül

Mañga kim ol ḳad ile zülf kirek
Niteyin sūsen ü neyley sünbül

Āteşīn gülge vefā çūn yoḳ imiş
Özni köp örtemegil ey bülbül

ʿĀḳıbet yirge kirersin ger ḫōd
Bolsa kök aṭlası raḫşiñg üze cül

Ey Nevāyī ḳadem urmaḳ bolmas
Reh-nümāy olmasa Hādī-i sübül

و له اعظم الله اجره

Nāleni her niçe kim ildin nihān eyler köñgül
Sini saġınġaç yana bīḫōd fiġān eyler köñgül

Her niçe kim yaşurumın rāz-ı ʿışḳıñg ḫalḳdın
Bir maḥalsiz ah ile barın ʿıyān eyler köñgül

Mey tereşşuḥ eylegen dik çāk bolġan şīşedin
Zaḫmıdın ḫūn-ābesin her dem revān eyler köñgül

Ḳaṣd iter köñglüm ki alġay lebleriñgdin kām-ı dil
İmdi taḥḳīḳ eyledim kim ḳaṣd-ı cān eyler köñgül

Köz körer yüzüñgni vü köñglüm mini rüsvā ḳılur
Zār iter köñglümni köz baġrımnı ḳan eyler köñgül

Şuʿle-i gūgürd körgüzdi ḳażā küydürgeli
Derd-i ʿışḳ ehlin bu kim gerdūn gümān eyler köñgül

Ey Nevāyī evvel ol nāmihr-bānġa uçratur
Kimni kim min bīnevā dik nātüvān eyler köñgül

وله عفی الله عنه

Laʿl-i cān-baḫşı ki ilge cān birür cānımdur ol
Ol ki mundaḳ leb bile dir nükte cānānımdur ol

Vaṣl şāmı ol ḳad ü yüz devriġa pervāne-vār
Çivrülüp küysem ni tañg şemʿ-i şeb-istānımdur ol

Noḳṭa-i mevhūm imes köñglümde aġzıñg yādıdın
Kim bu ḫūnīn ġonça içre dāġ-ı pinhānımdur ol

İtleriñgge ṭaʿmedür baġrım ve līkin ḳolların
Ol ki rengīn eylemiş ḥınnā kibi ḳanımdur ol

Dip imişsin terk-i ʿışḳını eyle yā öl heer ara
Munda ölsem hem öley līkin ni imkānımdur ol

Ey ki kördüñg heer zındānıda bir ḳanlıġ esīr
Nātüvān köñglüm bu līkin beytü'l-aḫzānımdur ol

Ḫusrevī körseng̃ ki eş'ārım oḳup ḥālet ḳılur
Ey Nevāyī ang̃la kim Şāh-ı süḫan-dānımdur ol

وله قدس الله روحه

Veh ki bu bīdil ġamıng̃dın öldi ey dil-ḫvāh kil
Ey köng̃ül sin dağı ol dil-ḫvāh ile hem-rāh kil

Mümkin irmes ağzım içre kil dimekdin özge söz
Gerçi yār allında tingdür ḫvāh tur di ḫvāh kil

Gerçi derdimġa devā ḳılġung̃ yoḳ ammā hecr ara
Asru ḳatıḳ ḥāletimdin bolġalı āgāh kil

Eyle kim tam raḫnesidin ay tüşer vīrāneġa
Çāk kögsümdin bozuġ köng̃lüm ara ey māh kil

Ah otın diding̃ ki pest eyley zülāl-i vaṣl ile
Bu nefes kim şu'lesin gerdūnġa çikmiş ah kil

Bir ḳadeḥ birseng̃ ḳoyarmın bütḳa yüz ey pīr-i deyr
İkkisin alıp başımġa ḥasbete'n l'illah kil

Gerçi kilmey kilmey öltürdüng̃ Nevāyīni ve lîk
Ey Mesīḥ anıng̃ mezārı başıġa geh gāh kil

میم حرفی نینک محبوبلاری نینک ملاقاتی

Ḳaysı taḳvā ḫırmenin fısḳ otıdın küydürmedim
Ḳaysı tövbe naḫlini nefs ilkidin sındurmadım

Turmay aḳsa közdin eşkim ni 'aceb kim tövbedin
Gerçi köp söz didim ammā bir sözümge turmadım

Ḫūblar 'ışḳıda köz birle köng̃ül bīdādıdın
Ni beliyyetler ki mung̃luġ başıma kiltürmedim

Cām berḳıdın mu zühdüm ḫırmenin kül ḳılmadım
Bāde seylidin mu 'aḳlım ḳaşrını indürmedim

Lāle-ruḫlardın mu her dem ḳılmadım eşkimni ḳan
Serv-ḳadlerdin mu gerdūnġa figān yitkürmedim

Deyr pīri ilkidin kim bağladım zünnārnı
Muġ-beçe allıda Muṣḥafnı meger küydürmedim

Ḳaysı ṣūḥ-ı bāde-peymā bezmidin sürgeç mini
Nengsizlikdin yıraġraḳ turuban tilmürmedim

Mest-i lāya'ḳıl yaḳa yırtuġ ayaġ u baş yalang̃
Yıġlamaġdın kimni öz aḥvālime küldürmedim

Yā Rab öz tövbemġa yoḳtur i'timādım sin meger
Tövbe birgeysin ki min aytıp becā kiltürmedim

Birmeding̃ tevfīḳ yoḳsa ni üçün her ḳatla kim
Tövbe sındırdum özümni ġuṣṣadın öltürmedim

Ey Nevāyī isteseng̃ tınmaḳ işing̃ Ting̃rige sal
Yoḳsa min sa'y eyleben sındı köng̃ül sındurmadım

و له عليه الرحمه

Yār tīġ-i ḳatl urup min hecr meyli ḳılmadım
Köng̃lüm alıp ḳavdı min köng̃lüm bile ayrılmadım

Ẓulm ile āvāre bolġan çaġda öltürgil diben
Ni teẓallümler ki ol ḳātil ḳaşında ḳılmadım

Köng̃lüm alurda ümīd-i mihr ile zār eyledi
Dil-rubālar zār itip bīmihr olurnı bilmedim

'Āşıḳ olmang̃ dirmin ey aḥbāb pend eyleng̃ ḳabūl
Min niler kördüm çū il pendin közümge ilmedim

Laḥẓa laḥẓa hecr otı çikti 'alem üzre 'alem
Ottı mu bir laḥẓa kim ol şu'leġa yaḳılmadım

Hecrdin bar irse renciṅg tün ü kün bol mest kim
Tā manġa bu nükte keşf oldı yana ayılmadım

Aġzı hecridin Nevāyī dik 'adem ṣaḥrāsıda
İttim andaḳ kim özüm hem isteben tapılmadım

ومن طوالع مطالع اسراره

Ey ḫōş ol kim 'āfiyet künci manġa irdi maḳām
Sūre-i ve'ş-şemsü ve'l-leyl idi virdim ṣubḥ u şām

Ṣubḥ andın ḫalvetimġa nefḫa-i Rūḥu'l-kudüs
Şām mundın künc-i faḳrım ravża-i Dārü's-selām

Ṣayd sübḥam dānesi birle melāyik ḳuşları
Anda ḳoymay rişte-i zühd ü riyāyī birle dām

Ni birevning̃ ḳāmet-i ra'nāsıdın nālem biyik
Ni kişining̃ ġamze-i cādūsıdın uyḳum ḥarām

Ni içimde lāle-ruḫlar ʿışḳıdın ḳanlıġ tügen
Ni başımda sīm-berler vaṣlıdın sevdā-yı ḫām

Hem köñgüldin nāzenīnler ṣoḥbeti bolġan unut
Hem naẓardın meh-cebīnler ṣūreti barıp tamām

Nagehān Şeh bezmide cānımġa tüşti āfetī
Min özümdin bardım ol bilmen ḳayan ḳıldı ḫırām

Tüşti ot cānımġa ol demdin biri ol nevʿ kim
Cān birip ölmekni tapman eyleben yüz ihtimām

Hūş kitti ʿaḳl itti ḳalmadı cān ü köñgül
ʿIşḳ çikti zühd ile sevdālarımġa intiḳām

Yār ġāyib ḫalḳ ġāfil derd mühlik neyleyin
Ġavruma kim yitkey illā Şāh-ı gerdūn-iḥtişām

Ey Nevāyī Şāhdın derdiñg ʿilācī bolmasa
Baş alıp kitkil urup āvārelıġ deştiġa kām

نون حرفی نینك نازنین لاری نینك نمودار ی

Her kişi bayram ṣabāḥı şād ü min ġam-nākmin
ʿĪd-gāh içre ayaġ astıdaġı ḫāşākmin

Gerçi il bayram ṣabāḥı şādmāndurlar ve līk
Saġınurmın barça ġam-kīndür çū min ġam-nākmin

Ah dūdı birle tāc ü eşk ḳanıdın libās
Ol ḳara bu al ol yañglıġ ki ol bībākmin

Ḳavsañg allıñgdın yanarda dimegil kāhil mini
Ḳoy ʿinānıñgda yügürmek kör ki ni çālākmin

Barma meh-veşler temāşāsıġa dirsin min kibi
Zāhidā ḳıldıñg gümān kim munça bīidrākmin

Tā ki ḳıldım rez suyıdın terk-i hūş ey bāġ-bān
Ḫum bolup ḳol her ṭaraf salġan niçün kim tākmin

Ey Nevāyī feyżdin enfāsım olmış rūḥ-baḫş
Tā Mesīḥā dik ʿalāyıḳ ẓulmetidin pākmin

وله الغرايب دين

Yār ḫālidin mañga veh kim ḫaber yoḳtur bu kün
Bu cihetdin ʿaḳl u hūşumdın eṡer yoḳtur bu kün

Ṣubḥ seylāb-ı sirişkim aḳtı köp ey dōstlar
Pend üçün ḳılmeñg kim ol sudın güzer yoḳtur bu kün

Kice ger baġrım bulup ḳan aḳtı közdin ġam imes
Ġam budur kim itlerige māḥażar yoḳtur bu kün

Min bu kün ölgeç anıñg kūyige toldı ḫalk kim
Eşk ü ahım seyl ü berḳıdın ḥaẕer yoḳtur bu kün

Vaʿde-i vaṣlıñgnı tañgla dimegil kim ʿömrġa
İʿtimādım heer şāmı tā seḥer yoḳtur bu kün

İçmegüm ey deyr pīri cām-ı mey ol muġ-beçe
Mey tutarġa bezm-i ʿayş içre eger yoḳtur bu kün

Özlükin çün saldı ölgen kün Nevāyī başıdın
Bu cehetdindür añga ger derd-i ser yoḳtur bu kün

ومن نتايج فكره

Barsañg al cānımnı tā sinsiz mañga cān ḳalmasun
Cān ḳalıp cān içre nāgeh dāġ-ı hicrān ḳalmasun

Çūn ölermin çin diyin ʿışḳı bozuġ köñglümdedür
Min ölüp ol gene bu vīrānda pinhān ḳalmasun

Ey köñgül di közge bu dem kim tirikmin kilse yār
ʿĀrıżıdın behre alsun asru ḥayrān ḳalmasun

Heeride ançа belā yitkür mañga ey çerḫ kim
Özgeler ʿışḳın heves ḳılmaḳḳa imkān ḳalmasun

Müjde-i vaṣlın diben ey kim köñgüldin heer oḳın
Tartasın veh ançа vāḳıf bol ki peykān ḳalmasun

Dehr ara andaḳ maʿāş itkil ki sindin ḳalmasa
Ṭāʿat andaḳ kim kirektür bārī ʿıṣyān ḳalmasun

Ey Nevāyī ṡābit olsun Şāh-ı Ġāzī devleti
Allıda ḳul bolmaġan ʿālemde sulṭān ḳalmasun

واو حرفی نینك ولاهت افزای لاری نینك وقایعی

Bülbül-i rūḥum ḳılur bāġ-ı viṣālin ārzū
Su vü dāne ornıġa ruḫsār u ḫālin ārzū

Hem köñgül gül-zārıda gül-berk-i ruḫsārın heves
Hem naẓar bustānıda ḳadd-i nihālin ārzū

La'l-i sirābın ger ittim ārzū veh kim durur
Ol ki kılmas çeşme-i ḥayvān zülālin ārzū

Min kim ü tapmaḳ ve līkin bir yıraḳ ümmīd üçün
Dāyım eylermin viṣali iḥtimālin ārzū

'Işḳdın aḥvālım andaḳ ṣa'bdur kim tün ü kün
Eylerem Mecnūn bile Ferhād ḥālin ārzū

Müntekıldür cān 'adem mülkige bes kim yār anıñ
Kıldı ġurbetdin vaṭanġa intiḳālin ārzū

Şem'-i gül-rūyum firāḳında ḳılurmın uçḳalı
Cismime bülbül perin pervāne bālin ārzū

Şāh derd-i 'ışḳ eger ḳılsa heves bar eyle kim
Sāyil itkey salṭanat cāh u celālin ārzū

Ey Nevāyī gūyyā ol yüz közüm allındadur
Bes ki eylermin temāşā-yı cemālin ārzū

هی حرفی نینك همایون و شلاری نینك هلاك انكیزلیغ لاری

Bolur şām ol meh-i Naḫşeb revāne
Kemend-i zülfin açıp şeb-revāne

Ḳara tün 'azm iter kim körmegey il
Cemālidin velī yarur zamāne

Mini men' itmiş öz hem-rehlıġıdın
Mañga veh kim 'aceb iş tüşti yana

Hayātım imdi ḫōd mümkin imestür
Ki ölmekke tiler irdim bahāne

Köz açḳaymın meger maḥşer ṣabāḥı
Ki içmişmin 'aceb cām-ı şebāne

Bu gül-şen gülleri çün bīvefādur
Alardın çikme ey bülbül terāne

Nevāyī ölse yādın ḳılmaġıl kim
Öler il hem diseñ andın fesāne

وله تغمده الله بغفرانه

Zülfiġa meyl ey nesīm-i 'anber-efşān eyleme
Tarḳatıp yüz pāre köñglümni perīşān eyleme

'Ālem ehli cānıġa raḥm eylep ey çābük-süvār
Atlanıp ösrük yana āheng-i meydān eyleme

'Azm-i geşt eylep tün aḳşam ay kibi eylep ṭulū'
Çerḫnıñg yüz miñg közin ḥüsnüñga ḥayrān eyleme

Zaḫmlıġ baġrımnı yüz miñg pāre eylep tīġ ile
Ẓulmdin her pāresin bir ḳaṭre-i ḳan eyleme

Dip imişsin eylegüm İslām ilinde ḳatl-i 'ām
Eyleme bu ẓulmni ey nāmüselmān eyleme

Ger diseñg köñglüñgni gerdūn teh beteh ḳan itmegey
Ḫurde meylin ġonça dik köñglüñgde pinhān eyleme

Ey Nevāyī bezm tüzgen irmiş ol gül bāġ ara
Tā perīşān bolmasun bülbül dik efġān eyleme

بی حرفی نینك یغماکرلاری نینك یوز کورکوزما کلاری

Veh kim yana bir muġ-beçe dīnim yolın urdı
Zühd ü vera'ım ḫırmenini kökke savurdı

Mest eyledi andaḳ ki tüşüp allıġa başım
Büt allıda bu mekr bile secde buyurdı

Tārāc itiben dīn ü taḳıp boynuma zünnār
Yüz yıllıḳ küffār ḥisābıġa kiyürdi

Mest-i ebedī bolġusı min yañglıġ ezelde
Her kim ki fenā deyride bir cām sömürdi

Ahım tütüni köktin uluġluḳḳa aşıptur
Bu dūdnı ol ay ġamı gerdūndın aşurdı

Āsūde-şıfatlıġ tiledim pīr-i ṭarīḳat
Devrān ilinıñg ülfetidin terk buyurdı

Ḫōş bolġay eger tutsa Nevāyī sarı himmet
Maḳṣad ḫaremi bādiyesin ol ki yügürdi

وله غفرالله له

Min mudur min kim ayırmış vaṣlıdın cānān mini
Öltürür ansız tümen miñg derd ile hicrān mini

Çerḫ cismim tofraġın ahım yilidin savurup
Heer deştide ḳoyun dik ḳıldı ser-gerdān mini

Ġam pelāsın cismidin Ferhād u Mecnūn başıdın
Āşıyānın taşladı çūn kördiler ʿuryān mini

Ol perī andaķ ki pinhāndur közümdin eylemiş
Ġāyet-i żaʿf u cünūn il közidin pinhān mini

Ger peridür dilberim min hem cünūndın vaḥş ara
Eylemin vaḥşetde kim bolmas dimek insān mini

Bir hem ey Leylī beyābān içre Mecnūnunĝnı tap
Kör anı ḥayrān manĝa yoķ kim anĝa ḥayrān mini

Ey Nevāyī ger yana bir ķatla mümkin bolsa vaṣl
Salmaķ ol meh-veşdin ayru hecr ni imkān mini

ومن لطف طبعه

ʿIşķ ara kim kördi āyā nātüvānī min kibi
Bīkesī āvāreī bīḫān ü mānī min kibi

Yat ile özdin şikeste-ḫāṭırī andaķ ki min
Yār ile aġyārdın āzürde-cānī min kibi

Hem vücūd ıķlīmidin yüz ġam körüp bolġan celā
Hem ʿadem deştide bīnām ü nişānī min kibi

Tīşe birle ķazdı taġ Ferhād ü min tırnaġ ile
Ey könĝül miḥnet çikerde dime anı min kibi

Ẓulm ķılmaķ içre ger yoķ sin kibi āfāķ ara
Ẓulm çikmeklikde hem ʿālemde ķani min kibi

ʿĀlem ehlidin vefā köz tutma kim kim tutsa köz
Derd ü miḥnetdin ḫalāṣ olmas zamānī min kibi

Ey ki bir mülk içre çiktinĝ cevr ü dādī tapmadınĝ
Tinĝrı mülkidür barur bolsanĝ ķayanı min kibi

Ey Nevāyī yitse bir ildin beliyyet başınĝa
Başınĝ alıp çıķķıl ol ildin revānī min kibi

Min kibi yüz bolmasa ġam yoķ ki ķılġaç iltifāt
Şāh-ı Ġāzī luṭfı eyler her gedānı min kibi

MÜSTEZĀD

Bardım bu seḥer deyr-i fenā sarı urup kām
Maḫmūr-ı şebāne

Tartar idi her laḥẓa ṣabūḥ ehli içip cām
Nāķūs-ı muġāne

Kim deyr-i ḫarābāt ara kim bar ise maḫmūr
Ķopınĝ dağı boldınĝ

İçmekke ṣabūḥ ehli bile bāde-i gül-fām
Bu sarı revāne

Bezm ortasıda pīr-i ḫarābātķa mesken
Līkin anĝa sāķī

Bir muġ-beçe ni muġ-beçe kim āfet-i İslām
Āşūb-ı zamāne

Her yan ki baķıp ḫalķķa ḥasret otı yaķıp
Āteş-gede-i ʿışķ

Cānlardın urup çünki ķılıp cām-ı mey-āşām
Yüz şuʿle zebāne

Bezm içre niçe ṭurfa muġannī barı dil-keş
Līkin barı tersā

Her naġmeleri alıban il könĝlidin ārām
Hem çeng ü çeġāne

Min tilbeni bir cām bile eylediler mest
Ni mest ki bīhūş

Andın biri boldum bu köhen deyrde bed-nām
ʿIşķ içre fesāne

İş yitti çū bu yirge Nevāyī yana zinhār
Dem urma veraʿdın

ʿĀşık diseler ün bir ü mey tutsalar al kām
Köp ķılma bahāne

II *

Ey ʿārıżı gül-berk ü lebi bāde-i gül-gūn
Boldum saṅga māyil
Mestāne közüṅgdin boluban vālih ü mecnūn
Aḳlım dağı zāyil

Ṣayd itti mini fitne-gerī şūḫ belāsı
ʿİşve ḳılıp u nāz
Ey vāy nitey ḳıldı mini vālih ü meftūn
Ol ʿişvede kāmil

Cennet güli birlen dağı ṭūbāğa birür reşk
Ol ʿārıż u ol ḳad
Ni çihre-i zībādur ü ni ḳāmet-i mevzūn
Ni şekl ü şemāyil

Laʿliṅg ki leṭāfetde şeker bağrım eritti
Bağrımnı ḳılur ḳan
Su boldı tişiṅg ḥasreti birle dürr-i meknūn
Eşkim kibi nāzil

Yüzüṅgni ḳuyaş ger disem irmes yıraḳ ey dōst
Rūşen durur uşbu
Közüṅg ki irür ḥüsn içide kevkeb-i gerdūn
Yā sāḥir-i Bābil

Ḥayvān suyi dik laʿl-i lebiṅg tik ġamı birle
Ḫūn-ābe töker köz
Köṅglüm dağı bolmış bu ġam u ḥasret ile ḫūn
Ey ẓālim-i ḳātil

Ot dik yüz ü ol laʿl ü ḳad-i nārven irle **
Mānend-i perīsin
Örter barı ʿālemni yüzüṅg ey lebi mey-gūn
Zülf olmasa ḥāyil

* Bu müstezat ancak Topkapı, Revan Kitaplığındaki 807 numarada kayıtlı "Külliyat-ı Devavin" nüshasında vardır.

** Bu iki mısrada "birle" yerine "irle" kullanılmıştır. Bu müsezat başka nüshalarda bulunmadığı için, nüsha yanlışı olup olmadığı anlaşılamadı.

Ger ay imes zülf ü yüzüṅg ʿāşıḳı āyā
Ni vech ile ey cān
Kilmiş ser-i kuyüṅg (ge) siniṅg geh tün ü geh kün
Mānende-i sāyil

Yā Rab ki Nevāyīğa ʿaṭā éyle maḳāmī
Luṭf u kerem irle **
Tā bolğay oşal āşıḳ-ı bīdil saṅga maḳrūn
Yaʿnī saṅga vāṣıl

MUḪAMMES

Cilve ḳıldı dehr ara köp ḥüsni bīhemtā yigit
Gül kibi nāzük-bedenlik serv dik ra'nā yigit
Uşbu mecma'dın ki bolġay irdi miñ zībā yigit
Köñglüm aldı bir perī-peyker melek-sīmā yigit
Kim beni Ādemde andaḳ bolmamış peydā yigit

Ser-keş eblaḳ sigritipdür ay dik ol ḫūrşīd-veş
İgnide zer-keş libāsı daġı andaḳ kim ḳuyaş
Ḫulḳı hem ḫōş ḥüsni hem dil-keş özi hem cür'a-çeş
Atı ser-keş tonı zer-keş ḥüsni dil-keş lafẓı ḫōş
Körmedük bu nev' meh-veş çābük ü ra'nā yigit

'Işḳ āşūb u belāsın tā ḳılıpmın iḫtiyār
Köz yüzin körgen zamān köñglüm ara ḳalmas ḳarār
Köñglüm olsa vaṣlıġa māyil bolur köz eşk-bār
'Işḳıda köz ü köñgülniñ birbiridin reşki bar
Allah Allah bolur irmiş munça hem zībā yigit

Ötti 'ömr ol ḫūblar şāhıdın ayru māh ü sāl
Min ḳarı ḳulġa viṣāli ḫōd irür emr-i muḥāl
Dir sini zār öltürürmin ger viṣāl itseñ ḫayāl
Zārlıġlar birle ölmey tapmaġumdur ḫōd viṣāl
Ni üçün kim min ḳarı ḳuldurmın ol mīrzā yigit

Ol perī-veş kim ḳılur seyr-i Ḫıyābān-ı Herāt
Közge istiġnā-yı ḥüsnidin körünmes kāyināt
Allıġa yüz ḳoysa miñ zāhid ḳılur ḳaṭ'-ı ḥayāt
Yolıda yüz miñ köhen pīr olsa ḳılmas iltifāt
Kimse körgen mü ikin bu nev' bīpervā yigit

Hem közüñgdin köñglüme her laḥẓa artıp yüz melāl
Hem ḫaṭıñgdın ḫātırım içre perīşān yüz ḫayāl
Kūyuñ içre derd ü renc ü miḥnetim bī'tidāl
Yoluñ üzre hem gedāmın hem ḳarı hem ḫasta-ḥāl
Bir baḳıp öt ḥālime ḥüsnüñg zekātı a yigit

Niçe şeyḫ-ı ḫānḳah evrādıda feryād itey
Dirmin imdi baş alıp deyr-i fenā sarı kitey
Kafer-i 'ışḳ olġan il pā-būsıġa daġı yitey
Deyr pīri meẕhebin tutmay müselmānlar nitey
Alġan olsa naḳd-ı İslāmımnı bir tersā yigit

'Işḳ otın efsürde cānımdın savutsam yaḫşıraḳ
Zühd ü taḳvā birle köñglümni avutsam yaḫşıraḳ
Ḳad igildi serv-ḳadlerni unutsam yaḫşıraḳ
Baş aġardı sebz-ḫaṭlar terki tutsam yaḫşıraḳ
Kim ḫōş irmestür yigitler bezmide illā yigit

Ah kim ötkerdi 'ömrüm ḫōşluġın çerḫ-ı denī
Savuġ ahım birle sarġardı ḥayātım gül-şeni
Gerçi mey içmek imes 'ömrin kiçürgen il feni
Ey Nevāyī ḳarıp özni salma kim eyler sini
Bir ḳadeḥ mey birle ol şūḫ-ı ḳadeḥ-peymā yigit

II

Körgüzüp yüz köñglüme yüz miñ cefā mu ḳılmadıñ
Cism öyidin ḫasta cānımnı celā mu ḳılmadıñ
Ḫāṭırımnı 'ışḳ otıġa mübtelā mu ḳılmadıñ
'Işḳ otıdın ḳısmetim derd ü belā mu ḳılmadıñ
Dūdı birle ḫān u mānımnı ḳara mu ḳılmadıñ

Tā ki kördüm yol azıp kūy içre sin dil-ḫvāhımı
Ḳaysı ot kim salmadıñ her dem min-i güm-rāhnı
İtmediñ mü cānıma ḳātil ġam-ı cān-gāhnı
Küymegimge berḳ-ı āfet ḳılmadıñ mu ahnı
Ölmegimge eşkni seyl-i belā mu ḳılmadıñ

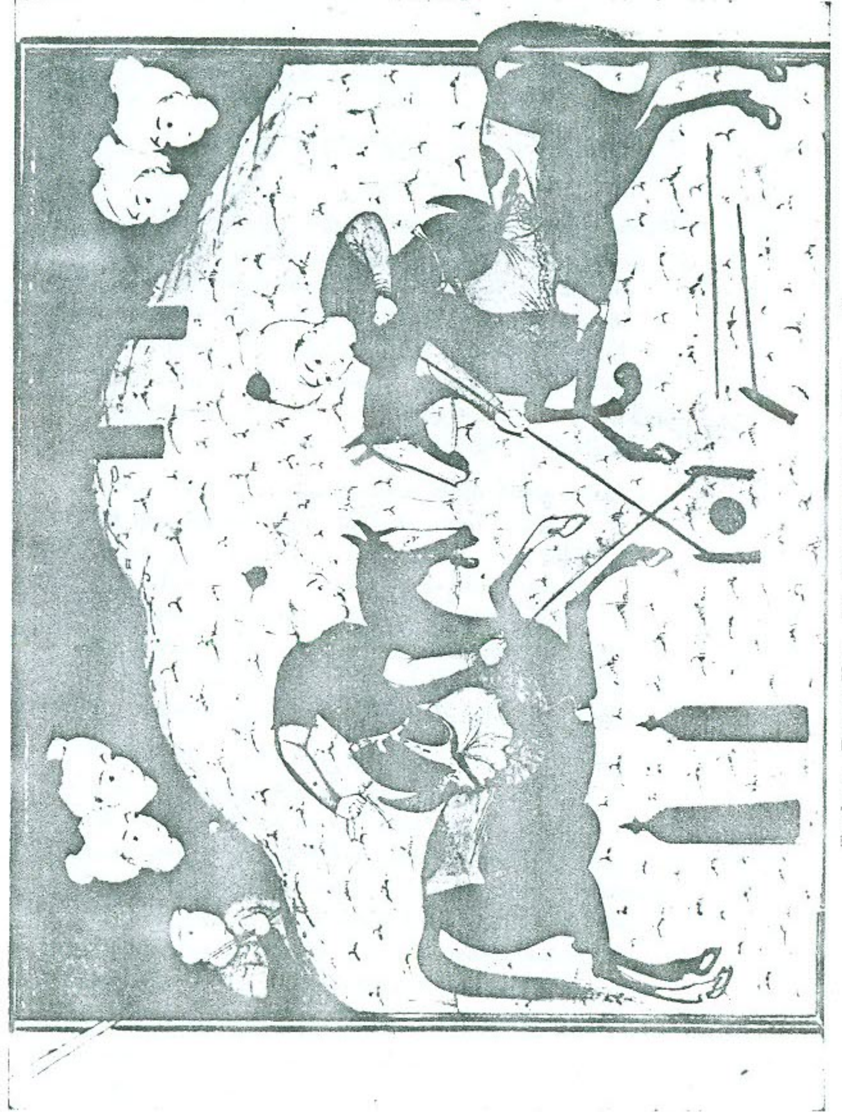
Ḳılmadıñ mu pest cismim yirge ey serv-i bülend
Acıġ acıġ yıġlarımġa ḳılmadıñ mu nūş-ḫand
Tīġ tartıp sürmediñ mü başıma her yan semend
Cevr tīġıdın tenimni ḳılmadıñ mu bend bend
Fürḳatiñgdin bend bendimni cüdā mu ḳılmadıñ

Yüz teẕallüm eyledim ol şūḫ-ı mevzūn ḳıldı ẓulm
Miḥnet ü derdim kibi her dem diger-gūn ḳıldı ẓulm
'Arż-ı ḥālim köñglüme ḳıldım beyān cūn ḳıldı ẓulm

Ey köñgül ḥālimni ḳıldıñ ʿarż u efzūn ḳıldı ẓulm
Bilmediñ mü yā bilip yaḫşi edā mu ḳılmadıñ

Dehr ilidin cānġa her dem yüz belā irmes dime
Ol ki meh-veş bolsa bīmihr ü vefā irmes dime
Şīvesi gerdūn kibi cevr ü cefā irmes dime
Şekve ḳılmaḳ sindin ey gerdūn revā irmes dime
Bizni bīkām eylep il kāmın revā mu ḳılmadıñ

Ey köñgül tā derd kūyıda gedālıġ tapmadıñ
Bil ki ehl-i derd içinde pādişālıġ tapmadıñ
Körmediñ hergiz nevā tā bīnevālıġ tapmadıñ
Baḥr-ı ʿışḳ içre Nevāyī aşnālıġ tapmadıñ
Tā bu bir közni Aras ol birni Amu ḳılmadıñ

Topkapı, Revan Ktp., No. 805 Nevadirü's-Şebab, v. 39 a

MÜSEDDES

Zülf ü sīmīn cismiñ̄ ef'ī genc-i Ḳārūn üstine
Genc üze sāḥir közüñ̄ ef'iġa efsūn üstine
Derd-i 'ışḳıñ̄ ol ki ḳoydı cān-ı maḥzūn üstine
Didi körgeç 'ārıżıñ̄ ol ḳadd-i mevzūn üstine
Ey ḳadiñ̄ ṭūbā vü cennet ḥadd-i gül-gūn üstine
Körmedi devrān siniñ̄ dik ay gerdūn üstine

Taptı cān her dem olar ḥāletde bu cism-i żaʿīf
Laʿlidin cān-baḫş söz ayturda ol şūḫ-ı ẓarīf
Ḳaldı közüm tīre cismim ḫasta vü cānım naḥīf
Zülf ü köz ü laʿli heeriġa bola alman ḥarīf
Boldı sözüm nāzük ü köñ̄lüm ḫōş u ṭabʿım laṭīf
Her ḳaçan saldım naẓar ol şekl-i mevzūn üstine

Kilse Çīn ṣūret-geri bir dem cemālıñ̄ ḳaşıġa
Cān fidā ḳılġay hem ol dem ṣūretiñ̄ naḳḳāşıġa
Lāledür şīrīn lebiñ̄ Ferhādı kim ḳan yaşıġa
Ġarḳ olup tüşmiş güzārı heer taġ u taşıġa
Serv anıñ̄ dik ḳāmetiñ̄ ḥayrānıdur kim başıġa
Ḳıldı ḳuşlar āşiyān andaḳ ki Mecnūn üstine

Köz yolın ey 'ışḳ her sāʿat tola yaş eyleme
Ey köñ̄ül başıñġa pergāliñ̄ni yoldaş eyleme
Ey köz eşkimni sarıġ yüzümge dür-pāş eyleme
Yaşurun 'ışḳım sözin meşhūr-ı evbāş eyleme
Her dem ey köz yaşı yüz körmey mini fāş eyleme
Devletimdin aġnadıñ̄ yıllar çū altun üstine

Cübbe-i sincābıñ̄ içre vuṣla vuṣla ḳāḳumı
Toġdı hicrān şāmıda birbir saʿādet encümi
Bar ḳamer 'aḳrebde ey 'ışḳıñ̄ melāmet ḳulzümi
'Āriżıñ̄ kāfūrıda ol zülf-i müşkīn kejdümi
'Anberīn ḳaşıñ̄ ḫamıda ḫāl dik köz merdümi
Müşk-i terdin noḳṭa-i şülşī durur nūn üstine

Tā köñgül şaydıġa ḳoydı ol ġazāl-i Çīn köñgül
Boldı şīr-efkenler a'żāsı ara ḫūnīn köñgül
Bes ki tartar her ṣanemdin bir cefā ġam-kīn köñgül
Ḳıldı cevridin alarnıñ terk-i 'aḳl u dīn köñgül
Niçe çiksün ḫūblar ilkidin cefā miskīn köñgül
Munça mu āfet kilür bir ḳaṭra-i ḫūn üstine

Çūn Nevāyī eşki baḥr oldı çikip renc ü te'ab
Kimelikdin közleri ol baḥr ara taptı laḳab
Közide tañ yoḳ eger tuttuñ maḳām ey nūş-leb
Çūn kirer il kimege ḳılmaḳ üçün 'ayş u ṭarab
Ger vaṭan Luṭfī közide tutmadıñ yoḳtur 'aceb
Öy koparmaġlıġ irür düşvār Ceyḫūn üstine

MÜŞEMMEN

Her ṭaraf 'azm eylep ol şūḫ-ı sitem-kār ey köñgül
Tīġ-ı hecridin niçe bolġaybiz efġār ey köñgül
Çūn sefer eyleb idi bir ḳatla dil-dār ey köñgül
Derd-i hecriġa bolup irdük giriftār ey köñgül
Beyle kim ta'rīf itip ġurbetni bisyār ey köñgül
Şehr ü kişverdin melāmet eylep ıẓhār ey köñgül
Añladın ya yoḳ mu kim eylep sefer yār ey köñgül
Veh ki bolduḳ yana hecri ilkidin zār ey köñgül

Ehl-i 'ışḳ içre mañga derd ü firāḳ olmış naṣīb
Bu imes derdī ki anı def' ite alġay ṭabīb
Yārnı ġurbet sarı terġīb iter her dem raḳīb
Veh ki ol gül fürḳatidin ölgüsi bu 'andelīb
Çūn sefer esbābını āmāde eyleydür ḥabīb
Bir ṭaraf gūyā 'azīmet ḳılġu dikdür 'anḳarīb
Ol ḫōd eyler 'azm min hem ḫastadurmın hem ġarīb
Gāh gāhī bolġasın mindin ḫaber-dār ey köñgül

Ey köñgül sin sivdüñ ol aynı vü boldı ülfetim
Kim temāşāsıġa kündin künge aştı ḥayretim
Ol barur imdi vü örter cānnı dāġ-ı ḥasretim
Şu'le gerdūñġa çiker her laḥẓa sūz-ı fürāḳatim
Ger disem hem-reh baray ża'f içre köptür şiddetim
Yoḳ turarġa ṭāḳat u mühlikdür ansız miḥnetim
Ni barurġa ḳuvvetim bar ni turarġa ṭāḳatım
Bizni bu ḥāletḳa sin ḳıldıñ giriftār ey köñgül

Yār çūn eylep sefer peymān ü 'ahdin sındurur
Miñ elem yüz zaḫmlıġ cānımġa her dem yitkürür
Ger disem hem-reh baray ṭab'ıda şiddet bilgürür
Barmasam hecri belā oḳı tenimġa yaġdurur
Her biride bir şu'ūbetdür ki cānnı küydürür
Barmaġım yoḳ mümkin ü tursam firāḳı öltürür
Bara ḫōd alman turup hem çūn tirilgüm yoḳ turur
Bes vedā'ıñ ḳıldım andın ḳalma zinhār ey köñgül

Her ḳayan barsa refīḳ ü hem-ḳadem kim bolġasın
Şādmān-ı ʿayş yā rencūr-ı ġam kim bolġasın
Nāümīd olma giriftār-ı elem kim bolġasın
Özni güm ḳılma ʿazīz ü muḥterem kim bolġasın
Bil ġanīmet itlerimdin niçe kem kim bolġasın
Sin bolurġa maḥrem-i rāz-ı ḥarem kim bolġasın
Maḥremī ger bolmasañ ḫōştur bu hem kim bolġasın
İtlerige rāz-dār u ṣāḥib-esrār ey köñgül

Ol müsāfir ḫaylini it dik irişseñ ḫvār ü zār
Renedin cānıñ naḥīf ü taşıdın cismiñ figār
Ḳaysı mevziʿni ki menzil eylese ol şeh-süvār
Kice tañ atḳunça ḳılsañ pās-bānlıġ iḫtiyār
Salsañ özni içkeri ger ġāyib olsa perde-dār
Ḳavsa çıḳsañ ḳavmasa der-geh ara tutsañ ḳarār
Nāgehānī ger bolup ṭāliʿ müsāʿid baḫt yār
Tapsañ ol ay birle sözleşkünçe miḳdār ey köñgül

Hecr ü fürḳat enduhıdın tilbeler dik çikme ün
Mestler dik söz edāsın ḳılma köp aytıp uzun
Evlī ol kim ah otıdın ḳılmasañ ẓāhir tütün
İtmeseñ ser-geştelik deşt üzre andaḳ kim ḳoyun
Bār-gāh-ı ʿayşıda bir gūşeī tutsañ orun
Cennet-āyīn bezmiġa il cemʿ bolmastın burun
İltimāsım bu durur kim barça ildin yaşurun
Ḳılġasın miskīn Nevāyī derdin ıẓhār ey köñgül

TERCĪʿ-İ BEND

Tā ḫarābāt ara min dürd-āşām
Mestlıġ birle işim ʿayş-ı müdām

Rindler ḫidmetidin kāmım bu
Ki fenā kesbige ḳılsam ıḳdām

Kim eger sāḳī-i meh-veş tutsa
Mey ḳuyaşını tola eylep cām

Salsa mey közgüside ʿārıżı ʿaks
Közgüni ʿaks ile ḳılsam āşām

Mini bu küfr ṭarīḳıda bilip
Kildiler başıma ehl-i İslām

Küç bile tövbe birip mey-kededin
Çiktiler ẓāhir itip ẓulm-i tamām

Ḳıldılar şeyḫ-ı riyāyīġa ẕelīl
Biriben ṣavmaʿa künecide maḳām

Müddetī renc ü riyāżet çiktim
Ḳılıp özümge tenaʿumnı ḥarām

Şeyḫdin yitmedi nāfiʿ irşād
Ḫalvet içre daġı yüzlenmedi kām

Ḫānḳahda yaşurun bāde içip
Eyledim deyr sarı mest ḫırām

Yana muġ deyriġa kirdim ser-mest
Mey tut ey muġ-beçe-i bāde-perest

*

Küydüm ol ḥüsn-i cihān-ārādın
Öldüm ol nükte-i rūḥ-efzādın

Rūḥuma ḥāl-i teġayyür taptı
Körüp ol naḫlī ḳad-i raʿnādın

Boldı āşüfte dimāġımġa fütūr
Her dem ol ṭurra-i ʿanber-sādın

Hūşsız boldı köñgül cilve çağı
Ol iki ʿārıż-ı meh-sīmādın

Cānġa ḫūn-āb-ı helāk oldı naṣīb
Ol iki laʿl-i ḳadeḥ-peymādın

Dīn ü īmānıma āfet yitdi
Ol büt-i ʿişve-ger-i tersādın

Vaṣlını her niçe kim tuttum ümīd
Bolmadı naʿra vü vāveylādın

Zühd tuttum ki unutḳaymın anı
Kice kündüz ḳılıban Ḥaḳ yādın

Ṭāʿat u taḳvī ile bolmadı kem
ʿIşḳı āşūbı min-i şeydādın

İmdi kim zühd ile açılmadı iş
Çıḳıban ṣavmaʿa-i taḳvādin

Yana muġ deyriġa kirdim ser-mest
Mey tut ey muġ-beçe-i bāde-perest

*

ʿIşkdın köñglüm irür derd-ālūd
Hecrdin cānım irür ġam-fersūd

Ol büt-i ḥūr-ṣıfat şevḳıdın
Boldı nābūd mañga būd u nebūd

Çerḫ imestür ki ol ay ʿışḳıdın
Çıḳıban ivrüledür başıma dūd

ʿĀlem ehli ara maḳbūl olmaḳ
Ni asıġ ger sañga bolsam merdūd

Vaṣlıñ ıḳbālini taḳvā yolıdın
Tiledim tutmadı ol çünki vücūd

Kafer-i ʿışḳ oluban deyr sarı
Eyledim ʿazm ü bu irdi bih-būd

Munı bilgeç yitiben muġ-beçe mest
Bāde tuttı vü bu irdi maḳṣūd

Bağlaban rüst bilimge zünnār
Eyledim mest büt allında sücūd

Çün şühūd oldı müyesser meydin
Yār hem şāhid idi hem meşhūd

Bāde ey muġ-beçe kim deyr içre
Bu durur bezmim ara imdi sürūd

Yana muġ deyriġa kirdim ser-mest
Mey tut ey muġ-beçe-i bāde-perest

*

Min ki muġ deyri ara irdim şād
Ḫāṭırım dağdağlardın āzād

Deyr piri keremidin ḫoşnūd
Muġ-beçe ʿişveleriġa muʿtād

Bu tenaʿumlar ara ḫāṭırıma
Tüşti endīşe-i mebdeʾ ü meʿād

Kim sañga bu kiliş ü kitmekdin
ʿAyş u ʿişret ḫōd imes irdi murād

Maʿrifet irdi ġaraż ḫilḳatiñge
Mañga köñglüm bu söz itkeç irşād

Seyr boldı barı ʿālemde işim
Ayağım astıda ṭay boldı bilād

Kimge kim ḥāl didim bar irmiş
Añga hem uşbu elemdin feryād

Her ṭarīḳ ehli sarı yüz ḳoydum
Bes perīşān-veş ü āşüfte-nihād

Her niçe saʿyni köprek ḳıldım
Tapmadı hiç işim āyīn-i güşād

ʿĀḳıbet beyle perīşānlıġda
Mey bile muġ-beçeni eylep yād

Yana muġ deyriġa kirdim ser-mest
Mey tut ey muġ-beçe-i bāde-perest

*

Ey yüzüñ bāġı bahār-ı ʿālem
ʿAraḳ ol yüzde gül üzre şebnem

Gül dik ol çihreğa ḳul bāğda köp
Ḳaşlarıñg dik yeñgi ay çerḫde kem

Yiter ol yüzge fürūğ ahımdın
Otı andaḳ ki yaruğ eyler dem

Ol ağız kildi çū ma'dūm ni kām
Cānğa andın eger olmasa 'adem

Çünki bu deyr-i fenā içre köñgül
'Ālem-i 'ışḳıñg ara boldı 'alem

Zühd ü taḳvā ilidin köp yitti
Her dem ol tilbege bīdād ü sitem

Tüne kün çıḳmış idim mey-kededin
Ki yoluḳtı mañga bir şeyḫ-i dijem

Ol ḥaremdin didi min büt-kededin
Birbirige söz ulandı muḥkem

Müstemi' pest idi vü nükte biyik
Tünd olup urdı ḥarem sarı ḳadem

Çūn çıḳışmay arada ṣoḥbetimiz
Ol ḥaremğa kadem urdı miṇ hem

Yana muğ dayriğa kirdim ser-mest
Mey tut ey muğ-beçe-i bāde-perest

*

Ey büt-i serv-ḳad ü gül-ruḫsār
Ġonçañg aytur çağı şīrīn güftār

Mey-i gül-gūn yüzüñge şu'le salıp
Ol gülüñgni bu ot eylep gül-zār

'Ārıżıñg köñglüme açtı yüz gül
Kirpikiñg bağrıma tikti miñg ḫār

Tāb-ı zülfüñgde kemend içre şikest
Ḫāl ü ḫaṭṭıñgda tün içre 'ayyār

Her nefes la'l-i lebiñg nükte bile
'Īsī i'cāzın eylep ıẓhār

Ol ni tersā ki Mesīhāğa irür
Allıda dem ura almaḳ düşvār

Deyr tamı üze tā kördüm anı
Nāle nāḳūs kibi tartıp zār

Gebrekī ṣāl salıp ignimge
Boluban hūş u ḫıreddin bīzār

Şeyḫ-ı Ṣan'ān kibi dīn terki itip
Zühd ü taḳvādin itip istiğfār

Büt-i tersā ḳaşıda secde ḳılıp
Küydürüp Muṣḥaf u bağlap zünnār

Yana muğ deyriğa kirdim ser-mest
Mey tut ey muğ-beçe-i bāde-perest

*

Ol ki bar ay kibi ruḫsāre añga
Bolmışam bīdil ü bīçāre añga

Dūd-ı ahım ğamıdın boldı sipihr
Eşk irür kevkeb-i seyyāre añga

Küyıñga bardı köñgül tā nitkey
Yana ol şūḫ-ı sitem-kāre añga

Ḳaysı zaḫmını köñgülniñg tikeyin
Çūn 'adeddin köp irür yara añga

Tīğ-ı hecriñgdin irür yüz pāre
Yüz tümen miñg yara her pāre añga

Baş çıḳarman közüm eşki suyıdın
Ger felekdin yağadur ḫāre añga

Ḫāreniñg def'i içün boldı naṣīb
Ğarḳalıḳ baḥr-ı fenā ara añga

Tapmadı yār sarı yol niçe kim
Boldı ser-geşte bu āvāre añga

Derd ü bīçārelığ ötti ḥaddin
Ye's zūr eyledi yek-pāre añga

Çünki fehm oldı ki mutlaḳ yoḳ imiş
Cüz mey ü deyr-i fenā çāre añga

Yana muġ deyriġa kirdim ser-mest
Mey tut ey muġ-beçe-i bāde-perest

*

Yana muġ deyirde mest ü bībāk
Kizerem baş yalaṅ ü ḫırḳam çāk

Tün ü kün ol ṣıfat ösrükmin kim
Şāmdın ṣubḥnı ḳılman idrāk

Bāde gird-ābı ara zār tenim
Eyledür kim tiṅiz içre ḫāşāk

Ḳorḳaram taşlamaġay taşḳarı ger
Çerḫ salsa bu tiṅizge külāk

Veh ni külākdur ol baḥrġa kim
Mevcıġa tüşse yuyulġay eflāk

Beyle mey baḥrını indürdi ikin
Suda şāḫī üze çırmaşḳan tāk

Min ki ol baḥr ara cān tapmışmın
Zehrdür aġzıma alsam tiryāk

Mey-kede baḥrıdaġı mest neheng
Ḫānkaḥ içre ni tapḳay cüz ḫāk

Tapmasam cām-ı mey-i nāb demī
Dehr eyler mini bīḥad ġam-nāk

Yaḳīn irdi ki yana ṣavma'ada
Bolġamın renc-i ḫumār içre helāk

Yana muġ deyriġa kirdim ser-mest
Mey tut ey muġ-beçe-i bāde-perest

*

Maṅga deyr oldı çū Beytü'l-ma'mūr
Deyr pīriġa bolupmın me'mūr

Ḳılma yā Rab anı kim bolġaymın
Ol mekān ü bu mekīndin mehcur

Çūn ezelde bu mey irdi ḳısmım
Bāde içmekte irürmin ma'ẕūr

Deyr ara min ni ṣabāḥ u ni mesā
Mest-i meymin ni sinīn ü ni şühūr

Niçe kün deyr-i fenādın çıḳıban
Köṅgül āzürde vü cāndur rencūr

Aṅlaman kim nige gerdūn saldı
'Ayşım evżā'ıġa bu nev' fütūr

Min ki muġ deyirde irdim sākin
Bar idi 'ayş maṅga nāmaḳdūr

Dem-bedem tutmaḳ ile muġ-beçe mey
Yitkürür irdi żamīrimġa sürūr

Deyrdin mest çıḳıp mey tiledim
Kimsedin yitmedi bir cām-ı ḥużūr

İmdi kim her yan itip kesb-i hevā
Bolġu dik kördüm özümni maḫmūr

Yana muġ deyriġa kirdim ser-mest
Mey tut ey muġ-beçe-i bāde-perest

*

Bu kice közlerim irdi bīḫᵛāb
Cānıma renc-i ḫumār içre 'aẕāb

Yār nergisleri dik cāṅġa ḫumār
Ten ara sünbüli dik pīç ile tāb

Ṣubḥ-dem cām-ı ṣabūḥī tileben
Eyledim mey-kede 'azmiġa şitāb

Deyr işikinde idi bezm-i ġarīb
Rindler barçası mest-i mey-i nāb

Deyr pīri boluban ḫāk-nişīn
Līk himmet yolıdın 'arş-cenāb

Bezm-i ma'nī bile deryā-yı fenā
Mey ṭaġarı bu tiṅizge gird-āb

Her kişige ki tutup bir sāġar
Tā ebed hūşi boluban nāyāb

Közi tüşkeç manga hem lutf bile
Çarlap olturtup itip beyle ḫiṭāb

K'ey ḫumār ilkide rind-i ʿāciz
Sini maḫmūrluġ itmiş bītāb

Tutuban eyle ki gerdūn sāġar
Min bolup ol mey ile mest-i ḫarāb

Yana muġ deyriġa kirdim ser-mest
Mey tut ey muġ-beçe-i bāde-perest

SĀḲĪ-NĀME

Fevaidü'l-kiber'de *Mesnevî* (bazı nüshalarda *Saki-name*) başlığını taşıyan 458 beyitlik uzun bir manzume vardır. Bu Saki-name, Herat'a gelen Altın Ordu Prensi Bahadır Sultan'ın kurultayı dolayısiyle yazılmıştır.

Manzume şu beyitlerle başlıyor :

Sāḳıyā tut ḳadeḥ-i şāhāne
Ḳaṭrası laʿl velī yeg-dāne

Laʿl kānı kibi ḫumdın çıḳıban
Laʿl-i yek-dāne üzümdin çıḳıban

Rengi otda ḳızıġan naʿl kibi
Tābı şāh efseride laʿl kibi

Rūḥġa lemʿasıdın nūr u ṣafā
Tābıdın ḫūrġa yoḳ setr ü ḫafā

Cām-ı derḫōr anġa ke's-i ḫūrşīd
Dime ḫūrşīd ki cām-ı Cemşīd

Bolsa çūn bezmde Cemşīd-i zamān
Taḫt-ı zer-kār üze ḫūrşīd-mekān

Şāhlar allıda çavuş yanġlıġ
ʿAḳl anınġ derkide bīhuş yanġlıġ

Tābiʿ-i rāy ile ḥükmi ḫānlar
Emri me'mūrı bolup sulṭānlar

Taḫtı ʿālī bu biyik ṭārumdın
Ḫayli köprek bu ḳalın encümdin

Tutsa anda çū şefaḳ-gūn mey-i nāb
Cām-ı mīnāyī ara laʿl-i müẕāb

Şair şu beyitlerle Sultan Hüseyin Baykara'ya hitabediyor :

Uşbu mey kim anı taʿrīf ittim
Ẕikrin eylerde oḳ özdin kittim

Şeh anı Ḫıżr suyı dik yutsa
Mañga hem dürdī-i cāmın tutsa

Bāde nūş oldı çū hem-destāne
ʿArż ḳılsam niçe söz mestāne

K'ey ulus ḫānı şeh-i çerḫ-cenāb
Ḫāṭırıñg baḥr u kefiñg misl-i seḥāb

Bīvefādur felek-i būḳalemūn
Sāz u āhengige yoḳ bir ḳānūn

Yoḳ baḳā cāh ile şevketḳa dağı
Yoḳ vefā ʿömr ile devletḳa dağı

Şükr añga kim ḳılıban şāh sini
Ḳıldı her nüktedin āgāh sini

Kör ki her şeh ki yürüp aldı cihān
Barça bardur mu ḳara yirde nihān

Ünlü İran şahlarının adlarını sayarak hepsinin ölüp gittiğini, şah ve dilenci kimsenin cihanda kalmayacağını kaydettikten sonra, Sultan'a şu nasihatlarda bulunuyor :

Tiñgri yādını unutma bir dem
Özni ġayrıdın avutma bir dem

Raḥmetidin dağı bolma nevmīd
Ġażabıdın dağı vehm it cāvīd

Mülk ü kişver ilige dād eyle
ʿAdl ile ikkisin ābād eyle

Tiñgri yādı çū sañga boldı ḥiṣār
Dād ile ʿadl ulus birle şiʿār

Çūn bolar boldı öziñgni ḫōş tut
Her bahāne bile köñglüñgni avut

Bir nefes ʿayşdın olma ġāfil
Ki cihān mülki irür bīḥāṣıl

Bolmağıl hīç nefes ġaflet ile
ʿAdl ḳıl yoḳ ise bol ʿşret ile

Bundan sonra, sözü Şehzade Bediuzzaman'a getirerek şunları söylüyor :

Ki mini Şāh-ı zamān hicrānı
Eyle ḳılmış ki di alman anı

Şāh-ı Cem-ḳadr zamān içre bedīʿ
Her bedīʿ işde mekān içre refīʿ

Ḫamse içre ki añga her bir ḥarf
Baḥr irür żımnıda yüz dürr-i şigerf

Dāstānlar ki nigāriş ḳıldım
Anıñg atıġa güzāriş ḳıldım

Eyledim pend ṭarīḳıda ġulū
Yüz tümen fāyidelerdin memlū

Yād tutmış idi şeh-zāde barın
Bilip irdi şeh-i āzāde barın

Ansızın pend añga ḥācet irmes
ʿAḳl-ı kül allıda il pend dimes

Ḳayda kim bolsa Ḫudā yārı anıñg
Pākler rūḥı meded-kārı anıñg

Kāş eyyām-ı viṣālin körsem
Yana bir ḳatla cemālin körsem

Şair, Şah ile Şehzadeyi bir kere daha anlattıktan sonra, uzak ve yakın ülkelerdeki sultanları ve şehzadeleri ayrı bendler içinde şöyle hatırlıyor :

Sāḳıyā bāde kitür yāḳūtī
Rūḥnıñg ḳuvveti cānnıñg ḳūtı

Ṭaʿm añga şerbet-i hicrān yañglıġ
Levn añga laʿl-i Bedaḫşān yañglıġ

Lācüverdī ḳadeḥ içre anı sal
Çerḫ-ı mīnāda şefaḳ eyle ḫayāl

Baḳıban ḳubbetü'l-İslām sarı
İç ü sun uşbu ġam-āşām sarı

Ol ki Ḥayder atıdur ḫulḳı ḥasen
Her ni kim ḳılsa barı müstaḥsen

Tā ebed ḥaşmetidin tapsun kām
Mülk-i İslāmda ehl-i İslām

Sāḳıyā cām-ı lebā-leb tutḳıl
Edeb asra vü mü'eddeb tutḳıl

Bādeī kim niçe yitkürse ṭarab
Artḳay ṭab'ga ta'zīm ü edeb

Tā baḳıp Merv sarı baş urayın
Başını kök manẓarıdın aşurayın

Sencerī mülkige bolġan vāriş
Sencer-i sānī belkim sāliş

Yādı birle tutay özni birdem
Bu ġam-ābād-ı cihānda ḫurrem

Şāh Ebū'l-Muḥsin-i ferruḫ-dīdār
'Ömr ile devletidin berḫūrdār

Sāḳıyā bāde-i gül-fām kitür
Mey-i gül-reng salıp cām kitür

Bāde kim rūḥ didi anı ḥakīm
Rūḥ ḳūtı atadı ṭab'-ı selīm

Ḫāverān lālesi dik altun cām
Kim aṅga tüşse bu rāḥ-ı gül-fām

Hey'et içre gül-i ra'nā bolġay
İçse şeh-zāde müheyyā bolġay

Cāmı tā ḥaşr lebā-leb bolsun
Niçe sıpḳarsa yana hem tolsun

Sāḳıyā tut ḳadeḥ-i şevk-engīz
Su kibi ṣāfī vü ot yaṅglıġ tīz

Suyi kevser suyi dik cān-efrūz
Otı dūzaḫ yalını dik pürsūz

Tā içip 'arbede bāġın açayın
Hīrmend arıġı dik kef saçayın

Nūş itey çerḫınıṅg imdādı bile
Nīmrūz ehli şehi yādı bile

Ṭab'ıġa barça nihānlar ma'lūm
Gerçi mey-nūş ve līkin ma'ṣūm

Kişver-i Zābül aṅga erzānī
Rüstem-i Zāl daġı der-bānı

Sāḳıyā cām-ı hilālī tutḳıl
Bāde ḫūrşīd misāli tutḳıl

Levn aṅga la'l-i Bedaḫşān yaṅglıġ
Lem'a ḫūrşīd-i draḫşān yaṅglıġ

Ḳaṭresi aḫter-i raḫsende kibi
Çün tamıp berḳ-ı draḫşende kibi

Hem oşol cām-ı hilālī bile tut
Bāḫter şāhı ḫayāli bile tut

'Aḳlı her işte resā ṭab'ı selīm
Kim irür naḳd-ı Ḥüseyn İbrāhīm

Mülk anıṅg 'adlidin olsun bustān
Bir ḥadi kişveriniṅg Hindistān

Sāḳıyā tut mey-i ferḫunde-eser
Ferruḫ-āyīn ḳılıp altun sagar

Anı içken kişi terk eylep hūş
Nükte sürgey niçe kim bolsa ḫamūş

Kem-süḫan ilni süḫan-ver ḳılġay
Her sözin eyle ki gevher ḳılġay

İçse bolġay Şeh-i ferḫunde-ma'āş
İlki zer-pāş ü tili gevher-pāş

Kāmı andaḳ ki kirektür ḥāṣıl
Şāh ıḳbālidin olsun yüz yıl

Sāḳıyā cām-ı dil-ārā ḫoştur
İçide rāḥ-ı güvārā ḫoştur

Cām-ı pāk ü mey-i nāb andın pāk
Ḳuyaş u çeşme-i ḥayvāndın pāk

Tā anı içkeli körgüzse heves
Salṭanat bāġıda serv-i nev-res

Hem anıñ bezmiġa lāyıḳ bolġay
Pāk ṭab'ıġa muvāfıḳ bolġay

Şehġa maḳbūl daġı mülke zeyn
Sözi maṭbū' özi dik İbn-i Ḥüseyin

Sāḳıyā tut maña gül-būy ḳadeḥ
Ḫalḳ köñlidin elem-şūy ḳadeḥ

Eyle kim salsa köñül öyine nūr
Tīrelikni itirür şem'-i sürūr

Tā birey köñlüm olup gül-şen-vār
Közge şeh-zāde yüzidin envār

Aña birsün yā Rab tā beebed
Rūḥ ile Ḳāsım-ı Envār meded

Çün sözi ḫoştur özi ḫoş-ḥarekāt
Tā ebed bolsun aña 'ömr ü ḥayāt

Sāḳıyā cām-ı ġarībāne kitür
Min ġarīb içsem anı yana kitür

Kim kilür köñlüme ol ikki ġarīb
Kim ol ikkini celā ḳıldı naṣīb

Ayru Şeh yañlıġ atadın hem alar
Yüz tümen kām-ı revādın hem alar

Ni ikin ḥālleri ġurbet ara
Başḳa ġurbetde kilür şiddet ara

Aḫter-i ṭāli' olup bergeşte
Bū'l-'aceb ḳavm ara ser-geşte

Özge mülk özge diyār özge dimen
Özge ḫalḳ özge mekān özge vaṭan

Tüş körürler mü ikin Şāhnı hīç
Vaṭan u mesken ü bün-gāhnı hīç

İkisi yādı bile bir ḳuş tut
Ki köñüldin maña bolmaslar unut

Himmetin kāş bir an tutḳay Şāh
Kilgeli ol ikev inşāallah

Sāḳıyā ḳıl tola cām-ı zer-kār
Bir ġazel başla Ferīdūn-āsār

Cāmınıñ bādesi daġı rengīn
Naẓmınıñ nüktesi daġı şīrīn

Naẓm edāsıġa muvāfıḳ yasap ün
Cām-ı mey naẓm-ı nigārendeġa sun

Ol ikev yādı bile içsün ḳuş
Soñra ḳaru saña ḳıldursun nūş

Sin daġı dürdī-i cāmıñ maña tut
Ḳuşıdın ol daġı birsun sürḳūt

Sāḳıyā tut ḳadeḥ-i mīnāyı
Kim ulus 'aḳlın iter şeydāyī

Añla mīnā ḳadeḥ içre mey-i nāb
Cām-ı pīrūzede yāḳūt-ı müẕāb

Bolsa çün bāde üçün bezm-ārā
Sulṭān Veys İbn-i Bayḳara

Sāḳıyā cām-ı cihān-bīn alġıl
İçige bāde-i rengīn salġıl

Aña hengāme-i şevḳumnı ayt
Daġı şi'rimdin oḳuġıl bir beyt

Cām-ı Cem-hey'etiniñ maẓharı ol
Belki āyīne-i İskenderī ol

Kim cihān bolġuça kāmıñ bolsun
'Ayş bezmide maḳāmıñ bolsun

Kişige ḳayġudın olsa ẓulümāt
Cür'ası bolġay anıñ āb-ı ḥayāt

Bolsun uçmaḳ ara Ḥaḳdın maġfūr
Atası Bayḳara İbn-i Manṣūr

Sa'y ḳıl Ḫıżr suyı tolsun aña
Çün içer āb-ı ḥayāt olsun aña

Ata vü aġasıġa Ḥayy-i Mübīn
Ravża-i ḫuld ara birsün teskīn

Sāḳıyā tut ḳadeḥ-i ʿaḳl-zidā
Kim aṅga yüz ḫıred ü ʿaḳl fidā

Ḳaṭreī ḳılsa köhen-pīr anı nūş
Nev-cevān bolġay itip cūş u ḫurūş

Tut aṅga kim irür iş āgāhı
Mefḫar-i dūde-i Mīrānşāhī

Di ki ey Ḫusrev-i gerdūn-rıfʿat
Ni ḳalur salṭanat u ni şevket

Şehruḫī mülk ü ḫaşemni kördüṅg
Sin daġı mülk ü ḫaşem köp sürdüṅg

Aṅgladıṅg şāhlıġ aḥvālini hem
Göregen taḫtı vü ıḳbālini hem

Barça şehlerġa ata ornıġasın
Yā ced-i kām-revā ornıġasın

Saṅga ʿālī barıdın mertebe hem
Yana köprek barıdın tecribe hem

Ayta alman saṅga ey dāniş-ver
Kim bar irdi şeh ile her kişver

Ayt ol şāh-ı felek-cāh ḳani
Yoḳsa Behmān u fülān şāh ḳani

Līk dirmin ḳani ol közüṅge nūr
Cismiṅge ḳuvvet ü köṅglüṅgge sürūr

Salṭanat bāġıda serv-i gül-çihr
Mekrümet evci üze raḫşān mihr

ʿİlm eflākide bercīs-maḥal
Barça eşkāl-i ʿulūm alnıda ḥal

Naẓm u neṡriġa ʿuṭārid meftūn
Her su'āl itse cevābıda zebūn

Şehlıġ u ʿilm ü yigitlik çaġı
Fānī vü ṣūfī vü sālik daġı

Vaṣfı taʿdād ile sandın artuḳ
Her ni kim aytsam andın artuḳ

Beyle āfāḳ ehli nādiresin
ʿİlm ü faḳr ehli şerīf ü seresin

Kör ki eflāk-ı teʿaddī-pīşe
Çerḫ-ı bed-mihr ü ḫilāf-endīşe

Ḳara tofraḳḳa nüçük ḳıldı nihān
Ki ḳarardı maṅga heceride cihān

Ḳani ol mihr-i cihān-tāb āḫır
Ḳani ol gevher-i nāyāb āḫır

Çerḫdin köp kişi kördi bīdād
Beyle bīdād kişi körmes yād

Her niçe devr vefā itküsidür
Aṅga nitti ki saṅga itküsidür

Çūn budur devr niçe kün ḫōş bol
Bībaḳā devrde fānī-veş ol

Özgeler pendiġa birgil peyvend
Yoḳsa bu vāḳıʿa besdür saṅga pend

Bu parçalar, saltanatla ilgili haneden çevresinin durumunu gösteren bir panoromadır. Şair bazı kere adlarını vererek, bazı kere şehzade demekle yetinerek her birinin durumu üzerinde duruyor. Bunların kimi gurbettedir; yurda dönmesini özlüyor. Kimi de ölmüştür; rahmet diliyor. Bazı kere de bilmediğimiz olaylara telmihler yapıyor ki, bunları anlamağa imkân yoktur.

Şair sonra asıl maksada geçiyor. Kurultay dolaysiyle Herat'a gelen Han'dan şu beyitlerle bahsediyor :

Ṣāf-ı mey cām ara ger dil-keşdür
Tustuġan içre ḳımız hem ḫōştur

. . . .

Kim eyā tört ulusḳa vāriṣ
Faḫr itip ẕātıṅga rūḥ-ı Yāfeṣ

ʿAṣl u gevher bile ḫānlar ḫānı
Cevher-i ẕāt ile cānlar cānı

Şehğa mihmān ü ʿazīz ü dil-bend
Hem ḳarındaş yana hem ferzend

Kör ki sin kimsin ü ḳaydın kilesin
Ḳaysı mülk içresin ü kim bilesin

Hīç şeh tapmadı bir ḫān sin dik
Bu ulus körmedi mihmān sin dik

Budur ümmīd ki Şeh devletidin
İhtimāmı vü biyik himmetidin

Olça maḳṣūdun͡g irür yitkeysin
Kām-rān mülkün͡ge ʿazm itkeysin

Ata taḫtıda tapıp istiḳlāl
Ḳılġasın ḫaşmların͡gnı pā-māl

Lik mihmānġa kirek eyle maʿāş
Kim eger mülkige ʿazm eylese fāş

Mīz-bānlarġa melālet yitkey
Ḫayr birle il anı yād itkey

. . . .

Sāḳıyā tut ḳadeḥ-i sulṭānī
İçide rāhı anın͡g reyḥānī

. . . .

Tut an͡ga kim işi boldı temkīn
Atı sulṭān özi dervīş-āyīn

. . . .

Ayt kim şükrge bolġıl ḳāyil
Tin͡gridin bir nefes olma ġāfil

Kim sini faḳrġa māyil ḳıldı
Faḳr eṭvārıġa ḳābil ḳıldı

Şāh dervīş-veş irse şehdür
Şāh u dervīş işidin āgehdür

Ol ki bu ḳāʿide mümtāzı irür
Şāhlar şāhı Ebū'l-Ġāzī irür

Ḳıldı bu Şahnı taḳdīr san͡ga
Hem şeh ü hem ata hem pīr san͡ga

Ata vü pīrin͡g irür Şāh-ı zamān
Aġa vü ḳardaş ü mahdūmun͡ga ḫān

İkisi ḫidmetidin ḫōş-ḥal ol
Tin͡grige ilt bu ḫidmet bile yol

Şair burada yine ölenleri hatırlayarak bir kaçının adını andıktan sonra, yaşayanlardan Süheylî, Tufeylî ve Beyanî ile Camî'yi överek, bunları Han'a tanıtmış oluyor. Sonra yine ölenlere geçerek ata ve üstad olarak tanıdığı Seyyid Hasan ile çok sevdiği Pehlevan Mehmet'i anıyor.

Şair bu anılardan sonra sözü kendine getirerek şöyle devam ediyor :

Sāḳıyā kil man͡ga tut bāde-i ʿışḳ
Kim irür ḫılḳatim üftāde-i ʿışḳ

Bāde kim aġzıġa her kim alġay
Peykeri ḫırmeniġa ot salġay

Tā kim ol otḳa özümni taşlay
Derd-i ʿışḳım otudın sūz başlay

Kim niler ḳıldı min-i zārġa ʿışḳ
Cān-ı zār u ten-i bīmārġa ʿışḳ

Ḳön͡glüm aldı büt-i şūḫī nāgeh
Ḳalmadım ʿışḳıda özdin āgeh

Ol perī vaṣlı çū boldı maṭlūb
Tilbelik ḳıldı kön͡gülni maġlūb

Çūn cünūn ʿışḳ ile boldı dem-sāz
Asray alġay mu kişi kön͡glide rāz

Anı kim maḥrem-i esrār didim
Derddin kön͡gli ḫaber-dār didim

Çıday almay ḳatıḳ aḥvālimdin
Allıda şimmeī öz ḥālimdin

Didim ü veh dimegey irdim kāş
Kim dimes sözni özüm ḳıldım fāş

Zār cismimġa ʿanālar kildi
Tilbe başımġa belālar kildi

Çerḫ yaġdurdı manĝa tīġ-i sitem
Belki devrān hem ü devrān ili hem

Kim ki yārım idi ṭavrı aḥsen
Boldı cānımġa ḳatıḳraḳ düşman

Öz ü yat nīş-i melāmet urdı
Yir ü kök başıma taş yaġdurdı

Aḳribā tenġa urup tīġ-ı cefā
Közüme igneler urdı żuʿafā

Kiçiben baştın ayaġdın tüştüm
Ölgeli żaʿf içide yavuştum

Derd ü rencim ḥad ü ġāyetdin köp
Marażım boldı nihāyetdin köp

Tende yüz derd ü şuʿūbet kördüm
Cānda yüz ança ʿuḳūbet kördüm

Tā işim ölmek ile tuttı ḳarār
Boldı başımdın aṭibbāġa firār

Min bolup ʿömr ile cāndın nevmīd
Şeh birip vaṣl ümidīġa nüvīd

. . . .

Ötti bu zārlıġımġa iki yıl
Her zamānın iki yıl çaġlıġ bil

İmdi kim yüzide ḫaṭ baş urmış
Güliġa sebze sipeh kiltürmiş

Geh gehī ḥālime bir vā eyler
Şaʿb ḥālimni temāşā eyler

Līk bilmen anĝa kimdür eṣḥāb
Kim bile herdem içer bāde-i nāb

Kim bile kündüz ikin bīḫōd u mest
Kiçe ḳay bezmde irkin pā-best

Kimge bu nevʿ belā bolsa naṣīb
Mest ḫōşraḳ durur ol zār-ı ġarīb

Sāḳıyā könglüm iter bāde heves
Luṭf ḳılġıl ki irür min bīkes

Tut ġarīb ün bile peymāne manĝa
Körgüzüp ḫulḳı ġarībāne manĝa

Yıġlamaḳ ḥālime birdem fen itey
Zār u bīkesligime şīven itey

Kim cihān içre besī seyr ittim
Deyr ü mescidġa daġı köp yittim

Geh tüşüp ḫayl-i münācāt içre
Geh ḳalıp ehl-i ḫarābāt içre

Ḳavm ḳavm içre körüp miḥnetler
Ḫayl ḫayl içre çikip şiddetler

Yüzlenip şevket ü cāh u ıḳbāl
Ḳısmetim boldı besī manṣıb u māl

Her ni il ḳıldı ṭaleb min taptım
Barçadın silkip itek köz yaptım

Olça min tapḳalı bar irdi heves
Kim tapılmadı vefā irdi vü bes

Bir vefā kimge ki min ḳıldım fāş
Yüz cefā ötrüde irdi pādāş

Köz anınĝ yolıġa kim yitkürdüm
Közde yüz nīşi belāsın kördüm

Ḳaysınınĝ allıġa kim ḳoydum baş
Yaġdı başımġa cefāsıdın taş

Kim ki medḥini didi niçe tilim
Tiledi ḳılġay anı niçe tilim

Ol ki evṣāfı manĝa boldı raḳam
İstedi eylemek ilkimni ḳalem

Körgüzüp mihr-i cefā yitti manga
Cān birip derd ü belā yitti manga

'Ālem ehlide çū yok ehl-i vefā
Eylerem min dağı cānımğa cefā

Şair tekrar eski anılarına dönerek dostlarından şunların adlarını sıralıyor : Pir-i Muammayî, Hoca Kemal, Mir Sadr, Mir Atayî, Derviş Fenayî, Asafî, Binayî, Agâhî, Meşhedî, Munis, Divane-i Kâtib. Fakat hepsi bu kadar değildir :

Özgesin kılmadım andın mezkūr
Kim Mecālis'de irürler mestūr

Ger alar tuttı ise deşt-i 'adem
Şükr bu hayl irürler hem-dem

Nevaî son bendde :

Şāhlar şāh u ser-efrāzı üçün
Rindler şāhı Ebū'l-Ġāzī üçün

dualar ederek mesnevîyi tamamlıyor.

MUKAṬṬA'ĀT

Hak Te'ālā bendesiniñ kısmetin
Çūn ezel dīvānıda kılmış rakam
Çūn anıñ tağyīriniñ imkānı yok
Nige kim kılmış özi ceffe'l-kalem
Kim ki andın artuk öksük istegey
Bardur anıñ cehli artuk 'aklı kem
Tiñri ihsānıda şād olğan kılur
Özni şād ü mihnetidin ilni hem
Şākir olmay ol ki az u hırşıdın
Dāyim itkey özni ğam-kīn kimge ğam

* * *

Mecāzdın mañga maksūd irür hakīkī 'ışk
Nidin ki ehl-i hakīkatka bu tarīkat irür
Mecāzdın çū hakīkatka yol tapar 'āşık
Kılur mecāzını nefy ol ki bīhakīkat irür

* * *

Körmese hüsn-i mecāzī içre cüz Hak şun'ını
'Āşıkī kim bolsa 'ışk etvārı içre pāk-bāz
Zāhidā bu 'ışkdın men' eyleme 'āşıkını kim
Ger sin idrāk eyleseñ 'ayn-ı hakīkattur mecāz

* * *

Ey Nevāyī añgla kim hōş 'ālemīdür ferdlık
Ger kuyaş vaşlın tilersin ferd bol zerrātdın
Ol imestür ferdlık kim cüftdin ferd olğasın
Ferd oldur kim mücerrred olğay ol her zātdın

* * *

Her ni ilge kām irür kiçti Nevāyī barıdın
Kılmadı ni kim buyurdı nefs-i hāric-rāy añga
Bu cihānda barça nefsi vāyesidin çikti il
Ol cihānnıñ vāyesi ger müzd yitmes vāy añga

* * *

Sınuk sifāl ki mey dürdin içkeli tapsañg
Kabūl eylemegil cām-ı saltanat Cemdin
İlikke kirse kuruġ nān ma'āş üçün çikme
Neşāt-ı ni'metiniñg minnetini Ḥātemdin

* * *

Nāme-i a'mālim ol yañglıġ karadur cürmdin
Kim nedāmet eşkidin anı arıtmak bolmaġay
Belki ger baḥr-ı muḥīṭ içre salıp yıllar yusañg
Ol kara bolġay serā-ser līk bu ak bolmaġay

* * *

Ġazelde üç kişi ṭavrıdur ol nev'
Kim andın yaḫşi yok naẓm iḥtimāli
Biri mu'ciz-beyānlıġ sāḥir-i Hind
Ki 'ışk ehlini örter sūz u ḥāli
Biri 'Īsī-nefeslik rind-i Şīrāz
Fenā deyride mest ü lāubālī
Biri kudsī-eşerlik 'ārif-i Cām
Ki cām-ı Cem durur sınġan sifāli

* * *

Min ki öldüm dehr ilige āşnālıġ rencidin
Kılmaġaymın āşnālıġ ger Mesīḥ olsun yana
Āşnālardın tilermin eylesem bīgānelik
Kayda mümkin bolmaġım bīgānelerġa āşnā

* * *

Naẓmım içre ġarīb ma'nīler
Ġurabā ḫaylidin nişāne durur
Anda her beyt niçe ma'nī ile
Beyt imes kim ġarīb ḫāne durur

* * *

Mundak mukaṭṭa'āt ki min yıġmışam irür
Her bir ḥadīka-i ḫıred üçün eyler ferāġ
Mecmū'ın eyle kişverī añgla ki saṭḥını
Ḥikmet suyıdın eylemişem kıṭ'a kıṭ'a bāġ

* * *

Nevāyī 'ömrin ötkerdi meşakkat birle 'ālemde
Ümīdi bu ki ol 'ālemde tapkay kāmrānlıġlar
Egerçi kāfer-i müflis-meşellik tapmadı kāmī
Ve likin nefsi çün kāfer idi kıldı yamanlıġlar
Ger ol 'ālemde Ḥak fażl itmese vü 'adl ile sürse
Añga bes boldı żāyi' munça çikken nātüvānlıġlar

* * *

Ey Nevāyī köp mecāzī 'ışk ile meş'ūfsın
Ötkil andın daġı yan 'ışk-ı ḥakīkī sarı bat
İkkisidin gerçi 'aşık ölmegi lāzım kilür
Bārī ol ölmek ki bolġay żımnıda yüz miñg ḥayāt

* * *

Yigitligimde ki takvā vü zühd vakti idi
Fücūr u fısk bile żāyi' eyledim evkāt
Ötüp yigitlik ileyimge kildi çün karılık
Ma'āş-ı 'ādet-i ma'hūd ile kiçürsem oyat
Disem ki ṭā'at itip secdedin kötermey baş
Başımġa urġalı lāyık körünür ol ṭā'at
Każādın olça mañga kildi ẕikri ḥācet imes
Bilür çü şiddet-i ḥālimni Kāżıyü'l-ḥācāt

CEVĀHİR-İ MÜFREDE

Ol ki Ḥaḳ barında maḳṣūd istegey her ẕātdın
Mihr barında yaruġluġ köz tutar ẕerrātdın

* * *

Nebī şer'iġa tapmaḳ istiḳāmet
İrür sālikke müşkilrek kerāmet

* * *

Ṭama' itme köp olsa il mālı
Körmeyin Ḥaḳ ḫazīnesin ḫālī

* * *

Yiter çū rızḳıñg eger ḫāredür vü ger yāḳūt
Özüñgge yükleme endūh taġın istep ḳūt

* * *

Mürüvvet barça birmekdür yimek yoḳ
Fütüvvet barça ḳılmaḳdur dimek yoḳ

* * *

Tekellüf irür tenġa fersūdeliġ
Anıñg terkidür cānġa āsūdeliġ

* * *

Müzevvir mekri boldı mūcib-i ḳayd
Niçük kim tülkü lu'bı bā'iṣ ṣayd

* * *

Renc-keş bol çünki tartar cuġd vīrān içre renc
Ejdehādın bīmi yoḳ ammā irür ümmīd-i genc

* * *

Evliyā pāyesiġadur yitmek
Tapmasa şükr ü tapsa bezl itmek

* * *

Köñgülge fütūr olmayın rāz açılmas
Ṣadef ger bütün bolsa gevher saçılmas

* * *

Ol ki sañga ildin irür 'ayb-gū
İlge daġı sindin irür 'ayb-cū

* * *

Kişi 'aybıñg dise dem urmaġıl kim ol irür közgü
Çū közgü tīre boldı özge 'aybıñg ẓāhir eyler mü

* * *

Kişi 'aybın yüzige ḳılma ıẓhār
Te'emmül eyle öz 'aybıñġga zinhār

FARSÇA DİVAN

FARSÇA DİVAN

بســــــــم الله الرحمن الرحيم

DİBACE

بيت القصيدهٔ همه خيل سخن وران
شه بيت جنس نظم همه مدح كستران
حمد وثناى پادشهى دان كه از رهش
يك پاره سنك شد كهر عالى افسران

Bu kıt'a ile başlayan ve üç buçuk sayfa tutan Dibace'de, Nevaî, "Hazret-i hidayet-menzilet-i velâyet-menkabet, Dürr-i yegtay-i bahr-ı nig-nâmî, İmam-ı zümre-i aktab" diye vasıflandırdığı Camî'ye olan bağlılığını belirterek, Camî'nin kendisini zaman zaman nesirde "vadî-i Türkî" den "savb-ı Farsî" ye, nazımda "eda-yı Türkâne" den "canib-i lûgat-i Fürs" e çevirmek istediğini, üstadın emrine uymayı canla başla dilediği halde, bir türlü bu emri yerine getiremediğini, ancak Ebülgazi Sultan Hüseyin Bahadır Han zamanında, 902 yılında birkaç kaside karalayabildiğini söylüyor. "Cihat-ı sitte" ye uygun olarak sayısı altıyı bulan bu kasideleri söyle sıralıyor :

Ruhu'l-Kuds, tevhid-i Hazret-i Barî

Aynü'l-Hayat, na't-ı Nebevî

Tuhfetü'l-Efkâr, Emir Husrev-i Dehlevî'nin *Bahrü'l-Ebrar* kasidesine nazire.

Kutu'l-Kulûb, mevâız-ı sud-mend ve nasayıh-ı dil-pesend.

Tuhfetü'n-Necat, Sultana övgü.

Nesimü'l-Huld, Emir Husrev-i Dehlevî'nin *Mir'atu's-Safa* kasidesine nazire.

Şair bu altı kasideye *Sitte-i Zaruriyye* adını veriyor.

KAṢĀ'İD

Ruhu'l-Kuds başlıklı 130 beytlik ilk kasidenin matlaı :

زهی بخانهٔ قدرت مصور اشیا
هزار نقش عجب هرزمان ازو پیدا

Son beytler :

زاقتضای قضا این قصیده شد تحریر
عجب نباشد تاریخش از حساب قضا
بفکر نام چو رفتم سحرکه از هاتف
خطاب اسمش روح القدس شد از اسما
امید انکه با نفاس قدسیم بخشی
تکلمی که سرایم پی توحمد و ثنا

Aynü'l-Hayat başlıklı 150 beytlik ikinci kasidenin matlaı :

حاجبان شب چو شادروان سودا افکنند
جلوه در خیل بتان ماه سیما افکنند

Son beytler :

کر نهم عین الحیاتش نام شاید زانکه خلق
از نسیمش جان نودر چشم موتی افکنند
درعدد یا بند بیتش توأم آب بقا
در حساب اونظر کرسوی املا افکنند
یارب آن روزم شفاعت ازحبیب خودرسان
کاهل عصیان را بدوزخ بی محابا افکنند [1]

[1] کامل M کاهل

Tuhfetü'l-Efkâr tetebbu'-ı Derya-yı Ebrar başlıklı 99 beytlik üçüncü kasidenin matlaı :

آتشین لعلی که تاج خسروانرا زیور است
اخکری بهر خیال خام بختن در سراست

Son beytler :

تحفة الافکار اکر نامش نهم بنود عجب
تحفه نزدم چون زبحر فکرتم این کوهراست [1]
کشت یوم جامع شهر رجب تاریخ آن
طرفه ترکاین روز وماه اتمام اورا مظهراست [2]
طالبان ربع مسکون را زظل عالیت
فیض بادا تا مقام مهر چارم منظر است

Kutu'l-Kulûb tetebbu'-ı Hakim-i Enverî başlıklı 118 beytlik dördüncü kasidenin matlaı :

جهان که مرحلهٔ تنك شاه راه فناست
درو مجوی اقامت که راه شاه و کداست

Son beytler :

شد این قصیده چوقوت قلوب اهل سلوك
ازان تعین قوت القلوبش از اسما ست [3]
هر انکه خواند ویا این عمل کند شك نیست
که از حدیقهٔ قلبش ثمر بهشت اساسست
ازان نعیم بهشتش چو قوت قلب رسد
شکسته قلب مرا نیز ازان نعیم رجاست

[1] نزدت M نزدم
[2] ترکین M ترکاین
[3] قوت قلوبش M قوت القلوبش

چنانکه اهل طرب صاف می‌چو نوش کنند
ز درد ساغرشان قطره‌ٔ نصیب تراست [1]
خدا بناظم وقاری و راقمش بخشند [2]
هر انچه مصلحت دین و دینی وعقباست

Tuhfetü'n-Necat tetebbu'-ı Hakanî başlıklı 138 beytlik beşinci kasidenin matlaı :

زهی از شمع رویت چشم مردم کشته نورانی
جهانرا مردم چشم آمدی از عین انسانی

Son beytler :

چومنهج شد نجات خلق را از تیه گمراهی
نهادم نام منهاج النجات از لطف سبحانی
سخن هرچند جان پرور بود خاموشی اولیتر
طریق اولی ار داری نکه ساکت شوی فانی
همیشه تا که در عرض سخن کرچه بود نافع
محل افتد ادا مقصود را افتد چو طولانی
بود طول حیات شاه چندانی که در عرضش
عطارد عاجز آید کر کند صد دور کیوانی

Kasidenin adı, gerek Dibace'de gerek manzumenin başında *Tuhfetü'n-Necat* olarak geçtiği halde, yukarıdaki beytlerde görüldüğü gibi, şair kasidesine "*Minhacü'n-Necat* adını verdiğini söylüyor.

Nesimü'l-Huld tetebbu'-ı Mir'atu's-Safa ez kelâm-ı Emir Husrev-i Dehlevî başlıklı 128 beytlik altıncı kesidenin matlaı :

معلم عشق و پیر عقل شد طفل دبستانش
فلك دان بهر تأدیب وی اینك چرخ کردانش

[1] ثراست M تراست
[2] بخشد M بخشند

Son beytler :

شها در مدحت این نظم مرا هرکس که بر خواند
که مرأت الصفات شد نام از طبع سخندانش [1]
بس ازوی ساحر هندی جنان این خود اراست
نکردد ملتفت با شعر خاقانی و خاقانش
دکر شد عارف جامی جلاء الروح را ناظم
مشرف ساخته از نعت فخر آل عدنانش
نسیم الخلد کردم نام (او) در مدح شه زان رو [2]
که جانرا هست هر بیتی نسیم از خلد و رضوانش
زروح این دو استمداد کردم نزد حق لیکن
دلم هر آن ز حق می خواست فایض شد بدانسانش
بجا می کر ندارم راه دعوی اندرین معنی [3]
که هست استاد من و ین نظم کشته زیب دیوانش
....
همیشه تا که در مرعای دشت دلکش عالم
رعیت چون رمه سلطان عادل هست خوبانش
درین مرعا رعیت صد هزاران پیش بادان نوع
که هر یك را بود چاکر هزاران خان وخانش

Nevaî, Emir Husrev'in bu kasidesine Hakanî'nin bir naziresi, Camî'nin de *Cilâü'r-Ruh* adlı bir kasidesi olduğunu söylüyor.

[1] مرأت الصفات M مرأت الصفا . M de 2, ve 4. mısraların yeri değişiktir.
[2] نام او M نام
[3] M de kasidenin bundan sonraki beyitlerile, bu son kasideyi izleyen birinci gazelin ilk beytleri eksiktir.

GAZELİYYĀT

Gazeller münacat, hamd ve na't ile başlıyor. İlk gazelin matlaı :

ای خاك سر کوی تو کشتن هوس ما
بر پای شکست بوسه زدن ملتمس ما

Şair makta beytte, Farsça şiirlerinde kullandığı "Fanî" mahlasını veriyor :

فانی صفتم روح کند سوی تو پرواز
ای از شکر ستان تو قوت مکس ما

Gazellerin çoğu, başka şairlerden esin alınarak yazılmış nazirelerdir. Bunlar "Tetebbu'-ı Hace Hafız", "Tetebbu'-ı Mir Husrev", "Der tavr-ı Hazret-i Mahdumî Camî" gibi başlıklar altında belirtilmiştir. En çok, başta Hafız olmak üzere Camî'nin ve Mir Husrev'in adları geçmektedir. Ayrıca, "Tetebbu'-ı Şeyh", "Tetebbu'-ı Hace Selman", "Tetebbu'-ı Mir Süheylî", "Der tavr-ı Şeyh Kemal", "Tetebbu'-ı Mevlânâ Sahib-i Belhî", "Der tavr-ı Mevlânâ Kâtibî", "Tetebbu'-ı Mevlânâ Şamî", "Tetebbu'-ı Hace İsmet", "Tetebbu'-ı sultanü'l-füseha Hüseynî (Hüseyin Baykara), "Tetebbu'-ı Şeyh Seyfî-i Türk", "Tetebbu'l Mir Vefaî" başlıklarına da rastlanmaktadır.

Arasıra "Tetebbu'-ı ba'z ez zarifan-ı zaman", "Der cevab-ı şi'r-i güzeşte", "Der cevab-ı şi'r-i mazî", "Tetebbu'-ı ba'z-ı yaran" gibi başlıklar da görülmektedir.

Nevaî, başka şairlerden esinlenmeden yazdığı gazellere "Muhtera' ", "İhtira' ", ya da "İhtiraî" başlıçlarını koymuştur.

Gazellerden sonra, Camî'nin, Nevâînin Türkçe gazeline nazire olarak yazdığı "kâşki" redifli gazeline bir tesdis, daha sonra da "Mersiye-i Hazret-i Mahdum" başlıklı, Camî'nin ölümünde kaleme alınan 7 bentlik bir terkib-i bent geliyor. Başı :

هردم از انجمن چرخ جفایی دکرست
هریك از انجم او داغ بلایی دکرست

Sonu :

شاه معنی را کر صورت افتاد چنین
باد تا سحر شه صورت و معنی آمین [1]

Mersiyeden sonra da başlıksız olarak kıt'alar, rubailer, tarihler, muamma ve lûgazlar sıralanıyor. Her birinde "Ve lehû" başlığı bulunmaktadır.

[1] آیین M آمین . تا حشر M تا سحر.

MUKAṬṬAʻĀT

از عوام تیرهٔ پر حرص دنیا دور باش
کر همی خواهی که کردد صد مشقت از تو رفع
دور بودن به ز غوغای مکس زانروکه هست
نی حدت رنج از هجومش لیك نی امکان نفع

* * *

هست عاشق بنمودار چو خاك
لیك معشوق بود چون آتش
این هم افتاده بود هم پامال
ان هم افروخته و هم سرکش

* * *

جوانمرد از کرم مفلس نکردد
سخی را از عطا چین نیست در چهر
بپاشیدن چه نقص آید بدریا
با فشاندن چه کم کردد زر مهر

* * *

سرفرازا هر کرا از همدمان [1]
پاره بوده پیرهن اندر بدن
پیرهن بخشیدهٔ از لطف خویش
غیر ازین محروم زار ممتحن
تا چرا محرومم از احسان تو
پارم میخواهم که سازم پیرهن [2]

* * *

[1] کز M از
[2] پاره M پارم

هر کرا کفتی انیس و ساختی مأیوس طبع [1]
از غمش صد داغ بر جان جفاکش بود است
اُنس با هرکس کرفتم سوخت جانم رنجور [2]
سهو کردم انکه کفتم اُنس اتش بوده است

* * *

ای فلان سوختی خلایق را
ملك را سدت تو ویران کرد [3]
آتشی راکه چون توسوزنده است
جز بکشتن علاج نتوان کرد

* * *

ره روی کش سفر اندر وطنست
هست دشوار زپی رفتن وی
زانکه اندر سفرش نی صحراست
و اندران صحرا بی زاد و نه پی [4]

* * *

توکل هرکه ساز و شیوهٔ خویش
ز بار منت مردم خلاص است
که بنود بار مردم را دران بزم
که او برخوان نعمتهاش خاص است

* * *

چو غربت با یدت ترك طمع کن
کدایان را ازین معنیست خواری

[1] مانوس M مایوس
[2] رانجور M رنجور
[3] شدت M سدت
[4] نی راه M بی زاد

مه ازخورشید روشن چون ضیا خواست
سیه رو کشت ازان بی اعتباری
در افشان کشت چون بر فرق مردم
بشاهان چتر شد ابر بهاری

***

زا شنایان ان قدر رنج و الم دیدم که نیست
میل آن اکنون که باخود نیز باشم آشنا
دل خراش و جان عنا بیند از یشان کویا
هست یك از نصف ازخراش دل دکر نصف از عنا [1]

***

تتبع کردن در اشعار فانی
نه ازدعوی ونی ازخود نما نیست
چو ارباب سخن صاحب دلانند
مرادش از در دلها کدا نیست

***

معنیٔ شیرین و رنکینم بترکی بیحدست
فارسی هم لعل و درهای ثمین کر بنکری
کوییا در راست بازار سخن بکشاده ام [2]
یکطرف دکان قنادی و یك سو زرکری
زین دکانها هرکدا کالا کجاداند خرید
زانکه باشند اغنیا این نقد هارا مشتری

***

فانیا کر شادیت باید طمع بکسل ز خلق
زانکه از رنج طمع دل را رسد هردم غمی

[1] یك نصف M یك از نصف
[2] بکشاده است M بکشاده ام

کر بود ور خاطرت رازی فرو خوردم مزن
چون ز ابنای زمان ممکن نباشد محرمی
بایدت از عالم آزادی برو آزاد باش
زانکه باشد عالم آزاد کی خوش عالمی

RUBĀʿİYYĀT

شب تا بسحر همی کنم زاری ها
در شدت تنهایی و بیماریها
از هجر فکندیم بد شواریها
ای یار کجا شد ان همه یاریها

* * *

جانم بدو لعل جان فزای تو فدا
روحم به نسیم عطر سای تو فدا
آشفته دلم بعشوه‌های تو فدا
فرسوده تنم بخاك پای تو فدا

* * *

در غربتم افتاده ز هجران حبیب
از شدت ضعف کشته با مرك قریب
یاری نه که آرد بسر خسته طبیب
زاری نه که جوید کفن از بهر غریب

* * *

هر لحظه کر از چرخ جفایی رسدت
وز حادثهٔ زمان بلایی رسدت
غم نیست کر از مهی وفایی رسدت
سر چون سر زلف او بپایی رسدت

* * *

تا کی ستم و محنت هجران کشمت
باشد که شبی به بیت الاخزان کشمت
از چاك درون در دل ویران کشمت
وانکاه ز دل بخلوت جان کشمت

* * *

تا ماند قضا بر سر من افسر عشق
در دهر دلم ساخت نهان کوهر عشق
زان افسرم افتاد بکف کشور عشق[1]
زین کوهرم افروخت بدل اخکر عشق

* * *

از محنت عاشقی بجانم چه کنم
دیوانه و رسوای جهانم چکنم
صبرست مرا چاره و دانم چکنم
دانم چکنم چون نتوانم چکنم

* * *

ای دل روزت تیره شد از اهل زمان
زانسان که بود شبت همان روز همان
از جور زمان چو یکزمان نیست امان
کر خواهی امان جام می از دست ممان

* * *

از فکر محال ای دل دیوانه
خواهی بتو همخانه شود جانانه

[1] کشور عشق M کوهر عشق

ان رشك پری چون شود همخانه [1]
چون خانه ترانیست بجز ویرانه

*
* *

تا ساکن کوی بی نشانی نشوی
شایستهٔ اسرار نهانی نشوی
مقرون بحیات جاودانی نشوی
تا از اثر وجود فانی نشوی

[1] M شود شودت

TĀRĪḪLER

کوهر کان حقیقت دُر بحر معرفت
کو بحق واصل شد و در دل نبودش ما سواه
کاشف سر الهی، بود بی شك زان سبب
کشت تاریخ وفاتش کشف اسراراله

*
* *

سر ارباب معنی عارف جام
که بود (او) مرشد اهل طریقت [1]
چو شد زین دار فانی کشت تاریخ
بفوتش هادئ سر حقیقت

*
* *

خواجهٔ خواجکان عبیدالله
مرشد سالکان اهل یقین
شد بخلد برین که از فوتش
سال تاریخ کشت خلد برین

*
* *

سر اهل فنا سید حسن رفت
که جای او بهشت جاودان باد
پی ان پاك رو جستند تاریخ
بکفتم جنت باکش مکان باد

*
* *

محمد پهلوان هفت کشور
که در دهرش نبود اقران وامثال

[1] M که بود او که بود

سر و سر حلقهٔ اهل طریقت
که رفت از قید گیتی فارغ البال
ز بعد قطب عالم عارف جام
که او مخدوم دوران بود از اقبال
پس از سالی سوی جنت خرامید
ازین دیرینه دیر مختلف حال
اگر پرسد کسی تاریخ فوتش
بگویم بعد مخدومی بیك سال

*
* *

Nevaî'nin Farsça divanının her iki nüshasında bulunan bu şiirlerden başka, "Fusul-i Erbaa" başlığını taşıyan dört kasidesi daha vardır. Nevaî *Muhakemetü'l-Lûgateyn*'de bu kasideler için şunları söylüyor :

"Yana ẓāhir şu'arāsı ṭarīḳıda hem tört ḳaṣīde ki *Fusul-i Eerba'a*'ga mevsūmdur. Ve andın tört faṣl : ḥarāret ve bürūdet ve ruṭūbet ve yübūseti keyfiyeti ma'lūm. Ḫāmem raḳam ḳılıpdur ki tört faṣl ḫāṣıyyeti eṣeri dik rub'-ı meskūnga yayılıpdur".

Blochet, Bibliothéque Nationale'in *Farsça Kataloğ*'unda, 1765 numarada kayıtlı kitaptan bahsederken, Nevaî'nin "Sitte-i Zaruriyye" başlığını taşıyan altı kasidesini sıraladıktan sonra, bunların dışında kalan üç kaside hakkında şunları söylüyor (c. III, s. 3146) :

"Ali Şir Nevaî tarafından şair adından bahsedilmeden Farsça ve başlıksız olarak yazılan 3 kaside (152 verso, 155 verso, 158 verso) Sultan Hüseyin Bahadır Han'a sunulmuştur (151 verso); ilk ikisi elif, üçüncüsü ba kafiyesiyle yazılmıştır; bu üç parça Fanî Divanı'nın bölümlerindendir".

Sözü geçen bu üç kaside, "Fusul-i Erbaa" nın üç kasidesi olabilir.

S Ö Z L Ü K

I., II. ve III. ciltlerdeki Nevaî metinlerinde bulunan

ÇAGATAYCA KELİMELER

A

Abuşḳa = koca.
Adaḳ = Türkistan'da Endican'ın eski adı; kıyı, ada, mevsim.
Acıġ = acı.
Aġnamaḳ = gülmekten katılmak, kendinden geçmek, debelenmek.
Aḳızmaḳ = akıtmak.
Aḳ öy = çadır.
Alaçoḳ = kabilelerin barındığı oba.
Alaman = başıbozuk asker.
Alaman alahan = yersiz, işsiz, ailesiz.
Aldaramaḳ = çok sevinmek, şaşırmak, telaşlanmak, iztirap çekmek.
Allı, alı = ön, yan.
Allıġ = alın.
Alnıda = karşısında.
Anıḳ = gerçek, büyümüş, ün kazanmış.
Ara = arasında.
Aran = havası güzel yer.
Arıp = ayrılıp, yorulup.
Arıġ, arıḳ = cedvel, hark, zayıf, düşkün, temiz.
Arıtmaḳ = temizlemek.
Artuḳ = çok, fazla.
Arzımaḳ = değeri ve pahası olmak, lâyık olmak.
Asıġ = fayda, kazanç, çıkar.
Asraġan = gizli.
Asra = sakın, sakla.
Asru = çok.
Ast = alt.
Astıġ = yastık, küpe.
Aşuḳmaḳ = ivedilik göstermek, acı çekmek.
Atlıġ = adında.
'Avan = zorba, kötü adam (Ancak *Tarama Sözlüğü*'nde vardır).
Aya = taban.
Ayaḳçı = içki sunan, saki.
Ayalġu = hoş ses, aheng.
Aylanmaḳ = dolanmak, dönmek.
Ayarmaḳ = engel olmak.
Aytḳan = söylendiği gibi.
Aytmaḳ = söylemek.
Azġanmaḳ = azmak, yoldan çıkmak.
Azuḳ = yiyecek.

B

Bağış = bağdaş kurup oturmak, çadır gereçleri, bağlamaktan bağ.
Bala = yavru.
Ban, ben = rak, rek edatı : diben = diyerek, bolban = olarak.
Bar = var.
Barça = hep, hepsi.
Barı = hepsi.
Barıça = varınca.
Barısıda = hepsinde, hakkında.
Başkarmak = başarmak, yol göstermek, yönetmek.
Bat = çabuk.
Başḳa = kılavuz ol.
Bayrı = eski, atadan kalma.
Bekevul = çeşnicibaşı.
Berk, birk = sağlam, katı, sert.
Bezek = süs.
Bıġ = kasd, fikir.

Big = bey.
Bige, bigim = hanım.
Bile = ile.
Bilegi = yanınca.
Bilgürmek = bildirmek, belirtmek.
Bilmeyin = bilmeden, bilmeyerek.
Birev = herhangi biri.
Birge = birlikte.
Birgemek = birikmek, toplanmak.
Birgey = versin.
Birgine = azıcık.
Birkitmek = sağlamlaştırmak.
Birle = ile.
Birmek = vermek.
Bir yolı = bir kez, bir türlü.
Bişmek = vazgeçmek, açmak, çözmek.
Biti, bitik = mektup.
Biyik = büyük, yüksek, ulu.
Biz = bez, parıltı, delik.
Bizemek = bezemek, süslemek.
Bogun = boğum boğum ayırmak, parçalamak.
Bolbat = eski, bozuk, virane.
Boldı = oldı.
Bolğağ = ayaklanma.
Bolğusı = olucusı.
Bolmağay = olmayacak, olmaz.
Bostağan = uzun kadeh.
Börk = külah.
Bulağ = çeşme, pınar.
Burna = ilk önce.
Burı = kurt, boru.
Burdağ = semiz, beslenmiş.
Burnak = önce.
Burtağ = bozuk, dağınık, inişli, çıkışlı yol.
Burun = eski, önceki.
Buzuğ = bozuk.
Bürgüt = büyük av kuşu, tavşancıl.
Büşmek = azarlamak, incinmek.
Bütmek = yerden bitmek, meydana çıkmak.
Bütretmek = dağıtmak.

C

Cığa = taç, çelenk
Cibin = sinek.
Ciran = ceylan, geyik.
Cirip = dönüm (bağlarda ve tarlalarda kullanılan ölçü).
Cönk = gemi.

Ç

Çağır = şarap, içki.
Çağlığ = zaman, vakıt, kadar, gibi.
Çağa = körpe, çocuk.
Çakın = şimşek.
Çakınmak = sakınmak.
Çal = kır, kır renkli, kart, çerçöp, ihtiyar.
Çapkalmak = çabalamak, debelenmek.
Çapkun = akın.
Çapmak = baş kesmek, koşmak.
Çarlamak = avazla çağırmak.
Çarlatmak = çağırmak, önermek.
Çatma = yamalı elbise, çadır, ağ.
Çav = ün, ses, şöhret.
Çavmak = meşhur olmak.
Çerik = çeri, asker, cesur.
Çüşkürmek = aksırmak, fışkırmak.
Çeşen = şölen, düğün, eğlence.
Çıdamak = sabretmek, katlanmak.
Çıray = çehre, şekil.
Çırmak = sarmak, kuşatmak.
Çırmaşmak = sarmaşmak, dolaşmak.
Çin = doğru, gerçek.
Çirge = avcıların avın etrafını çevirmeleri.
Çirikmek = düşünmek.
Çizginmek = çepçevre dolaşmak, oynamak.
Çökür = bir çeşit saz, diken.
Çöp = gerçek, lâyık, uygun.

Çum = güçlü, bütün, hep.
Çum kara = kapkara.
Çummak = suya dalmak, batmak.
Çupulmak = çözülmek, paralanmak.
Çüçük = tatlı.

D

Dak, dek, dik = gibi.
Dapku = ayıplama, başa kakma.
Dapkur = saf, alay, kez.
Digen = söyleyen.
Digeysin = diyeceksin.
Dik, tik = kadar, gibi (emir kipi üçüncü şahıs eki: asradik = saklasın, kördik = görürsün gibi).
Din, dın = kelimenin sonunda "-den hali" : yazmakdın = yazmakdan.
Dip = deyip, diyerek.
Diyalman, diyealman = diyemem.

E

Erk = kalelerde sarp yer, şehrin yüksek yeri, büyük saray.
Erman = özlem, istek, çare.
Esrü = çok.
Esrük = sarhoş.
Eye = sahib.
Eyegü = kaburga, yan, kenar, taraf.
Eylegen dik = eylediği gibi.
Eylegey = yapayım, yapsın.
Eylegüng = eyleyeceksin.
Eylegüsi = eyleyici.
Eylep = eyleyip, eyleyerek.

G

Ge, ke, ka, ga = kelimenin sonunda "-e hali" : kelmekke = gelmeye, sevdalısıga = sevdalısına.
Geç, ğaç = kelimelerin sonuna gelir : körgeç = görünce, kılgaç = kılınca.
Gezek = meze, Farsçada da bu anlamdadır.
Gine, kına, gına = küçültme edatı : öygine = evcik, balagına = çocukcağız, yumalak kına = yuvarlacık.
Göbleg = kelebek.
Göregen = damat, güvey (Timur Han soyundan olup da Çingiz Han soyundan kız alan kişi).
Görk = güzellik.

H

Haçır = katır.
Harmak = yorulmak, bitkinlik göstermek.
Hemol = aynı, hem ol.
Her yan = her taraf.
Hırmend = Sistan'da büyük bir nehir.
Hucek = hikâye, efsane.
Hürer = köpek gibi havlar.

I

Ilanmak = dönmek, çevrilmek.
Ilbarmak = pişmek, yanmak, sıcak su ile haşlanmak.
Ilgamak = akın etmek, düşmana ansızın saldırmak.
Is = akıl, koku.
Isığ = sıcak.
Isıtmak = sıtmaya tutmak.

İ

İçkü, içki = içki, keçi.
İdiş = kap, zarf.
İge = sahib, mevlâ, Tanrı.
İgek = eğe kemiği.
İgeklemek = süslemek, cilalamak, eğelemek.
İgelemek = sahib olmak.
İgelenmek = eğlenmek, dinlenmek, konaklamak.

İgenmek = eğilim göstermek.

İgermek = eğriltmek, döndürmek, izlemek.

İgin, egin = sırt, arka.

İgirmek = dönmek, iplik eğirmek.

İgme = eğilmiş, çarpılmış, kavisli.

İgni = kolun yeni.

İgürmek = hükmünü yürütmek.

İkeç = iken.

İkegü = ikisi birlikte.

İkelesi = her ikisi.

İkeley = ikisi birden.

İken = bir kelime ile birlikte kullanılır; örneğin : atası ikenni = atası olduğunu.

İkendür = imişdür.

İkev = ikisi birlikte.

İkevlen = ikisi birlikte.

İkin = ekin. İrkin kelimesinden; bir kelime ile birlikte kullanılır : bu irdi ikin = bu idi ki. İkin, ikisi anlamına da gelir.

İkinç = ikinci.

İl = halk, âlem, el, yıl.

İlemek = eylemek, kılmak.

İleyimde = önümde.

İlge = insan, insanoğlu, il, halk.

İlgermek = ele getirmek.

İllig = elli.

İlgek = düğme, halka, zencir.

İlgeri = ileri, önce, önceki, ilki.

İlgermek = kavramak, tutmak, zabtetmek.

İlgün = tebea.

İlik = el, kol.

İlkide = elinde, yanında, tasarrufunda.

İlkin = eli ile.

İlmek = birleştirmek, asmak, düğüm, bağ.

İltmek, iltürmek = iletmek, ulaştırmak,

İmçek = meme.

İmes = değil.

İmgek = emekleme, zahmet, eziyet.

İndürmek = indirmek, çağırmak.

İneg = küçük kardeş, dadı.

İn͡g = yanak.

İngek = çene çukuru.

İr͡gremek = içlenerek ağlamak.

İngimek = eğrilmek.

İni = küçük kardeş.

İranlık = serbestlik, erkeklik.

İrdi = idi.

İren, irgen = erişen.

İrik = iri, kaba.

İriklik = ermişlik.

İrikmek = sabahleyin erken kalkmak.

İrk = erk, iktidar, ihtiyar.

İrken = bir kelime ile birlikte kullanılır : kim irkenimni = kim olduğumu; irkendür = olmuştur.

İrkin = fiillerin sonuna getirilir : bolmadı irkin = olmadı ki.

İrkinmek = kastetmek, eğilim göstermek.

İrlik, irenlik = erlik.

İrmes = değil.

İrn, irni = dudak.

İrte = önce, erken, yarın.

İrte kiçken = daha önce geçmiş.

İrtegi = eski söz, efsane, kıssa.

İrten͡g = erken, sabahleyin.

İrür = dır.

İs = koku.

İski = eski.

İskirmek = eskimek.

İsre = alt.

İşmek = bağlamak, kazmak.

İt = et, köpek.

İtek = etek.

İtik = kaybolmuş, sert, keskin, tiz.

İtken = eden, kaybolan.

İtmek = etmek, ileri sürmek, kaybetmek.

İvrülmek = bir şeyin çevresinde dolaşmak, çevrilmek.

İvürmek = çevirmek.

İyelep = sahibi olarak.

İyurmak = ayırmak.

K

Ḳalın = yığın, çok, yoğun.

Ḳamuḳ = kamusu, hepsi.

Ḳapap = kapamak mastarından kapayıp, kuşatıp, çevirip.

Ḳaptan = giyecek, kaftan.

Ḳaraġ = göz, göz bebeği.

Ḳaraḳcı = yol kesen, hırsız.

Ḳaraḳmaḳ = yağma etmek.

Ḳaranġu = karanlık.

Ḳaravul = öncü.

Ḳarġamaḳ = sövme, incitme.

Ḳarı = ihtiyar, bir kolaç-uzunluk.

Ḳaru = kol, pazı, bir nesneye verilen karşılık.

Ḳaş = karşı, ön, birlikte, yan.

Ḳatla = kere, kez.

Ḳavmaḳ = kovmak, sürmek.

Ḳay = hangi, nerede.

Ḳayan = taraf, yan, hangi.

Ḳayda = nasıl, ne biçim, ne yolda.

Ḳayġu = keder, tasa.

Ḳayġurmaḳ = korumak, gam yemek, bir işi yapmak, döndürmek, kaybetmek.

Ḳayıtmaḳ = dönmek.

Ḳaysı = hangi.

Ḳaytarmaḳ = döndürmek.

Ḳayu = hangisi, kaygı.

Ketek = tavuk kümesi.

Ḳılġu = kılası.

Ḳılġudiktür = kılmak üzeredir.

Ḳılġunça = kılınca.

Ḳımaç = şaşı.

Ḳın = zahmet, eziyet, işkence.

Ḳıraġ = kenar, yan.

Ḳıraġlıḳ = kıtlık.

Ḳırnaḳ = odalık, cariye.

Ḳıya baḳmaḳ öfke ile bakmak.

Ḳıyaġ = zalim.

Ḳızġanmaḳ = kıskanmak, öfkelenmek.

Ḳızıḳmaḳ = kükremek, azmak, hırslanmak.

Kızıtmaḳ = kızdırmak, ateşte ısıtmak.

Kiber = yassı ok demiri.

Kiçḳurun = akşamdan sonra geç vakıt.

Kiltüredür = yerine getirmektedir.

Kime = gemi.

Kin = arka.

King = geniş, geç.

Ḳingeş = toplanıp konuşmak, oturum.

Kint = kent, şehir.

Kirgenimde = girdiğimde.

Kiryas = evin avlusu, Farsça da bu anlamdadır.

Kisek = yapışmış katı toprak parçası.

Kişiḳaram = halk.

Kiyürmek = geçirmek, sokmak.

Kiz = keçe.

Ḳoçuşmaḳ = kucaklaşmak.

Ḳolan = yabani at, eşek, davar.

Ḳoldamaḳ = elini tutmak, yardımcı olmak.

Ḳolmaḳ = özür dilemek, nikâhla kız isteyip almak.

Ḳonġarmaḳ, kon͡garmaḳ = yerinden kımıldatmak, koparmak, kökünden çıkarmak.

Ḳopmaḳ = yerinden kalkmak.

Ḳoparmaḳ = yerinden kaldırmak, meydana getirmek.

Ḳoruġ = halvet, yasak olan yer, koru, bağ.

Ḳoş = çift.

Ḳoşın = arkadaş.

Ḳotḳarmaḳ = kurtarmak.

Ḳoy = koyun, koymak mastarından emir.

Ḳoyı = aşağı, alt.

Ḳoymaḳ = bırakmak.

Ḳoyun, ḳoyan = toz, kasırga.

Kögrek = ciğer, göğüs, bağır.

Kögermek = yeşermek, yapraklanmak.

Kök = gök, mavi, ahenk, bir şeyin aslı.

Kökeltaş = süt kardeş.

Köl = gömlek.

Kölege = gölge.

Kölgü = gölge.

Kömük, kimük = kemik.

Kön͡glek = gömlek.

Köp = çok.

Körgüzmek = göstermek.

Körük = yumurta basan tavuk.

Kötelmek = kalkmak, hoşlanmak.

Kötermek = kaldırmak, götürmek, defetmek, yok etmek.

Közgü = ayna.

Ḳunġarmaḳ = yerinden kımıldatmak.

Ḳurġan = kale.

Ḳurġaşun = kurşun.

Ḳurtġarmaḳ = kurtarmak, yaralamak.

Kurya = baraka, kulübe.

Ḳutan = saka kuşu, mandıra.

Ḳutḳarmaḳ = koparmak, kökünden çekip çıkarmak.

Ḳuruġ = kuru, zayıf, kıyı, kenar.

Ḳutulmaḳ = kurtulmak, kaçmak.

Ḳutur = uyuz, çopur, çiçek bozuğu.

Ḳuvanmaḳ = güvenmek, inanmak,

Ḳuyaş = güneş.

Ḳuyıġı = kuyu.

Ḳuzġalmaḳ = kımıldanmak, harekete gelmek, dalgalanmak.

Külek, külak = büyük dalga, Farsçada da bu anlamdadır.

Külgü = gülme, gülecek şey.

Külük = hayvan, beygir.

Kün = gün.

Kütavul = bekçi.

Küyev = güvey, damat.

Küymenmek = bahane, sebep bulmak.

Küymek = yakmak.

Küynük = ufak kap.

Küyük = yanmış.

L

La = ah, eyvah gibi özlem bildiren edat.

Laçin = şahin, sarp.

Lek = bir para (her lek on tümen).

M

Mamuġ = pamuk.

Man͡gla = alın.

Meşellik = gibi.

Mol = bol, geniş, muhtaç.

Monġuz = boynuz.

Mundaḳ = bunun kadar.

Mundu = mızrak şeklinde bir çeşit şiş.

Mun͡g = derd, keder, tasa.

Mun͡gaymaḳ = acı duymak, umudsuzluğa kapılmak, dertlenmek.

Mun͡gdaşmak = dertleşmek.

Mun͡gluġ = dertli, tasalı.

Murçel = kule.

N

Narı = öte, yan.

Ni = ne, değil, yok.

Ni = kelimenin sonunda olursa "-i hali" : lutfnı = lutfı (lutfu). Vokallerden sonra olursa "ni" yerine "yi" : bade-peymayı = badepeyması.

Niçük = niçin, nasıl.

Nige, nice = nice, niye.

Nime = hiç bir şey, her ne ki, nitekim, nesne.

Nişe = nice.

Nitkey = ne eder, ne yapar.

Nitük = nice.

Nivçün = niçin.

O

Oġrı = hırsız.

Oḫşamaḳ = benzemek, övmek.

Oḫşaşı = benzeri.

Oḳ = çabuk, hepsi.

Oḳ = hem (pekiştirme edatı).

Olġamaḳ = büyümek, yaşlanmak.

Olturġuzmaḳ = oturtmak.

Omaç = tarhanaya benzer bir aş.

Onamak = bir işe razı olmak, beğenmek.

Onatmaḳ = birini sözle kandırmak.

Opa, öpe = öfke.

Ornamaḳ = oturmak, yer etmek.

Ornatmaḳ = oturtmak, temelleştirmek, yerleştirmek.

Ornuḳmaḳ = acele bir işe tutulmak.

Orun = yer; ornuda = yerinde.

Orunmaḳ = çabalamak, sendelemek.

Oşal = o kişi.

Ot = ateş.

Oya = küçük kız kardeş.

Oynaġalı = oynamak için.

Ö

Ögün = den başka, andın ögün gibi.

Ögürmek = aşırı bağırıp çağırmak ağlamak.

Öktek = dargın, öfkeli, inatçı.

Öksük = eksik.

Öküş = çok, aşırı.

Ölgen = ölü, (Abuşka ölken olarak tesbit etmiştir).

Ölük = ölü.

Öllük = yaşlı, nemli.

Öndür = yüksek, çirkin, kusurlu.

Ön͡g = ön, doğru, düz.

Öpçin = zırh, silâh.

Öpkeli = öfkeli.

Ört = ateş, cehennem, yangın, zehir.

Örtegey = yakar, yakacak.

Örtenmek = yanıp kavrulmak, kızmak.

Ötkenmek = yaşamak, taklit etmek.

Ötkeri = sebep.

Ötkermek = oturmak, geçirmek, ezberden okumak.

Ötkün = geçen, iz bırakan, geçici.

Ötküzmek = geçirmek, göndermek.

Ötmek = geçmek.

Ötrü = karşı.

Ötrük = yalan.

Öy = ev.

Özge = başka.

P

Pazman (Radl. Sart) = sıkıntılı, öfkeli, düşünceli. Kumukça'da üzüntülü anlamına pasman kelimesi vardır.

Pulpuş = evlerin damı altındaki kiriş ağacı.

Pülemek = nefes etmek, püflemek, körüklemek.

S

Saġınmaḳ = sanmak, saymak, hatırlayıp ağlamak, tasavvur etmek.

Saġış = sayı, hesap.

Salġu = salmaktan isim.

San = yoklama, sayma, hesap.

Sançmaḳ = saplamak, sokmak.

Sarġarmak = sararmak.

Sarı = taraf.

Sarıġ = sarı.

Savut = zırh.

Sayı = kelimelerin sonuna getirilerek "nice" anlamını verir : kılgansayı = kılınca.

Sayu = sayı, hesap, saymak, saygı göstermek.

Sepi = derileri kösele haline getirmek, kürkleri boyamak.

Sıngan = kırık.

Sınmaḳ = kırmak.

Sıpḳarmaḳ = süzerek içmek, sömürmek.

Sırmamaḳ = almak, kapmak, kaldırmak.

Sızġurmaḳ = sızdırmak, belli etmek, nakşetmek.

Sigirmek = sıçramak.

Silemek = saygı göstermek, konukseverlikte bulunmak.

Sin = sen.

Sin͡gil = küçük kız kardeş.

Sin͡gremek = dertle, gizlice ve yavaşca oğlamak.

Sirgek = uykusuzluk.

Sisgenmek = dehşetle uykudan sıçrayıp kalkmak.

Sivurġal, Siyurġal = sürekli ihsan, bahşiş, hoş tutma.

Sizmek = çizmek, yazmak.

Soġat = armağan, ihsan.

Soḳranmaḳ = mırıldanmak, yakınmak.

Son͡g = sonra.

Soraġ, sorıġ = haber, müjde, iz, soru, soracak yer.

Sögünç = azarlama.

Sustaymaḳ = yorgun ve gevşek olmak.

Suvamak = sıvamak.

Sün͡gek = kemik.

Sürḳut = kadehin dibindeki son yudum, geceden kalan yemek.

Sürük = sürü.

Ş

Şamat, şamt = laciverde yakın bir renk, boya (bu kelime yalnız *Bedayiu'l-Lugat*'ta vardır).

Şel = kötürüm, sakat, Arapçada çolaklık.

Şin = sevinç, zevk, safa.

Şemyan = çadır.

Şestman = sulandırılmış yaldızlı boya (bu kelime yalnız *Bedayiu'l-Lugat*'ta vardır).

Şudrun = çi, kırağı.

Şungar = şahin, laçin.

T

Tabu, tapu = senet, sicil, itaat, secde edip baş eğmek.

Tabuġ = tapma, ibadet, tapu.

Taġar = kap, çanak, çömlek, küp.

Taġay = dayı.

Taḳamaḳ = dağılmak.

Taḳızımaḳ = sürçmek, aksamak.

Talġan = yorulan, yağma.

Talpınmaḳ = oynayıp sıçramak, telaşlanmak, çarpınmak.

Tam = dam.

Tamızmaḳ = damlatmak, damlamak.

Tammaḳ = damlamak.

Tamuġ = cehennem.

Tan͡g = şaşma, tan yeri açılmazdan önceki vakıt.

Tan͡g atḳuça = şafak sökünce.

Tan͡gla = yarın, gelecek gün.

Tan͡glamaḳ = şaşmak, ayıplamak.

Tanlamaḳ = ayırmak, seçmek.

Tanmaḳ = inkâr etmek.

Tapılmaḳ, tapulmaḳ = bulunmak.

Tapmaḳ = bulmak.

Tapşurmaḳ = teslim etmek, emanet etmek.

Tarıḳmaḳ = darılmak.

Tarḳmaḳ = dağılmak.

Tarḳatmaḳ = bölmek, ayırmak.

Tartımaḳ, tartmaḳ = çekmek, bilgi edinmek.

Taş = Dış.

Taşlamaḳ = atmak.

Tavuş = ayak sesi, şamata.

Tavuşmaḳ = cesaretle kalkmak, sıçramak, hızlı gitmek.

Tayaġ = baston.

Tayılmaḳ = kaymak, kaçmak, seyrekleşmek.

Taymaḳ = kaymak, denge, yüklemek.

Tırmaḳ = sarmak, sağlamlaştırmak, tırnaklamak.

Tigin = gibi.

Tigre = çevre, taraf.

Tikiş = döğüş, savaş, dip, çukur, yetecek kadar nesne.

Tik turmaḳ = doğru durmak.

Tikürmek = çevirmek, dolaştırmak.

Til = dil.

Tilbe = deli.

Tilep = dileyip, isteyip.

Tilep tapmayın = isteyip bulamayınca.

Tilmek = dilim dilim etmek.

Tilmürmek = özleyerek bakmak.

Tim tim = damla damla.

Tiney = dinleneyim.

Ting = denk, çift, birlikte, karşıkarşıya.

Tindürmek = dindirmek, yatıştırmak, durdurmak, rahatlandırmak.

Tin͡giz = deniz.

Tinmek = dinmek, dinlenmek, alıkoymak.

Tipük = tekme, ayakla urma.

Tirgüzmek = diriltmek.

Tirmek = devşirmek.

Tiri = diri, deri.

Tirik = diri, canlı.

Tişmek = çözmek.

Tişük = delik, yarık.

Titmek = didik didik etmek.

Tive = deve.

Tivremek = dikmek, batmak, sokulmak.

Tivrülmek = batmak, sancımak.

Tivrep = batıp.

Toḳtamaḳ = saklamak, bekletmek, alıkoymak.

Tola = dolu, çok, bol.

Tolġamaḳ = doldurmak, sarmak, çevirmek, kaplamak.

Tolġanmaḳ = dolaşmak.

Tolun = dolu.

Ton = don, giyecek.

Top = yığın, yuvarlak.

Tor = yavru, tuzak, ağ.

Toy = şölen.

Tozmaḳ = eskimek, dayanmak.

Tökremek = kapamak.

Töküz = tam, bütün, kusursuz.

Töngülmek = vazgeçmek, umudsuzlanmak.

Töpe = tepe.

Tör = evin yukarısı.

Töre = görenek, yasa.

Töş = karşı, yan, semt.

Tumaġa = şahin, kalpak, kuşların başındaki tac.

Tumşuḳ = dudak, gaga, burun.

Tanḳtarmaḳ = çevirmek, döndürmek,

Tustuġan = kâse, kadeh, desti, çanak.

Tutaş = karşı, bitişik.

Tutḳaç = tutunca.

Tuvaġ = davarların ayakları, atın tırnağı, perde.

Tuzmaḳ = sabretmek, katlanmak.

Tügen = yara, diken.

Tügün = düğün, sevinç, düğüm.

Tükelmek = tamam olmak.

Tükellemek = araştırmak.

Tükmek = dökmek, düğümlemek.

Tülügüm hey tülüm = şarkı ve türkülerin sonundaki nakarat.

Tün = gece.

Tüş = rüya.

Tütün = duman.

Tüz = düz, doğru.

Tüzeng = taşsız, topraklı yumuşak yer.

Tüzey = düzeyim, tertipleyeyim.
Tüzgen = tüzücü, yapıcı, çabuk.
Tüzlük = doğruluk.
Tüzmek = tertiplemek, hazırlamak, onarmak.
Tüzütmek = meydana getirmek, yükseğe çıkartmak, düz kaldırmak.

U

Uça = arka.
Uçaşmak = bahse tutuşmak, düşmanlık etmek.
Uçkun = kıvılcım.
Uçramak = görünmek, rastlamak.
Uçratmak = rastgetirmek, buluşmak.
Uçru = yakında geçmiş zaman.
Ulağ = ulaştırıcı, posta.
Ulakmak = şaşmak, yoldan çıkmak.
Ulmak = bağlamak.
Ulanmak = bulaşmak, derde yakalanmak.
Ungalmak = sağlık ve zafer kazanmak, doğruluk.
Uruk = kabile, hısım, akraba, topluluk.
Urun, urn = makam, yer.
Usal = kötü, eksik, savsaklanmaış.
Uşatmak = ufalamak, parlamak.
Utğuzmak = yenilmek, kaybetmek.
Utmak = kumarda kazanmak.
Uyalmak = utanmak.
Uyat = utanma, ayıp, suç, utanç.
Uyğağ = uyanık.
Uzatmak = uğurlamak, göndermek.

Ü

Üçkü = keçi.
Üçük = sönmüş ateş, silinmiş yazı.
Üksek = yüksek.
Ülken = ulu, büyük.
Ün = ses, feryad, şöhret.
Ündemek = seslenmek, çağırmak.
Ütmek = ateşte hayvanın tüylerini yakmak.
Üze = üzere, üzre, üzerinde.
Üzmek = kesmek, kırmak, kökünden çıkarmak.

Y

Yağ = ruh, cevher.
Yağdu = ışık, parlaklık.
Yağı = düşman, yabancı.
Yağın = yağış, yağmur.
Yakmak = etki yapmak.
Yalav = bayrak.
Yal = parlak, düz.
Yalañ = yalın, çıplak.
Yalguz = yalnız, sade, tenha, tek.
Yalkınmak = yalvarmak, rahatsız etmek.
Yamġur = yağmur.
Yan = taraf.
Yana = yine.
Yançmak = ezmek, çiğnemek, yarmak, parçalamak.
Yandaş = dost, tanıdık.
Yandaşmak = yanyana gelmek.
Yañlığ = gibi, kadar.
Yañlamak = yenilenmek, tazelenmek.
Yanmak = dönmek.
Yap = yavaş, sessiz, akan su.
Yapuğ = uzun kebe, yağmurluk, çul, gelinlerin yüzüne yapıştırılan pul.
Yarağ = silâh, âlet, fayda, uygunluk.
Yarağlanmak = hazır olmak, hazırlanmak.
Yarmak = para.
Yaruğ = yarık, parlak, aydın, ışık.
Yarumak = parlak, aydın olmak.
Yarutmak = parlatmak, ışıklandırmak.
Yasağaç = yapınca, yaptıktan sonra.

Yasamak = yapmak, tertiplemek, düzeltmek.
Yaş = taze, genç, hayat, ömür, gizli, saklı.
Yaşunmak = gizlenmek.
Yaşurmak = saklamak, örtmek, izlemek.
Yaşurun = gizli, örtülü.
Yat = yabancı, zararlı.
Yatlamak = yadırgamak, yabancı saymak.
Yatlığ = kız, yabancı.
Yatmak = uzanmak, hastalanmak.
Yavuşmak = yaklaşmak.
Yazġurmak = suçlandırmak.
Yazmak = açmak, yaymak, yanılmak, süslemek, nakşetmek.
Yazı = kır, yazlık yer.
Yazuk = suç.
Yengi = yeni, taze.
Yıbarmak = göndermek, yollamak, bırakmak.
Yığ = hazır, toplu.
Yığaç = ağaç.
Yığlamak = ağlamak.
Yırak = uzak.
Yil = yel, rüzgâr.
Ying = yen, kol, yeni.
Yingil = hafif.
Yişilmek = açılmak, çözülmek.
Yitkürmek = eleştirmek, ulaştırmak.
Yiti, yitti = yedi.
Yitmek = yetişmek, kaybolmak, dönmek.
Yitmek = yetmek, elvermek, yeter olmak.
Yok = değil.
Yoldamak = yol göstermek.
Yolukmak = uğraşmak, karşılaşıp görüşmek, buluşmak.
Yosun = kural, görenek, düzen, tarz, üslûb; burungı yosunca = eski görenek üzerine.
Yosunluk = kurala ve geleneğe uygun; yosunluk kişi = düzgün adam; bozulgan yosunluk = bozuldukları halde.
Yumak = yıkamak.
Yuy, yuyan = yalan, efsane, masal.
Yuymak = yıkamak.
Yügürmek = koşmak, yürümek.
Yüküşmek = saygı ile diz çökmek.

Z

Zili = kilim.
Zine = merdiven ayağı.

FARSÇA KELİMELER

A

Ābādān = bayındır, şen, güzel, gösterişli.
Ābile = kabarcık.
Āferiniş = yaradılış ve yaratıklar.
Āgāh = bilen, haberi olan.
Aḫker = ateş koru, kızıl ateş.
ʿAlālā = gürültülü, çığlık, kavga, kargaşa.
ʿAnkā = adı bilinip kendi bilinmeyen efsaneleşmiş bir kuş.
Ārāste = süslü, tertipli.
Ārenc = dirsek.
Ās = değirmen.
Āsā = süs, bezek, gibi.
Āsān = kolay.
Āsīb = zarar, incinme, acı.
Āşām = içmek anlamına gelen āşāmīden mastarından emir, isimlerin sonuna getirilip bileşik sıfat yalır: bāde-āşām = içki içen.
Ayāğ = kadeh, şarap kâsesi,

Āzer = ateş, şemsî yılın dokuzuncu ayı.

Āzerm = utanma, yumuşaklık, şefkat, haşmet.

Āzīne = cuma.

Āzürde = incinmiş.

B

Bāc = vergi, harac, baç.

Bād = yel, olsun, hayr-bad = hayr olsun.

Bād-āverd = Husrev'in sekiz hazinesinden ikinci hazinesinin adı.

Bāḫter = batı (eski şairlerin eserlerinde doğu yerine kullanılmıştır).

Baḫye = dikiş.

Bāliş, bālişt = yastık.

Bāre = kere, nöbet, at.

Bārīk = ince.

Bāver = inanmak anlamına gelen baveriden mastarından isim : inanma inanç; sıfat olarak sağlam, doğru.

Bāyist = gerekli, zorunlu.

Bāz = şahin.

Bed-mihr = şefkatsiz.

Behmān = filan ile birlikte kullanılan bir söz : behman ü fülan.

Behr = pay, kısmet.

Belī = evet.

Berāzende = yakıştırılmış, bir şeye eklenmiş.

Berceste = güzel, yakışıklı, sıçramak anlamına gelen bercesten mastarından isim.

Berg = yaprak, mal, yük, aheng.

Berīd = haberci, postacı, ulak.

Bergüstevān = savaş atlarına giydirilen zırh.

Bernā = genç, yeğit, iyi, güzel.

Berū-mend = taze, yararlı.

Besī = çok.

Best = bağlamak anlamına gelen besten mastarından geçmiş zaman; düğüm, kilit, parmaklık.

Besme = rastık.

Beteng = sıkmak.

Beze = suç, yanlışlık.

Bīdād = zulüm, zalim.

Bidrūd = sağlık, esenlik.

Bīendāze = ölçüsüz.

Bihbūd = sağlık, düzenlik, iyilik.

Biḥıl = bağışlama, af etme.

Bîm = korku.

Bismil = boğazlanmış.

Bīşe = orman.

Bīz = elemek anlamına gelen bıhten mastarından emir, nükte-biz = nükte eleyen.

Būd u nebūd = varlık, yokluk.

Būm = baykuş, yer, yurt, tabiat.

Būrıyā = hasır.

Būn-gāh = ev, para ve eşya konacak yer, eşya mahzeni.

Bürīde = kesilmiş, değişmiş.

Bürrān = kesici, keskin.

Būt = put, güzel, sevgili.

Büze = inişli çıkışlı, dereli tepeli yer.

C

Cārūb = süpürge.

Cev = arpa.

Cevcev = parça parça.

Cüst = arama, aramak anlamına gelen cüsten mastarından isim.

Cüz = başka.

Ç

Çābük-rev = çabuk giden, koşan.

Çāder = çadır, örtü, çarşaf.

Çāk = yırtık.

Çāl = yuva, çukur, iki renkli nesne, çil at.

Çeng = kanuna benzeyen bir çalgı.

Çerb = yağlı, semiz.

Çerde = renk, özellikle kara yağız.

Çermīn = deriden yapılmış.

Çīn = kıvrım, büklüm, buruşuk, toplamak anlamına gelen çiden mastarından emir, ismin sonuna getirilerek bileşik sıfat yapılır : mive-çin = yemiş toplayan.

Çüşt = çevik.

D

Dāğ = insan ve hayvan tenine kızgın demirle vurulan damga, yara.

Dās = orak, iki yanı keskin silâh.

Debīr = yazıcı.

Ded = arslan, kaplan, kurt gibi yırtıcı hayvanlar.

Değa = hile, hileci.

Değal = hile.

Dekke = set ve peyke.

Dem = soluk, demirci körüğü, zaman.

Demān = öfkeli, kükremiş.

Dengāne = şaşkınca, sersemce.

Derende = yırtıcı.

Derḫāst = istek.

Derḫūr, derhūrd = lâyık.

Dervāze = her zaman açık duran büyük kapı.

Derz = yiv, ince oyuk yol.

Destār = sarık.

Deşne = hançer.

Dev = koşmak, atılmak anlamına gelen deviden mastarından emir.

Devāc = yorgan, yüz örtüsü.

Devāli = İhaz hakimi olan kişi.

Dey = şemsî ayın onuncusu, kışın ilk ayı.

Dijem = ekşi yüzlü, kaygılı, hasta, düşünceli, öfkeli, bulanık, karanlık.

Dīvāne-kirdār = deli gibi.

Dihḳān = köylü, köy ağası.

Diz = kale.

Dūde = ocak, kabile, soy sop.

Dü gāne = iki; "gāne anlamı değiştirmez, yalnız kuvvetlendirir".

Dü rūyān = iki yüzlüler.

E

Efgār = yara, yaralı.

Efzār = âlet.

Enbūh = çok, çokluk, kalabalık, meclis.

Endūh, endüh = keder, kaygı, tasa.

Endūz = kazanmak anlamına gelen enduhten mastarından emir. İsimlerin sonuna getirilerek bileşik sıfat yapılır: dust-enduz = dost kazanan.

Erre = bıçkı, testere.

Eyvān = köşk, oturacak yüksek yer, büyük sofra, kemer, kemerli yapı

F

Fāḫte = üveyk kuşu.

Fer = şan, parlaklık, tazelik.

Ferāhem = toplama, toplu.

Fercām = son.

Fersā = eskimek, yıpranmak anlamına gelen fersuden mastarından emir : felek-fersa = feleği yıpratan.

Ferzāne = bilgin.

Fireh = ileri geçme, güzellik, şan.

Firīb = hile, aldatmak anlamına gelen firifden mastarından emir, isimlerin sonuna getirilerek bileşik sıfat yapılır : dil-firib = gönül aldatan.

Firūdest = birkaç kişinin bir ağızdan usul ile şarkı söylemesi.

Fūṭa = peştimal, önlük.

Fürūğ = parlaklık.

Füsūs = efsus'un hafifletilmesi, eyvah, yazık.

G

Gāh = yer ve zaman edatı.

Ġalṭān = yuvarlanan.

Ġam-zidā = gamı silen, gideren.

Ġāze = yüze sürülen düzgün, kızıllık.

Gāzür = çamaşır yıkayan.

Gebr = ateşe tapan, mecusî.

Gebrekī = bir cins şarap kabı.

Geç = kireç.

Ged = dilenci, dilencilik.

Gelle, gele = sürü.

Genc = hazine.

Gencūr = hazine bekçisi.

Gerd = toz, toprak.

Gerd = dönmek, dolaşmak anlamına gelen gerdiden mastarından emir; âlam-gerd = dünyayı dolaşan.

Gerī = bir ölçü.

Geybūr = yassı ok demiri.

Gil = çamur, balçık.

Gird = toparlak, top, çevre, yuvarlak.

Girev = tutu, öndül, rehin.

Gird-i Yezdī = Yezd şehrinde işlenmiş bir çeşit kumaştan yapılan yüz örtüsündeki süsler, benekler (bu kelime ancak *Persian-English dictionary*'de dolayısiyle bulunmuştur).

Girih = düğüm.

Gīsū = saç.

Gītī = dünya.

Giyā = saman, ot.

Gūgird = kükürt

Gūl = ahmak.

Ġūr = alçak, kahbe.

Gūşmāl = kulak burma.

Ġulū= kalabalık.

Gūy = söylemek anlamına gelen güften mastarından emir, isimlerin sonuna getirilip bileşik sıfat yapılır: keramet-guy.

Gūyā = söyleyen.

Gül-bün = gül fidanı, gül biten yer.

Gülgeşt = gezinti yeri.

Gül-gūn = gül renkli, Şirin'in bindiği atın adı.

Gül-i sūrī = kırmızı gül.

Güm = kayıp.

Gümān = kuşgu, şüphe.

Günbed = kubbe.

Güng = dilsiz.

Gürd = pehlevan.

Güster = döşemek, yaymak anlamına gelen güsterden masatrından emir; ruh-güster = ruh yayan.

Güvāh = tanık.

Güvār = hazmetmek anlamına gelen güvariden mastarından emir; hoş-güvar.

Güvārā = hazmı kolay ve hoş olan şey.

Güzīr = çare.

H

Ḫam = eğri, büklüm, kıvrım.

Ḫamyāze = esneme.

Ḫᵛān = okumak, çağırmak anlamına gelen ḫᵛānden mastarından emir, isimlerin sonuna getirilerek bileşik sıfat yapılır; ġazel-ḫᵛān = gazel okuyan.

Ḫᵛān = sofra, sini, tepsi.

Ḫārā = katı taş, mermer.

Ḫārḫār = kalp üzüntüsü.

Ḫāre-kāv = taş yonucu.

Ḫas = çörçöp.

Ḫᵛāste = istenilmiş.

Ḫāste = kalkmak, belirmek anlamına gelen hasten mastarından; kalkmış, belirmiş.

Ḫāşāk = çörçöp, süprüntü.

Ḫāverān = Horasan'a bağlı bir şehir.

Ḫayr-bād = hayır olsun.

Hencār = kural, tarz.

Ḫīre = bulanık, karanlık, şaşkın.

Ḫıred = akıl.

Ḫırmen = harman.

Ḫışt = kerpiç, tuğla; ḫışt-zen = tuğlacı.

Ḫīz = kalkmak, sıçramak, atılmak anlamına gelen hasten mastarından emir; seher-hız = erken kalkan.

Ḫīzrān = hezaren denilen ağaç.

Hīme = odun, kütük.

Ḫoy = ter.

Ḫum = küp.

Ḫūrd = yemek, yiyecek.

Ḫurde-dān = dikkatli, ince işleri bilen.

Ḫursend = kısmetine razı, tok gözlü, sevinçli.

Ḫurūs = horoz.

Hūş-yār = akıllı, uyanık.

Ḫūşe = başak, salkım.

J

Jende = yamalı, eski püskü hırka.

Jerf = derin.

K

Kāc = şaşı, tokad.

Kāh = saman.

Kāḫ = köşk.

Kāviş = tahta kulplu kap.

Kāriz = bahçeleri sulamak için yer altında yapılan su yolu.

Kās = büyük davul, kûs.

Kāste = eksilmiş, zayıflamış.

Kāş = keşke.

Kāv = kazmak, eşmek anlamına gelen kâviden mastarından emir ve mastar ismi.

Kāvkāv = arama, sorma.

Ked = ev.

Kef = köpük.

Kefş = ayakkabı.

Kejdüm = akrep.

Kelāġ = yaban kargası, kuzgun.

Ken = kazmak, koparmak anlamına gelen kenden mastarından emir: hârâ-ken = taş koparan.

Kenīz, kenizek = cariye.

Kerā-mend = lâyık, uygun.

Keşiş = çekmek anlamına gelen keşiden mastarından, çekiş, cezbe, naz, durup dinlenmeden yürüme.

Ketāre = belde taşınan hançer.

Keyā = büyük padişah, ulu.

Ḳīr = zift, katran.

Kilk = kalem.

Kīne = kalbde gizli olan düşmanlık.

Kirā = herkime, herkimin.

Kirdār = iş, görenek, tarz.

Kīş = ketenden yapılmış bir çeşit kumaş, ok kuburu, ulus, mezhep.

Kītī-nümā = dünyayı gösteren.

Kūç = göç.

Kūdek = çocuk.

Kūh = dağ.

Kūlāk = büyük dalga.

Kūre = kuyumcu ve demirci ocağı.

Kūtāh = kısa.

Kūy = sokak.

Küllçe = külçe.

Küncāyiş = sığma, sığıştırma.

Küncid = susam.

Künç = köşe.

Künd = kör, keskin olmayan, cesur.

L

Lābe = yaltaklanma, yalvarma, bu yolda söylenen söz.

Lāde = akılsız, ahmak.

Laḫt = parça.

Lāğ = alay, eğlence, laklaka.

Lāy = tortu, çamur.

Lette = kumaş, paçavra.

Lūk = iri, ağır, güçlü.

Lūlī = güzel, şuh, dilber.

Lung = futa, peştemal.

M

Mākiyān = tavuk.

Meġāk = çukur, mezar.

Merġūle = bükülmüş, örülmüş, kıvırcık saç.

Merz = yer; merz-ban = yer sahibi, sınır muhafızı, hâkim; Arapçası merzuban.

Merz u būm = ekilmiş yer, mülk, iklim.

Meze = tat, çeşni, bimeze = tatsız.

Mihr = sevgi, güneş.

Mihr-i giyā = Abdüsselâm denilen bitki, bu bitkiyi yanında bulunduranlar halk arasında sevilir, itibar kazanırmış.

Mis = bakır.
Mîtîn = taş yonacak âlet.
Miz-bān = ev sahibi, misafir ağırlayan.
Mūbid, mūbed = mecusilerin bilgini, hakim, filozof.
Mūy = kıl.
Muğ = ateşe tapan; mugbeçe = ateşe tapan çocuk, saki, meyhaneci çırağı.
Mūr = karınca.
Mūsîce = kumru.
Müft = değersiz, beleş.
Müje = kirpik.
Mühre = yumru, top gibi yuvarlak şey.
Müzd = ücret, kira.

N

Nāfe = ahunun göbeğinden çıkan misk.
Nāhencār = usulsüz, yolsuz.
Naḫeşb = Türkistan'da bir şehir ki, İbni Mukni' adında bir hakim, buradaki bir kuyudan büyü ile bir ay sureti göstermiş. "Mah-ı nahşeb", "Çah-ı nahşeb" tamlamaları eski edebiyatta çok geçer.
Nāl = kamış, düdük, inilti.
Nat' = döşek, sofra, yer yüzü.
Nāv = su arığı, oluk.
Neberd = savaş.
Nefîr = inilti, boru.
Neheng = su canavarı.
Nejeh = güzel ve taze fidan, çiçek şeklinde altın varak.
Nejend = tasalı, öfkeli, alçak.
Nemek-dān = tuzluk.
Neng = namus, utanma, şöhret.
Nerd = tavla oyunu.
Neverd = kıvrım, buklüm.
Nevk = bir şeyin ucu, sivri yönü.
Nevşādur = nışadır.
Nezeh = tavan.
Niger = bakmak anlamına gelen nigeriden mastarından emir.
Nîmrūz = Sistan'ın başka bir adı.
Nîreng = köz bağcılık, büyü.
Nîş = iğne, diken gibi ucu sivri şey, zehir.
Nîze = mızrak.
Nüvîd = müjde, hoşluk.

P

Pārsā = iyi adam, sofu.
Pās = gözetme, koruma, sıkıntı, üzüntü.
Pedîdār, bedidar = belli, görünen.
Pāyîn = her şeyin aşağı yönü.
Pedrūd = esenlik, veda.
Pejūh = soruşturma, araştırma.
Pergāle = parça, yama, kalın ve sert iplikle dokunmuş kumaş.
Pergend, pergende = dağınık.
Perk = ayrı, başlıbaşına.
Rervizen = delik delik nesne.
Peşşe = sivrisinek.
Peykān = okun ucu, ukun ucundaki sivri demir.
Peykār = savaş.
Peymāne = kadeh.
Peyveste = ulaşmış.
Pîç = büklüm.
Pîç ü tāb = telaş, şaşkınlık.
Pîçān = bükülücü, kıvrılıcı.
Pindār = gurur, kendini beğenme, böbürlenme; sanı.
Pîl = fil.
Pîrzen, pîrezen = koca karı.
Pîse = benekli, aklı karalı, alaca.
Pîşe = iş, sanat, görenek.
Pūye = sığirtme, koşma.
Püşte = tepe, yığın.

R

Rāmiş = nağme.
Rāstî = doğruluk.
Reg = damar.
Reh-neverd = yol alan.

Rem = ürkme.
Remîde = ürkmüş.
Revzene = pencere.
Rez = üzüm.
Riş = yara, sakal.
Rişte = iplik, dizi.
Rîv = hile, büyü.
Rîz = dökmek, saçmak anlamına gelen rihten mastarından emir; genc-riz = hazine saçan.
Rîze = kırıntı.
Rūbāh = tilki.
Rūd = ırmak.
Rūde = bağırsak.
Ruḫsār = yanak.
Rūstāî = köylü.
Rūy = tunç.
Rūze = oruç.
Rūzî = kısmet.
Rüst = ot bitmek anlamına gelen rüstem mastarından dili geçmiş zaman; sağlam.
Rüsteḫîz = kıyamet günü.
Sāğar = kadeh.

S

Sāl = yıl.
Sān = gibi, yöntem, usul, tarz, uslup, görenek.
Sārā = katıksız, halis.
Sāy = ezmek anlamına gelen sayiden mastarından emir.
Sāz-vār = hale, tabiata uygun.
Sebū = testi.
Sebük = hafif.
Sek = köpek.
Semender = ateşte yürüyen hayvan.
Ser-menzil = konak başı.
Sere = iyi, doğru, seçkin, geçer akça.
Sî = otuz.
Sifāl = çanak, testi.
Sigāl = fikir, endişe, soru, söz.
Sîlî = sille, tokat.
Sindān = demircilerin üzerinde demir dövdükleri örs.
Sitîz = kavga, savaş.
Sorāğ = eser, iz (Türkçeden alınmıştır).
Sūd = fayda.
Sūg = dert, sıkıntı, yas.
Sūhān = eğer.
Sūft = delik.
Sünbāde = zımpara.
Sütūh = bezgin, kederli.
Sütūr = binek hayvanı.

Ş

Şādürvān = padişahların çadırları önüne çekilen büyük perde, gölgelik, değerli ve renkli döşeme.
Şāḫ = dal.
Şāhid = dilber, sevgili.
Şār = şehir.
Şebān = çoban.
Şebāne = gece içilen şarap, geceden kalma su ve ekmek gibi şeyler.
Şeb-çerāğ = geceleri parlayan inci.
Şebdîz = kara yağız at, Husrev'in bindiği atın adı.
Şebe = siyah boncuk.
Şeb - gîr = gece yola çıkan kervan.
Şeğāl = çakal.
Şekker-ḫā = şeker çiğneyen; "ha" hayiden mastarından emir.
Şengerf = zincifre denilen kırmızı boya.
Şenūd = işitmek anlamına şeniden, şenuden mastarından, işidilen; güft ü şenud = söylenen ve işidilen.
Şerm-sār = utanan.
Şest = balık oltası, sayılardan altmış rakamının adı, okçuların baş parmaklarına geçirdikleri yüksük.
Şeydā = deli, divane.
Şigāf = yarık.
Şigerf = iyi, ulu, yakışıklı, şaşılacak şey.
Şigift = şaşmak anlamına gelen şigiften mastarından : şaşma.

Şikāl = köstek, hile.
Şikil = hamayil, köstek, hile.
Şīven = inilti, bağırıp çağırma.
Şu'bede = el çabukluğuyla gösterilen hüner, hokkabazlık.
Şümār = sayı, hesap.
Şūy = yıkamak anlamına gelen şüsten mastarından emir : elem-şuy; evli kadın.

T

Tāh = tek, kat.
Ṭāķ = kubbe, tek; yapı kemeri (Arapçada da aynı anlamdadır).
Tāk = üzüm çubuğu, bağ kütüğü, asma.
Tāl = bakır ya da pirinçten yapılmış tepsi.
Tār = tel, karanlık, çözgü. Bu son anlamda pud kelimesiyle birlikte kullanılır : tar u pud = atkı ve çözgü.
Tārek = başın tepesi.
Ṭārem = kubbe, dam, kemer.
Tās-bāz = tasla oyunlar yapan hokkabaz.
Ṭaylasān = boyun atkısı.
Tebār = asıl, soy.
Tebeh, tebāh = zarar, bozuk, harap.
Teh beteh = tek tek, kat kat.
Tehemten = Zal oğlu Rüstem'in sanı.
Tek = koşmak anlamına gelen tekiden mastarından emir : tiz-tek = hızlı koşan.
Tek ü pūy = koşma.
Tek ü tāz = koşma.
Telḫ = acı.
Tenend = tenbel, örümcek.
Tenūr, tenūre = fırın; zırh gibi bir çeşit savaş elbisesi.
Terāviş = sızmak, damlamak, anlamına teraviden mastarından : sızış, damlayış.
Terk = tolga, çadır ve kavuk tepeliği, dilimi.
Tevsen = özellikle başı sert at, dik başlı.
Ṭurīd = yarış, koşu meydanı, savaş, düşmanı kışkırtma, ileri karakol çarpışması (Bu kelime ancak Bianchi Sözlüğü'nde bulundu).
Teşne-leb = dudağı susuz.
Tīre = bulanık, karanlık.
Tīşe = külüng, keser.
Tūz = yayın kabzası üzerine kaplanan kayın ağacı kabuğu ve kirişi.

Ü

Üstüvār = sağlam, dayanıklı.

V

Vāde = asıl, madde ve temel, övünmek.
Vār = gibi, lâyık : şeh-var = şaha lâyık.
Vāreste = Kurtulmuş.
Vāye = gerekli, pay.
Velī = lâkin.
Ver = sahib; endişe-ver = endişeli,
Verd = gül.
Verziş = çalışma.
Vesme = rastık.

Y

Yaḫ = buz.
Yārā = güç, kudret.
Yāve = anlamsız, faydasız, saçma sapan.
Yeksān = birlikte, her zaman, müsavi.
Yele = salma, salıverme, koşucu.
Yeşim = yeşilimsi bir taş.
Yezek = öncü.

Z

Zābül = Efganistan'ın Güney kesimiyle Gürcistan'ın Kuzey kesimi.
Zāġ = karga.
Zaḫm = yara.
Zāl = ihtiyar.
Zāyende = doğmak, meydana gelmek, artmak anlamına gelen zayiden mastarından : doğmuş, meydana gelmiş, artmış.
Zebāne = terazi dili, ateş yalını.
Zeķan = çene çukuru.
Zenaḫ = çene.
Zenaḫdān = çene.
Zeng = kir, pas, çıngırak.
Zengār = pas.
Zer-beft = sırma ile dokunmuş kumaş.
Zerrīne, zerīn = altın yaldızlı, altından yapılmış.
Zībā = yakışıklı, güzel.
Zidā = silmek, cilalamak anlamına gelen ziduden mastarından emir : gam-zida = gamı silen; akl-zida = aklı cilalayan.
Zihī = aferin, ne güzel.
Zişt = çirkin.

ARAPÇA KELİMELER

A

'Abher = nergis.
'Āc = fildişi.
'Aķabe = sarp, yokuş, tehlikeli geçit.
Ālā = nimet ve ihsan anlamına gelen "ila" nın çoğulu.
A'lī = a'la ile aynı anlamda.
Aġlāl = suçluların ellerine, boyunlarına bağlanan demir bağ anlamına gelen gal kelimesinin çoğulu.
A'mī = a'ma ile aynı anlamda, kör.
'Amm = amca.
'Anā = yorgunluk, zahmet, eziyet.
Aķviyā = kavi kelimesinin çoğulu.
'Araķ = ter, rakı.
'Āriż = yanak.
Ās = kakum denilen bir canavar.
Aṭlas-ı gerdūn = dönen gök, felek (gerdun Farsçadır).
'Avd = avdet, geri dönmek.
'Azā = belaya sabretme.

B

Baḫl, buḫl = hasislik.
Baķķam = kırmızı boya ağacı.
Bārekallah = Allah mubarek etsin.
Baṭ = kaz, kaz biçimindeki surahi.
Batḥā = Mekke'de dağ arasında bulunan bir derenin adı.
Benān = parmaklar.
Berd = soğuk.
Berķ = şimşek.
Bıķā' = buk'anın çoğulu, yerler, ülkeler.
Bi'aynih = ayniyle, tıpkı.
Bike = sana.
Buķ'a = yer, ülke.
Burāķ = Peygamber'in Mirac gecesi binmesi için gökten gönderilen hayvanın adı.
Bürke = martı kuşu.
Bürūt = bıyık.

C

Ca'be = içine ok ya da yay konulan yelek.
Celā = yurttan ayrılma, gurbete düşme.
Celīs = arkadaş, aynı yerde oturan.
Cemmāz, cemāz = hızlı giden deve.

Cenb = yan.

Cez', ceza' = sabırsızlık, telaş ve üzüntü eseri göstermek.

Cirm = vücut, cüsse.

Cuġd = baykuş.

Cül = çul.

D

Daḫl = dokunmak, sitem etmek, etki yapmak.

Dāl = delâlet eden.

Dārü'l-emān = güvenilecek, korkusuzca sığınılacak yer.

De'b = edeb, görenek.

Debūr = Batı rüzgârı.

Dem = kan.

Demār = ölüm.

Deyr = hıristiyanların tapınağı, kilise.

Dimeń = yurt anlamına gelen dimne kelimesinin çoğulu.

Düstūr = yasa, yöntem.

E

Eblaḳ = alaca donlu at.

Ebṭaḥ = Mekke'de dağ arasındaki derenin adı "Batḥā" dır. Bu da o anlama.

Ebter = kuyruğu kesilmiş hayvan, miskin adam, faydasız şey.

Ecille = celil kelimesinin çoğulu, üstün olanlar.

Edhem = kara yağız at.

Efhem , f'efhem = anla.

Eızze = aziz kelimesinin çoğulu, aziz olanlar.

Elf = bin.

Emṭār = yağmurlar.

Encüm = yıldızlar.

Enkerü'l-aṣvāt = seslerin en çirkini.

Evbāş = serseri, çapkın.

Eymen = pek mutlu, sağ yerdeki,

Ezraḳ = temiz su, mavi.

F

Fāḳa = fakirlik.

Farḳ = baş.

Ferḳad = Kuzey kutba yakın iki yıldızdan her biri; ikisine birden ferkadan denir.

Fi'l-meṡel = gibi.

Fīrūze = açık mavi renkli değerli yüzük taşı.

G

Ġabrā = boz renkli, yer yüzü, dünya.

Ġanīm = düşmandan alınan mal.

Ġāret = yağma.

Ġarīn = sıvık, balçık.

Ġavr = dip, esas.

Ġırbāl = kalbur.

Ġış = kalpte olan şeyin tersini söylemek.

Ġulġul = gürültü, çığrışma.

Ġulüv = aşırı, Farsçada kalabalık.

H

Ḥabāb = su üzerindeki kabarcık.

Ḥabṭ = yanlış davranış.

Ḥacer = taş, (Nevaî bir yerde vezin zorluğuyle hacr olarak tespit ediyor).

Ḥāle, ḥāl = hala.

Ḥallāḳ = berber.

Ḥamel = kuzu, burclardan birinin adı.

Ḥammār = şarap satan, meyhaneci.

Ḥānḳah = tekke.

Ḥarābāt = meyhane.

Ḥarīf = arkadaş, dost, meslek arkadaşı.

Ḥarḳat = sıcaklık, yanma.

Ḥatbe = büyük iş, evlenecek kadına aracılık eden adam.

Ḥātem = son, mühür, yüzük.

Ḥaṭīr = şeref sahibi, yüksek, muhataralı.

Ḥavānıḳ = hankah kelimesinin çoğulu, tekkeler.

Ḥay = diri, bir nesneyi toplamak, bu anlamıyla kabile yerinde kullanılır.

Ḥayl = sürü.

Ḥayṭa = ip, urgan, kazık.

Ḥaz = bir çeşit giyecek.

Ḥazef = çanak çömlek gibi nesneler.

Helāhil = ilâcı olmayan öldürücü zehir.

Hemm = tasa, kaygı, can sıkıntısı; çoğulu hümum.

Hevā = sevgi, bir şeye düşkünlük.

Hevān = alçaklık.

Ḥıdā = deveyi zorla sürmek, ya da türkü söyleyerek sürmek.

Ḥırz = muska.

Ḥuld = cennet.

Ḥulle = elbise.

Ḥumūl = bir kişinin adı sanı batmak.

Ḥūt = büyük balık, burclardan birinin adı.

İ

'İmāme = sarık.

'İmārī = tahtırevan, sedye.

İbā = çekinmek, vazgeçmek, tiksinmek.

İḥtisāb = hesap sormak; ihtisab ehli = belediye memuru.

İḳān = iyi ve yakın bilmek.

İmtilā = dolgunluk.

İrem = Şeddat'ın cennete benzetmek için yaptırdığı bağın adı.

İşfāḳ = esirgemek.

İttifāḳā = rastgele, tesadüfle.

İẓār = berkitmek, bir yeri sığınak haline getirmek.

İẕlāl = zelil etmek, alçaltmak.

K

Ḳābil = yetenekli.

Kāhil = ağır, tenbel, durgun, ihtiyar.

Ḳāḳum = derisinden kürk yapılan hayvan.

Ḳal' = koparmak, yerinden ayırmak.

Ḳand = şeker.

Ḳarrābe, ḳarābe = kırba, büyük şarap kabı.

Ḳaṣab = ince keten bezi : kasabpuş = ince keten bezi giyinmiş, başka anlamları da vardır.

Ḳāyil, ḳāil = söyleyen.

Kebān, kebbān = büyük terazi, güvenilir.

Ked = emek.

Kef = avuç.

Kehf = mağara, oyuk.

Kemāhī, kemāhiye = olduğu gibi.

Kesr = cüz, bölüm, kırmak; birinci anlamıyla "küsür" kelimesinin tekili.

Ḳısm = kısmet, pay.

Kisvet = elbise.

Ḳudmet = eskilik.

Ḳuḥl = sürme.

Ḳullāb = çengel.

Ḳulzüm = deniz.

Ḳurretü'l-'ayn = insanın gözünü aydınlatacak şey.

Ḳurṣ = ekmek parçası, yuvarlak nesne.

Ḳūt = yiyecek.

Kümeyt = doru at, kırmızı şarap.

L

Laḥlaḥa = güzel nesnelerin birbirine karışması; güzel kokulu macun.

Lāuḥṣī = saymam.

Lāt = Arapların Cahiliyye devrinde Kâbe'de bulunan putlardan birinin adı.

Leb = bir yerde oturmak, yüzyüze gelmek, sevgi, doğruluk, vücudu bir yerde gerekli olan.

Ledün = İlâhî sırları bildiren bilim.

Liķā = yüz.

Lu'āb = tükürük.

M

Mā = su.

Ma'raż = görülecek yer, sergi.

Māfīhā = içinde bulunan.

Mā-ı ma'īn = saf su.

Maķdūr = ele geçirilmesi mümkün olan, kudret.

Maķsūm = bölümlere ayrılmış.

Maṣḥūb = sohbet mastarından, sohbet olunmuş, kucaklanmış, birlikte alınmış.

Masṭūr = satır halinde dizilmiş.

Māṭafā = batmayan, suyun üzerine çıkan nesne.

Māteķaddem = geçmiş, geçmiş zaman.

Maṭīr = yağmurdan ıslanmış, damla damla yağan yağmur.

Mażhar = bir şeyin meydana çıktığı, göründüğü yer.

Med = uzatmak, çekmek.

Medrūs = deli, eskimiş giyecek.

Mefseķa = fisk u fücur yeri.

Mekkār = hileci.

Men = o kişi ki.

Menāb = niyabe, vekâlet yeri.

Merāġa = davarın yatıp ağnayacağı yer; Azerbaycan'da bir şehir adı.

Meṣābe = kişinin dönceği son yer, derece, aşama.

Meṣāf = savaş yeri, savaş.

Mesḥ = bir nesnenin şeklini değiştirip çirkin bir şekle sokmak.

Mesīr = dolaşılacak yer.

Meslūk = yola girmiş.

Messāḥ = ölçüsü.

Me'ṣūre = geçmişten süregelen haberler, tüzük.

Meşġūf = tutkun, aklı başından gitmiş.

Meş'ūf = gönlü aşkla dolu.

Meşşāṭa = gelini süsleyen kadın.

Me'ūnet = ölmeyecek kadar yiyecek, zahmet.

Me'vā = yurd, sığınacak yer.

Mevlā = Tanrı, sahib, nimet verici, köle azad eden; tam tersine azadlı köle, nimet görmüş anlamına gelir.

Mevlī = Mevlā (Garaibü's-Sıgar'daki müstezatın başındaki iki مولى dan birini böyle okumak gerekir).

Meżāhir = eşyanın göründüğü yerler; mażhar kelimesinin çoğulu.

Meżāķ = zevk, tatmak, tatacak yer ve nesne.

Mezca' = yatacak yer, mezar, kabir.

Mezīd = artmak, artırmak.

Mezra' = ekilecek yer, tarla.

Mıdaķ = kendisiyle nesne "dak" olunan, yani vurulan şey.

Mışr = büyük şehir.

Mısṭar = satır çizmeğe mahsus alet.

Mi'cer = kadınların kullandığı başörtüsü.

Micmer = içinde tütsü yakılan alet.

Midād = mürekkep.

Mismār = kazık, çengel, mıh.

Mi'zen = ezan okunacak yer, minare.

Mu'cib = şaşırtıcı, i'cab mastarından. Aynı anlama ta'cib mastarından muaccib de gelir.

Muḫliş = gerçek dost.

Muḥtesib = ihtisab ağası denilen eski "belediye zabıta memuru".

Muķtedā = imam, kendisine uyulan.

Muraķķa' = yamalı.

Muṭarrā = taze ve teravetli.

Mużmer = gönülde gizli.

Mübāhāt = nazlanmak, övünmek.

Mübrez = gösterilmiş, meydana konulmuş.

Müdġam = idgam olunmuş, birbirinin içine girmiş bir cinsten iki harfin birincisi.

Müdrek = idrak edilmiş, anlaşılmış.

Mücrā = 'icra' mastarından, if'al babından mimli mastar, ya da ism-i meful şekli, akıtılmış.

Müheννis = heves eden.

Mühre = yumru, yuvarlak şey.

Mültemes = iltimas edilmiş, gözde.

Mümtelī = mide dolgunluğuna uğrayan.

Münādā = çağrılmış; bir kimse ile toplanıp görüşmek, derdini dökmek.

Münhī = inha eden, bildiren.

Müsevvede = müsvedde (karalamak, bir sayfayı yazı ile doldurmak anlamına gelen tesvid mastarının, ism-i mefulu musavved gelir; müsevvede yazılmış sayfa demektir. Buna yanlış olarak müsvedde denilmektedir).

Müsterāḥ = rahat edecek yer, abdestane.

Müstevcib = lâyık.

Müşa'bid = hokkabaz, şa'bede mastarından.

Müşteġal = çalışılacak yer, iştigal'den.

Müte'emmil = dikkatle ve derin düşünen.

Mütenāzı' = birbiriyle çekişen.

Müttekā = dayanmak anlamına gelen "ittikā'" dan dayanılacak şey.

Müvecceh = yüzü çevrilmiş, uygun.

Müẕāb = erimiş.

Mü'ẕī = eziyet eden, inciten.

Müzaḫref = yaldızlı, kalp, karışık.

N

Nafṭ = neft.

Naķb = lağam, büyük delik açmak.

Na'leyn = iki na'l, ağaç ayakkabı.

Namaṭ = döşek.

Nāṭıķ = söyleyen.

Nedem = pişmanlık.

Nehb = yağma, akın, çapul.

Nesye = unutulan şey.

Nevāl = lûtuf, ihsan, kerem.

Nuķl = meze.

Nūru'n 'alānūr = nur nur üzerine.

Nuṭfa = duru su, insan menisi.

Nüfūr = ürküp kaçmak, dağılmak.

Nüket, nikāt = nükte'nin çoğulu.

Nüvvāb = vekil anlamına gelen naibin çoğulu.

R

Rāḥ = şarap, içki.

Raḥbe, rahabe = alan, meydan.

Rā'ī = çoban.

Raṭbü'l-lisān = dil tazeliği.

Ravża = çemenlik, çayırlık, bahçe.

Reb' = yer yuvarlağının bir parçası (bu anlama bakarak "rub'-ı meskûn" yerine "reb'-i meskûn" demek de doğrudur).

Rekīb = başka bir şekle konulan ve birleştirilen nesne.

Reyḥān = fesleğen çiçeği.

Ridā = örtü.

Rıżvān = cennetin bekçisinin adı, razı olma.

Ruḫām = mermer taş.

Rūḥu'l-ķuds = Cebrayil.

Rūḥu'llah = İsa Peygamber.

Ruķ'a = yazı yazılacak kâğıd, yazı, mektup.

S

Ṣa'b = güç.

Ṣabūḥ = sabahleyin içilen şarap.

Sāķ = baldır, kol.

Ṣaķbe = delik.

Saķķā = su taşıyıcı.

Ṣamed = son derece yüksek ve devamlı (Tanrı'nın isimlerinden).

Ṣandal = bir kaç türlüsü bulunan kokulu ağaç.

Ṣavma'a = hıristiyanların tapınağı.
Ṣayrāfī = sarraf, herşeyin kolayını ve kulpunu bulan kurnaz adam.
Sebaḳ = ders.
Seblet = bıyık.
Seḫā = cömertlik.
Sehm = ok, hisse.
Seḳar = tamu, cehennem.
Semek = balık.
Semīn = pahalı, değerli.
Ṣemre = semer kelimesinin tekili : yemiş; çölde yetişen bir cins ağaç.
Sevād = karaltı, karalık.
Sevād-ı a'ẓam = büyük şehir.
Sibā' = yırtıcı hayvanlar.
Sidre = gökte bir makam.
Sinān = mızrak.
Summaḳ, sumaḳ = bir cins ebrulu ve değerli katı taş.
Sübḥa = tesbih.
Sübül = yol anlamına gelen sebil kelimesinin çoğulu.
Süha = küme yıldızların ortasında çok küçük görünen bir yıldız.

Ş

Şāḳ = zahmetli, güç.
Şaḳ = yarmak, yarık, çatlak.
Şemāme, şemmāme = küçük kavun biçiminde güzel kokulu bir çeşit yemiş.
Şemse = güneş biçiminde işleme, süs.
Şey'en lillah = Allah için bir nesne anlamına dilenmek.
Şeyn = ayıp, kusur, leke.
Şık = ikiye bölünmüş bir şeyin parçası.
Şugl = iş, hizmet, meşguliyet.

T

Ta'vīẕ = muska.
Ṭā'ir = uçucu.
Ṭayyār = hazır, çok uçan.
Tecemmül = süslenmek.
Tefaḥḥuṣ = araştırmak.
Telbīs = bir şeyin ayıbını örtmek, doğru görünüp aldatmak.
Temevvül = çok mal sahibi olmak.
Tereşşuḥ = sızmak.
Teşḥīẕ = bilemek.
Tevaḳḳu' = ummak, umulmak.
Tevellī, tevallā = birini dost edinmek.
Ṭīn = çamur.
Ṭınāb = çadır tipi.
Ṭūbā = cennette bir ağacın adı. Tubi şeklinde de kullanılır.
Tuḥaf = armağan, hoş, güzel şey anlamına gelen tuhfe kelimesinin çoğulu.
Ṭu'me = lokma, yiğinti.
Ṭurfa = tuhaf, gülünç.
Ṭurra = alındaki uzun saç.

U

'Ucb = kendini beğenme.
'Ūd = yakıldığı zaman güzel koku çıkaran odun.
'Uḳbe = nöbet.
'Uḳūbet = ceza, azap.
'Ūr = bâtıl, ayıp.

V

Vālideyn = ana, baba.
Vera' = haramdan, günahtan sakınma, perhiz.
Viṣāḳ = kalın ve kuvvetli bag, yemin, anlaşma.
Vuṣla = bir nesneyi başka bir nesneye eklemek.

Y

Yesrib = Arabistan'daki Medine şehrinin adı.

Z

Zāde = ziyade kelimesinden, artsın, "dua" anlamına.
Żamīr = kalb.
Żarā'at = alçak gönüllülük.
Zerīr = sarı boya elde edilen bitki.
Zerḳ = gösteriş, iki yüzlülük.
Zikke = silâh.
Ẕübāb = sinek.
Zülāl = saf su.
Zünnār = papasların bellerine bağladıkları kuşak.
Zü'n-nūn = Yunus Peygamber,

AÇIKLAMALAR

Eserin I., II, ve III, ciltlerindeki Nevaî metinlerinde geçen âyetler, kişi adları, beyitler, mısralar ile, Arapça sözler ve deyimler :

ÂYETLER :

'Aynā'n tüsemmā selsebīl = selsebil diye adlandırılan pınar. Kur'an'daki "Dehr" süresinden alınmıştır : عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّى سَلْسَبِيلْ (18. âyet).

Ev ednā = ya da daha yakın. Kur'an'daki "Necm" süresinden alınmıştır. ثُمَّ دَنَى فَتَدَلَّى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنَى Tanrı, Cibril'in Hz. Muhammed'e Kur'an'ı öğretmek için yaklaştığını anlatırken, Cibril ile Peygamber arasındaki yakınlık için şöyle diyor : Araları, iki yayın arasındaki yakınlık kadar, ya da daha az kaldı (9. âyet).

Leyletü'l-ḳadr = kadir gecesi. Kur'an'daki "Kadr" süresinden alınmıştır : اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِى لَيْلَةِ الْقَدْرْ ۝ وَمَا اَدْرَايكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ۝ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ اَلْفِ شَهْرِ

Biz Kur'an'ı Kadir gecesi indirdik. Ya Muhammed, Kadir gecesini Allah sana bildirdi. Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır (1-3. âyet).

Limeni'l-mülkü = mülk kimin? Kur'an'ın "Mü'min" suresinden alınmıştır. لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارْ

O gün "mülk" kimindir diye seslenilir. "Tek ve Kahhar olan Allah'ındır" cevabı verilir (16. âyet).

Māzāġa = çevirmedi. Kur'an'daki "Necm" suresinden alınmıştır. مَازَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى : Tanrı Kurey'şe hitabediyor. Peygamber'in Cibril ile "Sidre-i Münteha" nın yanında görüştüklerini bildirerek : "Peygamber orada gördüğü şeylerden gözünü çevirmedi" (17. âyet).

Şerābā'n ṭahūr = çok temiz bir şarap, Kur'an'ın "Dehr" suresinden alınmıştır. وَسَقٰيهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا = Tanrı onlara çok temiz şarap içirir (21. âyet).

Tenzi'u'l-mülke = mülkü geri alır. Kur'an'daki "Al-i İmran" suresinden alınmıştır. قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ Tanrı Muhammed Peygamber'e hitabediyor : De ki ey Tanrı, ey mülkün sahibi, mülkü dilediğine verirsin ve dilediğinden geri alırsın (26. âyet).

Tūbū ilā'llah = Allah'a tövbe ediniz. Kur'an'ın "Tahrim" suresinden alınmıştır. يَا اَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحًا = Ey mü'minler, Allah'a "tövbe-i nasuh" ile, yani günahlarınızdan pişman olarak tövbe ediniz (8. âyet).

Ve'l-leyli izā yaġşā = güneşi örten geceye yemin ederim ki. Kur'an'ın "Leyl" suresinden alınmıştır : وَاللَّيْلِ اِذَا يَغْشٰى (I. âyet).

Ve'ş-şems = güneşe yemin ederim ki. Kur'an'daki "Şems" suresinden alınmıştır. وَالشَّمْسِ (I. âyet). Ve'ş-Şems kelimesi Yasin, En'am, A'raf, Yusuf, Enbiya surelerinde de geçer.

Ve'ż-żuḥā = kuşluk vaktine yemin ederim ki. Kur'an'ın "Zuha" suresinden geçer. وَالضُّحٰى (I. âyet).

Yemküşü fi'l-'arż = yerde kalır. Kur'an'ın "Ra'd" suresinden alınmıştır. وَاَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْاَرْضِ = Ama halka yararlı olan da yerde kalır (17. âyet).

Yūfūne bi'n-neẕr = adakları yerine getirirler. Kur'an'daki "Dehr" suresinden alınmıştır. يُوفُونَ بِالنَّذْرِ (7. âyet).

Yuḥyi'l-'ıẓām = kemikleri diriltir. Kur'an'daki "Yasin" suresinden alınmıştır. قَالَ مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ : Tanrı kendini bilmez insanların söylediklerini Peygamber'e bildiriyor : "Çürümüş kemikleri kim diriltir" dedi (78. âyet).

Ẓalemnā Rabbenā = biz zulüm ettik Rabbimiz. Kur'an'ın "A'raf" suresinden alınmıştır. قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا اَنْفُسَنَا Adem

Peygamber ile eşi : "Ey Rabbimiz, nefsimize zulm ettik" dediler (23. âyet).

KİŞİ ADLARI :

Bu Ali, Ebu Ali Hüseyin b. Abdi'llah b. Ali b. Sina (d. H. 370 = M. 980 - ö. H. 428 = M. 1036). Türk hekimi ve filozofu. Buhara'da bir kasabada doğmuş, Hemedan'da ölmüştür. En ünlü eseri, beş tıp kitabından toplanmış olan *El Kanun*'dur. *Şifa*, *Necat*, *İşaret*, *Hidaye* de ünlü eserleri arasındadır.

Fahrü'd-din-i Razî, Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer (d. H. 544 = M. 1149 - ö. H. 606 = M. 1209). Rey'de doğmuş ve orada ölmüştür. 13 cilt olan tefsiri çok önemlidir. Türlü bilimlerle ilgili birçok eserleri vardır.

Fir'avn, eski Mısır krallarının sanı. Bunların arasında Musa Peygamber'den sonra Allahlık dâvası eden Fir'avn, kitaplarda yer alır. Kur'an'da da geçer.

Eşref, Derviş Eşref-i Meragî-i Tebrizî (ö. H. 854 = M. 1450), Nevaî'nin *Leylî vü Mecnun* mesnevîsinin "Söz gevheri" bölümünde, *Leylî vü Mecnun* yazan şair olarak adı geçer.

Irakî, Şeyh Fahrü'd-din İbrahim. Hemedanlıdır. İran Şahlarından H. 985 = M. 1577'de tahta geçen Sultan Mehmet Hüdabende zamanında Şam'da ölmüş, Salihiyye'de Muhyi'd-din-i Arabî'nin mezarı yanına gömülmüştür.

Hasan, Hz. Muhammed'in şairlerinden. İslâmlığın karşısına çıkanları şiirleriyle yermiştir. 60 yaşında iken İslâm olmuş ve Halife Ali'nin zamanında 120 yaşında ölmüştür.

Karun, zenginliği ve hasisliğiyle ün kazanmıştır. Musa Peygamber zamanında yaşamış, önceleri fakir iken Musa Peygamber'in aracılığıyla kimya öğrenerek zengin olmuş, fakat istenilen öşrü vermediği için, Musa'nın duâsıyla yerin dibine geçmiştir.

Nümrud, Babil'in kurucusu ve ilk hükümdarı. Söylentiye göre Halil Peygamber'i ateşe atmış, fakat Tanrı koruduğu için Halil Peygamber ateşte yanmıştır.

Rüstem, İran'ın ünlü kahramanlarından. Babası Zâl, onun babası Sam, onun da babası Neriman'dır. Hepsi de olağanüstü kuvvetleri ve kahramanlıklarıyla tanınmıştır. Rüstem, İran Şahlarından Feridun'un torunu Minuçihr zamanında dünyaya gelmiş, Keyanîlerden Keykâvus zamanında ün kazanmıştır.

Sühreverdî, bu adla tanınmış üç kişi vardır :

Sühreverdî, Ziyaü'd-din Ebü'n-Necib Abdü'l-Kahir b. Abdi'l-Bekrî (d. H. 490 = M. 1096 - ö. H. 563 = M. 1167). Ünlü sufîlerden. Sühreverd'de doğmuş, Bağdad'da ölmüştür.

Sühreverdî, Şihabü'd-din Ebu Hafs Ömer b. Muhammedi'l-Bakirî (d. H. 535 = M. 1140 - ö. H. 632 = M. 1234). Sufîlerden ve Şafiî fakihlerinden. Sühreverdî Ziyaü'd-din'in kardeşinin oğludur. Sühreverd'de doğmuş, Bağdad'da ölmüştür. *Avarifü'l-Maarif* bunun eseridir.

Sühreverdî, Şihabü'd-din Ebu'l-Fütuh Yahya b. Habeş b. Emirek (d. H. 549 = M. 1154 - ö. 585 = M. 1189). Sühreverd'de doğmuş, zındıklıkla suçlandırıldığı için Halep'te aç bırakılarak öldürülmüştür. Maktul sanıyla anılır. *Heyakilü'n-Nur* onun eseridir.

Ubeydullah-ı Ahrar, (ö. H. 896 = M. 1490). Nakşbendî tarikatinin ulularından. Horasanlıdır. Mevlâna Abdü'r-Rahman Camî bundan el almıştır. Semerkant'te gömülüdür.

Yakut, Ebu Abdı'llah Şihabü'd-dini'r-Rumî (ö. H. 626 = M. 1228). Yazısının güzelliğiyle ün kazanmıştır. En tanınmış eseri, alfabe sırasıyla tertiplenmiş büyük bir coğrafya kitabı olan *Mu'cemü'l-Büldan*'dır. Halep'te şehir dışındaki bir evde ölmüştür.

Zâl, İran'ın ünlü kahramanlarından. Sistan hâkimi olup ünlü Rüstem'in babasıdır. Efsaneye göre, doğduğunda saçları bembeyaz olduğu için uğursuz sayılarak bir dağa atılmış, orada Simurg tarafından beslenmiştir. Saçları beyaz olduğu için kocakarı anlamına gelen Zâl adını almıştır.

*

BEYİTLER VE MISRALAR :

Biḥamdik fetḥu ebvābi'l-ma'ānī

بحمدك فتح ابواب المعانی

Anlamı : Anlam kapılarının açılması senin hamdindedir.

*

Bismillahi'r-Raḥmani'r-Raḥim

بسم الله الرحمن الرحيم

Bu mısra vezne uymaz. Fakat şairler bunu çok kez manzumelerinin başına ilk mısra olarak koyarlar. Ya vezne uydurmaya

çalışarak, ya da vezinsiz olarak okurlar. Bu eski edebiyatta gelenektir. "Müfteilün müfteilün failün" veznine şu şekilde uydurulabilir : Bismi İlahi'r-Rahimani'r-Rahim.

*

Ḫayru şenāi'n limufīżı'l-kerem

خير ثناء لمفيض الكرم

Anlamı : Kerem saçan Tanrı'ya en iyi senalar olsun.

*

Cellet ālā'uhu ve şānuh

جلت آلاوه وشانه

Anlamı : Onun lutufları ve şanı yücedir.

*

Eşraḳat min 'aksi şemsi'l-ke'si envārü'l-hüdā
Yār 'aksin meyde kör dip cāmdın çıktı şada

اشرقت من عكس شمس الكأس انوار الهدى
يار عكسن مىدا كور ديب جام دين چيقتى صدا

Birinci mısraın anlamı : Doğruluk ışığı, kadehteki güneşin aksinden doğdu. İkinci mısradaki "yar" gerçek varlık olan Tanrı'dır; "mey" ise, tasavvufdaki "mey-i vahdet", yani "birlik içkisi" dir.

*

Ḫallede'llahü mülkehu ebedā

خلد الله ملكه ابدا

Anlamı : Allah onun mülkünü ebedî kılsın.

*

Kāne'llahu lem yekün ma'a şey'

كان الله لم يكن مع شيء

Anlamı : Allah vardır; onunla birlikte başka birşey olmadı. Bir hadistir.

*

Küllü şey'i'n mine'ẓ-ẓarīfi ẓarīf

كل شيئ من الظريف ظريف

Anlamı : Zarif olan her şeyden daha zarif.

*

Leke'l-ḥamdü yā ekreme'l-ekremīn

لك الحمد يا اكرم الاكرمين

Anlamı : Ey ekrem olanların ekremi, hamd senin için.

*

Teḳūlū i'lemū yā eyyuhā'n-nās

تقولوا اعلموا يا ايهاالناس

Anlamı : Derler : Ey nas biliniz.

*

Ve Lev hazā'l-ma'ānī ente ḳultüm

ولو هذالمعاني انت قلتم

Anlamı : Söylediğiniz bu anlamlarda olsa da. "Ente", "Entüm" olmalıdır.

*

Yā Rasūla'llah elfü elfi selām
Bike min Ẕī'l-celāli ve'l-ikrām

يا رسول‌الله الف الف سلام
بك من ذى‌الجلال والاكرام

Anlamı : Ey Allah'ın Peygamberi, celal ve ikram sahibi olandan sana bin bin selâm.

DEYİMLER VE SÖZLER :

Cevher-i ferd = bir maddeyi meydana getiren parçalanmaz cüzlerden her biri.

Delletü'l-Muḥtāle = Vaktiyle Mısır'da kargaşalık çıkaran hileci kadın (dalavereci, hain kocakarı tipinin temsilcisi olarak divan edebiyatında çok geçer. Verdiği yalan haberle Ferhat'ın ölümüne sebep olan kocakarı gibi).

El Esmā'ü tenezzelü mine's-semā = isimler gökten iner.

El Veledü sırra ebīh = çocuk babasına benzer.

Ene Efṣaḥ = ben çok iyi konuşurum.

En Nāsü 'alā dīni mülūk = halk padişahın dinindedir.

Fehüm lā ya'rifū hazā'l-ma'ānī = onlar bu anlamları bilmezler. (Doğrusu şudur : Fehüm lā ya'rifūne hazihi'l-ma'ānī).

Hazā şey'ü'n 'acīb = bu çok acaib bir şey.

İdġām = Arapça kelimelerde sesleri birbirine uyan iki harften birincisinin ikincisinde kaynaması; birincisine *müdgam*, ikincisine *müdgamü'n-fīh* denilir. Şöyle olur : "tenvin" den ve "sakin" "n" harfinden sonra "m, v, y" harfleri gelirse, "n" öteki harflerin sesi içinde kaybolur. Örneğin "min men", "mim men" okunur.

Ke'l-aḥādīṣi'n-nebiyyi'l-mürsel = gönderilmiş peygamberlerin sözleri gibi.

Ke'l-vaḥyi'l-münzel = gökten inen vahy gibi.

Kün-feyekūn = tasavvufda varlığın ortaya çıkışını beliren iki söz. Hak "kün" emrini veriyor; "feyekûnü" bütün eşya beliriyor. Nevaî, *Leylî vü Mecnun* mesnevîsinin "Söz gevheri" bölümünde her ikisini şu beyitle açıklıyor :

Kim boldı çū emr-i "kün" hüveydā
Boldı "feyekūn" ġulūsı peydā

Küntü nebiyye'n = ben peygamber idim. "Adem Peygamber ruh ile ceset arasında iken ben peygamber idim" anlamına gelen "Küntü nebiyyā'n ve Ādemü beyne'r-rūhi ve'l-cesed" hadisinden alınmıştır.

Lī ma'a'llah = "Benim Tanrı ile bir arada olduğum bir vakit vardır" anlamına gelen "Lī ma'a'llahi vaktü'n" hadisinden alınmıştır.

Mā'arefnāke = Biz seni anlamadık.

Māsivā'llah = Allah'dan başka her şey.

Men'arefe Rabbehu = "kendini bilen Allah'ını bilir" anlamına gelen "men 'arefe nefsehu feḳad 'arefe Rabbehu" hadisinden alınmıştır.

Men ḳana' = kanaat getiren kişi.

Sevādü'l-vechi fi'd-dāreyn = Her iki evde (dünyada ve ahirette) kara yüzlü.

Sübḥāne ḥayyü'l-leẕī lāyemūt = ölmeyen diri, bütün eksiklerden "münezzeh" olsun.

Şaḳḳu'l-ḳamer = Hz. Muhammed'e ait bir mucizedir. Kureyş kabilesinden birkaçı bir gece ay ışığı altında Peygamber'den mucize istediler. O da parmağını aya uzatınca ay iki parça oldu.

Üşrubū yā eyyühā'l-'aṭşān = ey susamış olanlar, içiniz.

YANLIŞ - DOĞRU CETVELİ

Bu cildin basılmış formalarını gözden geçirip yanlışlarını tesbit etmeye fırsat bulamadım. Ancak I. ciltte sonradan gözüme ilişen birkaç önemli yanlışı daha burada açıklıyorum :

Sayfa	Satır	Yanlış	Doğru
XV		XV (sayfa ters basılmış)	XVI
XVI		XVI (sayfa ters basılmış)	XV
XVI	20	dest	dost
44	31	zünūbehu	zünūbuhu
44	31	'uyūbehu	'uyūbuhu
56	25	'uyūbehu	'uyūbuhu
56	25	zünūbehu	zünūbuhu
68	19	beyit sayısı	mısra sayısı
68	25	beyit sayısı	mısra sayısı
76	25	cevheri	cevherī
76	26	ahteri	ahterī
150	3	hükümdar kızları değil	hükümdar kızlarıdır
209	9	mukammer	mukammir*
209	13	mukammer	mukammir
220	17	kürd	gürd
247	16	tüş tüşidin	töş töşidin

* Arapçada مقمر kelimesi "mukmir" olarak okunur ve mehtaplı gece anlamına gelir. Servet-i Fünun şairleri bu kelimeyi "mukammer" diye okumuşlardır. Arapçada "mukammer" ya da "mukammir diye bir kelime olmadığı için, ben I. ciltde geçen bu kelimenin, Servet-i Fünun şairlerinin kullandıkları şekilde yanlış tesbit edildiğini düşünerek öylece kaydetmiştim. *Muhakemetü'l-Lûgateyn*'deki bir sözden anlaşılıyor ki, Nevaî bu kelimeyi, kumar oynayan anlamına "mukammir" diye tesbit etmiştir. Oysa Arapçada kumar oynamanın karşılığı "kamr" ve "kımar" dır; "takmir" mastarı kullanılmaz. Nevaî bu kelimeyi kumar oynayan karşılığı olarak kullanıldığına göre, "mukammir" diye okumak gerekir.

AGÂH SIRRI LEVEND'İN BASILMIŞ ESERLERİ

Acılar, roman, "eski harflerle", İstanbul, 1928; tükenmiştir.

Felsefe Ve İçtimaiyat, dergi, "eski ve yeni harflerle", İstanbul, 1927-1930; tükenmiştir.

Edebiyat Tarihi Dersleri, Tanzimata kadar, İstanbul, I. basım 1932, VII. basım 1943; tükenmiştir.

Edebiyat Tarihi Dersleri, Tanzimat Edebiyatı, İstanbul, 1934; tükenmiştir.

Edebiyat Tarihi Dersleri, Servetifünün Edebiyatı, İstanbul, 1938; tükenmiştir.

Maarifimiz Ve Millî Terbiyemiz, incelemeler, İstanbul, Eminönü Halkevi yayınlarından, İstanbul, 1940; tükenmiştir.

Eserler Ve Şahsiyetler, incelemeler ve eleştirmeler, İstanbul Eminönü Halkevi yayınlarından, İstanbul, 1940; tükenmiştir.

Halk Kürsüsünden Akisler, söylevler ve konuşmalar, Kayseri Halkevi yayınlarından, İstanbul, 1941; tükenmiştir.

Divan Edebiyatı, araştırmalar ve incelemeler, I. basım, Niğde Halkevi yayınlarından, İstanbul, 1941; II. basım, İnkılâp kitabevi, İstanbul 1943.

Nabi'nin Sur-namesi, araştırma, inceleme ve metin, İstanbul, 1944.

Profesör Ferit Kam, Hayatı Ve Eserleri, inceleme ve metin, İstanbul 1946.

Atayi'nin Hılyetü'l-Efkârı, araştırma, inceleme ve metin, Ankara 1948.

Türk Dilinde Gelişme Ve Sadeleşme Safhaları, araştırma, inceleme, TDK yayınlarından, Ankara, 1949; II. basım, *Türk Dilinde Gelişme Ve Sadeleşme Evreleri*, eklemelerle, Ankara 1960.

Türk Edebiyatı, Lise II. sınıflar için, İnkılâp kitabevi, I. basım, İstanbul, 1950; II. basım, İstanbul 1951.

Mantıku't-Tayr, önsöz, inceleme ve metin, tıbkıbasımı, TDK yayınlarından, Ankara 1955.

Gazavat-nameler ve Mihaloğlu Ali Beyin Gazavat-namesi, araştırma, inceleme ve metin, TTK yayınlarından, Ankara 1956.

Türk Edebiyatında Şehr-engizler Ve Şehr-engizlerde İstanbul, inceleme, İstanbul Fetih Derneği Enstitüsü yayınlarından, İstanbul, 1958.

Arap, Fars Ve Türk Edebiyatlarında Leylâ Ve Mecnun Hikâyesi, İnceleme, İş Bankası yayınlarından, Ankara, 1959.

Tarih Boyunca Türk Dili, Türk Kültür Dernekleri yayınlarından, Ankara, 1961.

Ümmet Çağı Türk Edebiyatı, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarından, Ankara 1962.

Hüseyin Rahmi Gürpınar, inceleme, TDK yayınlarından, Ankara, 1964.

Ahmet Rasim, inceleme, TDK yayınlarından, Ankara 1965.

Ali Şir Nevaî, cilt I, hayatı, sanatı, kişiliği ve eserlerinin başlıca özelliği; inceleme ve araştırma, TDK yayınlarından, Ankara, 1965.

Ali Şir Nevai, cilt II, *Divanlar*, 4 Türkçe, 1 Farsça divan, metin, özet, TDK yayınlarından, Ankara 1966.

AYRI BASIMLAR :

Fatih Devrinde Türk Dili Ve Edebiyatı, inceleme ve araştırma, *Türk Dili* dergisi, Ankara, 1963, (c. 2, sayı 20).

Âşık Paşa'nın Bilinmeyen İki Mesnevisi, Fakr-name Ve Vasf-ı hal, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara, 1953.

Âşık Paşa'nın Bilinmeyen İki Mesnevisi Daha, Hikâye Ve Kimya risalesi, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara, 1954.

Âşık Paşa'ya Atfedilen İki Risale, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara, 1955.

Feyzi'nin Bilinmeyen Hamsesi, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara, 1955.

Nevai'nin Arapça Sözlüğü, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara 1956.

Türk Edebiyatında Leylâ Ve Mecnun Yazan Şairler, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara 1957.

Nevai'ye Atfedilen Bir Eser, Muammeyat-ı Esma-i Hüsna, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara, 1957.

Nevai'nin Eserleri, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara, 1957.

Nevai Adına Basılmış Bir Eser, Jean Deny Armağanı, TDK yayınlarından, Ankara, 1958.

Nevai'ye Atfedilen Esma-i Hüsna Muammalarının Sahibi, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara, 1958.

Türkiye Kitaplıklarındaki Nevai Yazmaları, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara 1958.

Bilinmeyen Bir Yazarın Bilinmeyen Bir Eseri: Tutmacı'nın Gül ü Husrev Mesnevisi VIII. *Türk Dil Kurultayı bildirileri*, Ankara, 1960.

Attar Ve Tutmacı'nın Gül ü Husrev Mesnevileri, inceleme ve kıyaslama, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara, 1959.

Tutmacı'nın Gül ü Husrev Mesnevisinde Dil Özellikleri, İnceleme, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara 1960.

Türk Edebiyatında Manzum Ata Sözleri Ve Deyimler, araştırma, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara, 1962.

Türkçülük Ve Millî Edebiyat, inceleme, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara, 1962.

Siyaset-nameler, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara, 1963.

Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara 1964.

Lamii'nin Ferhad ü Şirin'i, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara, 1966.

Celili'nin Husrev ü Şirin'i, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara, 1966.

Tarih Boyunca Türk Dili, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara, 1966.